

Елизабет Страут

Момчетата Бърджес

ЕЛИЗАБЕТ СТРАУТ МОМЧЕТАТА БЪРДЖЕС

Превод: Анелия Данилова

chitanka.info

От наградения с Пулицър автор на Олив Китърдж.

Двете с майка ми разговаряхме много за семейство Бърджес. „Хлапетата Бърджес“, викаше им тя. Говорехме за тях най-вече по телефона, защото аз живеях в Ню Йорк, а тя в Мейн.

Хлапетата Бърджес бяха завладели съзнанието ѝ, според мен в резултат на факта, че и тримата се бяха превърнали в страдалци пред очите на обществото, а също и защото тя им беше преподавала преди доста години в четвърти клас на неделното училище. Момчетата Бърджес ѝ бяха любимци. Джим, защото още тогава изпитваше гняв и — по нейно мнение — се мъчеше да го контролира, и Боб — заради голямото му сърце. Сюзан не ѝ беше много симпатична.

Възрастните бяха строги и ни вкарваха в пътя, и ако някой на игрището прошепнеше, че Боби Бърджес е „онзи, дето убил баща си“ или „е трябвало да иде на психиатър“, изпращаха виновника в кабинета на директора, викаха родителите му и го лишаваша от закуска по време на почивката. Това не се случваше често.

Но след като синът на Сюзан Бърджес направи каквото направи — след като неговата история се появи по вестниците, дори Ню Йорк Таймс, а също и по телевизията — казах на майка ми по телефона:

— Смятам да напиша историята на момчетата Бърджес.

— Да, добра история е — съгласи се тя.

ПРОЛОГ

Двете с майка ми разговаряхме много за семейство Бърджес. „Хлапетата Бърджес“, викаше им тя. Говорехме за тях най-вече по телефона, защото аз живеях в Ню Йорк, а тя в Мейн. Обсъждахме също, когато я посещавах и отсядах в близкия хотел. Майка ми не беше ходила много по хотели, затова ни стана любимо занимание да седим в някоя стая — със зелени стени, декорирани с фриз от розови рози — и да говорим за миналото, за онези, които бяха напуснали Шърли Фолс, и за другите, които бяха останали.

— Мислех си за тези хлапета Бърджес — казваше тя, подръпвайки настрани пердетата, вперила поглед в брезите.

Хлапетата Бърджес бяха завладели съзнанието ѝ, според мен в резултат на факта, че и тримата се бяха превърнали в страдалци пред очите на обществото, а също и защото тя им беше преподавала преди доста години в четвърти клас на неделното училище. Момчетата Бърджес ѝ бяха любимци. Джим, защото още тогава изпитваше гняв и — по нейно мнение — се мъчеше да го контролира, и Боб — заради голямото му сърце. Сюзан не ѝ беше много симпатична.

— Доколкото знам, на никого не беше симпатична — рече тя.

— Сюзан беше красавица като малка — спомних си аз. — Имаше къдрици и такива огромни очи.

— И после роди онзи свой ненормален син.

— Тъжно — добавих аз.

— Много неща са тъжни — каза майка ми. По това време и двете вече бяхме овдовели и след този коментар следваше мълчание. После някоя от нас щеше да добави колко сме доволни, че най-сетне Боб Бърджес си е намерил добра съпруга. Жената, втора поред, и надявахме се последна, беше унитариянски свещеник. Майка ми не обичаше унитариянците; смяташе ги за атеисти, които не искат да бъдат пропускани в празненствата по Коледа, но Маргарет Еставер беше от Мейн и това бе достатъчно.

— Боб можеше да се ожени за някоя от Ню Йорк след всичките години, дете прекара там. Виж какво се случи с Джим, като се ожени за онази снобарка от Кънектикът — рече майка ми.

Разбира се, бяхме разговаряли за Джим много: как напусна Мейн, след като бе работил по дела за убийства в канцеларията на главния прокурор, как се бяхме надявали, че ще се кандидатира за губернатор, загадката защо накрая ненадейно не го стори и после, естествено, говорехме много за него в годината на делото „Уоли Пакър“, когато Джим го даваха по новините всяка вечер. Процесът течеше по времето, когато за пръв път позволиха телевизията да отразява събития от съда и след година вече О. Джей Симпсън щеше да засенчи в паметта на повечето хора спомена за процеса „Пакър“, но дотогава Джим Бърджес имаше привърженици из цялата страна, които с изумление гледаха как той издейства оправдателна присъда за соул певица с благородно лице Уоли Пакър, чийто задушевен глас (*Свали тази тежест от мен, тежестта на твоята любов*) беше съпровождал до голяма степен нашето поколение до зрелите му години. Уоли Пакър, който беше обвинен, че е платил да убият бялата му любовница. Джим направи така, че делото да се гледа в Хартфорд, където расовата принадлежност беше важен компонент и се смяташе, че изборът му на съдебни заседатели е брилянтен. После той разби на пух и прах обвинението с желязното си търпение, разкривайки колко сложно може да е дадена мисъл да прерасне в истинско действие, и се стигна дотам, че в националните списания се появиха карикатури. Една от тях показваше жена, която се оглежда в разхвърляния си хол, а текстът отдолу гласеше: „Ако приема мисълта, че тази стая е чиста, кога ще стане чиста...?“ Според анкетите повечето хора, както майка ми и аз, вярваха, че Уоли Пакър е виновен. Но Джим се представи блестящо и в резултат на това стана известен. (Няколко списания го обявиха за един от най-секси мъжете на 1993 г. и дори майка ми, която ненавиждаше споменаването на думата „секс“, не се настрои против него по този повод.) Говореше се, че О. Джей Симпсън копнеел да е сред адвокатите му; това се обсъждаше из медиите, но тъй като не последва коментар откъм лагера на Бърджес, решиха, че той ще „лежи на лаврите си“. Процесът „Пакър“ даде на мен и майка ми тема за разговор по време, когато не бяхме в цветущи отношения. Но това

остана в миналото. Сега всеки път, когато напускам Мейн, целувам майка си и ѝ казвам, че я обичам, и тя прави същото.

Обратно в Ню Йорк, когато една вечер ѝ се обадох от апартамента си на 26-ия етаж, наблюдавайки през прозореца как сумракът докосва града и светлинките изникват като светулки в полето от сгради, ширнали се пред мен, аз я попитах:

— Помниш ли, когато майката на Боб го изпрати на психиатър? Децата говореха на игрището. „Боби Бърджес трябва да иде на доктор за луди.“

— Децата са ужасни — отвърна тя. — Честна дума.

— Беше много отдавна — добавих. — Никой по ония места не посещаваше психиатър.

— Нещата се промениха — заяви тя. — Хората, с които ходя на народни танци — те имат деца, дете посещават психотерапевти, и май всичките взимат лекарства. И трябва да ти кажа, никой не си трае и не се крие.

— Значи си спомняш бащата Бърджес? — и преди я бях питала. Правехме го често, повтаряхме нещата, които знаем.

— Да. Висок беше, помня. Работеше на мелницата. Бригадир, мисля. И после тя остана сам-сама.

— И никога не се омъжи повторно?

— Никога не се омъжи пак — отвърна майка ми. — Не знам какви шансове е имала по онова време. Три малки деца. Джим, Боб и Сю.

Къщата на семейство Бърджес по онова време беше на около километър и половина от центъра на града. Малка, но пък повечето къщи в онази част на Шърли Фолс бяха малки или поне неголеми. Беше жълта, кацнала на един хълм с ливада от едната страна, която напролет ставаше толкова тучно зелена, че, спомням си, като дете мечтаех да съм крава, за да мога да хрупам влажната трева — толкова вкусна ми се струваше. На ливадата до Бърджесови нямаше крави, нито дори зеленчукова градина, просто създаваше усещане за обработваема земя в близост до града. През лятото г-жа Бърджес понякога излизаше в предния двор, влачейки един маркуч около храстите, но тъй като къщата бе разположена на хълм, винаги ми изглеждаше далечна и дребна, и не отвърщаше на помахването на

баща ми, когато минавахме с колата край тях, предполагам, защото не ни виждаше.

Хората си въобразяват, че в градовете гъмжи от клюки, но когато бях дете, рядко чувах възрастните да говорят за другите семейства и проблемите на семейство Бърджес се възприемаха така, както всяка друга трагедия: например горкият Бъни Фог падна по стълбите на мазето и го намериха чак след три дни или г-жа Хамънд, на която откриха тумор в мозъка точно преди децата ѝ да отидат в колеж, или пък лудата Ани Дей, дете вдигаше роклята си пред момчетата, макар да беше почти двайсетгодишна и все още гимназистка. Децата — особено ние, най-малките — разнасяхме клюките и проявявахме грубост. Възрастните бяха строги и ни вкарваха в пътя, и ако някой на игрището прошепнеше, че Боби Бърджес е „онзи, дето убил баща си“ или „е трябвало да иде на психиатър“, изпращаха виновника в кабинета на директора, викаха родителите му и го лишаваха от закуска по време на почивката. Това не се случваше често.

Джим Бърджес беше с десет години по-голям от мен, което го правеше далечен като филмова звезда, и по някакъв начин беше точно така дори още тогава; беше състезател по футбол и председател на класа си и изглеждаше наистина добре с тъмната си коса, но беше също сериозен, спомням си го като човек, чиито очи никога не се усмихваха. Боби и Сюзан бяха по-малки и в различни периоди от детството ми ме гледаха почасово срещу заплащане. Сюзан не обръщаше особено внимание нито на мен, нито на сестрите ми, макар един ден да реши, че ѝ се присмиваме и ни отне бисквитите с форма на животни, които мама винаги ни оставяше, когато излизаха с баща ми. В знак на протест една от сестрите ми се заключи в банята и Сюзан ѝ се разкрещя, че ще извика полиция. Какво стана после не си спомням точно, но полиция не дойде, а майка ми се изненада, като се върна вкъщи и откри неизядените бисквити. Няколко пъти ни гледаше Боби и поред ни разнасяше на гръб всичките. Човек веднага усещаше, че се е вкопчил в блага и добра душа — как само обръщаше леко глава и все ни питаше: „Окей ли си? Добре ли си?“ А веднъж, когато една от сестрите ми тичаше по алеята и си ожули коляното, видяхме колко много се притесни той. Проми раната с едрата си длан и каза: „Ти си смело момиче. Ще се справиш.“

Когато пораснаха, сестрите ми се преместиха в Масачузетс. Но аз отидох в Ню Йорк и не зарадвах родителите си — позорно беше за един род от Ню Ингленд, чиито прадеди стигаха чак до 1600 година. Предците ми били кавгаджии и преживели доста трудности, но никога не стъпили в онази помийна яма, наречена Ню Йорк, твърдеше баща ми. Аз се омъжих за нюйоркчанин, общителен и богат евреин, и това още повече влоши нещата. Родителите ми не ни посещаваха често. Мисля, че големият град ги плашеше. Мисля, че възприемаха съпруга ми като чужденец и това ги плашеше също, а и децата ми сякаш също им внушаваха страх; сигурно им са се стрували агресивни и разглезени с разхвърляните си стаи и пластмасови играчки, а по-късно и с продупчените си носове и коси във виолетово и синьо — затова помежду ни имаше дълги периоди на неприязън.

Но след като съпругът ми почина в годината, когато и последното ни дете замина да учи в колеж, майка ми, самата тя овдовяла предната година, дойде в Ню Йорк, за да ме гали по челото, както правеше, когато бях малка и хванала някой вирус, и да ми каже колко съжалява, че съм загубила за толкова кратко време и съпруг, и баща.

— Какво да направя за теб?

Лежах на дивана.

— Разкажи ми някоя история — рекох.

Тя се премести на стола до прозореца.

— Я да видим сега. Мъжът на Сюзан Бърджес я напусна и се изсели в Швеция, май е имал прадеди, зовящи го там, кой знае. Нали дойде от север, от онова мъничко градче Ню Суидън, нали помниш? Преди да дойде на юг в университета. Сюзан още живее в Шърли Фолс с онзи свой единствен син.

— Все още ли е красива? — попитах.

— Никак даже.

И така се започна. Беше като конците в онази детска игра, котешка люлка — връзката, която свързваше мен и майка ми, мен и Шърли Фолс, отделни клюки и вести, и спомени за живота на момчетата Бърджес ни крепяха. Споделяхме новини и стари клюки. Аз разказах на майка ми отново за времето, когато случайно срещнах Хелън Бърджес, жената на Джим, докато те живееха, както и аз някога, в околностите на Парк Слоуп в Бруклин. Бърджесови се преместиха

тук от Хартфорд след процеса „Пакър“, защото Джим започна работа в някаква голяма фирма в Манхатън.

Една вечер се оказа, че мъжът ми и аз вечеряме на крачка от Хелън и нейна приятелка в едно заведение в Парк Слоуп, и се поспряхме край масата ѝ на излизане. Бях пила малко вино — предполагам затова спрях — и ѝ казах, че съм от същия град, в който е израснал и Джим. Нещо в лицето на Хелън се появи и остана в мен като спомен. Сякаш в изражението ѝ набързо нахлу страх. Попита за името ми и аз ѝ го казах, а тя заяви, че Джим никога не ме е споменавал. Не, аз съм по-малка, обясних. После с леко тръскане тя нагласи платнената си салфетка и каза:

— Не съм ходила там от години. Приятно ми беше да се запознаем. Довиждане.

Майка ми смяташе, че е можела да бъде и по-мила онази вечер.

— Не забравяй, родена е с пари. Сигурно си въобразява, че е по-добра от някого, дошъл от Мейн.

Подобни реплики се бях научила да пропускам край ушите си, вече не ми пукаше от отбранителната реакция на майка ми за любимия ѝ Мейн.

Но след като синът на Сюзан Бърджес направи каквото направи — след като неговата история се появи по вестниците, дори в *Ню Йорк Таймс*, а също и по телевизията — казах на майка ми по телефона:

— Смятам да напиша историята на момчетата Бърджес.

— Да, добра история е — съгласи се тя.

— Може би ще кажат, че не е хубаво да пиша за хора, които познавам.

Онази нощ майка ми беше уморена. Прозя се.

— Всъщност не ги познаваш — каза ми. — Никой никога не познава другия.

ПЪРВА ЧАСТ

Един ветровит октомврийски следобед в Парк Слоуп, Бруклин, Ню Йорк, Хелън Фарбър Бърджес подреждаше куфарите за пътуване. Голям син куфар лежеше разтворен върху леглото и дрехите, които мъжът ѝ беше избрал предишната вечер, бяха сгънати на купчина върху шезлонга наблизко. Слънчевите лъчи напираха в стаята на тласъци през носещите се в небето облаци, месинговите топки на леглото блестяха ярко, и от това куфарът ставаше още по-син. Хелън крачеше напред-назад между гардеробната — с нейните огромни огледала, бели тапети от конски косми и тъмна дървена облицовка покрай дългия прозорец, сновеше между нея и спалнята с остъклени врати, затворени в момента, които в по-топло време се отваряха към веранда с изглед към градината. Сякаш беше скована от някаква умствена парализа, която изникваше винаги когато приготвяше багажа за почивка, затова рязкото иззвъняване на телефона ѝ донесе облекчение. Щом видя изписано „частен номер“, се досети, че ще е или някоя от съпругите на съдружниците на мъжа ѝ — те бяха престижна фирма на прочути адвокати, или пък зет ѝ, Боб, чийто телефонен номер не бе вписан в указателя, но който не беше и никога нямаше да стане известна личност.

— Радвам се, че си ти — каза му тя, докато измъкваше от едно чекмедже цветен шал, след което го вдигна нависоко и го пусна върху леглото.

— Наистина ли? — гласът му прозвуча изненадано.

— Страхувах се, че може да е Дороти — Хелън отиде до прозореца и надзърна в градината. Сливовото дърво се накланяше от вятъра, а жълтите листа на кучешкото грозде се гонеха в кръг по земята.

— Защо не искаше да е Дороти?

— Точно сега много ще ме умори — рече тя.

— Но нали се каниш да заминеш с тях за цяла седмица?

— Десет дни. Да, знам.

Кратка пауза, после Боб промълви:

— Аха! — Гласът му моментално се сниши в пълно, абсолютно разбиране — това е силата му, помисли си тя, тази странна способност само за няколко кратки секунди да се намести като пет пари в кесия в света на отсрещния. Това качество би трябвало да го направи незаменим съпруг, но не би — жена му го напусна преди години.

— И друг път сме пътували с тях — подсети го Хелън. — Всичко ще е наред. Алън е невероятно приятна личност. Скучен.

— И старши партньор във фирмата — добави Боб.

— Това също — Хелън сякаш изпяваше репликите си със закачка. — Трудничко ще е да им кажем: „О, ние предпочитаме да отидем сами на това пътешествие.“ Джим разправя, че в момента голямата им дъщеря наистина ги побърква — в гимназията е сега — и семейният терапевт препоръчал на Дороти и Алън да заминат. Не знам защо трябва да се махнеш, когато детето ти има проблеми, но... това е то.

— И аз не знам — отвърна той искрено. И после: — Хелън, случи се тук нещо.

Тя стоеше заслушана, докато сгъваше чифт ленени панталони.

— Намини край нас — прекъсна го. — Ще идем да вечеряме отсреща, щом Джим си дойде.

След това вече успя да прибере багажа самоуверено. Цветния шал прибави към три бели ленени блузи и черни ниски обувки, тип балетни пантофки, заедно с кораловата огърлица, която Джим ѝ купи миналата година. Докато пият уиски с Дороти на терасата и чакат мъжете да вземат душ след голфа, можеше да подметне:

„Боб е интересна личност.“ Можеше дори да спомене за инцидента — как Боб, четиригодишен, си играл със скоростите на колата и тя тръгнала напред, прегазила баща им и го убила; човекът бил тръгнал към пощенската кутия по стръмния склон на входната алея, оставяйки трите малки деца в колата си. Наистина ужасяваща история. И никога не се споменаваше. Джим бе говорил за това само веднъж за всичките трийсет години. Но Боб беше неспокойна личност. Хелън обичаше да го предпазва.

— Ти си истинска светица — би казала вероятно Дороти, облягайки се назад в стола си с огромните очила, скрили очите ѝ.

Хелън щеше да поклати глава.

— Просто някой, който се нуждае да се нуждаят от него. И сега, когато децата пораснаха... — Не, нямаше да споменава децата. Не, при положение че дъщерята на Англинови бягаше от часовете и миткаше до зори. Как щяха да прекарат десет дни заедно, без да говорят за децата? Ще попита Джим.

Хелън слезе в кухнята на долния етаж.

— Ана — каза на домашната помощница, която стържеше пресни картофи с четката за зеленчуци. — Ана, довечера ще вечеряме навън. Можеш да си тръгваш.

* * *

Вятърът разпръскваше есенните облаци, великолепни в разнообразните нюанси на тъмните цветове, и широки струи от слънчева светлина се разплискваха по сградите на Седмо авеню. Тук бе мястото на китайските ресторанти, будките за картички, магазините за бижута, зарзаватчийниците с плодове и зеленчуци и цели редици от цветя. Боб Бърджес премина през всички тях, запътен по стръмния тротоар към къщата на брат си.

Беше висок мъж на петдесет и една години и ето най-характерното за него: Боб се харесваше на всички. Да бъдеш в компанията на Боб означаваше да чувстваш, че принадлежиш към един тесен кръг, белязан като „нашите“. Ако знаеше това за себе си, може би животът му би преминал по различен начин. Но той не го съзнаваше и в сърцето му често натезаваше някакъв неопределен страх. Освен това беше непослователен. Приятелите му твърдяха единодушно, че можеш да си прекараш страхотно с него и после, като го видиш, сякаш не те разпознаваше. Боб знаеше това, защото бившата му жена му го беше казала. Пам смяташе, че той се оттегля в главата си.

— Джим също го прави — се бе защитил той.

— Но сега не говорим за Джим.

Боб, който чакаше да светне зелено на бордюра, почувства благодарност към снаха си, защото бе предложила: „Ще идем да вечеряме отсреща, когато Джим се прибере.“ Тъй като всъщност той искаше да се види с Джим. Онова, което бе наблюдавал от прозореца си на четвъртия етаж по-рано през деня, онова, което беше дочул от

долния апартамент, го беше потресло и сега, докато прекосяваше улицата, подминавайки кафенето, където младежи седяха по диваните в пещерен сумрак с лица, хипнотизирани от екрана на лаптопите. Боб гледаше отстрани всички познати неща, които се изнизваха край него. Сякаш не беше изживял половината си живот в Ню Йорк и не го обичаше така, както се обича жив човек, сякаш никога не бе напуснал ширналите се поля, обрасли с дива трева, никога не бе познал или поискал друго освен мрачното небе на Ню Ингленд.

— Току-що се обади сестра ти — рече Хелън, щом пропусна Боб през решетъчната врата под навеса на верандата. — Търсеше Джим и звучеше мрачно. — После, след като закачи палтото му в преддверието, се обърна и добави: — Знам. Тя винаги си звучи така. Но все пак, трябва да призная, Сюзан веднъж ми се усмихна. — Хелън седна, като сви на дивана обутите си в черен чорапогащник крака. — Мъчех се да имитирам мейнски диалект.

Боб се настани в люлеещия се стол. Коленете му се заклатиха нагоре-надолу.

— Никоой не бива да се опитва да копира мейнския диалект пред местен жител — продължи Хелън. — Не знам защо южняците го приемат много по-лесно, но е така. Ако кажеш на някой южняк: „Пр’вет на ’сички!“, не ти се струва, че ти се подиграват. Боби, изнервен си. — Тя се наведе и сякаш погали въздуха. — Наред е. Можеш да си изнервен, стига да се чувстваш добре. Добре ли си?

Откак се помнеше, милите жестове размекваха Боб и сега той усети това съвсем осезаемо, сякаш флуиди преминаха през гърдите му.

— Не съвсем — призна ѝ. — Но си права за диалекта. Когато хората ми рекат: „Хей, ти си от Мейн, ни мо’иш стигна оттука дотам“, боли ме. Болезнена работа.

— Знам — увери го Хелън. — Сега можеш да ми кажеш какво е станало.

Боб започна:

— Есмeралда и Колежанчето пак се караха.

— Чакай — прекъсна го тя. — О, да, разбира се. Двойката под теб. Която има онова идиотско кученце, дето лае непрекъснато.

— Точно така.

— Продължавай — подкани го Хелън, доволна, че се е сетила. — Секунда, Боб. Нека ти кажа какво гледах по новините снощи. Онова

предаване, дето се нарича *Истинските мъже обичат малки кучета*. Взимаха интервюта от разни най-разнообразни, ама някак си — извинявай — нежно изглеждащи типове и те държаха миниатюрни кученца, облечени в карирани дъждобрани и гумени ботушки, та си помислих: „И това ми било новини? В Ирак водим война от почти три години вече, а те ти пробутват това за новини? То е, защото нямат деца. Хората, дето обличат кучетата си така.“ Боб, страшно съжалявам. Продължавай с твоята история.

Хелън вдигна една възглавница и започна да я гали. Лицето ѝ бе порозовяло и той си помисли, че я заливат горещи вълни, затуй се втренчи в ръцете си, за да ѝ даде време да се оправи, без да осъзнава, че тя се изчервява, тъй като спомена за бездетни хора — а самият Боб беше такъв.

— Карат се — продължи той. — А когато се карат, Колежанчето — съпругът, те са женени — крещи все едно и също: „Есмералда, направо ме побъркваш, мамка му.“ И го повтаря непрекъснато.

Хелън поклати глава.

— Представи си що за живот. Искаш ли питие? — Стана и отиде до махагоновия шкаф, където му наля уиски в кристална чаша; беше ниска, все още добре оформена жена в черната си пола и бежовия пуловер.

Боб преполови чашата на една глътка.

— Все тая — продължи и забеляза леко стягане в лицето ѝ. Хелън мразеше неговото „все тая“, макар че той забравяше за това. И сега го забрави, усети единствено предчувствието за провал. Нямаше да успее да предаде тъжната сцена, която бе наблюдавал. — Тя си идва у дома — продължи той. — Почват да се карат. Той започва да крещи. После извежда кучето на разходка. А докато го няма, тя се обажда в полицията. Никога не го е правила преди. Той се връща и го арестуват. Чух ченгетата да разправят, че жена му им казала, че я ударил. И че изхвърлил дрехите ѝ през прозореца. Затова го арестуваха. Той изглеждаше направо *изумял*.

Хелън имаше вид на човек, който не знае какво да каже.

— А мъжът е красавец, голям пич, облечен в блузон с цип, и стоеше там и плачеше: „Буби, не съм те удрял, Буби, седем години сме женени, какво правиш? Буби, моооляяя ти сеее!“ Но те му сложиха белезниците и го отведоха по улицата към караулната кола посред бял

ден, и сега ще прекара нощта в ареста. — Боб се измъкна от люлеещия се стол, отиде до махагоновия шкаф и си наля още уиски.

— Много тъжна история — рече Хелън разочарована. Беше се надявала да е по-драматично. — Но е трябвало да помисли за това, преди да я удари.

— Не мисля, че я е удрял — Боб се върна в стола-люлка.

Хелън продума замислено:

— Чудя се дали ще останат женени?

— Не мисля — Боб се почувства уморен.

— Кое те измъчва най-много, Боби? — попита го тя. — Че бракът се е разпаднал или че го арестуваха? — Взе много навътре факта, че по изражението му не прочете облекчение.

Боб се заклати.

— Всичко — щракна с пръсти. — Ей така, и се случи. Искам да кажа, това беше просто един най-обикновен ден, Хелън.

Тя бухна възглавницата, като я потупа по гърба на канапето.

— Не знам какво обикновено може да има в деня, когато викаш полицаите да арестуват мъжа ти.

Боб обърна глава и видя през прозорците с решетки как брат му приближава по тротоара, и при тази гледка изведнъж го завладя вълнение — от бързите крачки на Джим, дългото му палто, дебелилото кожено куфарче за документи. Ето го и звука от ключа в ключалката.

— Здравей, любими — рече Хелън. — Брат ти е тук.

— Виждам.

Джим разтърси рамене, освободи се от палтото си и го закачи в преддверието. Боб никога не се научи да си закачва палтото. Какво ти има, все го питаше съпругата му Пам. Какво ти има, какво ти има, какво ти има? И какво му имаше? Не би могъл да каже. Но всеки път, щом влезеше през някоя врата, ако никой не дойдеше да му вземе палтото, самото закачване му се струваше излишно и... някак си... твърде затормозяващо.

— Ще вървя — каза той. — Трябва да се трудя над едно дело. — Боб работеше в апелативния отдел на „Правна помощ“ и четеше стенограмите от делата на трета инстанция. Винаги имаше някое обжалване, което изискваше резюме и чакаше да му обърнат внимание.

— Не бъди глупак — обади се Хелън. — Нали ти казах, че ще идем отсреща да вечеряме.

— Ставай от стола ми, тъпчо — Джим размаха ръка в негова посока. — Радвам се да те видя. Минаха колко, четири дни?

— Стига, Джим. Брат ти видял как са арестували съседа му от долния апартамент днес следобед.

— Неприятности в студентската спалня?

— Джим, спри.

— Зарежи, това си е просто той — рече Боб. Премести се на дивана, а Джим седна в люлеещия се стол.

— Дай да чуем — подкани го и скръсти ръце. Беше едър мъж и мускулист, затова, когато скръстеше ръце, а той го правеше често, изглеждаше надъхан, готов за схватка. Слушаше, без да мърда. После се наведе да си развърже обувките.

— Наистина ли е изхвърлил дрехите ѝ през прозореца? — попита.

— Не съм видял нищо — отвърна Боб.

— Семейни истории — каза Джим. — Наказателното право би загубило половината си работа, ако не бяха те. Осъзнаваш ли, Хелън, че би могла ей сегичка да повикаш полиция и да ме обвиниш, че съм те ударил, и те ще ме заведат на топло за през нощта?

— Няма да пусна копоите по теб — каза тя с небрежен тон. Стана и оправи колана на полата си. — Но ако искаш да се преоблечеш, върви. Гладна съм.

Боб се наведе напред.

— Джими, това някак ме поразтърси. Да видя как го арестуват. Не знам защо. Но е истина.

— Порасни — отвърна брат му. — Хайде. Какво искаш да направя? — Изу едната си обувка и разтри стъпалото си. После добави: — Ако настояваш, ще се обадя там довечера, да се уверим, че е наред. Красивото бяло момче в кафеза.

В съседната стая телефонът извънтя точно когато Боб казваше:

— Наистина ли, Джим?

— Това сигурно е сестра ти — рече Хелън. — Обажда се и преди.

— Кажй ѝ, че ме няма вкъщи, Хели. — Джим подхвърли чорапа си и той се приземи на паркета. — Кога за последно си се чувал със Сюзан? — попита той брат си.

— Преди месеци — отвърна Боб, — казах ти. Скарахме се заради сомалийците.

— Защо изобщо има сомалийци в щата Мейн? — попита Хелън, докато вървеше към съседната стая. И добави през рамо: — Защо ли въобще някой би отишъл в Шърли Фолс, освен ако не е окован във вериги?

Боб винаги се изненадваше, когато Хелън подхвърляше подобни реплики, сякаш нейното отвращение към родното им място не изискваше никаква тактичност. Но Джим ѝ подвикна:

— Те са в окови. Бедността е окови.

— Сюзан ми каза, че сомалийците завземат града — продължи Боб. — Пристигат на тълпи. Каза, че преди три години имало само няколко семейства, а сега били две хиляди, че щом се обърнела, и някой автобус *Грейхаунд* изсипвал по още четирийсетима. Упрекнах я, че става истерична, тя каза, че жените винаги ги набеждавали за истерични, а що се отнасяло до сомалийците, не съм знаел за какво говоря, защото от години не съм се бил връщал там.

— Джим — Хелън се върна в хола. — Тя наистина иска да разговаря с теб. Разстроена е. Не можех да излъжа. Казах ѝ, че тъкмо се прибираш. Съжалявам, скъпи.

Той я докосна по рамото на път към телефона.

— Няма проблем.

Хелън се наведе да му прибере чорапите и това накара Боб да се зачуди дали ако си беше закачвал палтото като Джим, Пам щеше да се ядосва по-малко за чорапите му.

След дълго затишие чуха как Джим тихо я разпитва. Не можеха да различат думите. Последва ново дълго мълчание, още тихи въпроси, забележки. Все още не можеха да доловят думи.

Хелън попипа малките си обеци с пръсти и въздъхна.

— Пий още едно. Май ще поостанем тук.

Но не можеха да се отпуснат. Боб седна обратно на дивана и се загледа през прозореца в хората, които се връщаха вкъщи от работа. Той живееше само на шест преки отгук, от другата страна на Седмо авеню, но в този район никой не можеше да използва шегата за студентската спалня. В този квартал хората бяха възрастни. В този квартал те бяха банкери и лекари, и журналисти, и носеха куфарчета и

невероятно разнообразие от черни чанти, особено жените. В този квартал тротоарите бяха чисти, а в предните дворчета имаше храсти.

Хелън и Боб се извърнаха, щом чуха, че Джим затвори.

Той застана на прага с разхлабена червена вратовръзка. Каза:

— Не можем да заминем.

Хелън се приведе напред. Джим свали вратовръзката си с ожесточен замах, после се обърна към Боб:

— Племенникът ни е на път да бъде арестуван. — Лицето му беше преbledняло, а очите му бяха присвити. Седна на дивана и стисна с ръце главата си. — Боже мой. Това може да залее вестниците. Племенникът на Джим Бърджес е обвинен във...

— Убил ли е някого? — отрони Боб.

Джим вдигна очи.

— Какво ти става? — попита го точно когато Хелън предпазливо добавяше:

— Като например някоя проститутка?

Джим рязко поклати глава, сякаш в ухото му бе влязла вода. Погледна брат си и каза:

— Не, никого не е убил. После погледна към Хелън и продължи:

— Племенникът ни Закари Олсън е изритал една замразена свинска глава във входа на някаква джамия. По време на молитва. По време на Рамазан. Сюзан казва, че Зак дори не знаел какво е Рамазан и то си е съвсем за вярване — и Сюзан не знаела, докато не прочела във вестника. Свинската глава била окървавена, започвала да се размразява, направила им петна по килима, а те нямали пари да купят нов. Трябвало да го почистят седем пъти заради свещения закон. Е, това е историята, другарчета.

Хелън погледна към Боб. На лицето ѝ се изписа недоумение.

— И защо очакваш това да залее вестниците, Джим? — попита най-накрая.

— Не го ли схващаш? — също тъй тихо я попита Джим и се обърна към нея. — Това е разпалване на религиозна омраза, Хелън. То е все едно да отидеш на Брайтън Бийч, да влезеш в някой храм на ортодоксални евреи и да принудиш всички вътре да ядат сладолед и бекон, преди да ги пуснеш да си вървят.

— Добре — рече тя. — Просто не знаех. Не знаех това за мюсюлманите.

— Ще го съдят за разпалване на религиозна омраза ли? — попита Боб.

— Говорело се, че ще го обвинят по всички възможни параграфи. Федералното бюро вече е въввлечено. Канцеларията на главния прокурор може да се включи за нарушаване на гражданските права. Сюзан каза, че случаят е включен в националните новини, но точно сега така е изтрещяла, че е трудно да разбере дали е истина. Явно някакъв репортер от Си Ен Ен е бил в града, чул е местните новини, харесал е историята и я е изпратил в националния ефир. Какъв ли е тоя, дето случайно се е озовал в Шърли Фолс? — Джим вдигна дистанционното на телевизора, насочи го, после го пусна до себе си на дивана. — Не искам това точно сега. О, боже, не го искам. — Прекара две ръце през лицето си, през косата.

— Задържан ли е? — попита Боб.

— Не са го арестували. Не знаят, че Зак го е извършил. Издирват някой пънкар, а то е просто малкият деветнайсетгодишен идиот Зак. Зак, син на Сюзан.

— Кога е станало това? — попита Боб.

— Преди две вечери. Според Зак, което означава според Сюзан, направил го е сам, „на шега“.

— Шега?

— Шега. Не, пардон, „тъпа шега“. Само препредавам, Боб. Той хуква, никой не го вижда. Уж. После чува всичко по новините днес, стряска се и разказва на Сюзан, когато се връща от работа. Тя, разбира се, откача. Казах ѝ да го заведе в полицията веднага, не е нужно той да дава показания, ама нея я е шубе. Страхува се, че ще го приберат да пренощува в ареста. Казва, че нищо няма да направи, докато не отида там. — Джим се отпусна назад върху канапето, после веднага пак седна изправен. — О, боже. По дяволите. — Бързо се изправи на крака и закрочи напред-назад край решетъчните прозорци. — Полицейският шеф е Гери О’Хеър. Никога не съм го чувал. Сюзан казва, че е излизала с него в гимназията.

— Той я заряза след първите две срещи — обясни Боб.

— Добре. Може би ще прояви разбиране. Наистина тя спомена, че може да го потърси утре сутрин и да го предупреди, че ще заведе Зак веднага щом аз пристигна. — Джим се пресегна и удари с юмрук

по облегалката на дивана, докато минаваше край него. Настани се обратно в люлеещия се стол.

— Тя намерила ли му е адвокат? — попита Боб.

— Аз трябва да намеря.

— Не познаваш ли някого в канцеларията на главния прокурор? — запита Хелън. Почисти някакво влакънце от черния си чорапогащник. — Не мога да си представя, че там горе ще има голяма клиентела.

— Познавам самия главен прокурор — почти извика Джим, люлеейки се напред-назад, стиснал здраво облегалките с две ръце. — Преди години работехме заедно като прокурори. Веднъж се запозна с него на едно коледно парти, Хелън. Дик Хартли. Идиот ти се стори и беше права. И не, за бога, не мога да го потърся. И той си пъха носа в този случай. Абсолютен конфликт. И стратегическо самоубийство. Джим Бърджес не може просто да влети там с пълна сила, за бога. — Хелън и Боб се спогледаха. След миг Джим спря да се люлее и погледна брат си. — А убил ли е проститутка? Това какво беше?

Боб вдигна ръка в извинителен жест.

— Зак е малко тайнствен, само това исках да кажа. Мълчалив.

— Зак е единствено идиот, това е. — Джим погледна към Хелън. — Скъпа, съжалявам.

— Аз съм тази, която спомена „проститутка“ — припомни му тя. — Тъй че не се нахвърляй на Боб, който е съвсем прав, знаеш ли, Зак винаги е бил различен и, честно казано, това е нещо, което може да се случи само в Мейн — тихичко момче, което живее с майка си, и убива проститутки, като ги заравя в някоя картофена нива. И след като не е извършил това, не виждам защо да се отказваме от ваканцията си, наистина не виждам. — Хелън кръстоса крака и стисна с ръце коленете си. — Дори не разбирам защо трябва да се предава в полицията. Намери му местен адвокат и го остави *той* да се оправя.

— Хели, раздразнена си и разбирам защо — рече Джим търпеливо. — Но Сюзан е съсипана. Аз ще му наема адвокат в Мейн. Но Зак трябва да се предаде, защото... — Тук той спря и огледа стаята. — Защото го е направил. Това е първата причина. Другата първа причина е, че ако веднага отиде и каже, о, какъв съм глупак, може би ще бъдат по-снизходителни към него. Но Бърджесови не се спотайват. Не сме такива. Ние не се крием.

— Окей — отвърна тя. — Добре.

— Повтарях ѝ на Сюзан — ще го обвинят, ще определят гаранция, ще си го вземеш обратно вкъщи. Това е само хулиганство. Но тя трябва да го заведе. Полицията е под натиск заради общественото внимание. — Джим разтвори ръце така, сякаш държеше баскетболна топка пред себе си. — Най-спешното нещо сега е да го овладеем.

— Аз ще ида — обади се Боб.

— Ти ли? — рече Джим. — Г-н Страх-ме-е-да-летя?

— Ще взема твоята кола. Ще тръгна рано сутринта. Вие двамата тръгвайте закъдето сте се запътили. Къде отивате всъщност?

— Сейнт Китс — отвърна Хелън. — Джим, защо не оставиш Боб да иде?

— Защото... — той затвори очи и наведе глава.

— Защото не мога да се справя ли? — рече Боб. — Вярно, тя те харесва повече от мен, но стига, Джими, аз ще ида. Искам. — Изведнъж усети, че е замаян, сякаш изпитото по-рано уиски току-що го бе хванало.

Джим продължаваше да мижи.

— Джим — рече Хелън. — Ти имаш нужда от тази ваканция. Много си преуморен от работа. — Настоятелният ѝ глас сви сърцето на Боб в нов спазъм на самота; феодалното владичество на Хелън спрямо Джим беше непоклатимо — и не биваше да се накърнява от зълва, която и след всички тези години Хелън едва познаваше.

— Хубаво — каза Джим. Вдигна глава и погледна брат си.

— Ти върви. Добре.

— Какво объркано семейство сме ние, нали Джими? — Боб седна до него и го прегърна.

— О, стига — обади се Джим. — Веднага спри. Господи боже мой.

Боб закрачи по обратния път из притъмнените улици. Когато приближи до дома си, видя от тротоара, че телевизорът в апартамента под него работи. Зърна силуета на Есмералда, която седеше сама и се взираше в екрана. Нямаше ли си никого, с когото да прекара нощта? Можеше да почука на вратата ѝ, да попита дали е наред. Но си се представи, едрият сивокос мъж, който живее над нея, застанал на прага

й, и реши, че това няма да ѝ се хареса. Продължи нагоре по стълбите към дома си, хвърли палтото на пода и вдигна телефонната слушалка.

— Сузи — рече. — Аз съм.

* * *

Бяха близнаци.

Джим си имаше име още от самото начало, но Сузи и Боб бяха *близнаците*. Иди намери близнаците. Кажете на близнаците да дойдат да ядат. Близнаците са хванали шарка, близнаците не могат да спят. Но близнаците имат специална връзка помежду си. Те са като сплетени пръсти, ето така.

— Убий го — му казваше сега по телефона сестра му. — Провеси го за пръстите на краката.

— Сюзан, по-спокойно, той е твое дете. — Беше включил настолната лампа на бюрото си и се взираше в улицата.

— Говоря за равина. И за онази смахната жена свещеник от унитариянската църква. Излезли са с изявление. Не само *градът* бил пострадал от това, ами и целият щат. Не, извинявай. Цялата страна.

Боб разтри врата си.

— Та, Сюзан. Защо го е направил?

— Защо го е направил ли? Кога за последен път отгледа дете, Боб? О, да, знам, предполага се да съм тактична тук, да не споменавам за малкото ти сперма или липсата на сперма, или каквото там беше, и никога не съм го правила. Ни веднъж не казах дума за това защо Пам може да си е тръгнала, та да има деца от другото — не мога да повярвам, че ме караш да казвам всичко това, след като аз съм тази, която е в беда.

Боб се извърна от прозореца.

— Сюзан, имаш ли някое хапче, което можеш да вземеш?

— Като например таблетка цианид?

— Валиум. — Боб почувства как през тялото му преминава неопишуема скръб и тръгна обратно към спалнята си с телефона в ръка.

— Никога не взимам валиум.

— Е, време е да започнеш. Лекарят ти може да уреди рецептата по телефона. Така ще можеш да спиш през нощта.

Сюзан не отговори и той разбра, че тъгата му всъщност е копнеж по Джим. Защото истината бе (и Джим го усещаше много добре), че Боб не знаеше какво да направи.

— Хлапето е в безопасност, никой няма да го пипне с пръст. Нито пък теб. — Той седна на леглото си, после пак се изправи. Действително нямаше ни най-малка идея как да постъпи. Не се очертаваше да спи тази нощ, дори един валиум, от който имаше солидни запаси, нямаше да му помогне да заспи, знаеше го. Не и когато племенникът му бе загазил, тази нещастна жена отдолу гледеше телевизия и дори Колежанчето беше тикнато в ареста. А Джими бе заминал за някакъв си остров. Боб се върна в предната част на апартамента, угаси настолната лампа на бюрото.

— Да те попитам нещо — говореше сестра му.

В тъмното, от отсрещната страна на улицата, спря автобус. Една тъмнокожа старица седеше и гледеше през прозореца с безизразно лице; мъж, седнал в задната част, клюмаше, може би слушаше музика в слушалките си. Те му изглеждаха прелестно невинни — и далечни...

— Нима мислиш, че е филм? — попита сестра му. — Това да не ти е някое забутано градче и фермерите да са тръгнали към съдилището да искат главата му, забучена на кол?

— За какво изобщо говориш?

— Слава богу, че мама се спомина. Още веднъж би умряла заради това. Наистина. — Сюзан плачеше.

Боб ѝ каза:

— Ще отшуми.

— По дяволите, как можеш да го кажеш. По всички новинарски програми го тръбят...

— Не гледай.

— Мислиш, че съм луда? — попита го тя.

— Мъничко. В момента.

— Е, много ми помогна. Благодаря. Разказа ли ти Джими, че едно момченце в джамията припаднало, толкова се уплашило от свинската глава? Била започнала да се размразява, затова била оплескана с кръв. Знам какво си мислиш. Какво е това дете, което ще сложи свинска глава във фризера на майка си, без тя да знае, и после ще направи подобно нещо? Не можеш да отречеш, че така си мислиш, Боб. И това ме подлудява. Нали само преди малко ме нарече луда.

— Сюзан, ти...

— Човек трябва да очаква разни неща от децата, нали знаеш? Всъщност не знаеш. Автомобилни злополуки. Неподходящи гаджета. Лоши оценки, такива работи. Но не очакваш нещо свързано с проклетите му джамии, да му се не види.

— Ще дойда утре с кола, Сюзан. — Беше ѝ казал това още щом се обади. — Дватама ще го заведем в полицията. Ще ти помогна да овладеем положението. Не се притеснявай.

— О, не, няма да се притеснявам — рече тя. — Лека ноц.

Колко се мразеха двамата! Боб откряна прозореца, изтърси навън цигарата си, после си наля вино във водна чаша и седна в металния сгъваем стол до прозореца. На отсрещната страна на улицата лампи светеха в различни апартаменти. Имаше и частна шоупрограма: младото момиче, което се виждаше как се разхожда из спалнята по бикини и нищо нагоре. Никога не бе успял да зърне гърдите ѝ, само голия ѝ гръб, поради разположението на стаята; но се впечатляваше от това колко освободена изглеждаше. Та това беше като поле с метличини през юни.

Два прозореца по-нагоре живееше двойката, която прекарваше повечето време в снежнобялата си кухня; точно сега мъжът бърникаше из шкафа — май той беше онзи, който готвеше в къщата. Боб не обичаше да готви. Обичаше да яде, но, както бе подчертала Пам, той обичаше нещата, които обикновено децата с удоволствие похапват, безцветни манджи като картофено пюре или макарони със сирене. Хората в Ню Йорк обичаха храната. Храната заемаше важно място в живота им. Храната беше изкуство. Да бъдеш готвач в Ню Йорк бе все едно да си рок звезда.

Боб си наля още вино и пак се настани до прозореца. *Не ми пука*, както казваха хората в днешно време.

И готвач да си, и просяк да си, и развеждан милион пъти да си, на никого в този град не му пукаше. Напуши се до смърт на прозореца. Изплаши жена си и иди в ареста. Рай беше да живееш тук. Сузи никога не го разбра. Бедната Сузи.

Боб се напиваше.

Чу как в долния апартамент се отвори врата, чу стъпки по стълбите. Взря се през прозореца. Есмералда стоеше под уличната

лампа, държеше каишка, раменете ѝ — приведени и разтреперени, и малкото кученце, и то стоеше там и трепереше.

— Ах, вие бедни същества — тихо промълви той. Никой, струваше му се в пьянската му невъздържаност, никой — никъде — нямаше отговорите.

* * *

През шест преки Хелън лежеше до съпруга си и го слушаше как хърка. Виждаше през прозореца в черното нощно небе самолетите на път за „Ла Гуардия“, на всеки три секунди, ако си направиш труд да броиш — както правеха децата ѝ, когато бяха малки, като звездички, дете прииждаха ли, прииждаха. Тази вечер къщата изглеждаше изпълнена с празнота и тя си спомни как преди децата ѝ спяха по стаите си и колко сигурно беше всичко в меката плавност на нощта. Помисли си за Закари там горе в Мейн, но не го беше виждала от години, та можеше да си представи само мършаво и бледо момче, което имаше вид на сираче. А и не искаше да мисли за него или пък за замразената свинска глава, или за мрачната си зълва, защото вече забелязваше как инцидентът ставаше дразнител за нежната структура на нейното семейство и вече усещаше леките пробождания на тревогата, които предхождаха безсънието.

Бутна Джим по рамото.

— Хъркаш.

— Съжалявам — можеше да го каже дори насън. Обърна се.

Напълно разсънена, Хелън се надяваше растенията ѝ да оцелеят, докато ги няма. Ана не я биваше много с цветята. То беше усет и или го имаш, или го нямаш. Веднъж, години преди Ана, семейство Бърджес бяха заминали на почивка и лесбийките от съседната сграда бяха оставили лавандуловите петунии, които изпълваха саксиите ѝ по перваза, да умрат. Хелън се бе грижила за тези растения всеки ден, окастрияше лепливите умрели цветове, поливаше ги, подхранваше ги; те бяха като сладки гейзери, които се изливаха от предната част на прозорците на къщата, и хората се възхищаваха, когато минаваха край тях. Тя разказа на жените колко внимание е нужно за всяко цъфтящо растение през лятото и те потвърдиха, да, знаели. Но после да се върне

от почивка и да открие, че са се спаружили на клонките! Плака тогава. Жените се преместиха скоро след това и Хелън бе доволна. Вече не можеше да бъде мила с тях, не истински, след като умъртвиха петуниите ѝ. Две лесбийки, наречени Линда и Лора. Дебелата Линда и Лора на Линда — така говореха за тях в дома на Бърджесови.

Бърджесови живееха в последната от редица залепени една до друга къщи. Отляво имаше висока облицована с варовик сграда — единствената кооперация в квартала. Линда-Лорови обитаваха приземния етаж на кооперацията и после го продадоха на един банкер, Дебора-дето-знае (съкратено от Дебора-дето-знае-всичко, за разлика от другата Дебора в сградата, която не знаеше всичко) и съпругът ѝ Уилям, който беше толкова невротичен, та им се беше представил като „Билям“. Децата понякога му викаха така, но тя ги молеше да са любезни, защото Билям преди доста години беше участвал във виетнамската война, а също жена му, Дебора-дето-знае, беше ужасно досадна и Хелън смяташе, че сигурно е отвратително да живееш с нея. Не можеше да излезеш в задния си двор, без Дебора-дето-знае да излезе и тя в нейния, и вътре в две минути ще спомене, че теменужките, които подреждаш, няма да оцелеят в тази част на градината, че лилиите имат нужда от повече светлина, че люляковият храст, който Хелън засади, ще умре (наистина умря), защото в пръстта има твърде малко варовик.

Дебора-дето-не-знае, от друга страна, беше мила жена, висока и нервна, психиатърка и нещо малко смахната. Но беше тъжно — съпругът ѝ изневеряваше. Хелън сама го беше открила. В къщата през деня нямаше хора и веднъж тя чу през стената възможно най-отблъскващите сексуални стонове. А когато надникна през прозореца към улицата, видя как мъжът на Дебора слезе по входното стълбище с някаква кърдроска жена зад него. По-късно ги мерна заедно и в местния бар. А веднъж бе чула как Дебора-дето-не-знае казва на мъжа си: „Защо се заяждаш с мен тази вечер?“ Значи Дебора-дето-не-знае-всичко не знаеше всичко. В този смисъл на Хелън не ѝ харесваше да живее в града. Джим крещеше като абсолютен психопат по време на баскетболния сезон. „Гъп задник!“, псуваше той телевизора и Хелън се безпокоеше съседите да не си помислят, че тя е обектът му. Дори бе мислила дали да не им спомене нещо по този повод на майтап, но

после реши, че когато се защитава правдивостта, колкото по-малко говориш, толкова по-добре. Не че щеше да излъже.

И все пак.

Съзнанието ѝ препускаше ли, препускаше. Какво бе забравила в багажа? Не ѝ беше приятно да си представи как някоя вечер, когато се облича за вечеря с Англинови, ще открие, че не си е взела подходящите обувки — и просто така тоалетът ѝ ще е съсипан. Подпъхна завивката под себе си и осъзна, че телефонният разговор със Сюзан тази вечер все още витаеше из къщата, тъмен, безформен и злокобен. Тя седна.

Това се случва, когато не можеш да заспиш и когато в главата ти изниква образът на замразена свинска глава. Тя отиде в банята и намери сънотворно, и помещението беше чисто и познато. Обратно в леглото се приближи до мъжа си и само след минути почувства лекото подръпване на съня, и беше толкова щастлива, че не е Дебора-дето-знае или пък Дебора-дето-не-знае, толкова щастлива, че е Хелън Фарбър Бърджес, толкова щастлива, че има деца, толкова щастлива да е тъй доволна от живота.

Но пък какъв напън на другата сутрин!

В съботен ден, когато Парк Слоуп се разкриваше в целия си размах — деца на път за парка с футболни топки в мрежестите чанти, бащите им — следят светлината на светофара и ги побутват да бързат, млади двойки, дошли в кафенетата с коси, още мокри от взетия след сутрешна любов душ, хора, които същата вечер очакваха гости, вече обикаляха из Гранд Арми Плаза в края на парка, за да претърсват зеленчуковия пазар за най-добрите ябълки и хляб, и букети с цветя, с ръце, отрупани с кошници и обвити в хартия стебла слънчогледи — наред всичко това се срещаша, разбира се, и типичните дразнения, които човек би открил навсякъде из страната, дори в този квартал, където хората в голямата си част излъчваха усещането, че са точно там, където искат да бъдат. Ето я майката, чиято дъщеричка я моли за кукла Барби за рождения си ден, а майката казва не, Барбитата са причината момичетата да са кльощави и болни. На Осма улица един доведен баща мрачно се мъчи да научи своеволното хлапе да кара колело, придържайки отзад седалката, докато то с побеляло от страх лице лъкатуши и го поглежда за някоя похвала — съпругата на мъжа свършва курса си от химиотерапия за рак на гърдата, няма спасение от

това. На Трета улица двойка спори за сина — тийнейджър — дали трябва да му разрешат да си седи в стаята в този слънчев есенен ден. Така, имаше си недоволства... а семейство Бърджес си имаше свои собствени грижи.

Колата, поръчана да закара Хелън и Джим на летището, не се появи. Чантите им бяха на тротоара и Хелън остана да ги пази, докато Джим влезе и излезе от къщата, говорейки по мобилния си телефон с диспечерската служба. Дебора-дето-знае цъфна на тротоара и ги попита накъде са тръгнали в този хубав слънчев ден, сигурно е прекрасно да ходиш толкова често на почивка. Хелън трябваше да каже, извинете, моля, трябва да позвъня по телефона, да извади собствения си апарат от чантата и да се престори, че звъни на сина си, който (в Аризона) сигурно беше дълбоко заспал. Но Дебора-дето-знае чакаше Билям и Хелън трябваше да проведе измислен разговор в слушалката, тъй като онази все се усмихваше в нейна посока. Билям най-сетне се появи и ето ги двамата, отдалечиха се по тротоара, хванати за ръка, което на Хелън ѝ се стори много демонстративно.

Междувременно Джим, който крачеше из фоайето, забеляза, че и двата комплекта ключове за колата висяха на ключодържателя до вратата. Боб не беше взел ключа снощи! Как щеше да кара до Мейн без проклетия ключ? Джим изкрещя този въпрос към Хелън, приближавайки към нея на тротоара, а тя тихичко му отговори, че ако викне още веднъж по този начин, ще я накара да се премести в Манхатън. Той разклати ключовете под носа ѝ.

— По кой начин смята да стигне дотам? — прошепна свирепо.

— Ако беше дал ключ от къщата на брат си, това сега нямаше да е проблем.

Откъм ъгъла се зададе с бавна скорост черен седан. Джим размаха ръка над главата си в жест, приличен на задния замах при кроула. И тогава най-после Хелън бе напъхана на задната седалка, където пооправи косата си, докато Джим се обади по мобилния си телефон на Боб.

— Вдигни, Боб. — И после: — Какво става с теб? Току-що се събуждаш? Но нали трябваше да си тръгнал за Мейн? Какво искаш да кажеш, че си будувал цяла нощ? — Джим се приведе напред и каза на шофьора: — Спрете за момент на ъгъла на Шесто и Девето. — Облегна се назад. — Е, познай какво държа в ръка. Хайде, познай,

тъпчо. Точно така, ключа за колата ми. И чуй ме — слушаш ли ме? Чарли Тибетс. Адвокат за Зак. Ще се видите в понеделник сутрин. Можеш да останеш до понеделник, не се прави, че не можеш. На „Правна помощ“ хич не ѝ пука. Чарли е извън града за уикенда, но снощи се сетих за него и му се обадох. Той е нашето момче. Добро момче е. Всичко, което имаш да направиш през следващите два дни, е да овладееш събитията, разбираш ли ме? Сега слез долу на тротоара, ние пътуваме за аерогарата.

Хелън натисна бутона, който сваляше прозореца, показа лицето си на свежия въздух.

Джим се облегна, взе ръката ѝ.

— Ще си прекараме невероятно, любима. Точно като онези пръдливи двойки от брошурите. Страхотно ще бъде.

Боб стоеше пред сградата, в която живееше, облечен в долнище на анцуг и тениска, и мръсни спортни чорапи.

— Хей, куче мръсно — извика Джим. Подхвърли му ключовете през отворения прозорец и Боб ги улови с една ръка.

— Забавлявайте се — помахаша им с ръка.

Хелън се впечатли от лекотата, с която той хвана ключовете.

— Късмет там горе — извика му.

Седанът зави край ъгъла, изчезна от полезрението и Боб се обърна с лице към сградата. Когато беше малък, бе избягал в гората, за да не гледа как колата отвежда Джим в колежа, и сега също му се щеше да избяга там. Вместо това стоеше на разбития цимент до металните контейнери за боклук и снопове слънчеви лъчи пронизваха очите му, докато стискаше в ръка ключовете.

В по-ранни години, все още сравнително нов в града, посещаваше една терапевтка на име Илейн. Беше едра жена, подвижна, на годините, на които бе той сега, което, разбира се, тогава му изглеждаше доста напреднала възраст. Бе седял обкръжен от нейното благосклонно присъствие, като чоплеше с пръст в една дупка в облегалката на кожения диван и поглеждаше притеснено към смокиновото дръвче в ъгъла (растение, което би изглеждало изкуствено, ако не беше очевидният и тъжен наклон към тъничката цепка светлина, която проникваше през прозореца, и способността му да отгледа за шест години едно-единствено ново листо). Ако точно сега Илейн беше тук с него на тротоара, щеше да му каже: „Боб, стой в

настоящето.“ Защото смътно той осъзнаваше онова, което се случва с него, докато колата с брат му изчезваше от погледа му зад ъгъла, *оставяше го*, смътно, той знаеше... ох, бедната Илейн, вече мъртва от някаква ужасна болест, а беше направила такива усилия заради него, толкова мила — с нищо не му помогна. Слънчевата светлина го разбиваше. Боб, който бе на четири годинки, когато баща му умря, помнеше само слънцето върху капака на колата в онзи ден и това, че баща му го покриха с одеяло, и също... винаги... страховития шепот на Сюзан: „Всичко е по твоя вина, глупава главо.“

Сега, застанал насред тротоара в Бруклин, Ню Йорк, Боб си представи как брат му хвърля ключовете на колата, изчезващия зад ъгъла седан, помисли за задачата, която го очакваше, и чу в себе си вика „Джими, не си тръгвай“.

Есмералда се показва от вратата.

Сюзан Олсън живееше в тясна триетажна къща недалеч от града. След развода си преди седем години даваше стаята на най-горния етаж под наем на една възрастна жена — г-жа Дринкуотър, която напоследък все по-рядко влизаше и излизаше, никога не се оплакваше за музиката, дето идваше от стаята на Зак, и винаги плащаше наема си навреме. Вечерта преди Зак да се предаде в полицията, Сюзан трябваше да се изкачи по стълбите, да почука на вратата на жената и да ѝ обясни какво се е случило. Г-жа Дринкуотър прояви изненадващ оптимизъм.

— Боже, боже — рече и седна на стола до малкото си бюро. Носеше розов найлонов пенъоар и чорапите ѝ бяха навити до над коляното; сивата ѝ коса беше вдигната нагоре, но голяма част се бе измъкнала. По този начин изглеждаше, когато не беше облечена за излизане навън, т.е. през по-голямата част от времето. Беше слаба като вейка.

— Трябва да ви кажа — започна Сюзан и седна на леглото, — защото след утрешния ден репортерите може да ви разпитват какво представлява той.

Старата жена бавно поклати глава.

— Ами, тих е — и погледна към Сюзан. Очилата ѝ бяха огромни, трифокални и където и да се насочеха очите ѝ, човек никога не можеше да се вгледа директно в тях; те просто се размиваха. — Никога не е бил груб с мен — добави.

— Не мога да ви наредя какво да говорите.

— Добре е, че брат ти идва. Онзи известният ли ще е?

— Не. Известният е на почивка с жена си.

Последва дълго мълчание. Г-жа Дринкуотър попита:

— А бащата на Закари? Знае ли?

— Писах му имейл.

— Той все още ли живее в... Швеция?

Сюзан кимна.

Г-жа Дринкуотър погледна към малкото си бюро, после към стената над него.

— Какво ли е да живееш в Швеция.

— Надявам се да спите добре. Съжалявам за това.

— Аз пък се надявам *ти* да спиш, скъпа. Имаш ли си хапчета?

— Не ги взимам.

— Разбирам.

Сюзан се изправи, прекара ръка през късата си коса, огледа се така, сякаш се предполагаше да направи нещо, но не можеше да си спомни какво.

— Лека нощ, скъпа — рече г-жа Дринкуотър.

Сюзан слезе един етаж надолу и леко почука на вратата на Зак. Той лежеше на леглото с огромни слушалки на ушите. Тя потупа собственото си ухо, за да му покаже, че трябва да ги свали. Лаптопът му беше до него на леглото.

— Страх ли те е? — попита.

Той кимна.

Стаята беше почти тъмна. Само една малка светлинка светеше над рафта, на който бяха струпани купчини списания. Отдолу стояха пръснати няколко книги. Щорите бяха спуснати и на стените, боядисани в черно преди няколко години — Сюзан се бе върнала от работа един ден и ги бе намерила така — нямаше закачени постери или снимки.

— Чу ли се с баща ти?

— Не — гласът му беше дрезгав и дълбок.

— Помолих го да ти прати имейл.

— Не искам да го молиш.

— Но той ти е баща.

— Не трябва да ми пише, защото ти си го помолила.

След дълга пауза тя добави:

— Опитай се да поспиш.

На другия ден по обед тя му направи доматиена супа от кутия и препечен сандвич със сирене. Той наведе ниско глава над купичката и изяде половината сандвич с тънките си пръсти, после побутна обратно чинията. Когато я погледна с тъмните си очи, за миг го видя какъвто бе

едно време като малко дете, преди социалната му непохватност да се разкрие изцяло, преди неспособността му въобще да спортува да се превърне в непреодолима пречка, преди носът му да се преобрази в острия нос на голям човек и веждите му в една тъмна права линия, обратно във времето, когато изглеждаше срамежливо и изключително послушно малко момче. Придирчиво в яденето — винаги.

— Иди си вземи душ — поръча тя. — И си облечи хубави дрехи.

— Какво значи хубави дрехи — попита той.

— Риза с яка. И без джинси.

— Без джинси? — това дойде не с ропот, а с безпокойство.

— Е, добре, джинси без дупки.

Сюзан вдигна телефона и се обади в полицейското. Началникът О'Хеър беше там. Три пъти трябваше да си даде името, преди да ѝ позволят да говори с него. Беше си написала какво ще каже. Устата ѝ бе пресъхнала, устните ѝ лепнеха една за друга и трябваше да ги движи повече, та да може да изкара звук.

— Всеки момент — завърши и вдигна поглед от листа от тетрадка, на който беше писала. — Просто чакам Боб.

Представяше си как едрата ръка на Гери държи телефона, лицето му — безизразно. Доста килограми беше наддал през годините. Понякога, не често, влизаше в магазинчето за очила в мола отвъд реката, където тя работеше, и чакаше, докато оправят очилата на жена му. Кимваше ѝ. Не беше нито приятен, нито неприятен; точно така и беше очаквала.

— Ъхъ. Сюзан. Ето как аз виждам нещата — ситуацията е сложна тук — гласът му по телефона беше уморен, професионален. — След като вече знаем кой е извършителят, би било нарушение, ако не пратя някой за него. Силен е медийният интерес в случая.

— Гери — рече тя. — За бога. Моля те не изпращай полицейска кола. Моля те не го прави.

— Виж какво мисля. Мисля, че този разговор не сме го провели. Стари приятели. Това сме ние. Убеден съм, че скоро ще те видя. Преди края на деня. Това е.

— Благодаря — прошепна тя.

* * *

Боб се чувстваше удобно в колата на брат си, усещаше я стабилна под себе си. През прозореца виждаше табели за пазарски аутлети или пък езера, но най-вече това бяха дърветата на Кънектикът, идващи все по-близо, после профучаващи край него, накрая изчезнали от полезрението. Трафикът се движеше бързо, с изявено чувство за общност, сякаш всички шофьори бяха наематели в тази бързо движеща се напред структура. Образът на Есмералда изникна в съзнанието му. „Страх ме е“, беше му казала, застанала до входа по морав анцуг, кичурите на русата ѝ коса развени от вятъра. Имаше гърлен глас, който не беше чувал преди — никога не бе разговаряла с него. Без грим изглеждаше много по-млада; скулите ѝ бяха бледи, зелените ѝ очи, оградени с червени кръгове, бяха големи и озадачени. Но ноктите ѝ бяха изгризани и това му скъса сърцето. Помисли си: почти би могла да ми е дъщеря. Боб бе живял години със сянката на своите несъществуващи деца, които заставаха до рамото му. В по-ранен етап от живота му това можеше да е дете от игрището, край което минаваше, с жълта коса (като него навремето), дете колебливо играеше на дама. По-късно тийнейджър — момче или момиче, случвало се беше и с двете — на тротоара, смеещ се с приятели, или напоследък някой студент по право на стаж в кантората му, които изведнъж можеха да го погледнат така, че Боб да си помисли: това можеше да е моето дете.

Попита я има ли роднини наблизо.

Родители в Бенсънхърст, които стопанисваха жилищни кооперации. Поклати глава, не беше близка с тях. Но работеше като помощник в юридическа кантора в Манхатън, макар че как щеше да работи, като се чувстваше тъй... и завъртя пръсти край ухото си. Устните ѝ бяха много бледи. Работата ще помогне, каза ѝ той. Изненадващо много.

— Нали няма винаги да се чувствам по този начин? — попита тя.

— О, не. Не. — (Но той знаеше: разпадането на един брак е ненормален период.) — Ще се справиш, каза ѝ. Каза ѝ го много пъти, докато треперещото кученце душеше земята; тя го беше попитала много пъти. Каза, че може да загуби работата си; една жена се връщаше от отпуск по майчинство, а офисът е много малък. Той ѝ даде името на правната фирма на Джим; голяма е, често наемаха хора, не биваше да се безпокои. — Животът си следва свои пътища — успокои

я той. Но наистина ли мислите така, бе попита тя и той бе повторил, че, да, вярва в това.

Оцветените в розов нюанс сгради на Хартфорд отминаха и Боб трябваше да намали и да се съсредоточи. Трафикът се усилваше. Задмина камион, друг камион го задмина. И накрая, когато влезе в Масачузетс, мислите му, сякаш само бяха чакали, се обърнаха към Пам. Пам, бившата му съпруга, жената, която обичаше най-много, чийто интелект и любопитство можеха да се сравняват само със собствената ѝ убеденост, че е лишена от тях. Пам, която беше срещнал, докато пресичаше студентското градче на Университета в Мейн преди повече от трийсет години. Беше родом от Масачузетс, единствено дете на възрастни родители, които, докато дойде време той за пръв път да ги поздрави на дипломирането ѝ, вече изглеждаха изтощени от хаотичността на дъщеря си. Майката обаче беше още жива, прикована към леглото в старчески дом недалеч от това отклонение тук, вече в невъзможност да познае нито Пам, нито Боб, ако евентуално той решише да я посети, както бе правил в миналото. Пам, с пищна фигура, когато беше млада, емоционална, обърквана, винаги готова да се смее, винаги скачаща от едно ентусиазирано начинание към друго. Кой би могъл да каже какви страсти я движеха? Помнеше как една вечер, след като се преместиха в Ню Йорк, пияна и смееща се, тя клекна да се изпишка между две коли, паркирани в Уест Вилидж. За женското движение — юмрук във въздуха. Еднакви права на пикаене! Пам, която можеше да псува като хамалин. Любимата му Пам.

А сега, като видя табелата за Стърбридж, съзнанието му се насочи към баба му, която обичаше да разказва истории за това как английските му прадеди пристигнали тук преди шест поколения. Боб седеше в детското си столче: „Разкажи ми онази за индианците.“ О, имало скалпиране и едно малко момиченце било отвлечено, закарано в Канада и брат ѝ, макар да му трябвали години, отишъл и я спасил, върнал я обратно в крайбрежния им град. По онова време, разказваше баба му, жените правели сапун от пепел. Използвали за ухобол корени от маргарита. Един ден баба му разказа как принуждавали крадците да обикалят града. Разправяше, че ако някой открадне риба, трябвало с рибата в ръка да върви и да вика: „Откраднах тази риба и сега съжалявам.“ През това време градският глашатай го следвал и биел барабана.

Интересът на Боб към корените му секна след тази история. Принуден да обикаля града и да вика: „Откраднах тази риба и сега съжалявам!“

Не. Край.

Началото на Ню Хампшир с магазина му за алкохол точно след отбивката, с есенните облаци, разпрострени зад него. Ню Хампшир с неговото архаично законодателство за стотици хора, но все още с надписа „ЖИВЕЙ СВОБОДЕН ИЛИ УМРИ“ на регистрационните табели на колите. Трафикът беше тежък; хората се отделяха на кръговото, за да се отправят към зеленината на Белите планини. Той спря да си вземе кафе и да се обади на сестра си.

— Къде си? — попита тя. — Направо откачам. Не мога да повярвам, че толкова закъсня, но всъщност — мога.

— Ой, Сюзан. Скоро пристигам.

Слънцето вече клонеше към залез. Обратно в колата, той подмина Портсмът, напудрен вече от години, като повечето от тия крайбрежни градчета; цялото това градско оживление, започнало в края на седемдесетте, когато им върнаха калдъръма по улиците и им възстановиха старите къщи, улични лампи от едно време и купища магазини за свещи. Но Боб го помнеше, когато все още си беше Портсмът, уморен морски град, и дълбоко в себе си усети носталгичен трепет, припомняйки си непретенциозните, осеяни с дупки улици, големите витрини на универсалните магазини, които отдавна не съществуваха, където аранжировката сякаш се подменяше единствено от лято на зима, манекените — застинали в жест, където от счупената китка се провесваше дамска чанта, женският, с дупки вместо очи, застанал до щастливия, също безок мъжки, в краката му градински маркуч — те наистина се усмихваха, онези манекени. Боб си спомняше всичко това, защото двамата с Пам бяха спрели тук на път за Бостън с автобуса *Грейхаунд* и Пам се кипреше в замятаща се около ханша ѝ пола.

Преди милион години.

„Стой в настоящето“, би казала Илейн, и ето сега той се беше запътил към непривлекателната Сюзан. Семейството си е семейство и

Джими му липсваше. Отколешната вътрешна бобщина на Боб се беше върнала.

* * *

Седяха на циментовата пейка в преддверието на полицейския участък в Шърли Фолс. Гери О'Хеър му беше кимнал с глава, сякаш вчера се бяха срещали — макар всъщност да бяха минали години — и бе отвел Зак зад вратата, която водеше към стаята за разпити. Един служител им донесе кафе в хартиени чаши; те му благодариха, предпазливо придържайки чашите.

— Зак има ли приятели? — попита той Сюзан, когато останаха насаме. Зададе въпроса тихо. Бяха изминали повече от пет години, откакто бе идвал в Шърли Фолс, и при вида на племенника си — висок, кльоцав, с посивяло от страх лице — се стресна. А също и на Сюзан. Беше слаба, късата ѝ чуплива коса — предимно сива вече; видя му се изумително неженствена. Загрубелите ѝ черти я състаряваха много повече, отколкото бе очаквал, та не можеше да повярва, че са на едни години. (Близнаци!)

— Не знам — отговори тя. — Той зарежда рафтовете в „Уолмарт“. Понякога — много рядко — отива с колата до Уест Анет, за да се види с едно момче, с което работят заедно. Но никой не идва къщи. — После добави: — Смятах, че ще те пуснат вътре с него.

— Не съм регистриран да практикувам тук, Сюзан. Вече говорихме за това — Боб погледна над рамо. — Кога построиха това? — Старият полицейски участък се помещаваше в градския съвет, голяма ширнала се сграда в дъното на парка, и Боб си я помнеше като просторна; влизаш вътре и там зад едно бюро седяха полицаите. Това тук не беше същото. Имаше малко преддверие с изглед към два тъмни прозореца и човек трябваше да натисне нещо като звънец, за да повика някого, тъй че да може дори само да прекрачи прага. Той се почувства виновен още щом се озова там.

— Преди пет години може би — вяло отвърна тя. — Не знам.

— Защо им беше нов участък? Щатът губи населението си, всеки ден все повече обеднява, а пък все строи нови училища и обществени сгради.

— Боб, не се интересувам. Честно. От твоите наблюдения за Мейн. Освен това населението на този град се увеличава... — Сюзан понижи глас до шепот. — Заради тях.

Боб изпи кафето си. Не струваше, но той не беше придирчив много по отношение на кафето или виното — за разлика от мнозина в наши дни.

— Кажу ми, че го смяташ за глупава шега и че ще имаш адвокат в понеделник. Може да се опитат да те накарат да изплюеш нещо повече, но недей — беше казал същото и на Закари. И Закари, толкова повисок от последния път, когато го видя, толкова кльощав, толкова уплашен, само го беше изгледал.

— Някаква идея защо го е направил? — Боб се помъчи да зададе въпроса внимателно.

— Никаква — каза Сюзан и след малко добави: — Мислех си, че ти можеш да го попиташ.

Това го разтревожи. Не знаеше как да се държи с хлапетата. Някои негови приятели имаха деца, които обожаваше, а към децата на Джим изпитваше истинска любов, но като нямаш свои, различен си от останалите. Не виждаше как би могъл да го обясни на Сюзан.

— Зак поддържа ли връзка с баща си? — попита той.

— Разменят имейли. Понякога Зак изглежда... ами, не щастлив, ами по-малко нещастен и смятам, че има връзка с това, което Стив му е писал, но той отказва да разговаря за това с мен. Двамата със Стив не сме говорили, откакто ме напусна. — Страните на Сюзан порозовяха. — В други моменти пък Зак изглежда наистина потиснат и си мисля, че и това е свързано със Стив, но не знам, Боб, повярвай. — Тя притисна ноздрите си, подсмръкна силно.

— Хей, не изпадай в паника — той се огледа за хартиена салфетка или носна кърпа, но нямаше. — Знаеш какво би казал Джими, нали? Би казал, че в бейзбола не се плаче.

Сюзан прошепна:

— За какво говориш, за бога?

— Онзи филм, дето направиха за женския бейзбол. Страхотна реплика.

Тя се наведе напред, за да постави чашата с кафето на пода под пейката.

— Ако играеш бейзбол. Синът ми е там вътре, за да го арестуват.

Отвори се метална врата, затвори се с трясък. Един полицай, нисък, с тук-там разпръснати бенки на младото си лице, влезе в преддверието.

— Всичко е уредено, хора. Транспортират го към затвора. Можете да го последвате там. Ще го регистрират и ще повикат съдия-следователя за гаранцията, после ще можете да си го вземете обратно вкъщи.

— Благодаря — казаха близнаците едновременно.

Късната следобедна светлина избледняваше и градът изглеждаше оцветен в сивкав сумрак, мрачен. Те караха след полицейската кола и едва различаваха главата на Закари на задната седалка. Насочваха се към моста, който водеше до окръжния затвор.

— Защо няма хора? — попита Боб. — Събота следобед, а градът е умрял.

— Умрял е от години — Сюзан караше приведена напред.

Боб зърна в една от преките тъмнокож мъж, който вървеше бавно, с ръце в джобовете на разтвореното си палто, сякаш твърде голямо за него. Под него носеше дълга до петите бяла роба. На главата си имаше платнена квадратна шапка.

— Хей — отрони той.

— Какво? — Тя го изгледа остро.

— Този от тях ли е?

— От тях? Ти да не си олигофрен? Толкова години живееш в Ню Йорк. Не си ли виждал негър?

— Сюзан, успокой се.

— Да се успокоя. Виж, за това не бях помисляла. Благодаря — тя паркира на свободното място близо до полицейската патрулка, която бе отбила в големия паркинг зад затвора. За миг зърнаха Закари в белезници. Той сякаш залитна към колата, пристъпвайки навън, после служителят го насочи към сградата.

— Точно зад теб сме, мой човек — извика Боб, като отвори вратата. — Следваме те.

— Боб, престани — рече Сюзан.

— Следваме те — извика отново.

Двамата пак седнаха в малко преддверие. Само веднъж един мъж в тъмносиньо облекло се появи, за да им каже, че в момента регистрират Зак, взимат му отпечатыци, че са позвънили на съдия-

следователя за гаранцията. Може да отнеме време, докато дойде, рече човекът. Колко? Не можеше да каже. И така — брат и сестра седяха. Имаше банкомат и автомат за закуски. И отново затъмнените стъкла.

— Наблюдават ли ни? — прошепна Сюзан.

— Вероятно.

Седяха, облечени в палтата си, и гледаха право напред. Накрая Боб прошепна:

— Какво друго прави Зак, освен че зарежда щандове?

— Искаш да питаш дали обикаля наоколо и ограбва хората ли? Дали е пристрастен към детското порно ли? Не, Боб. Той е... просто си е Зак.

Той заопипва палтото си.

— Мислиш ли, че има някаква връзка със скинари? Организация за расово превъзходство на белите, нещо такова?

Сюзан го изгледа изненадано и присви очи.

— Не — и добави с по-мек глас: — Не мисля, че има истински връзки с когото и да е било. Но той не е такъв, Боб.

— Просто питам. Нещата ще се наредят. Може да се наложи да извършва общественополезен труд. Да се включи в клас по преквалификация.

— Мислиш ли, че е още в белезници? Ужасно беше.

— Знам — каза той и споменът за съседа му с белезници, когото водеха по улицата, сякаш остана далеч в миналото. Дори сутрешният му разговор с Есмералда изглеждаше нереален, толкова далечен беше. — Зак не е в белезници вече. Това е просто процедура. Да го ескортират дотук.

Сюзан прошепна:

— Някои от местните свещеници настояват за митинг.

— Митинг? За това? — Боб потърка длани в бедрата си. — Ой!

— Не може ли да не казваш „ой“? — гневно прошепна тя. — Защо го казваш?

— Защото, Сюзан, от двайсет години работя за „Правна помощ“ и много евреи работят там, мнозина от тях употребяват „ой“ и аз също почнах като тях.

— Ами, звучи престорено. Ти не си евреин, Боб. По-бял не може и да бъдеш.

— Знам — съгласи се той.

Седяха мълчаливи. Най-сетне Боб се обади:

— Кога ще бъде този митинг?

— Нямам представа.

Той сведе глава, затвори очите си.

След няколко минути Сюзан попита:

— Молиш ли се, или си умрял?

Боб отвори очи.

— Помниш ли как заведохме Зак и децата на Джим в Стърбридж Вилидж, когато бяха малки? Ония самодоволни мазни жени, които ни развеждаха наоколо с онези ми ти глупави шапки, дето покриваха главите им. Аз съм самоненавистен пуритан.

— Ти си самоненавистен перко — отвърна тя. Беше развълнувана, проточваше врат да надникне през затъмнените стъкла на входа. — Защо се бавят толкова?

Да, бавеха се много. Те седяха там почти три часа. Боб излезе навън, за да пуши. Небето бе притъмняло. Докато се появи съдия-следователят, умората му беше видна, все едно беше голямо мокро палто, с което се е загърнал. Сюзан плати двестата долара в банкноти от по двайсет и Зак се появи на вратата с бяло като хартия лице.

Докато се приготвяха да излязат, един униформен ги предупреди:

— Вън има фотограф.

— Как е възможно? — попита Сюзан и тревогата вибрираше в гласа ѝ.

— Не сдавай багажа. Давай, хлапе. — Боб побутна Зак към вратата. — Чичо ти Джим обожава фотографите. Ще ти завиди, ако поемеш ролята на семейния медиен герой.

И Зак, може би защото му се стори смешно или защото напрежението от деня беше към края си — все едно, момчето се усмихна на Боб, докато пристъпваше прага. Внезапна светкавица ги посрещна в хладния въздух навън.

3

Тази първа нежна атака на тропическия бриз — тя беше докоснала Хелън още при отварянето на вратата на самолета. Докато чакаше да натоварят багажа на колата, почувства се окъпана от въздуха. Пътуваха край къщи, от чиито прозорци извираха цветя, голф игрища — зелени и подстригани, а пред хотела им имаше фонтан, меките му струи се издигаха към небето. В стаята на масата бе поставена купа с лимони.

— Джими, чувствам се като булка.

— Хубаво — рече той разсеяно.

Тя скръсти ръце с длани, опрени в срещуположното рамо (от много години техен таен език от знаци), и тогава съпругът ѝ пристъпи напред.

През нощта сънува кошмари. Бяха живи, ужасяващи и тя се бореше да се събуди, докато слънцето проникваше през цепката между дългите завеси. Джим тръгваше да играе голф.

— Продължавай да спиш — каза ѝ и я целуна. Когато се събуди отново, щастието се беше върнало, ярко като слънцето, което се промъкваше през тежките драперии. Тя лежеше притисната от щастие, прокарваше крак по хладния чаршаф, мислеше за децата си, и трите вече в колежа. Ще им напише имейл: „Скъпи мои ангелчета, татко играе голф, а старата ви майка скоро ще изложи на слънце сините вени по краката си. Дороти е мрачна, както се боях, че ще бъде — татко казва, че най-голямото им момиче, Джеси (ти никога не си я харесвала, Емили, помниш ли?), наистина им създава неприятности. Но никой не спомена за това снощи на вечеря, затова аз бях любезна и не започнах да се хваля с *моите* съкровища. Вместо това разговаряхме за братовчед ви Зак — по-късно повече за това! — липсват ми, и ти... и ти... и ти...“

Дороти четеше край басейна, дългите ѝ крака — проснати пред нея на шезлонга.

— Добр'утро — каза, но не вдигна очи.

Хелън премести един стол, така че най-добре да хване слънцето.

— Добре ли спа, Дороти? — седна, взе лосиона и една книга от сламената си чанта. — Аз сънувах кошмари.

Мина време, преди Дороти да погледне иззад вестника си.

— О, колко ужасно.

Хелън размаза лосион по краката си, нагласи книгата.

— Само да ти кажа, недей да съжالياваш, че си се отказала от клуба по художествено четене.

— Не съжالياвам. — Дороти остави вестника и се взря в блестящо синия басейн. После каза замислено: — Много жени в Ню Йорк не са глупави, но почнат ли да се събират, и стават глупави. Мразя това — тя погледна към Хелън. — Съжالياвам.

— Недей — отвърна Хелън. — Трябва да говориш това, което мислиш.

Дороти захапа устни и отново се загледа в синьото на ширналата се вода.

— Много си мила, Хелън — най-сетне проговори, — но от собствения си житейски опит съдя, че хората не обичат другите да казват каквото им скимне.

Хелън изчакваше.

— И терапевтите не обичат — продължи Дороти, все още загледана право напред. — Признах пред семейния ни терапевт, че съжالياвам приятеля на Джеси, и е истина — тя е абсолютен маниак да контролира другите, — а той ме изгледа така, сякаш бях най-лошата майка на света. Помислих си, господи, щом не можеш да си позволиш истината в кабинета на психиатъра, тогава къде? В Ню Йорк да отглеждаш деца е ужасяващо спортно съревнование. Наистина ожесточено и кърваво — отпи дълга глътка от пластмасовата си чаша с вода и продължи: — Какво ви карат да четете този месец?

Хелън поглади книгата с ръка.

— Разказва се за една жена, която преди чистела по къщите, а после написала книга за всички неща, които открила, докато си навирала носа тук-там — Хелън се зачерви от топлината. Писателката открила белезници, камшици, скоби за гръдни зърна и други работи, за чието съществуване Хелън не бе и подозирала.

— Недей да четеш такива глупости — посъветва я Дороти. — Ето това имам предвид — жени да казват на други жени да четат глупави книги, когато има цял свят пред очите ни. Ето, прочети тази

статия. Свързана е с кризата на снаха ти, за която Джим обясняваше снощи — протегна дългата си ръка и ѝ подаде част от вестника, добавяйки: — Макар че, като познавам Джим, той приема всяка криза за изцяло свой проблем.

Хелън порови в сламената си чанта.

— Е, нещата стоят така — вдигна очи от чантата и ѝ показа пръст. — Джим напусна Мейн — вдигна втори пръст. — Боб напусна Мейн — три пръста. — Съпругът на Хелън напусна нея и Мейн — тя пак насочи вниманието си към чантата и намери вазелина за устни. — Затова Джим изпитва отговорност. Джим има силно чувство за отговорност — тя намаза устните си с вазелина.

— Или пък вина.

Хелън се замисли.

— Не. Отговорност.

Дороти обърна страницата на списанието и не отговори. Така че Хелън — на която ѝ се говореше и усецаше как мехурчетата на бърливостта се надигат у нея — се почувства задължена да вземе вестникарската статия, която ѝ зачислиха. Слънцето ставаше по-жежко и потни капчици образуваха линия над горната ѝ устна, независимо колко често я избърсваше с пръст.

— За бога, Дороти — каза най-сетне, защото статията беше наистина обезпокояваща. Въпреки това чувстваше, че ако я остави, Дороти ще я вземе за повърхностна жена, на която не ѝ пука за света извън нейния малък кръг. Продължи да чете.

Статията разказваше за бежанските лагери в Кения. Какви хора живееха в тези лагери? Сомалийци. И кой знаеше за това. Не и Хелън. Е, сега вече знаеше. Сега вече знаеше, че някои от онези хора, дете живееха в Шърли Фолс, Мейн, преди това с години са живели в такива ужасяващи условия, че чак не е за вярване. Хелън, присвила очи, четеше как жените, за да съберат съчки за огъня, трябвало да ходят далеч извън лагера, където можело да бъдат изнасилени от бандити, и някои от тях били насилвани многократно. Много от децата им умирали от глад в ръцете им. Оцелелите деца не ходели на училище. Училища нямало. Мъжете седели наоколо и дъвчели листа — *quat* — които ги поддържали в постоянно наркотично опиянение и жените им, от които можело да имат до четири на брой, трябвало да се мъчат да поддържат семейството живо с малкото ориз и капки олио, които

получавали от властите на всеки шест седмици. Естествено, имаше и снимки. Мършави и високи африкански жени, които придържаха върху главите си дърва и огромни пластмасови стомни с вода, раздрани колиби от брезент и кал, болно дете с рояк мухи около лицето.

— Това е ужасно — каза тя. Дороти, кимайки с глава, продължи да чете списанието си.

Наистина беше ужасно и Хелън знаеше, че не може да не се чувства ужасно. Но не разбираше защо тези хора, които бяха вървели с дни, за да избягат от насилието в собствената си страна, трябваше да се доберат до Кения и да свършат в такива адски, бедствени условия. Защо някой не се е погрижил за това? Тя наистина се чудеше защо. Но най-вече не ѝ се щеше да го чете, а това я караше да се чувства лош човек, и ето, беше дошла на прекрасна (скъпа) ваканция и не искаше да се чувства лоша.

Фатума върви в продължение на три часа, за да намери дърва за огъня. Тя винаги излиза с други жени, но всички те знаят, че не са в безопасност. Безопасност е дума, която не се произнася тук.

И после Хелън, налегната от тежката жега, с крещящото по повърхността на кристално синята вода в басейна слънце, бе обзета внезапно и неочаквано от усещане за огромно безразличие. Тази загуба — защото си беше загуба да не те е грижа за топлината, за бугенвилията, да оставиш утринта да се размие просто в очакването Джим да се върне от голф — тази загуба бе достатъчна, за да се почувства в друг един момент, едва ли не измъчена, после всичко се люшна обратно на мястото си, безразличие. Но остави следи; Хелън се размърда на стола, скръсти глезени — защото в този момент на някакво терзание, собствените ѝ деца ѝ се сториха загубени за нея; кратък спазъм в съзнанието ѝ я накара да си се представи в старческият дом, порасналите ѝ деца на посещение, със строга загриженост, а тя им казва: „Всичко отминава толкова бързо“, имайки предвид живота, разбира се, и вижда изражението на съчувствие по лицата на децата си, докато чакат да мине достатъчно време, та да могат да си тръгнат, защото напрежението на собствения им живот ги дърпа. Няма да искат да стоят с мен, помисли си Хелън, докато този напълно реалистичен момент се блъскаше в главата ѝ. Никога преди не ѝ бе идвало наум.

Загледа се в палмата, която леко се поклащаше.

Излишните притеснения на една глупава съпруга, бяха казали жените от групата за художествено четене, когато се тюхкаше, че синът ѝ — последното дете — отива да учи в колеж в Аризона. Празното гнездо е свобода, твърдяха те. Мъжете са тези, които сдават багажа. Мъжете около петдесетте го преживяват трудно.

Хелън замижа на слънцето и видя как децата ѝ се пръскаха в детския басейн в двора на къщата им в Уест Хартфорд, чистата влажна кожа на малките им крачета и ръчички, докато пропълзяваха вътре и навън; видя ги като тийнейджъри, вървят по тротоара на Парк Слоуп с приятелите си; почувства ги свити на кълбо до себе си на дивана във вечерите, когато семейството се събираше да гледа любимите си телевизионни сериали.

Тя отвори очи.

— Дороти. — Дороти се обърна с лице към Хелън, черните ѝ слънчеви очила — насочени към нея.

— Децата ми липсват — каза.

Дороти върна погледа си към списанието и заяви:

— Боя се, че не пееш в тон с общата песен.

Кучето чакаше край вратата и нетърпеливо махаше с опашка, немска овчарка с бяло на муцуната.

— Ей, Шаро — Боб разтри главата му и влезе в къщата. Вътре беше много студено. Закари, който не беше произнесъл и дума по пътя от затвора до дома си, веднага се заизкачва нагоре по стълбите. — Зак — извика му Боб. — Ела да поговориш с чичо си.

— Остави го на мира — рече Сюзан, която следваше Зак по петите. След няколко минути тя слезе на долния етаж, облечена в пуловер с елен на гърдите. — Не яде. Сложили са го в килия и е полуумрял от страх.

— Нека да поговоря с него — каза Боб и добави по-тихо: — Мислех, че искаш да разговарям с него.

— По-късно. Сега го остави. Не му се говори. Доста е преживял. — Сюзан отвори кухненската врата и кучето с виновен вид влезе. Тя отсипа суха кучешка храна в тенекиен съд, после отиде в хола и седна на дивана. Боб я последва. Сюзан извади торба с плетиво.

Ето бяха двамата.

Боб нямаше представа какво да стори. Джим щеше да знае какво да направи. Джим имаше деца, а Боб нямаше. Той седеше, облечен с палтото си, и се оглеждаше. По дъските на пода се виждаха кучешки косми.

— Имаш ли нещо за пиене, Сюзан?

— Мокси.

— И само това ли?

— Това.

Значи бяха във война, както винаги са били. Той беше затворник в палтото си, замръзваше от студ и нямаше нищо за пиене. Тя сигурно го мислеше за алкохолик и дори сам Боб смяташе, че е почти, но не съвсем алкохолик, но вярваше, че разликата между двете е огромна.

Тя го попита иска ли нещо за ядене. Мислела, че има замразена пица. Или пък консерва печен боб. Кренвирши.

— Не — нямаше да ѝ яде замразената пица или печен боб.

Искаше да ѝ каже, че хората не живеят така, ни най-малко; че затова не е идвал тук през последните пет години, защото не можеше да го понася. Искаше да ѝ каже — хората се връщат вкъщи след напрегнат ден, пийват по питие, приготвят си топла храна. Увеличават термостата, разговарят помежду си, обаждат се на приятели. Децата на Джим вечно тичаха нагоре-надолу по стълбите, мамо, виждала ли си зеления ми пуловер, кажи на Емили да ми даде сешоара, татко, ти каза, че мога да стоя до единайсет; дори Лари, най-тихият, се смееше, чичо Боб, помниш ли онзи виц за индианската колиба, дете ми го разказа, като бях много малък? (В Стърбридж Вилидж промушваха се между подпорите и колоните, снимай, снимай! Закари, толкова мършав, че и двата му крака влизат в едно стреме, притихнал като мишле.)

— Ще влезе ли в затвора, Боби? — Сюзан спря да плете и го погледна и лицето ѝ изведнъж му се стори много младо.

— Ах, Сузи — Боб извади ръце от джобовете и се наведе. — Съмнявам се. Това е само дребно хулиганство.

— Той толкова се е *уплашил* в тази килия. Не съм го виждала толкова уплашен. Направо ще умре, ако трябва да влезе в затвора.

— Джим твърди, че Чарли Тибетс е страхотен. Всичко ще се оправи, Сузи.

Кучето влезе в стаята пак с виновен вид, сякаш трябваше да го пребият за това, че яде кучешката си храна. Легна и положи глава върху крака на Сюзан. Боб не си спомняше някога да е виждал толкова тъжно куче. Спомни си миниатюрното пале, дете живееше под него в Ню Йорк. Опита се да мисли за апартамента си, за приятелите, за работата си в Ню Йорк — нищо от тези неща не му изглеждаше реално. Гледаше как сестра му отново подхваща плетивото, после каза:

— Как е работата? — Сюзан от години работеше като оптометрист и той осъзна, че няма идея как стоят нещата при нея.

Тя бавно подръпна преждата.

— Ние, чедата на бейби бума, остаряваме, но бизнесът си върви. Няколко сомалийци идваха — добави. — Не много, няколко.

След малко той я попита:

— Какво представляват?

Тя го погледна така, сякаш подозираше, че въпросът крие уловка.

— Според мен са малко потайни. Не правят предварителни уговорки. Предпазливи. Не знаят какво е кератометър. Една жена се

държа така, сякаш мислеше, че я омагьосвам.

— И аз не знам какво е кератометър.

— Никой не знае, Боб. Но знаят, че не им правя магия — куките на Сюзан се задвижиха по-бързо. — Понякога се мъчат да се пазарят за цената, което направо ме втрещи първия път. После научих, че така правят, бартер. Никакви кредитни карти. Не вярват в кредита. Извинявай. Не вярват в лихвите. Затова плащат кеш. Не знам откъде взимат пари — тя поклати глава. — Виж, те прииждаха ли, прииждаха и парите едва стигаха, е, нямаше достатъчно пари, затова градът трябваше да вземе още от федералните, и всъщност, като си представиш колко неподготвени бяхме, Шърли Фолс се държи прекрасно с тях. Това дава на всеки либерал в града страхотна кауза, от която те имат нужда, разбира се — както сам знаеш, тъй като си либерал, те винаги се нуждаят от кауза — тя спря да плете. На лицето ѝ, когато го вдигна, се съзираше почти детско смущение и затова отново то му изглеждаше младо. — Може ли да кажа нещо? — попита.

Той повдигна вежди.

— Това, което искам да кажа, което забелязвам и то ме обърква, е, че хората в града радостно тръбят пред всички как помагат на сомалийците. Като Прескотови например. Едно време притежаваха магазин за обувки горе в „Саут Маркет“, сега може вече да не работи, не знам. Но Каролин Прескот и снаха ѝ все водят със себе си на пазар разни сомалийки и им купуват хладилници и перални машини или пък цели комплекти тенджери и тигани. И си мисля — има ли ми нещо на мен, след като не искам да купя на някоя сомалийка хладилник? Не че имам парите за това, но ако ги имах — Сюзан се вторачи в пространството, после пак подхвана плетката. — Но не изпитвам нужда да ги влача тези жени наоколо и да им купувам неща, пък после да разправам на всички, че съм го направила. Ставам цинична, това е всичко — тя кръстоса крака и стъпалото ѝ се клатеше нагоре-надолу. След миг продължи: — Имам една приятелка, Чарлийн Бъргърън, която се разболя от рак на гърдата и хората ѝ предлагаха помощ за децата, да я водят на процедури. Но после мъжът ѝ се разведе с нея след няколко години. И край. Нула. Нищо. Никой не ѝ се притече на помощ. И боли, Боб. И с мен беше така преди време, когато Стив си тръгна. Бях уплашена до смърт. Не знаех дали ще мога да задържа дома си. Никой не предложи да ми купи хладилник. Никой не

предложи да ми купи дори един обяд. А честно, направо умирах. Бас държа, че бях по-самотна, отколкото тези сомалийци сега. Около тях пъплят целите им многочленни семейства.

— О, Сузи. Съжалявам — каза Боб.

— Хората са странни, това искам да кажа. — Тя потри нос с опакото на ръката си. — Някои разправят, че не е различно от времето, когато градът бил пълен с работници от мелницата — дошли от Френска Канада и говорели само френски. Но друго е сега, защото това, за което никой не говори, е, че те не искат да са тук. Те чакат да си идат вкъщи. Не искат да стават част от нашата страна. Те някак просто изчакват тук, но същевременно смятат, че нашият начин на живот е скапан, лустросан, долнокачествен. Честно, боли ме от това. И те единствено подкрепят своите си.

— Е, Сузи. И онези, френските канадци, общуваха само помежду си.

— Различно е, Боб — тя подръпна рязко преждата. — И вече не се наричат френски канадци. Франкоамериканци, моля. Сомалийците не обичат да ги сравняваме с тях. Твърдят, че са съвсем различни. Несравними са.

— Те са мюсюлмани.

— Не съм забелязала — каза тя.

Когато той се прибра, след като излезе да пуши, Сюзан вадеше кренвиршите от фризера.

— Те вярват в клитеродектомията — тя напълни с вода една тенджерата.

— Ой, Сюзан.

— Стига си „ойкал“, по дяволите. Искаш ли един?

Боб седна на кухненската маса, както беше с палтото.

— Това е незаконно тук — обясни. — От години. И се казва сомали, а не сомалийци.

Сюзан се обърна, държеше вилицата до гърдите си.

— Виждаш ли, Боб, ето защо вие, либералите, сте олигофрени. Извинявай. Но сте. Те имат малки момиченца тук и те кървят като река, водят ги в болницата, защото получават силни кръвоизливи в училище. Или пък семейството спестява пари и ги изпраща, за да го направят у дома в Африка.

— Не мислиш ли, че трябва да питаме Зак дали е гладен? — Боб разтри врата си.

— Ще занеса тези горе в стаята му.

— Също, не се казва вече „негър“, Сюзан, би трябвало да знаеш. Или пък „олигофрен“. Това са неща, които трябва непременно да знаеш.

— О, за бога, Боб. Подигравах те. Как само си изпъваше врата — тя надникна в тенджерата на котлона и след малко каза: — Липсва ми Джим. Не се обиждай.

— Аз също бих предпочел да е тук.

Тя се обърна, лицето ѝ — порозовяло от парата на врящата вода.

— Един път, точно след делото „Пакър“, бях в мола и чух как една двойка коментира Джим, как се преквалифицирал от прокурор на адвокат само за да вземе дело с широка медийна гласност и да направи пари. Направо ме уби това.

— О, те са идиоти, Сузи — Боб махна с ръка. — Юристите местят непрекъснато. А и Джим вече работеше по защиты във фирмата в Хартфорд. Там всичко е защита. Защитават хората или защитават обвинените. Делото просто му падна в ръцете и той се справи блестящо. Без значение дали другите смятат Уоли за виновен или не.

— Но мисля, че повечето, които помнят Джим, още го обичат. Вълнуват се, когато се яви по телевизията. Той никога не звучи като всезнайко, така казват хората. И е вярно.

— Вярно е. Между другото, Джим мрази да се показва на екрана. Прави го, защото фирмата го иска от него. По време на делото „Пакър“ мисля, че му харесваха публичните изяви, но надали вече е така. Хелън ги обича тия неща. Тя винаги съобщава на всички, когато ще го дават по телевизията.

— Да, Хелън, разбира се.

Обединяваше ги обичта им към Джим. Боб се възползва от това, стана и заяви, че ще си потърси някаква друга храна.

— Онзи ресторант за спагети работи ли още? — попита я.

— Да, работи.

Улиците бяха тъмни. Винаги се изненадваше колко тъмна е нощта извън големия град. Подкара към една малка бакалия и купи две бутилки вино, нещо, което човек можеше да направи в бакалия в щата Мейн. Купи от онези с капачките на винт. Шофираше, но не

разпознаваше местата, както си мислеше, и внимаваше да не хване пътя към дома им от детските му години. Откакто майка му умря (преди години, беше забравил колко точно), нито веднъж не бе минавал покрай къщата. Спря на един знак стоп, зави надясно и видя старите гробища. От лявата му страна имаше дървени кооперации на четири етажа. Наближаваше центъра на града. Минаваше край задната страна на това, което някога беше главният универсален магазин Пекс, преди да построят мола от другата страна на реката. Когато беше малък, купуваха училищните му дрехи от момчешкия щанд там. Споменът беше на свян и болезнена стеснителност: продавачът подгъва крачолите на панталона му и го потупва по задните части, веднъж разпъва метъра чак до слабините му; червени пуловери с поло яка, също и морскосини, майка му кима с глава. Сега сградата беше празна, прозорците — заковани с дъски. Мина покрай мястото, където преди се намираше автогарата, имаше кафенета и будки за списания, и пекарни. Изведнъж се появи чернокож мъж, вървеше под уличната лампа. Беше висок и грациозен, ризата му — халтава, макар вероятна върху нея да имаше елек, не можеше да каже със сигурност. Раменете му бяха увити в черно-бял шал с пискюли. „Я гледай — тихо си каза Боб. — Още един.“ И въпреки това Боб, който бе живял години в Ню Йорк, който бе имал кратка кариера там, защитавайки престъпници с най-различен цвят на кожата и вероизповедание (докато стресът от съдебната зала не го принуди да се заеме с обжалванията), Боб, който вярваше във великолепието на конституцията и правото на хората, на всички хора на живот, свобода и стремеж към щастие, Боб Бърджес, след като високият мъж с шала с пискюли зави по една пресечка в Шърли Фолс — си помисли, *съвсем мимолетно*, но го помисли: само да не станат твърде много.

Продължи да кара и ето, стигна до познания „Антонио’с“, ресторанта за спагети, скътан зад бензиностанцията. Спря колата на паркинга. На стъклената врата на „Антонио’с“ имаше табела с оранжеви букви. Погледна часовника на таблото. Девет часът в събота вечер, а ресторантът беше затворен. Развинти капачката на бутилката. Как би могъл да опише какво чувства? Разливането на една толкова остра болка, почти еротична по сила, онзи копнеж, онова безмълвно, вътрешно секване на дъха, сякаш се натъкваш на нещо невъобразимо

красиво, желанието да положиш глава върху големия, широк скут на този град, Шърли Фолс.

Подкара към една малка бакалия, купи си пакет замразени миди и се върна обратно у Сюзан.

* * *

Абдикарим Ахмед слезе от тротоара и тръгна по платното, за да бъде по-далеч от входовете, където в тъмното можеше да се крие някой. Влезе в дома на братовчед си и видя как — отново — крушката над вратата не беше запалена.

— Чичо — повикаха го гласове, но той продължи през антрето към стаята си, където стените бяха покрити с тъкани персийски стенни килими; Хавийя бе направила това, когато преди няколко месеца се нанесе. Цветове на килимите сякаш се раздвижиха, щом Абдикарим притисна челото си с пръсти. Достатъчно зле беше, че мъжът, когото арестуваха днес, не бе познат в селото. (Предполагаха, че ще е някой от онези, които живееха наблизо, от онези, дето пиеха бира сутрин на входните стъпала, с дебели, татуирани ръце, дето шофираха шумни камиони със залепени отзад стикери: *Бялото е сила, другите да си вървят у дома!*) Да, много лошо, че този Закари Олсън имаше работа, живееше в хубава къща с майка си, която също работеше. Но онова, което продължаваше да го плаши, което караше стомаха и главата му да се свиват от болка, бе онова, което видя във вечерта на случката. Двамата полицаи, които пристигнаха скоро, след като имамът се обади, влязоха в джамията в тъмните си униформи и колани, и пистолети, погледнаха надолу към свинската глава и се разсмяха. После казаха: „Добре, момчета.“ Попълниха формуляри, зададоха въпроси. Станаха сериозни. Снимаха. Не всички ги бяха видели, когато се смееха. Но Абдикарим, застанал близо до тях, изпотен под молитвената си роба, ги беше видял. Днес старейшините го бяха помолили да разкаже пред равина Голдмън какво е видял и той го беше изиграл; хиленето, говоренето по радиостанцията, размяната на погледи между двамата полицаи, тихия им смях. Равинът Голдмън поклати тъжно глава.

Хавийя стоеше на прага на стаята му и потъркваше носа си.

— Гладен ли си? — попита го и Абдикарим отговори, че се е нахранил в дома на Ифо Ноор. — Още неприятности ли има? — тихо попита. Децата ѝ бяха дотичали при нея и тя бе разперила дългите си пръсти върху главата на сина си.

— Не, нищо ново.

Кимна и обещите ѝ се люшнаха, побутна хлапетата обратно в хола. Хавийя ги беше държала вътре през по-голямата част от деня, караше ги да наизустят и да повтарят родословното си дърво, техния прадядо, прапрадядо и така нататък, далеч, далеч назад; американците сякаш не се вълнуваха много за предците си. Сомалите можеха да изредят много поколения назад и не искаше децата ѝ да загубят това. Все пак трудно беше да ги задържи целия ден вкъщи. Никой не обичаше толкова дълго време да не вижда небето. Но когато Омад си дойде вкъщи — той работеше като преводач в болницата — каза, че ще идат в парка. Омад и Хавийя бяха престояли в страната по-дълго от другите, те не изпадаха в страх толкова бързо. Бяха оцелели в най-опасните части на Атланта, където хората се дрогираха и ограбваха дори съседите си; Шърли Фолс беше безопасно и красиво място в сравнение с тях. Така че днес следобед, уморена от постите и от чистия есенен въздух, от който — не разбираше защо — носът ѝ течеше и очите ѝ смъдяха, тя гледаше как децата тичат след падащите листа. Небето беше почти синьо.

След като изчисти кухнята и изми пода, Хавийя се върна при Абдикарим. Имаше голяма слабост към този мъж, който бе дошъл в Шърли Фолс преди година само за да открие, че съпругата му Аша — изпратена тук по-рано с децата — не го иска вече. Беше взела децата и се беше преместила в Минеаполис. Това бе източник на срам, тя разбираше това, всички го разбираха. Той винеше Америка, че е всадила у Аша такава дръзка самостоятелност, но Хавийя смяташе, че Аша, години по-млада от Абдикарим, беше родена, за да прави това, което иска да прави; някои хора са такива. И още едно тъжно нещо: Аша беше майката на единствения жив син на Абдикарим. От другите деца, родени от други съпруги, бяха останали само дъщери. Бе претърпял загуби като много други хора.

Сега той седеше на леглото си, опрял юмруци в матрака. Хавийя се облегна на касата на вратата.

— Маргарет Еставер се обади тази сутрин. Каза ми да не се притесняваме.

— Знам, знам. — Абдикарим вдигна ръка в жест на безсилие. — Според нея той е *Wil Waal*, лудо момче.

— Аяна заяви, че няма да пусне децата си на училище в понеделник — прошепна Хавийя и после кихна. — Омад ѝ каза, че те са точно толкова в безопасност там, колкото навсякъде другаде, а тя отговори: „В безопасност, в която ги удрят и ритат, щом учителят обърне гръб?“

Абдикарим кимна. В дома на Ифо Ноор тази вечер бе станало дума за училището и това как учителите обещаха да бъдат побдителни сега, след като свинската глава бе изтъркаляна в джамията.

— Всички обещават — рече той и се изправи. — Да бъде мир в съня ти — добави той. — И оправи тази крушка.

— Утре ще купя нова. Ще ида с колата до „Уолмарт“. — Усмихна му се игриво. — Да се надяваме, че *Wil Waal* не се е върнал на работа там. — Обещите ѝ се движеха, докато ходеше.

Абдикарим потърка чело. У Ифо Ноор тази вечер равинът Голдмън седна със старейшините и ги помоли да приложат на практика истинската омиротвореност на исляма. Това беше обидно. Разбира се, че ще го направят. Равинът каза, че мнозина хора от града поддържали правото им да бъдат тук и след Рамадана градът щял да покаже това с една демонстрация. Старейшините не искаха демонстрация. Да се събират хората в тълпа не беше хубаво. Но равинът с голямото сърце рече, че това ще е здравословно за града. Здравословно за града! Всяка дума беше като удар с пръчка, който им натяква, че това не е тяхното село, техният град, тяхната страна.

Застанал до леглото си, той стисна ядно очи, защото къде бяха равините — Голдмън на Америка, когато най-голямата му дъщеря за първи път слезе от самолета в Нашвил с четирите си деца, без някой да ги посреща, и движещите се стълби, наречени ескалатор, бяха толкова плашещи за тях, че само ги гледаха втрещени, избутвани от другите, които ги сочеха с пръст и се смееха. Къде бяха равините Голдмън на Америка, когато една съседка донесе на Аамун прахосмукачка и тя не знаеше какво е, затова никога не я използва, пък съседката разказа на всички в града, че сомалите са неблагодарни? Къде бяха равините Голдмън и свещениците Еставер, когато малката Калила помисли, че

автоматът за кетчуп в „Бъргър Кинг“ служи за миене на ръце? И когато майка ѝ видя каква цапаница е станала, я удари, а една жена дойде при нея и ѝ каза, че в Америка не бием децата си. Къде е бил равинът тогава? Равинът нямаше представа за какво става дума.

И, разбира се, равинът не можеше да знае, затворен в безопасната си къща при разтревожената си съпруга, че сядайки тежко на леглото си в този момент, Абдикарим е обзет не толкова от страх, а от спомена за срама му от онази вечер, когато бе сложил в устата си парче *mufa* и се бе отдал на животинското, тайно удоволствие от неговия вкус. В лагерите беше постоянно гладен, гладът беше като съпруга, несекваща, изтощителна необходимост. А сега, когато вече беше тук, усещането на този животински копнеж за храна бе особено болезнено; това го принизяваше. Необходимостта да яде, да ходи по нужда, да спи — това бяха природни нужди. Лукът на тяхната естественост отдавна му беше отнет.

Попипвайки тъканта на покривката върху леглото си, той промърмори — *Istakhfuru-Allah*, „Търся опрощение“, защото насилието в родината му се струваше грешка на собствения му народ, тъй като не живее истинския живот на исляма. Затвори очи и прошепна последното си *Al-hamdulilah* за деня. „Благодаря ти, Аллах.“ Всичко добро идваше от Аллах. Лошото — от хората, които позволяваха на семето на злото да поникне в сърцата им. Но защо беше така — злото, неограничено, като злокачествен тумор — това беше въпросът, до който Абдикарим винаги стигаше. И винаги отговора — не знаеше.

* * *

Тази първа нощ Боб спа на дивана, облечен с всичките си дрехи, дори палтото, толкова беше студено. Чак когато светлината започна да се процежда през щорите, той най-сетне успя да задреме и се събуди от крясъците на Сюзан: — Да, ще идеш на работа. Ти си този, който направи това глупаво, глупаво нещо! Така че ще идеш, по дяволите, да спечелиш онези двеста долара, които похарчих, за да те освободя. Върви!

Боб чу как Зак промърморва нещо, чу как задната врата се затвори и след няколко минути тръгва кола.

Сюзан се появи, захвърли отдалече към него един вестник, който се приземи на пода до дивана.

— Добре си се справил — рече.

Боб погледна надолу. На първа страница имаше голяма снимка на Зак, който излиза от затвора захилен. Заглавието беше **НЯМА ШЕГА**.

— Ой — промълви той, мъчейки се да седне.

— Отивам на работа — извика му Сюзан от кухнята. Чу как затръшва вратичките на шкафовете. После и задната врата се тресна и я чу как тръгна с колата.

Седеше неподвижно и само очите му шареха из стаята. Спуснатите щори бяха с цвета на твърдо сварени яйца. Тапетите имаха подобен цвят, със серии от пикиращи птици с дълги човки по тях, тънки и сини. Имаше дървена етажерка, на чийто горен рафт бяха подредени съкратени романи от „Рийдърс Дайджест“. Имаше и стол с подлакътници в ъгъла, като тапицерията на облегалките бе толкова износена, че се цепеше. Сякаш нищо в стаята не бе предназначено да създава удобство и той се чувстваше неудобно.

Чу движение по стълбището и по тялото му премина вълна от страх. Видя розовите хавлиени чехли, после мършавата старица с огромни очила, насочени към него. Тя каза:

— Защо седиш там с палтото?

— Замръзвам — отвърна той.

Г-жа Дринкуотър премина останалата част от стъпалата и поспря, хваната за перилата. Огледа стаята.

— Винаги цари студ в тази къща.

Той се поколеба, после каза:

— Ако ви е прекалено студено, би трябвало да кажете на Сюзан.

Старицата приближи, за да седне в стола. Побутна големите очила с кокалестите си пръсти.

— Не бих искала да се оплаквам. Сюзан няма много пари, нали знаете. Не са ѝ повишавали заплатата от години в оптиката. И цената на горивото! — жената завъртя ръка над главата си. — Боже милостиви.

Боб вдигна вестника от пода и го сложи на дивана до себе си. Снимката на Зак го фиксираше ухилена и той обърна страницата.

— В новините е — рече тя.

Боб кимна.

— И двамата са на работа — уведоми я.

— О, знам, скъпи. Дойдох да взема вестника. Тя ми го оставя в неделя.

Боб се наведе и ѝ го подаде, но старицата продължи да седи на стола с вестника в скута си. Той рече:

— Тъ, вижте, кажете ми, тя навиква ли го много?

Г-жа Дринкуотър се огледа и Боб си помисли, че няма да отговори.

— Преди — да. Когато дойдох тук в началото — кръстоса крака и залюля единия си глезен нагоре-надолу. Чехлите ѝ бяха огромни. — Разбира се, съпругът ѝ току-що я беше изоставил — поклати бавно глава. — Доколкото знам, момчето не е правило нищо нередно. Просто е самотно, нали така?

— Мисля, че винаги е било. Зак все ми се е струвал, ами, крехък — емоционално, или пък просто незрял. Нещо такова.

— Човек си мисли, че децата му ще бъдат като излезли от каталога на „Сиърс“ — тя разлюля крака си още по-силно. — Но не става така. Макар че, признавам, Закари изглежда по-самотен от другите. Както и да е, но плаче.

— Плаче?

— Чувам го понякога в стаята му. Чувствам се като издайник сега, но ти си му чичо. Мъча се да си гледам моята работа.

— Сюзан чува ли го?

— Не знам, скъпи.

Кучето дойде при него и набута дългата си муцуна в скута му. Той погали грубата козина на главата, после потропа по пода, за да легне.

— А има ли *изобщо* приятели?

— Не съм виждала някой да идва в къщата.

— Сюзан ми каза, че сам сложил там свинската глава.

— Може би е така — г-жа Дринкуотър бутна огромните очила нагоре. — Но има мнозина други, дето биха искали да го сторят. Тези хора, сомалийците, не за всички са добре дошли тук. Лично аз нямам против. Но носят тия неща — тя разпери кокалестата си длан пред лицето. — Виждаш само очите им да проблясват — огледа се из

стаята. — Не знам дали е истина това, което казват, но... те държали пилета в шкафовете си. За бога, туй е странно.

Боб се изправи и заопипва в джоба на палтото си за телефона.

— Ще изляза да изпуша цигара. Ако ме извините.

— Разбира се, скъпи.

Застанал под норвежкия клен, чиито жълти листа се извисяваха над него, Боб запали цигара и се вгледа със свити очи в телефона си.

Джим, загорял и лъснал от пот, стоеше в тяхната стая и демонстрираше на Хелън защо играта му на голф е била успешна.

— Всичко идва от китката, виждаш ли? — той приклепна леко, изви лакти и замахна с невидимия си стик. — Виждаш ли това, Хели? Видя ли какво направих с китката?

Тя го увери, че е видяла.

— Страхотно беше. Дори онзи тъпанар докторът трябваше да се съгласи. Той е от Тексас. Ниско, отвратително, пикливо джудже. Дори не знаеше какво означава тексаски чай. Та аз му обясних — Джим тържествуващо сви рамене. — Рекох му, то е онова нещо, дето вашите момчета използват, за да убиват хора, сега, когато спряха да ги пържат по-бързо и от пържени картопки. Натриев тиопентал, панкурониев бромид и калиев хлорид. Не гъкна. Тъпанар. Само едва се усмихна. — Джим избърса с длан челото си, после се нагласи в поза да покаже още един замах. Зад него стъклената врата към патиото беше откряната и Хелън мина край съпруга си и купата с лимони на масата, за да я затвори. — Виждаш ли това? Хубаво! Казах му на тоя муньо — продължи Джим, като избърса лицето си в ризата за голф. — Ако вие, момчета, вярвате в смъртното наказание, абсолютно очевиден индикатор, че цивилизованото общество е корумпирано от нехуманност, защо поне не *обучите* неандерталските си ексекutori да прилагат тексаския чай както трябва? Вместо да го набивате в мускулите и да карате горкия нещастник просто да лежи там... Знаеш ли какъв доктор беше тоя? Дерматолог. Опъване на лицето. Закръгляне на задника. Отивам под душа.

— Джим, Боб се обади.

Джим спря на средата и се обърна.

— Зак е тръгнал отново на работа. Определили са му двеста долара гаранция. Сюзан също беше на работа. Няма да му повдигнат обвинение още няколко седмици и Боб каза, че Чарли Тибетс знае как да направи това. Мисля. Съжалявам, не разбрах добре тази част —

Хелън започна да издърпва чекмеджето на бюрото, за да покаже на Джим малките подаръчета, които беше купила да изпрати на децата.

— Така го правят там горе — обясни Джим. — Има календар на повдигането на обвинения. Зак трябва ли да се яви лично?

— Не знам. Не мисля.

— Как ти звучеше Боб?

— Ами като Боб.

— Какво значи това „като Боб“?

Чувайки тона му, Хелън затвори чекмеджето и се обърна с лице към него.

— Какво искаш да кажеш с „какво значи това“? Попита ме как звучеше. Като Боб. Звучеше като Боб.

— Любима, малко ме объркваш. Мъча се да разбера какво става в онази забравена от бога дупка и като ми казваш, че звучал като Боб, никак не ми помагаш. Какъв *смисъл* влагаш в това „звучи като Боб“? Звучеше ли бодро? Или сериозно?

— Моля те, не ме подлагай на кръстосан разпит. Ти беше този, който си гледаше кефа на игрището за голф. Мен ме върза тук с киселата Дороти, която ме принуди да чета за бежанските лагери в Кения, а това не е забавно като да играеш голф. И после моят мобилен телефон звъни — знаеш, нали, Петата на Бетовен, която децата нагласиха за обажданията на Боб — е, та аз знаех, че се обажда Боб, и трябваше да седя и да разговарям с него, все едно ти бях секретарка, защото той е достатъчно наясно, та да тръгне да те безпокои.

Джим седна на леглото и се загледа в килима. Хелън познаваше този поглед. Бяха женени от много години. Джим много рядко ѝ се ядосваше и тя оценяваше това, защото винаги го бе смятала за признак на уважение. Но когато изглеждаше, че сякаш се мъчи да остане разумният, изправен пред нейното глупаво държание, трудно можеше да го понесе.

Сега тя се опита да го обърне на майтап.

— Окей. Давай — гласът ѝ не звучеше насмешливо.

Джим продължи да гледа в килима. Накрая попита:

— Помоли ли или не да му се обадя обратно?

— Не.

Джим се обърна с лице към нея.

— Това е всичко, което искам да знам — стана и се запъти към банята. — Отивам да се изкъпя и съжалявам, че трябваше да си с киселата Дороти. Никога не съм я харесвал.

— Шегуваш ли се? Тогава защо сме тук с тях?

— Тя се омъжи за моя съдружник, Хелън — вратата на банята се затвори и след минута се чу звукът на течащата от душа вода.

На вечеря седяха навън и наблюдаваха как слънцето залязва над водата. Хелън бе облечена с бялата си ленена блуза и черните три четвърти панталони Carpi, с обувките балеринки. Алън се усмихна и каза:

— Момичета, много сте красиви тази вечер. Какво сте си планирали за утре? — Седнал до жена си, той не преставаше да масажира ръката ѝ. Дланта му беше луничава. И предимно плешивата му глава също беше луничава.

Хелън рече:

— Утре, докато вие, момчета, играете голф, двете с Дороти смятаме да опитаме закуските в „Лемън Дроп“.

— Хубаво — каза Алън.

Хелън попипа обещата си и си помисли: „Колко е отвратително да си жена.“ А после: „Не, не е вярно.“ Пийна си от питието и попита Джим:

— Искаш ли да пробваш от моето уиски с лимон?

Той поклати глава. Беше се надвесил над масата и изглеждаше отнесен.

— Подпийна повече, а, Джим? — обади се Дороти.

— Джим почти не пие, мислех, че го знаеш — рече Хелън.

— Бои се да не изгуби контрол? — попита тя и гневът като игла прониза Хелън. Но Дороти продължи: — Вижте — и посочи. Наблизо мъничко колибри навря дългата си човка в едно цвете. — Колко сладко — Дороти се приведе напред, стискайки с длани облегалките на стола. Хелън почувства как Джим сграбчи коляното ѝ под масата, а Хелън нацупи устни едва-едва, за да наподобява целувка. После четиримата се захванаха, без да бързат, с вечерята, приборите потракваха тихо, а Хелън, след още едно уиски с лимон, дори им разказа историята за нощта, когато бе танцувала на масата в една боулинг зала след делото

на Уоли Пакър. Бе улучвала безотказно едно след друго — невероятно! После пи твърде много бира и танцува на масата.

— О, съжалявам, че съм го изпуснала — рече Дороти.

Алън се вираше в Хелън с празен, но любезен израз, който сякаш се задържа прекалено дълго. Пресегна се и леко я докосна по ръката.

— Джим е късметлия — промълви.

— Така е — отговори Джим.

За Боб това беше безконечно — денят дълъг и празен, докато чакаше Джим да му се обади обратно. Друг на негово място би направил нещо. Беше наясно с това. Друг би отишъл до бакалията и би приготвил нещо за ядене, да има за Сюзан и Зак, когато се върнат вкъщи. Или би отишъл с колата до крайбрежието да погледа прибоа. Или пък горе в планината, за да се поразходи. Но Боб — освен излизанията му на задната веранда, за да пуши — седя в хола на сестра си и преглеждаше съкратените романи на „Рийдърс Дайджест“, а после и едно нейно женско списание. Никога досега не беше чел женски списания и изпита тъга от статията за това как да съживим сексуалния си живот с дългогодишния съпруг (изненадайте го със секси бельо) или пък как да отслабнем на работа, упражненията, с които да стегнем отпуснатите си бедра.

Сюзан се прибра и каза:

— Не очаквах да те видя тук. След всичко, което успя да забъркаш в сутрешния вестник.

— Ами, аз дойдох тук да помогна — рече той и свали списанието в скута си.

— Пак повтарям, не очаквах да те видя тук — тя пусна кучето навън и свали палтото си.

— Трябва да се видя с Чарли Тибетс утре сутрин. Знаеш това.

— Той ми позвъни. Няма да се върне в града преди следобед. Възпрепятстван е.

— Окей. Ще го видя следобед — съгласи се Боб.

Щом Закари влезе, Боб се изправи.

— Хайде, Зак. Говори със стария си чичо. Започни, като ми разкажеш за деня си днес.

Момчето стоеше с преbledняло и уплашено лице. Косата му беше много къса и ушите му изглеждаха изумително уязвими, въпреки това остро му лице беше на възраст.

— Тъ, може би по-късно.

Той се качи в стаята си и отново Сюзан му занесе храната горе. Този път Боб остана в кухнята да пие вино от кафена чаша и яде замразена пица, подгрята на микровълнова печка. Цяла вечер двамата със Сюзан безмълвно гледаха телевизия, Сюзан, с дистанционното в ръка, превключваше каналите веднага щом някоя станция започваше да предава новини. Телефонът мълчеше. В осем тя си легна. Боб излезе на задната веранда и запуши, после довърши втората бутилка вино. Не му се спеше. Взе хапче за сън, после второ. Пак прекара нощта върху дивана, облечен с палто, и отново нощта беше тежка.

Събуди се от шума на потракващи вратички на шкафове, а слънчевата светлина блестеше силно изпод щорите. Усети леко гадене от ненавременното прекъсване на действието на приспивателното и с това дойде мисълта, че сестра му в яда си вчера бе звучала поразително като майка им, която, когато децата бяха малки, също изпадаше в шумна ярост (никога към Боб, а към кучето или към буркан фъстъчено масло, който се е търкулнал от плота и се е счупил, или най-често, обикновено, към Сюзан, която не стоеше изправена, не беше изгладила ризата както трябва, не си беше изчистила стаята).

— Сюзан... — езикът му бе удебелен.

Тя дойде и застана на прага.

— Зак вече отиде на работа, аз също тръгвам, след като си взема душ.

Боб на майтап козирува, стана и намери ключовете на колата.

Караше внимателно, сякаш със седмици е бил болен и на легло. През предното стъкло светът му изглеждаше далечен. Отби в една бензиностанция, където имаше и магазин. След като влезе, магазинът предостави на вниманието му изложение със следния асортимент: прашни слънчеви очила, батерии, ключалки с ключове, бонбони — цялото разнообразие го обля и обърка дотолкова, че чак изпита страх. Зад щанда седеше млада жена с тъмна кожа и големи тъмни очи. Тя се видя на зашеметения му мозък абсолютно не на място, като че би могла да е от Индия, ама не съвсем. В подобни магазини в Шърли Фолс продавачката винаги беше бяла и почти винаги с наднормено тегло; мозъкът му казваше това да очаква. А тук сякаш бе вмъкната някаква снимка от Ню Йорк, където продавачката можеше да е всякаква. Но тази тъмноока млада жена наблюдаваше Боб без каквото и да е намек за доброжелателство и той се почувства като натрапник.

Взе да обикаля като глупак наоколо — тъй силно усещаше нейната предпазливост, че се почувства гузен, все едно беше откраднал, макар през живота си да не бе задигал никога нищо от магазин.

— Кафе? — попита той и тя му посочи. Напълни си една стиропорна чаша, откри пакет посипани с пудра захар понички и след това видя на пода вчерашния вестник — племенникът му захилен насреща му. Тихо простена. Минавайки край хладилника, зърна бутилки с вино, спря и си взе една; с лек звън тя се чукна в съседната, докато я вадеше, за да я пъкне под мишница. Нямаше да остане, поне се надяваше, след като види Чарли Тибетс следобед, но за всеки случай, да не би пак да се окаже затворен у Сюзан; чувстваше се по-добре, като знаеше, че има вино. Постави бутилката на плота заедно с кафето и пакета понички и поиска цигари. Младата продавачка не го погледна. Не и когато сложи цигарите на щанда, не и когато му съобщи сумата, която дължи. Безмълвно тя побутна напред неразтворена хартиена торба и той разбра, че сам трябва да си опакова покупките.

Седеше в колата с уста, затоплена от кафето. Захарта от поничките се сипеше по палтото и се размазваше на бели резки, докато я бършеше. Когато даде на задна, с чашата кафе в скобата до скоростната кутия, осъзна някакъв звук и изведнъж като че ли времето спря, преди да го осени идеята, че чува човешки писък. Изключи колата; тя подскочи.

Стори му се, че се пипка безкрайно с вратата, преди да успее да слезе.

Зад колата стоеше жена в дълга червена роба и прозрачен шал, който покриваше главата и част от лицето ѝ, и го навикваше на някакъв език, който той не разбираше. Ръцете ѝ махаха нагоре-надолу, после тя се протегна и удари с ръка по колата. Боб я приближи и тя заразмахва ръце. Всичко това за него се извършваше сякаш бавно и безмълвно. Установи, че зад нея стои друга жена, облечена по същия начин в потъмни цветове, и виждаше как устата ѝ се движи, крещеше му, мерна дългите ѝ жълти зъби.

— Добре ли сте? — Боб го изкрещя. Жените крещяха. За Боб дойде внезапното осъзнаване, че не може да диша, и той се помъчи да покаже това, като сложи ръка пред гърдите си. И сега продавачката от магазина също дойде, хвана ръката на жената, заговори ѝ на езика,

който той не разбираше, и чак тогава се сети, че продавачката сигурно е сомалийка.

Тя се обърна към него и рече:

— Опитал си се да я прегaziш с колата. Махай се от нас, луд човек!

— Не е вярно — каза той. — Ударена ли е? — той се задъхваше. — Болницата е... — посочи с ръка.

Жените поговориха помежду си, бързи чуждоземни звуци.

Продавачката каза:

— Тя няма да иде в болница. Махай се.

— Не мога да се махна — рече Боб безпомощно. — Трябва да ида в полицията и да ги информирам за това.

Онази повиши глас.

— Защо полицията? Твои приятели ли са?

— Щом съм ударил жената...

— Не си я ударил. Опитал си се да я удариш. Махай се!

— Но това е злополука. Как се казва тя? — той отиде до колата да намери нещо, върху което да пише. Докато се върне обратно, двете жени в дългите роби и дълги червени забрадки вече тичаха надолу по улицата.

Продавачката бе влязла в магазина.

— Тръгвай си — изкрещя му през стъклената врата.

— Не я видях — вдигна рамене и обърна длани нагоре.

Чу прищракване на резе.

— Тръгвай си! — повтори.

Много бавно Боб се запъти обратно към къщата на Сюзан. Долови шума на водата от душа. Когато сестра му слезе на долния етаж, беше облечена в хавлия и разтриваше с кърпа косата си. Боб продума, все още дишайки затруднено, като гледаше как тя се взира в него.

— Тъ, слушай, трябва да се обадим на Джим.

Хелън седеше на верандата в хотелската си стая и държеше чаша с кафе. Отдолу идваше звукът на фонтана и разплискването на водата; орлови нокти бяха плъзнали по всяко патио, което можеше да види. Тя протегна голите си крака до едно петно от слънце и размърда пръстите си. Закуската в „Лемън Дроп“ се бе отменила. Алън се обади по-рано сутринта да каже, че Дороти предпочита да прекара времето в стаята си и да почива, нека тя не го възприема като обида. Хелън не се обиди. Поръча да ѝ донесат закуската горе и изяде плода и киселото си мляко с кифличка с бистро съзнание за собственото си удоволствие. Джим щеше да отиграе само девет дупки, нямаше да се забави. След това можеше да бъдат заедно; тя чувстваше как сладкият натиск на копнежа чака навътре в нея.

— Благодаря много — каза на любезния мъж, който отговори, когато се обади да каже, че могат да приберат таблата. Грабна сламената си чанта и слезе във фоайето, спря в сувенирния магазин, за да си купи клюкарско списание, от онези, дето четяха заедно с момичетата, сгущени заедно на дивана, и зяпаха тоалетите на филмовите звезди. „О, тази ми харесва!“, възкликваше Емили и посочваше с пръст, а Марго въздишаше: „Ама, погледни, тази е наистина хуубааааа.“ Хелън купи женско списание и защото на корицата му видя заглавието на статия „Радостите на празното гнездо“.

— Много благодаря — каза тя на жената зад щанда, излезе и тръгна по пътеката, виеща се между цъфнали дръвчета и алпинеуми, към плажа, за да си попече краката на слънце.

Да се гледаме в очите, съветваше статията; това било важното за остаряващата двойка. Напишете секси имейл. Направете комплименти. Цупенето е заразно. Хелън затвори очи зад слънчевите си очила и пусна мислите си да отлетят обратно към дните на Уоли Пакър. Онова, което никога на никого не каза, беше, че тези месеци я научиха какво би било да си първа дама. Трябва да си готов за щракването на камера във всеки един момент. Непрекъснато градиш имиджа си. Беше разбрала това. Отлично се бе справила с ролята. Фактът, че някои хора

от техния кръг в Уест Хартфорд бяха охладнели към нея, не я притесняваше. Тя с цялата си душа вярваше в защитата на Джим и правото на Уоли да я има. Във всяка снимка, която ѝ бяха направили — тя и Джим в ресторанта, на летището, на излизане от таксито — винаги бе улучвала, както самата тя чувстваше, верния тон, в най-различни вталени костюми, коктейлни рокли или всекидневни панталони. Нещо, което с лекота можеше да бъде наречено цирк, получаваше тежест от достойнството на Джим и Хелън Бърджес. Така го усещаше тогава, това вярваше и сега, като си спомняше.

А вълнението! Хелън стегна глезени. Вечерите, до късно прекарани в разговори с Джим, след като децата са легнали. Обсъждане на всичко случило се в съда през деня. Той искаше мнението ѝ. Тя го даваше. Бяха партньори, бяха в съглашателство. Хората им съчувстваха, че сигурно създава напрежение в брака им процес от такъв калибър, и двамата трябваше да внимават да не избухнат в смях, да не го покажат: точно обратното; о, беше точно обратното. Хелън се изпъна, отвори очи. Беше за него единствената. Колко пъти ѝ го бе нашепвал през изминалите трийсет години? Събра нещата си и тръгна към стаята им. Край игрището за крокет над купчина камъни кротко се изливаше вода и падаше в поточето, което се виеше наблизко. Една двойка — жената в дълга бяла пола и светлосиня блуза — играеше крокет и се чуваше тихо *туп*, когато топката тръгваше по зелената трева. Заедно с преливащите от изобилие тропични цветове синьото небе сякаш шепнеше на гостите, които се шляеха наоколо: „Сега, бъдете щастливи. Бъдете щастливи, бъдете щастливи.“ Хелън си помисли: „Благодаря, ще бъда.“

Тя го чу още преди да влезе в стаята.

— По дяволите, Боб, ти си направо луд за връзване! — съпругът ѝ повтаряше това непрекъснато. — По дяволите, луд за връзване! Некомпетентен и луд за връзване!

Тя пхна ключа в ключалката и каза:

— Джим, спри.

Застанал до леглото, той се обърна към нея с яркочервено лице; махна с ръка надолу, сякаш, ако беше по-близо, би я ударил.

— Егати, луд за връзване! Некомпетентен луд за връзване! — тъмни петна от пот чертаеха неравномерни шарки по ризата за голф и капки пот се стичаха по лицето му. Отново закрепя в телефона.

Хелън седна срещу купата с лимони. Устата ѝ пресъхна изведнъж. Гледаше как съпругът ѝ хвърля телефона върху леглото и продължава да крещи: „Луд за връзване! О, господи боже мой, Боб е луд за връзване!“ Частица спомен прониза съзнанието ѝ: Боб ѝ разказва за съседа си, който крещи на жена си едно и също нещо до безпаметност. „Направо ме подлудяваш.“ Нали това ѝ казваше? Преди да го отведат в белезници. И тя беше женена за такъв мъж.

Странно спокойствие я обзе. Помисли си — точно пред мен има купа с лимони, въпреки това идеята, че това е купа с лимони, сякаш не може да проникне до съзнанието ми. А съзнанието ѝ отговори: какво искаш да направя, Хелън? Стой спокойно, рече тя на съзнанието си.

Джим блъскаше с юмрук в дланта си. Обикаляше в кръг наоколо, докато тя седеше, без да мръдне. Накрая той каза:

— Искаш ли да знаеш какво е станало?

— Искам никога вече да не крещиш така. Това искам. Ако го направиш, ще изляза оттук и ще си отлетя обратно за Ню Йорк.

Той седна и избърса лице с края на ризата си. Със скован и ясен глас ѝ разказа, че Боб почти е прегазил някаква сомалийка. Че Боб е причината ухиленото лице на Зак да се изтипоса на първа страница на вестника. Че Боб дори още не е разговарял със Зак. Че Боб отказва повече да се качва в кола, че ще лети обратно до Ню Йорк и ще остави колата им в Мейн, и когато Джим му задал въпроса как се предполага колата да си дойде обратно в Ню Йорк, той отговорил, че не знае, но че няма да я кара, че повече няма да седне зад волана, че вечерта лети до Ню Йорк и че този Чарли Тибетс ще трябва да си свърши работата без него.

— Боб си е истински случай на луд за връзване — тихо добави Джим.

— Боб е човек — обади се Хелън, — травмиран още на четиригодишна възраст. Наистина съм изненадана и раздразнена от това, че не можеш да схванеш защо точно сега той не иска да сяде зад волана — и добави: — Но е било невероятно глупаво от негова страна да блъсне някаква сомалийка.

— Сомалка.

— Какво?

— Сомалка. Не сомалийка.

Хелън се приведе напред.

— Поправяш ме в такъв момент?

— О, съкровище — Джим за миг затвори очи, после ги отвори; заприлича ѝ на жест, с който я отхвърля. — Боб оплеска всичко и ако ще трябва да ходим там горе да помагаме, най-добре е да знаеш как се наричат.

— Аз няма да ходя там.

— Искам да дойдеш с мен.

Хелън изпита внезапна завист към двойката, която играеше крокет, дългата бяла пола на жената се надигаше от вятъра. Представи си се в тази стая преди няколко часа, в очакване на Джим, в очакване на начина, по който той ще я погледне...

Джим не я погледна. Гледаше към прозореца и в профила му видя как светлината улавя синьото на очите му. Лицето му се отпусна.

— Знаеш ли какво ми каза Боб, когато извоювах оправдателна присъда за Уоли? — за миг се обърна към нея, после отново се загледа през прозореца. — Каза ми: „Джим, това беше страхотно. Блестящо се справи. Но ти му отне съдбата.“

Слънчевата светлина бе налегнала тежко стаята. Хелън погледна купата с лимони, списанията, разпръснати на масата като ветрило от камериерката. Погледна и към съпруга си, който сега се привеждаше напред, приседнал на ръба на леглото, видя и смачканата мокрота на ризата му за голф. Тъкмо да вдигне ръка към него и да му каже: „О, скъпи, нека се помъчим да се отпуснем и въпреки всичко да прекараме добре остатъка от времето тук.“ Но когато той се обърна към нея, толкова различни спазми сякаш го бяха сковали, че си помисли дали ако подминеше този мъж на тротоара, би разбрала, че това е Джим. Отпусна ръката си.

Джим се изправи.

— Той ми каза това, Хелън.

Лицето му, с неестествен израз, умолително се взираше в нея. После той скръсти ръце, полагайки длан върху срещуположното рамо, безмълвния им език от дълги години, но Хелън, защото не можеше или защото не искаше (така и не разбра кое от двете), не стана и не отиде при него.

Беше абсолютната истина: Боб беше безполезен. Седеше на дивана на Сюзан, без да помръдва.

— Винаги си бил безполезен — извика Сюзан, преди да излезе. Горкото куче дойде и пъхна дългата си муцуна под коляното му.

— Всичко е наред е — промърмори той и то легна долу в краката му. Часовникът му показваше, че сутринта вече е по средата си. Внимателно се придвижи до задната веранда, където седна на стъпалата и запуши. Краката му не спираха да треперят. Един повей на вятъра запрати жълтите листа на норвежкия клен на земята, а после към верандата. Боб изгаси цигарата си в движещите се листа, изстърга ги с крак, който все още се тресеше, после пак запали цигара. Една кола намали по алеята и спря.

Беше малка и съвсем не нова, ниско клекнала над земята. Жената зад волана изглеждаше висока и когато отвори вратата, трябваше доста да се напъне, за да се изправи навън. Беше някъде на възрастта на Боб и носеше очила, които се смъкваха надолу. Косата ѝ, в различни тонове на тъмнорусото, беше небрежно прибрана назад с шнола, палтото ѝ беше разкрито, от черно-бял плат, приличен на туид. Нещо във вида ѝ му се струваше познато, усещане, което той често имаше, когато срещаше хора от Мейн.

— Здравейте — рече тя. Побутна нагоре очилата си и тръгна към него. — Аз съм Маргарет Еставер. Вие вероятно сте чичото на Закари? Не, не, не ставайте — и за негова изненада седна на стъпалото до него.

Той загаси цигарата си и протегна ръка. Тя се здрависа, макар да беше неудобно, както седяха един до друг.

— Приятелка на Сюзан ли сте? — попита я.

— Бих желала да бъда. Аз съм унитариянски пастор. Маргарет Еставер — повтори името си.

— Сюзан е на работа.

Жената кимна, сякаш се бе досещала, че ще е така.

— Е, предполагам, тя така или иначе няма да иска да ме види, но помислих все пак да дойда насам. Тя сигурно е доста притеснена.

— Аха. Така е — Боб посягаше да си вземе нова цигара. — Имате ли нещо против... извинете...

Тя махна с ръка.

— И аз едно време пуших.

Той си запали, прибра колене и ги обгърна с ръце, за да не види тя, че треперят. Издухваше дима в обратна посока.

— Много ясно видях нещата тази сутрин — рече Маргарет Еставер. — Че трябва да се притека на помощ на Закари и майка му.

Той я погледна с присвити очи. Лицето ѝ беше някак оживено.

— Е, аз още повече оплетох конците — призна ѝ. — Една сомалийка си въобрази, че искам да я прегазя.

— Дочух.

— Наистина? Вече? — Пак го заля страхът. — Нямах такива намерения — заобяснява. — Наистина нямах.

— Разбира се.

— Обадох се в полицията да го съобщя. Разговарях с едно ченге, беше ми съученик в гимназията, не Гери О'Хеър, с него също сме били в едно училище, а Том Левеск; беше дежурен в районното, когато се отбих. Той ми каза да не се притеснявам за това. (Всъщност му беше казал, че сомалийците са перковци. „Забрави“, беше го успокоил. „Те скачат на всичко като зайци. Забрави.“)

Маргарет Еставер простря краката си и ги кръстоса в глезените. Беше обути в сабо, тъмносино, а чорапите ѝ бяха тъмозелени. Този образ се запечата тихо в съзнанието му, докато я чуваше да казва:

— Жената твърди, че не сте я ударили, а че само сте се опитали. Няма да подава жалба, това е краят на историята. Мнозина в сомалийската общност не се доверяват на властите, както можете да си представите. И, естествено, точно сега те са с доста изострена чувствителност.

Краката на Боб все още трепереха. Дори ръката му се тресеше, когато поднасяше цигарата към устата си.

Гласът на Маргарет продължи:

— Чувам, че Сюзан е отглеждала Закари сама през последните години. Майка ми ме е отгледала сама и знам, че никак не е забавно — и добави: — Голяма част от сомалийките също възпитават децата си без бащи. Но при тях тенденцията е за доста повече от едно дете, а имат и сестри, и лели. Сюзан изглежда доста самотна. Така е.

Маргарет кимна.

— Спомена ми, че ще има демонстрация.

Тя кимна отново.

— След няколко седмици, след Рамазана. Изразяване на подкрепа за толерантност. В парка. Ние сме най-белият щат в страната, сигурно знаете това — Маргарет въздъхна леко и сви колене, като се приведе напред, за да ги прегърне; жестът беше младежки и естествен и някак си изненада Боб. Тя изви глава, за да го погледне.

— Както се досещате, малко изоставяме откъм разнообразие — гласът ѝ носеше лек мейнски акцент и една суха ироничност, която той познаваше.

Боб продума:

— Закари не е чудовище, той просто е едно тъжно хлапе. Господи, тук няма никакво съмнение. Имате ли деца?

— Не.

Тя е лесбийка. Жена пастор. Това бе гласът на Джим в главата му.

— И аз нямам — той изгаси цигарата. — Исках обаче.

— И аз. Винаги. Очаквах да ги имам.

Неловко. Саркастичният глас на Джим.

Маргарет продължи с видимо оживен глас.

— Не искам Сюзан да си помисли, че демонстрацията е срещу нея или Закари. Безпокоя се как някои от свещенослужителите тук объркват тези неща, понятието „срещу“. Срещу насилието, срещу нетолерантността към религиозните различия. И са прави. Но законът е този, който обвинява. Свещенослужителите трябва да повдигат духа. Да казват истината в лицето, разбира се. Но да стимулират. Сантиментално ли ви се струва?

Сантиментално.

— Не мисля, че е сантиментално — каза той.

Маргарет Еставер се изправи и на Боб му дойде наум думата „преливаща“, гледайки разпиляната ѝ коса и голямото ѝ палто. Той също се изправи. Беше висока, но той беше по-висок и видя сивите корени на кичурите тъмноруса коса, когато тя се наведе, за да бръкне в джоба си. Подаде му визитка.

— Сериозно — рече. — Можете да звъните по всяко време.

Боб остана дълго на стъпалата. После влезе вътре и седна в студения хол. Помисли за г-жа Дринкуотър, дето му каза, че Зак плаче.

Помисли за Сюзан и крясъците ѝ. И си помисли, че не бива да си тръгва. Но тъмнината го завладя. *Ти си некомпетентен и луд за връзване.*

Когато мъжът спомена колко ще му струва да вземе такси от Шърли Фолс до аерогарата в Портланд, Боб отговори, че не го е грижа.

— Колкото може по-бързо. Задната врата. Ще съм застанал точно там.

ВТОРА ЧАСТ

1

Цветовете в Сентръл парк бяха приглушено есенни: тревата избеляло зелено, а червените дъбове — бронзови, липите отиваха към нежно жълто, захарните кленове вече губеха оранжевите си листа — едно-две се носеха из въздуха, други падаха на земята, но небето беше яркосиньо и въздухът — достатъчно топъл, та прозорците на къщичката за лодки да са още отворени в този късен следобеден час, раираните сенници — разперени над водата. Пам Карлсън, седнала на бара, се вглеждаше в няколко гребни лодки, пуснати на вода, и сякаш всичко се движеше като в забавен кадър, дори барманите, които работеха усърдно в умерен ритъм, миеха чаши, приготвяха в шейкърите мартини, плъзгаха мокри ръце по черните си престилки.

И после — за нула време — заведението се напълни. Влизаха през вратата — бизнесмени, които захвърляха саката, жени, които отмахваха коси с ръка, туристи, които напредваха с леко замаяни лица, мъжете с ранички, с бутилки с вода в страничния мрежест джоб, сякаш бяха прекарвали деня в планински преходи, жените им с карти в ръце, камера, обсъждащи своето объркване.

— Не, съпругът ми седи тук — рече Пам, когато една двойка германци понечи да премести стола до нея. Тя сложи чантата си отгоре му. — Съжалявам — добави. Годиците, прекарани в Ню Йорк, я бяха научили на много неща. Как да паркира успоредно например или пък да внуши респект у шофьора на такси, който твърди, че не е в работно време, да върне някоя покупка, предполагаемо невъзвръщаема, да казва, без да се извинява, „Тук е опашката“, когато някой се опита да я пререде в пощата... всъщност животът в Ню Йорк, помисли си Пам, ровейки в чантата за мобилния си телефон, за да провери колко е часът, беше идеалният пример за извода, до който великите генерали в историята на света бяха стигнали: че печели този, който най-много го е грижа. — Един „Джак Даниълс“ с лед и лимон — поръча на бармана, като потропа с пръст по бара до недокоснатата си чаша с вино. — За мъжа ми. Благодаря.

Боб винаги закъсняваше.

Истинският ѝ съпруг нямаше да си дойде вкъщи в близките часове, а момчетата бяха на тренировка по футбол. Никой не го беше грижа, че се среща с Боб. „Чичо Боб“ му викаха децата.

Пам бе дошла направо от болницата, където работеше два пъти седмично като администратор, и сега ѝ се щеше да иде и да си измие ръцете, но ако станеше, германците щяха да ѝ вземат мястото. Приятелката ѝ Джанис Голдбърг — която се беше отказала от медицинската академия преди години — твърдеше, че трябва да си мие ръцете още на минутата, след като излезе от работа; болниците са направо инкубатори на бактерии и Пам споделяше мнението ѝ. Въпреки честата употреба на хигиенизиращ лосион (който пресушаваше кожата) мисълта за огромен асортимент от чакащи микроби я караше да изпитва страх. Джанис твърдеше, че Пам изпитва страх от твърде много неща, че наистина трябва да се помъчи да го превъзмогне не само за да е по-овладяна, а защото изглеждаше изнервена в очите на хората, а това не беше изтънчено. Тя ѝ отговори, че е твърде стара, за да се притеснява дали е изтънчена или не, но в действителност ѝ пукаше и това бе една от причините, поради която винаги се радваше на срещите си с Боб, който беше толкова неизтънчен, че населяваше — според самата Пам — своя собствена вселена от изтънченост.

Свинска глава. Боже мили.

Пам се поразмърда на стола, отпи от виното си.

— Ще може ли да направите това двойно? — попита, след като разгледа чашата с уиски на бара. Боб звучеше нещастен по телефона. Барманът взе обратно уискито, върна се и пак го сложи на бара. — Да, започнете да вписвате в сметката — рече тя.

Преди години — когато беше омъжена за Боб — Пам работеше като асистент на един паразитолог, чиято специалност бе тропически болести. Прекарваше дните си в лаборатория, където гледаше под електронен микроскоп клетките на *Shistosoma* и защото обичаше фактите така, както художникът обича цветовете, защото изпитваше безмълвно вълнение от прецизността, към която се стремеше науката, обожаваше дните, посветени на онази лаборатория. Когато чу по телевизията за инцидента в Шърли Фолс, видя как имама̀т се отдалечава от джамията на улица в търговската част на града, която изглеждаше ужасно запустяла, заляха я най-различни чувства, едно от

тях силна, едва ли не нетелесна носталгия към този град, който навремето познаваше, но също — и почти мигновено — загриженост за сомалите. Тя веднага съзря нещата в дълбочина: да, онези бежанци, дете идваха от южните райони на Сомалия, дадоха показания за яйца на *Schistosoma haematobium* в урината, но по-големият проблем беше — и това не бе изненада за Пам — маларията и преди да ги допуснат в Съединените щати, даваха им единична доза sulfadoxine-pyrimethamine за malaria paratesemia, а също и albendazole за лечение на чревните паразити. Но Пам повече се притесни, когато научи, че сомалийските банту — по-тъмнокожа група, явно отбягвана в Сомалия, защото беше дошла там в робство от Танзания и Мозамбик преди няколко века — показват много по-висока степен на зараза от schistosomiasis и според онова, което прочете от Международната служба по миграция, също проблеми с психичното здраве като травми и депресия. Сомалийските банту, поясняваше службата, имат някои суеверия: може да изгорят кожата там, където е заболяла, или да извадят млечните зъби на дете, което страда от диария.

Една част от това, което Пам почувства, когато го прочете, беше същото, което усещаше и сега, спомняйки си го — *живея погрешен живот*. Мисъл, която нямаше смисъл. Вярно, липсваха ѝ миризмите на лабораторията: ацетонът, парафинът, спиртът, формалдехидът. Липсваше ѝ съсъкът на бунсеновата горелка, предметните стъкла и пипетите, специфичната и дълбока концентрация на хората около нея. Но сега имаше момчета близнаци — с бяла кожа, идеални зъби, никъде никакви белези от изгоряло — и лабораторната работа беше част от миналото ѝ. Въпреки това разнообразните проблеми, паразитологични и психологични, на това население от бежанци караха Пам да изпитва носталгия към всичко, от което животът ѝ бе лишен, живот, който нямаше да усеща като тъй странно погрешен.

Напоследък всекидневието ѝ бе съсредоточено в къщата, в момчетата и частното им училище, в съпруга ѝ Тед, който ръководеше офиса на голяма фармацевтична компания в Ню Джързи, та затова се налагаше да прави обратното на идващите всеки ден в града от предградията, работата на половин ден в болницата и един социален живот, който изискваше сякаш безкрайни доставки от химическото чистене. Но Пам често изпитваше носталгия. За какво? Не би могла да каже и я хващаше срам от това. Тя пийна още вино, погледна зад себе

си и там, пресичайки фоайето на бара в къщата за лодки, бе скъпият Боб, като голямо куче санбернар. Можеше да носи вързано на врата си дървено шише с уиски, готов да разрови есенните листа с лапи, за да спасява някого. О, Боби!

— Човек би си помислил — довери му тя, кимвайки към германците, които чак сега спряха да се навъртат наоколо, — че след като започнаха две световни войни, вече няма да са тъй агресивни.

— Най-глупавото нещо, което можеш да кажеш — рече Боб любезно. Гледаше уискито си и бавно го въртеше. — Ние сме започвали много войни и пак сме агресивни.

— Точно така. Значи снощи се прибра? Разкажи ми — с глава, приведена към него, тя слушаше внимателно, пренесена обратно в града Шърли Фолс, където не беше ходила от много години. — О, Боби — възкликваше тъжно неведнъж, докато слушаше.

Накрая се изправи.

— За бога — тя хвана вниманието на бармана, направи му знак за по още едно. — Окей. Първо на първо — мога ли да задам един глупав въпрос? *Защо* е направил това?

— Абсолютно — кимна Боб. — Не знам какво стои зад това. Той изглежда толкова изумен, че се е оказало сериозно. Честно, не знам.

Пам затъкна кичур коса зад ухото си.

— Добре. Та, второ на второ, той трябва да взима лекарства. Плаче сам в стаята си? Това е клинично и изисква внимание. И трето на трето: заеби Джим. — Съпругът ѝ Тед не обичаше тя да псува и сега почувства думите в устата си като перфектно ударена тенис топка. — Просто го заеби. Заеби. Го. Бих казала, че процесът „Уоли Пакър“ го разглези, ако не го смятах и преди това за истински задник.

— Права си — Боб не би позволил другиму да каже това за Джим. Но Пам си имаше позиция. Тя беше от семейството, най-старият му приятел. — Да не би да щракна с пръст на бармана?

— Раздвижвах си пръстите. Спокойно. Значи ще се върнеш там за онази демонстрация?

— Не знам още. Зак ме безпокои. Сюзан каза, че бил загубил ума и дума от страх в онази килия. Аз мисля, че бих умрял в такава килия, а веднъж само като го погледне човек, става ясно, че не от най-силните — Боб наклони глава назад и гаврътна уискито.

Пам барабанеше с пръсти по бара.

— Чакай. Значи може да иде в затвора заради това?

Боб обърна длан нагоре.

— Не знам. Може да възникне проблем с жената, която отговаря за гражданските права в щатската канцелария на главния прокурор. Направих малко проучване днес. Казва се Даян Додж. Отишла е на работа там преди няколко години, след като е работила на правилните места в сферата на гражданските права, та сигурно е доста нафукана. Ако реши да заведе дело за нарушаване на гражданските права и съдът признае Зак за виновен и ако той оплеска някое от условията, тогава би могло да го пратят в затвора до една година. Не е невъзможно, това е, което искам да кажа. А и кой може да знае какво ще сторят федералните. Искам да кажа, луда работа.

— Джим не познава ли жената от канцеларията на главния прокурор. Сигурно знае някого там.

— Ами, познава самия главен прокурор, Дик Хартли. Даян Додж ми звучи прекалено млада да е била там с него. Ще разбере, като се върне.

— Но Джим добре се справяше в онази канцелария.

— Беше се запътил право към върха — Боб поклати чашата си и кубчетата лед потракаха. — После майка почина и той напусна щата на секундата.

— Спомням си. Беше странно — Пам побутна винената си чаша напред и барманът я напълни.

Боб рече:

— Джим обаче не може да влети с развети платна и да започне да дърпа конците на Дик Хартли. Просто не съществува такъв вариант.

Тя ровеше нещо из чантата си.

— Да. И все пак. Ако изобщо някой може да дърпа конците, това е Джим. Те дори няма да разберат, че им дърпат конците.

Боб изпи последната си капка уиски, бутна чашата към бармана, който сложи пред него нова.

— Как са децата?

Пам вдигна разнежен поглед.

— Чудесно, Боб. Предполагам след година или две ще ме намразят и ще им излязат пъпки. Но сега точно те са най-сладките, най-смешните момчета на света.

Той знаеше, че тя не му казва всичко. Двамата с Пам се бяха изтощили да правят опити за деца, отлагайки посещението на лекар с години (сякаш знаеха, че това ще им бъде краят), споразумяха се в неясни разговори, че бременността трябва да настъпи естествено, докато Пам — след като напрежението в нея набъбваше с всеки изминал месец — изведнъж не заяви, че подобно мислене е провинциално.

— Има *причина* това да не става — изплака тя и добави: — Сигурно е от мен.

Тъй като нямаше склонността на жена си към науката, Боб безмълвно се съгласи само защото тази страна на жените му се струваше по-сложна, отколкото при мъжете, и в неточните си представи той виждаше как Пам отива да се приведе в ред, тръбите продухани, всичко останало изчистено, като че яйчниците можеха да се излъскат и постегнат.

Но се оказа Боб.

Това моментално направи — и все още правеше — картинката смайващо ясна за него. Когато беше малък, чу как майка му казва: „Ако една двойка не може да зачене, то Господ си знае работата. Вижте лудата Ани Дей, осиновена от такова добронамерено семейство“ (тук тя повдигна вежди), „но те със сигурност не са създадени за родители.“ Това е нелепо! Пам беше крещяла тези думи много пъти през онези месеци, в които се мъчеха да свикнат с идеята, че Боб не може да се размножава. Майка ти беше умна жена, Боб, но нямаше образование, а това е просто ненаучно мислене, нелепо е, лудата Ани Дей си е била луда по рождение.

Платиха си скъпо за това. Така е.

Когато Пам се задърпа за осиновяване — „И ние ще получим своята луда Ани Дей“, той се притесни. Когато се дръпна и от възможността за осеменяване от донор, още повече се притесни. Безмилостността на ситуацията накрая сякаш охлаби нишките на брачната тъкан. И когато той се запозна с Тед, две години след като тя се беше изнесла (две години, в които често звънеше разплакана заради „глупави“ срещи с „глупави“ мъже), видя, че Пам, със своята силна воля и раздиращи тревоги, наистина мислеше това, което му бе казала: „Просто искам да започна отново.“

Сега тя навърташе на пръста си кичур коса.

— Е, какво стана със Сара? Изобщо виждаш ли я още? Вие двамата наистина, ама истински ли се разделихте? Или само почивка си взимате?

— Скъсахме — Боб изпи уискито си и се огледа. — Предполагам, че е добре, но нямам връзка с нея.

— Тя никога не ме е харесвала.

Той сви леко рамене, за да покаже, че не бива да обръща внимание. Всъщност Сара, която в началото смяташе за толкова приятно и цивилизовано това, че Боб и Пам (и Тед и момчетата) поддържат нормални връзки — тъй като собственият ѝ бивш съпруг беше демон — постепенно започна невероятно да намразва Пам. Дори да мине седмици, в които двамата да не бяха разговаряли, Сара твърдеше: „Вдига телефона винаги когато иска да бъде *истински* разбрана. Тя те отхвърли, Боб, за да има нов живот. Но все още зависи от теб, защото смята, че толкова добре я познаваш.“

— Аз наистина я познавам толкова добре. А и тя ме познава.

И най-накрая бе представен ултиматумът. Никаква женитба със Сара, освен ако Пам не изчезне завинаги от картинката. Споровете, разговорите, безкрайната покруса, но накрая Боб не намери сили да го стори.

Хелън му беше казала:

— Луд ли си, Боб? Ако обичаш Сара, спри да разговаряш с Пам. Джим, кажи му, полудял ли е да ги върши такива?

Джим, за нейна изненада, не му каза това.

— Пам е семейството на Боб, Хелън.

Сега Пам го сръчка с лакът.

— За какво беше? Какво стана?

— Свирепа — рече той, а очите му зашариха по телата, притиснати към бара. — Сара стана свирепа. Свърши се, това е.

— Разказах на приятелката ми Тони за теб и тя с удоволствие би излязла на вечеря — Пам плесна върху плота една визитка, която бе извадила от чантата си.

Боб присви очи, извади си очилата.

— Тя сериозно ли слага усмихнати личица върху буквите? Не е за мен — и ѝ подаде обратно картичката.

— Добре — и пусна визитката обратно в чантата.

— Не се безпокой, имам приятели, дето все се мъчат да ме сватосват.

— Ужасна работа е да си търсиш гадже — рече тя, а той сви рамене и потвърди, че в общи линии — да.

Когато си тръгнаха, беше настъпила зимна тъмнина. Пам се препъна един-два пъти, докато пресичаха парка към Пето авеню; беше изпила три чаши вино. Той забеляза, че обувките ѝ са с ниски токчета и остри носове. Беше по-слаба от предния път, когато се видяха.

— Онази вечеря, за която пристигнах твърде рано — разправяше му, подпирайки се на ръката му, докато изтърсваше нещо от обувката си. — Хората там започнаха да коментират една двойка, която не присъстваше, и казаха, че нямат вкус. Имайки предвид може би за изкуство. Мисля. Не съм убедена. Това наистина ме притесни, Боби. Другите може би ме обвиняват, че съм социално напориста и нямам вкус.

Той не се стърпя, смехът просто избухна от него.

— Пам. Кого го е грижа?

Тя го погледна и изведнъж се засмя гръмко, смехът ѝ звучеше познато като едно време.

— Наистина. На кого му пука, по дяволите?

— Може пък хората да казват Пам Карлсън е наистина умна и е работила с един голям паразитолог.

— Боби, никой дори представя си няма какво е паразитолог. Трябва да ги чуеш. Какво? А, *това*. Майка ми беше в Индия и хвана някакъв паразит, та две години боледуваше, това ще кажат. По дяволите — тя спря да върви и го погледна. — Забелязал ли как азиатците просто вървят напред и се блъскат в теб, как сякаш нямат никакъв усет за лично пространство? О, братче, това ме влудява.

Той леко я прихвана за лакътя.

— Спомени го на следващата вечеря. Нека да ти хвана такси.

— Ще те изпратя до спирката на метрото — о, окей.

Той вече бе спрял кола и сега ѝ отваряше вратата, помогна ѝ да се качи.

— Довиждане, Боби, хубаво си прекарах.

— Поздрави всички момчета — стоеше на улицата, докато таксито се вля обратно в движението; около него оживено проблясваха

неоновии светлинки. Тя се обърна и помахна през задното стъкло, а той продължаваше да маха, докато таксито не изчезна.

* * *

Когато Боб се върна от Мейн, намери долния апартамент с отворена врата и спря, за да погледне мястото, където са живели Есмералда и Колежанчето по време на брака си. Хазаинът поправяше чешмата и кимна на Боб, но това, което той успя да зърне — пространство, лишено от пердета, дивани, килими и каквото там трябва, за да си създадат хората уют — го поразил със своята „отминалост“. Валма от прах бяха изметени към центъра на хола и сумракът, който се показваше през прозорците, беше различен, режещ. Празните стени сякаш му шепнеха уморено: „Съжаляваме. Ти мислеше, че това е дом. Но то си беше само това през цялото време.“

Тази вечер, докато изкачваше стълбите, пак видя, че вратата е открената, като че ли пустотата не заслужава да бъде крита или защитавана. Хазаинът не беше там и той затвори вратата тихичко, после продължи нагоре. Телефонният секретар мигаше. Гласът на Сюзан каза: „Обади ми се, моля.“

Боб си сипа вино във водна чаша и се настани на дивана.

Гери О'Хеър бе изненадал всички — със сигурност Сюзан, която се чувстваше лично предадена — като даде пресконференция сутринта в кметството на Шърли Фолс. До него стоеше агент на Федералното бюро. „Голям, стар, дебел задник“, беше му казала Сюзан по телефона. „Стоеше там целият надут, влюбен в образа си на важен полицейски шеф.“ Не беше възнамерявала да говори с Боб отново — още в началото на разговора подчерта това, но не знаела как да набере мобилния номер на Джим в чужбина, нямала и името на хотела му...

Боб ѝ достави и двете.

Тя продължи:

— Искан веднага да изключи телевизора, но не можах, бях като замръзнала. И сега всичко ще излезе в сутрешните вестници. Знаеш много добре, че Гери не дава пукнат грош за сомалийците, ама изтъпани се там с разни ала-бала: „Това е много сериозно. Това няма да го толерираме.“ Надявал се, реакцията му показвала на сомалийското

общество, че могат да се чувстват уверени и защитени. О, моля ти се. После един репортер каза, че имало инциденти с рязане на автомобилни гуми и драскане на прозорци срещу сомалийската общност, та той какво би коментирал по въпроса и Гери целият се наду и отговори, че полицията не може да реагира на каквото и да е, ако сомалийците не подадат официална жалба. И виждаш как всъщност той едва ги понася, прави това просто защото цялото дяволско нещо е излязло от контрол...

— Сюзан. Накарай Зак да даде на Чарли Тибетс разрешение да разговаря с мен. Ще му се обадя утре — той си я представи, притеснена в онази нейна студена къща. Стана му тъжно, но изглеждаше много далечно. Знаеше обаче, че скоро няма да го чувства далечно; мрачните Сюзан и Зак, и Шърли Фолс щяха да се пропият в апартамента му така, както празнотата долу го чакаше, за да му напомни, че съседите му вече ги няма, че нищо не продължава вечно, на нищо не може да се разчита. — Всичко ще се оправи — каза ѝ той, преди да затвори.

По-късно, седнал до прозореца, видя младото момиче от отсрещната страна на улицата да се разхожда по бельо, а наблизно двойката в бялата си кухня миеха съдовете заедно. Помисли си за всички хора по света, които смятаха, че някой град ги е спасил. Той беше един от тях. Каквато и тъма да смогнеш да пробие навътре, тук винаги имаше запалени светлини в различни прозорци и всяка от тях сякаш го докосваше нежно по рамото и му казваше: „Каквото и да става, Боб Бърджес, никога не си сам.“

Смехът им. Небрежният смях на полицаите, когато съзряха свинската глава на килима. Абдикарим не спираше да го чува, да го вижда. Събуждаше се нощем и си представяше двамата униформени мъже, особено по-ниският, с малките му очички и неинтелигентно лице, хилещите звуци, които произведе, преди да се изпъне и да запита строго, оглеждайки се: „Кой говори английски? Някой би трябвало да говори английски тук.“ Сякаш те бяха сторили нещо лошо. Тази мисъл изплуваше в главата на Абдикарим постоянно: но ние нищо лошо не сме направили! Това шепнесе и в момента, докато седеше на масата в кафенето си на ъгъла на Грейтъм Стрийт. Жените се втренчваха директно в него, когато се разминаваха, децата дърпаха ръката на родителя си и обръщаха главички, за да го фиксират с поглед чак след като се намираха на безопасно разстояние, дебелоръките татуирани мъже фучаха край кафенето му с камионите си със свистене на гуми, а пък гимназистките си шепнеха и се кискаха, пресичайки улицата, за да изкрещят едно име — никое от тези неща не торможеше Абдикарим така, както споменът за смеха на полицаия. В джамията на една пряка разстояние — която представляваше просто една тъмна стая, с дъждовни петна по стените, непривлекателна (но тяхна и свещена) — с него и останалите се бяха отнесли като с някакви момчетии, дето се жалват от бабайта на училището.

Тази сутрин той бе вървял през сивкавата светлина на зазоряване към кафенето си след утринната молитва. В джамията се усещаше стаеното присъствие на страха; самата миризма на почистващата пяна, използвана много пъти през последните няколко дни, сякаш се бе превърнала в миризмата на страха. Не беше лесно да се молят и неколцина мъже бързо се придвижиха към вратата, за да я пазят. *Adano*-то, мъжът, се беше върнал на работа в „Уолмарт“, все едно нищо не се беше случило — тази новина обикаляше градчето непрекъснато и той съвсем загуби съня си. И пресконференцията с шефа на полицията също беше объркваща. Вчера в кафето дойде един репортер. „Защо нямаше никакви сомали на пресконференцията?“

Защото никой не им беше казал за нея.

Абдикарим избърса бара, измете пода. Слънцето се издигна жълто между сградите отсреща на улицата. Заради постите само Ахмед Хюсеин щеше да дойде по-късно да хапне. Работеше наблизно във фабриката за хартия и на него му се позволяваше да пие чай и да хапва късчета задушено козе месо заради диабета. В дъното на кафенето, зад завеса от мънистени ленти, имаше малка площ, където се продаваха шалове и обеци, подправки и чайове, и ядки и фурми. През целия ден влизаха жени на групички, за да купят нещата, които ще им трябват тази вечер за *maghrîb*, и Абдикарим отиде и прекара един парцал по пакетите с ориз басмати. Подреди ги тъй, че щандът да не изглежда твърде празен, после се върна в предната част на кафенето и седна на един стол до прозореца. Телефонът в джоба му завибрира.

— Пак ли? — попита, защото пак беше сестра му, която звънеше от Сомалия.

— Да, пак — рече тя. — Защо още стоиш там, Абди? Там си в по-голяма опасност от тук! Тук поне никой не подхвърля свински глави.

— Не мога да кача магазина на гърба си и да тръгна с него — с обич й каза той.

— Мъжът е излязъл от затвора. Закари Олсън... Пуснали са го! Как можеш да знаеш дали в тази минута не се е запътил към кафенето ти?

Въпросите й събудиха у него тревога. Но отговори кротко:

— Бързо се разчуват новините — и добави: — Ще си помисля.

В продължение на час седя до прозореца и наблюдаваше Грейтъм Стрийт. Двама мъже банту минаха край прозореца, но не погледнаха вътре, кожата им черна като зимно нощно небе. Абдикарим се надигна и мина през магазина, докосвайки шаловете, няколкото пакета със спално бельо, хавлиените кърпи. Снощи се състоя още едно събиране на старейшините и гласовете им витаеха из главата му, докато си проправяше път към предната част на кафенето.

— Той не е в затвора. Къде е? Обратно на работа. У дома при мама.

— И татко.

— Няма баща.

— С него имаше един мъж, когато излизаше от затвора. Едър мъж. Онзи, дето се опита да прегази Аяна, след като си купи бутилка вино за сутрешна закуска.

— Чух, че жените в библиотеката говорят. Те смятат, че реагирате прекомерно. Казаха: „Да, грубиянско е да подхвърлиш свинска глава, но не е повече от това.“

— Забрави ги, те не са бягали през Могадису с насочени към тях картечници.

— Могадису! Ами Атланта? Хората там биха ни убили заради един долар.

— Пастор Еставер каза, че Закари Олсън не е такъв. Тя каза, че той е самотно момче...

— Знаем какво каза.

Сега вече Абдикарим си навлече главоболие. Отиде до вратата и застана, загледан в тротоара и сградите отсреща. Не знаеше как някога изобщо би могъл да свикне да живее тук. Светът наоколо нямаше много цвят с изключение на дърветата в парка през есента. Улиците бяха сиви и обикновени и много от магазините бяха празни, големите им витрини пустееха. Спомни си цветистата картина на открития пазар „Ал Баракаат“, блестящите коприни и пъстроцветни роби guntiino, уханието на джинджифиловия корен и чесъна, и кимионовото семе.

Мисълта да се върне в Могадису беше като пръчка, която го мушкаше в гърдите с всеки удар на сърцето. Възможно беше мирът да е дошъл; по-рано тази година имаше големи надежди. Имаше временно правителство, нестабилно, но там, в Сомалия. В Могадису беше Съюзът на ислямските съдилища и имаше вероятност те да управляват в мир. Но тръгнаха и слухове, и кой да знае в какво да вярва? Слухове, че Съединените щати притискат Етиопия да навлезе в Сомалия, да се отърве от ислямските съдилища. Не изглеждаше да е истина, но пък можеше и да е. Само преди две седмици дойдоха съобщения, че етиопски войски са завзели Бурхакаба. Но после друга информация: не, правителствени войски били, дето дошли в града. Всичко това и всичко, дето беше преди това, създаваше една тежест вътре в Абдикарим. И тази тежест се увеличаваше с всеки изминал месец, та дали да тръгне, или да остане — не можеше да вземе решение. Виждаше как някои млади хора тук се справяха; смееха се, готвеха, разговаряха оживено. Най-голямата му дъщеря беше

пристигнала полумъртва от глад, без никакъв английски и вече, когато му се обади от Нашвил напоследък, усещаше въодушевление в гласа ѝ. Чувстваше се твърде стар, за да очаква този изблик на възбуда да се върне у него.

И се чувстваше твърде стар, за да учи английски. А без него живееше в една постоянност на неразбиране. В пощата миналия месец беше правил жестове и сочил към една бяла квадратна кутия, жената, облечена в синя риза, повтаряше ли, повтаряше, а той не знаеше и всички в пощата знаеха, и накрая при него дойде един мъж и бързо скръсти ръце, обърнати към пода, казвайки *Fini!* Затова Абдикарим си помисли, че пощенската служба е свършила с него и че трябва да си ходи, та тръгна да си върви. По-късно разбра, че просто кутиите им се били свършили, останали били само мострите на рафта с етикетите с цените. Защо ги излагаха, след като нямаха за продан? Отново това неразбиране. Вече бе осъзнал, че в това се крие опасност, в основата си доста по-различни от онези в лагера. Да живееш в свят, където непрекъснато се докосваш до неразбиране — те не разбираха, той не разбираше — внасяше във въздуха една надигаща се несигурност и това, изглежда, изтощаваше нещо у него, винаги беше колеблив за онова, което иска, мисли, дори за онова, което чувства.

Телефонът му започна да вибрира и го стресна.

— Да? — беше Нахадин Ахмед, братът на Аяна.

— Чу ли? От някаква група за бяло превъзходство в Монтана научили за демонстрацията. Пишат за нея в уебсайта си.

— Какво казва имамът?

— Отишъл в полицията и ги помолил да се откажат от демонстрацията. Но не му обърнали внимание, демонстрацията ги вълнува.

Абдикарим изключи от контакта радиатора, затвори кафенето, заключи вратата и забърза през улиците обратно към апартамента си. Нямаше никой. Децата бяха на училище, Хавийя беше на работа, помагаше на една организация за социални услуги, Омад бе в болницата в качеството си на преводач. Абдикарим остана в стаята си цяла сутрин, пропускайки молитвите в джамията, на спуснати щори, както винаги. Лежеше на леглото и усещаше тъмнината вътре в себе си и в стаята.

* * *

Сюзан караше към работното си място със слънчеви очила дори когато небето бе обвито в облаци. Скоро след като снимката на Закари се появи във вестника, тя беше спряла на светофара при надлеза, който водеше към мола, когато една жена, бегла позната от години, се изравни с нея в съседното платно и — Сюзан беше абсолютно убедена — се престори, че не я вижда, пипкаше се нещо с радиото, докато светлината се смени. Сюзан имаше физическото усещане, че по цялото ѝ тяло надолу се стича вода. Не беше далеч от онова, което усети, когато Стив си дойде един ден и ѝ каза, че я напуска.

Сега, спряла на пресечката, загледана право напред през слънчевите очила, замислена над съня си от ранната утрин, в който спеше в задния двор на къщата на Чарли Тибетс, тя изведнъж си припомни следното: че в седмиците след раждането на Зак тайно и краткотрайно се беше влюбила в гинеколога си. Лекарят живееше в градския квартал Ойстър Пойнт, в голяма къща с четири деца и съпруга, която не работеше. Не бяха от Мейн, спомняше си това, и тогава ѝ изглеждаха — сядайки един по един на запазената си пейка в църквата — прелестни като ято чуждоземни птици. Със Закари, закопчан в детското си столче, тя минаваше с колата бавно покрай тяхната къща — ето колко силен беше копнежът ѝ по мъжа, който бе изродил бебето ѝ.

Не изпитваше неудобство от спомена. Изглеждаше ѝ много далеч — и така беше; лекарят вече ще е много стар — а и сякаш това бе поведението на някой друг човек, не нейното. Може би, ако беше още млада, сега щеше да кара покрай къщата на Чарли Тибетс, но не ѝ беше останал толкова жизнен сок. Притегателната сила на живота — гъста като захарен сироп — си беше отишла. Въпреки това в съня си беше къмпингувала на задната морава на Чарли Тибетс и това ѝ изглеждаше смислено, желанието да е близо до него. Той се бореше за сина ѝ, което означаваше, че се бори за самата нея. За Сюзан в общи линии това беше ново чувство и то още повече подсилваше уважението ѝ към Джим. Уоли Пакър по нейно мнение трябва практически да се е бил влюбил в него. Нямаше идея дали двамата поддържаха някаква връзка след толкова много години.

— Не — отговори ѝ Боб, когато му се обади от работа. В магазина нямаше клиенти.

— Но не смяташ ли, че на Джим му липсва?

— Не мисля, че нещата стоят така — рече Боб. По тялото ѝ на тласъци се разляха вълни на унижение. Не ѝ се щеше да повярва, че тя и Зак са просто една възложена работа.

Каза му:

— Джим никакъв не ми се е обадил.

— О, Сузи, ангажиран е, играе голф. Би трябвало да го видиш, когато е на такова място. Веднъж двамата с Пам ходихме с тях на Аруба. Уф! Горката Хелън седи там и се пържи на слънце с риск от меланом, а Джим се разхожда наоколо с очила с огледални стъкла, застанал край басейна като някой мистър Готин пич. Искам да кажа, той е зает. Не се притеснявай, Чарли Тибетс е страхотен. Говорих с него вчера. Подава молба за ограничителна заповед за медиите, а също и за промяна на условията на гаранцията...

— Знам, той ми каза — но я бодна абсурден пристъп на ревност. — Преди да минеш към обжалванията, Боби, когато се занимаваше със защита в съдебната зала там долу, харесваше ли клиентите си?

— Да ги харесвам ли? Разбира се, някои. Мнозина бяха боклуци. И, разбира се, всички те са виновни, но...

— Какво искаш да кажеш с това, че всички са виновни?

— Ами, виновни са за нещо, Сузи. Докато системата ги изплюе. Невинаги е първо обвинение, но правиш всичко възможно да го намалиш. Нали знаеш.

— Някога защитавал ли си изнасилвач?

Боб не отговори веднага и тя разбра, че сигурно много пъти са го питали за това. Представи си го на коктейли в Ню Йорк (не знаеше какво би представлявал един коктейл в Ню Йорк, затова картината беше неясна и като на кино), някоя слаба и красива жена му задава точно този въпрос очи в очи. По телефона Боб каза:

— Да.

— Виновен ли беше?

— Никога не го попитах. Но го осъдиха и не съжалявах за това.

— Не съжаляваше? — Сюзан почувства, че най-необяснимо сълзи напират в очите ѝ. Усещането беше като онова, което с години чувстваше преди менструация. Ненормално.

— Осигуриха му справедлив процес — Боб ѝ прозвуча търпеливо и уморено, по същия начин звучеше Стив, когато разговаряше с нея.

Тя се огледа някак паникьосано из магазина, като отвързана. Зак беше виновен. Можеше да получи справедлив процес и да иде в затвора за година. И щеше да струва доста пари, преди да премине през всичко. И никой — може би само Боби мъничко — нямаше да го е грижа.

Боб ѝ казваше:

— Човек трябва да има стоманени вътрешности за работа в съда. Онези от нас, дето сме в апелативния съд тук, ние сме... е, да кажем просто, че Джим има вътрешности от стомана.

— Боби, затварям.

Група сомалийки бяха влезли в магазина. В дълги, надиплени наметала, всичко покрито освен лицата, за миг се сториха на Сюзан като едно общо тяло, огромно чуждоземно нападение, което я блъсна в лицето, неясна композиция в тъмnochервени и тъмносини тонове и зелени шалове за глава, тук-там жизнерадостно оранжево петно; никакви ръце, дори длани не се виждаха. Но се лееха шепот и звуци от различни гласове и после отделянето на една от тях, по-възрастна жена, ниска и куца, която се настани на стола в ъгъла, и това в миг изясни в очите на Сюзан каква всъщност е ситуацията: а тя беше, че най-младата жена, висока и с блеснало лице и (за Сюзан) изненадващо красива едва ли не по американски, с тъмните си очи и високи скули, протягаше към нея чифт очила, счупени при дръжката, и я молеше на развален английски да ги поправи.

До високото младо момиче стоеше тъмнокожа жена, едра и набита в робата си, лицето ѝ безизразно, нащрек, непроницаемо. Държеше в ръка пластмасова торба, през която прозираха етикетите на почистващи препарати.

Сюзан взе очилата.

— Тук ли сте ги купили? — насочи въпроса си към младото момиче, чиято красота ѝ се струваше агресивна. То се обърна към набитата жена; бързо размениха реплики.

— Ей? — попита момичето; шалът на главата му ѝ се струваше крещящ, изумителен.

— Тук ли сте купили очилата? — повтори Сюзан. Знаеше, че не са, това в ръката ѝ бяха евтини готови очила от дрогерията.

— Да, да — рече момичето и повтори молбата си да ги поправи.

— Добре — каза Сюзан. Ръцете ѝ не бяха стабилни, докато работеше с миниатюрната отвертка. — Една минута — рече и ги занесе в задната стаичка, макар че магазинът имаше политика да не оставя без персонал входната част. Когато се върна, жените бяха както ги бе оставила; само младата сякаш имаше някаква младежка енергия, попипваше рамките, дето бяха подредени на стойка до касата. Сюзан постави очилата на плота и ги побутна. Раздвижване от страна на набитата я накара да погледне към нея и тя с изумление установи, че за миг зърва детско краче, докато жената дръпва ръка назад, та да я протегне през робата. Наведе се да постави на пода, а после и да вдигне торбата с почистващи препарати, като през това време от другата ѝ страна се разкри втора издутина; беше стояла там с две деца, закачени за нея. Тихи деца. Тихи като майка си.

— Искате ли да опитате някои от тези? — предложи Сюзан. Високото момиче продължи да попипва рамките, без да ги откача от стойката. Никоя от тях не гледаше към Сюзан. Намираха се в магазина, но бяха далеч оттам.

— Тези са оправени вече — гласът ѝ прозвуча твърде силно по нейно мнение. — Безплатно.

Младото момиче пъкна ръка под робата си и на Сюзан — сякаш целият ѝ страх бе очаквал точно този момент — изведнъж ѝ мина през ума мисълта, че то може би ще извади пистолет. Беше малко портмоне.

— Не — рече и поклати глава, — безплатно.

— Окей? — попита момичето и големите ѝ очи се плъзнаха бързо по лицето на Сюзан.

— Окей — потвърди тя и вдигна двете си длани нагоре.

Момичето пъкна поправените очила в портмонето.

— Окей. Окей. Благодаря.

После пак настъпи оживление и те заговориха на своя език, твърд и отсечен за слуха на Сюзан. Бебетата се размърдаха под робата на майка си и старата жена бавно се изправи. Докато се придвижваха към вратата, тя осъзна, че жената съвсем не е стара. Не би могла да каже как усети това, но на лицето ѝ имаше изписана такава дълбока умора, че тя сякаш бе отмила всичко онова, което придаваше на едно

лице живот; върху него, както минаваше бавно край нея, без да я погледне, беше останала само бездънна, неземна апатия.

От прага на магазина Сюзан ги наблюдаваше как бавно минават през мола. Не им се присмивайте, помисли си тя разтревожено, щом видя две тийнейджърки да се заяпват в тях, докато ги подминаваха. Същевременно абсолютната чуждоземност на тези увити в плат жени я караше да потръпва вътрешно. Как ѝ се искаше те никога да не бяха чували за Шърли Фолс, а мисълта, че може да не си тръгнат оттук, я плашеше.

3

Едно от прекрасните неща в Ню Йорк е — ако разполагаш с необходимите средства — че ако не ти се готви, не ти се търси вилица, не ти се мие чиния, със сигурност не е необходимо да го правиш. Ако живееш сам и не искаш да си сам, също не е наложително да го траеш. Боб често ходеше в *Бар & Грил* на Девета улица, където засядаше на някой висок стол, пиеше бира, ядеше чийзбургер и разговаряше с бармана или пък с червенокосия мъж, който беше загубил жена си в злополука с велосипед предната година, и понякога този човек му говореше със сълзи на очите или двамата се смееха за нещо си, или пък онзи му махваше с ръка и Боб разбираше, че беше от ония вечери, в които трябваше да го остави сам. Нещо като осмоза от разбирателство се разпростираше сред редовните посетители; хората разкриваха пред другите само онова, което искаха, а то не беше много. Разговорите се въртяха около политически скандали или спорт, или понякога — бегло — около дълбоко интимни теми: Боб знаеше подробностите за ужасната злополука с колелото на жената, но не знаеше името на вдовеца с червеникава коса. Фактът, че Сара не го беше придружавала в бара от месеци, не се споменаваше. Мястото беше точно това, което беше замислено да бъде — безопасно.

Тази вечер там беше почти пълно, но барманът му кимна към един свободен стол и Боб се свря между двама други. Червенокосият седеше по-нататък и той му кимна за поздрав в огромното огледало, пред което бяха настанени и двамата. Голям телевизионен екран в ъгъла безмълвно показваше новините и Боб, докато чакаше да наточат бирата му, погледна нагоре и се стресна, като видя лицето на Гери О'Хеър, широко, безизразно, до ухилената снимка на Закари. Думите отдолу на телевизионния екран вървяха твърде бързо, за да може да ги прочете, но успя да хване „надявайки се... изолиран инцидент“, а после „гледат... група за бяло превъзходство“.

— Луд свят — рече старият мъж, който седеше до Боб, с лице, също насочено към телевизора. — Всички са се побъркали.

— Ей, Тъпчо — подвикна един глас и Боб се обърна. Видя брат си и Хелън. Бяха влезли току-що и Хелън се настаняваше край една от малките масички до прозореца. Дори на приглушената светлина Боб можеше да забележи тена им. Слезе от стола си и отиде при тях.

— Видяхте ли какво даваха току-що по телевизията? — посочи им с ръка. — Как сте бе, хора? Кога се върнахте? Добре ли прекарахте?

— Прекрасно прекарахме, Боби — Хелън отваряше менюто си. — Какво е хубаво тук?

— Всичко е хубаво тук.

— Ти се довери на рибата?

— О, да.

— Аз ще се придържам към бургерите — Хелън затвори менюто, потрепери и потри ръце. — Все ми е студено, откакто се върнахме.

Боб придърпа един стол и седна.

— Не ви казвам да не се притеснявате.

— Добре — отвърна Джим. — Опитвам се да изведа жена си на вечеря.

На Боб му се стори, че тенът им изглежда странно, толкова извън сезона беше. Каза им:

— Току-що даваха Зак по телевизията.

— Да, лоша работа — Джим сви рамене. — Но този Чарли Тибетс, той е страхотен, Боб. Нали видя какво направи? — Джим отвори менюто, гледа го няколко секунди, после го затвори. — Чарли се изтъпани веднага след тъпата пресконференция на О'Хеър и поиска забранителна заповед за пресата, както и промяна в условията на гаранцията. Първо им казва, че клиентът му е разследван агресивно и нечестно, че досега за никое хулиганство не е давана пресконференция, но най-великата му реплика — защото условията на гаранцията изискват Зак да стои настрана от всички сомалийци, — та най-великата му реплика е, Чарли казва на съдията, какво беше Хелън? Казва му: „Съдия следователят е възприел злощастното и наивно предположение, че всички сомалийци се обличат, изглеждат и действат по един и същи начин.“ Умопомрачително. Как възнамеряваш да върнеш колата ни?

— Джим, защо не оставиш брат си да се наслади на вечерта, а и ние на нашата, пък двамата можете по-късно да умувате над това? — Тя се обърна към келнера. — Бутилка *пино ноар*, моля.

— Как е Зак? — попита Боб. — Сюзан ми се обади на няколко пъти, но винаги говори твърде смътно за състоянието на Зак.

— Кой би могъл да знае как е Зак. Не е нужно да се явява на предявяването на обвинението, което няма да е преди 3 ноември. Чарли е внесъл уведомление за непризнаване на вина, премести цялото дело във Върховния съд и поиска процес с жури. Добър е.

— Знам. Разговарях с него — Боб поспря, после рече: — Зак плаче сам в стаята си.

— О, господи — възкликна Хелън.

— Откъде знаеш? — Джим погледна брат си.

— Старицата от горния етаж ми каза. Наемателката на Сюзан. Твърди, че чувала как Зак плаче в стаята си.

Лицето на Джим се промени, очите му сякаш станаха по-малки.

— Може да се е заблудила — каза Боб. — Изглеждаше малко перко.

— Разбира се, че може да се е заблудила — потвърди Хелън. — Джим, какво ще си поръчаш за ядене?

— Аз ще докарам колата — вметна Боб. — Ще летя дотам и после ще я докарам. Колко скоро ви трябва?

— Веднага щом намериш време, което може да е всякога. Хубаво, че „Правна помощ“ имат такъв силен профсъюз. Пет седмици ваканция, да не говорим, че там май никой не работи особено.

— Не е вярно, Джим. Някои наистина добри професионалисти работят там — възрази тихо Боб.

— Барманът ти маха с ръка. Върви си пий бирата — Джим го отпрати с тона си.

Боб се върна на бара и усети, че вечерта му е провалена. Тъпчо си беше, дори Хелън му се ядосваше. Беше отишъл горе в Мейн и не бе свършил нищо, освен да реагира като идиот, и изпаднал в паника, да зареже колата им там. Сети се за милата Илейн, с едрата ѝ фигура, седнала в кабинета си с фикуса, която търпеливо му обяснява копирането на реакцията при травматични преживявания, мазохистичните наклонности, които е развил, защото смята, че трябва да бъде наказан за свое невинно действие от детството. В огледалото видя как мъжът с червеникавата коса го наблюдава и когато улови погледа му, онзи му кимна. Онова, което за миг успя да хване в този кратък поглед, беше неизказаното разпознаване на друга личност,

обременена от вина — червенокосият сам беше купил колелото на жена си, беше ѝ предложил да покара през онази сутрин. Боб кимна в отговор и изпи бирата си.

* * *

Пам седеше в любимия си салон в горната източна част и гледаше главата на корейката, наведена над краката ѝ, като се притесняваше, както винаги, че инструментите може да не са стерилизирани добре, защото веднъж ако хванеш гъбички по ноктите си, едва ли някога ще можеш да се отървеш от тях, а момичето, Миа, което Пам винаги използваше, не беше на работа днес; тази тук, която внимателно търкаше пръстите на краката ѝ, не говореше английски. Разменени бяха мимики и жестове и Пам попита прекалено силно: „Чисти? Да?“, посочвайки металната кутия, и накрая най-сетне се отпусна и потъна в мислите си, които от дни вече я спохождаха, за миналия ѝ живот със семейство Бърджес.

В началото не беше харесала Сюзан. Но то бе, защото бяха млади — деца, не по-големи от синовете на нейните приятели, които сега заминаваха за колежа, а и прие много лично нестихващата неприязън на Сюзан към Боб. Това беше онзи период от живота ѝ, когато искаше всички да се харесват помежду си. (И най-вече искаше всички нея да харесват.) Бе също по времето, когато хората в кампуса „Ороно“ на Университета в Мейн се поздравяваха по алеите, които опасваха сградите и се виеха под дърветата, дори когато не се познаваха. Макар че мнозина познаваха Боб, и то беше заради добронамерената му природа, а също и защото някои бяха познавали Джим, вече завършил по това време, който бе заемал длъжността президент на студентското самоуправление и бе един от малцината възпитаници на колежа, някога приетан в Харвардския юридически факултет — да не говорим, че беше получил и пълна стипендия, за да иде там — и от това още повече му се носеше славата. Популярността на момчетата Бърджес беше разпространена като дъбовете и кленовете, под които студентите се разхождаха, пъхнали под мишници книгите си. (Имаше останали и няколко бряста: болни обаче, с посърнали върхове.) Да бъде с Боб и присъщата галопираща лекота на крачките му беше най-сигурното

чувство, което някога бе изпитвала, затова в нея се отвори и разцъфтя един нов ентузиазъм за живота в колежа — и за живота изобщо. Това преливащо чувство бе накърнявано всеки път щом Сюзан се престореше, че не ги вижда, и тръгваше към някой друг вход, ако случайно ги бе засякла на път за студентския съюз. Слаба, беше слаба тогава, и красива, но извърщаше глава настрани. Или пък в библиотеката — тя бе в състояние да мине точно покрай Боб и дори да не го погледне. „Хей, Суз“, подвикваше ѝ той. Нищо. Нищичко! Пам беше ужасена. Боб обаче, изглежда, не се притесняваше. „Винаги си е била такава.“

Но след като прекара доста почивни дни и ваканции в дома на Бърджесови в Шърли Фолс, където бъдещата свекърва на Пам, Барбара, общуваше с нея по начин, за който тя впоследствие разбра, че е израз на добронамереност (предимно показвана чрез саркастични забележки за сметка на другите, като хвърляше към нея съзаклятнически погледи с каменно изражение), Пам започна да изпитва съжаление към Сюзан. Беше изненада за нея, може би за първи път си даваше сметка, че за хората се съди през призма. Усети, че е виждала само фасадата на Сюзан и изцяло е пропуснала да забележи лумналата бяла светлина на майчиното ѝ неодобрение, която блестеше зад гърба ѝ. Защото Сюзан бе най-често онази, към която майка ѝ отправяше тъй наречените си шегички, а именно тя безмълвно подреждаше масата, докато майка ѝ казваше на Боб, който се беше класирал в деканския списък, а Сюзан не беше: „О, Боби, разбира се, че ще сполучиш, винаги съм знаела, че си умен.“ Сюзан беше онази, която носеше дългата си коса на път в средата „като някакво глупаво дете на цветята, хипи“, на нея, с тънкия кръст и тесен ханш, ѝ се казваше, че някой ден и тя като всички жени ще се сдруса — ще опъне задник.

Майката на самата Пам никога не бе проявявала пренебрежение към нея, но пък и не изглеждаше много убедителна в родителските си задължения и ги упражняваше от разстояние, сякаш Пам — момиче, което прекарваше часове наред в местната библиотека, за да чете и да се взира в рекламните на списанията, които ѝ показваха живота, който хората живеят „някъде другаде“ — изискваше твърде много от нея. Баща ѝ, тих и незабележим човек, изглеждаше дори още по-непригоден да преведе дъщеря си през обичайните препятствия на

израстването. За да избяга от тази скучна атмосфера, Пам предпочиташе да прекарва ваканциите си в дома на Бърджесови, онази малка, жълта къща на хълма, недалеч от центъра на града. Къщата бе по-малка от тази, в която тя бе израсла, макар и не много. Но килимите бяха износени и съдовете пукнати, а в банята имаше липсващи плочки; тези неща я бяха притеснявали. И пак това чувство за откритие: нейният приятел и семейството му бяха бедни. Бащата на Пам имаше собствен дребен бизнес за доставка на канцеларски материали, а майка ѝ даваше уроци по пиано. Но къщата им в Западен Масачузетс беше добре поддържана и бе заобиколена от обработваеми земи, безопасна и отворена; Пам никога не се беше замисляла за това. Когато видя дома на семейство Бърджес с обезцветения линолеум на пода, който се завиваше по краищата, касите на прозорците, които бяха толкова стари и изкривени, че през зимата ги тъпчеха с вестници, единствената баня, чиято тоалетна чиния беше обрамчена с ръждивокафяв кръг и душовата завеса, тъй избеляла, та не беше сигурна дали някога е била розова или червена, тя се замисли за онова семейство в родния ѝ град, единственото наистина „бедно“ семейство, което бе познавала — по цялата им предна морава бяха пръснати ръждясали коли, децата се явяваха на училище мръсни — и се постресна; кое беше това момче Бърджес, в което се беше влюбила? И то ли беше такава? В кампуса „Ороно“ той не изглеждаше различен от кой да е друг, носеше същите сини джинси всеки ден — но много деца по онова време обуваха едни и същи джинси всеки ден — неговата стая бе разхвърляна и личният му кът необзаведен — но спалните на мнозина момчета бяха разхвърляни и необзаведени — освен че Боб „имаше“ нещо повече от другите, беше по-сговорчив; не бе осъзнала, че той и неприятната му сестра идваха от такова място.

Не трая дълго тази реакция. Боб внасяше във всяка стая със себе си онова, което го правеше Боб. Така къщата стана — бързо — нещо успокоително. Нощем чуваше приятния му глас, докато говореше тихо с майка си, защото те често стояха заедно до късно, майка и син, и разговаряха. Тя ги чуваше, че често повтарят думата „Джим“, сякаш присъствието му бе останало в къщата, така както присъствието му в кампуса „Ороно“ все още витаеше наоколо.

„Джим това, Джим онова“, възнамеряваше да му каже Пам, когато най-сетне се запознаха. Той седеше на кухненската маса един

ноемврийски петък следобед, когато навън вече беше тъмно и ѝ се стори твърде голям за къщата, опънат назад в стола си, със скръстени ръце. Пам каза само „Здрасти“. Той стана и се здрависа, и със свободната си ръка ръгна Боб в гърдите. „Куче мръсно, как си?“ — рече, а Боб отвърна: „Харвардецо, ето те и теб у дома!“

Първото чувство, което изпита Пам, бе на облекчение, че не си е паднала по големия брат на гаджето си, защото виждаше, че сигурно много момичета го правят. Той беше прекалено традиционно красив за вкуса ѝ, тъмна коса, идеална челюст; но също беше студен. Пам видя това и се уплаши. Май никой друг не го забелязваше. Когато Джим дразнеше Боб (толкова остро, колкото Барбара го правеше със Сюзан), Боб се смееше и го приемаше.

— Когато бяхме деца — каза ѝ Джим още първата вечер, — онзи там — кимвайки към Боб — ме изкарваше от нерви. Побъркваше ме. По дяволите, и още ме побърква.

Боб щастливо сви рамене.

— И какво точно правеше?

— Каквото ядях аз, искаше от същото да яде. Доматена супа, ще отговори, когато мама го пита какво иска за обяд. После ще види, че аз ям зеленчукова, и ще каже: „Не, ето това искам.“ Каквото обличах, и той искаше да облече същото. Където отидех, той също искаше да дойде.

— Ооо, колко ужасно — Пам целеше да прозвучи саркастично, но то беше като камъче, хвърлено срещу дебело предно стъкло; Джим беше непробиваем.

Докато учеше право, Джим се връщаше често, за да посещава майка си. И трите деца, Пам бе забелязала, я зачитаха. И Сюзан, и Боб работеха в трапезарията, но се разменяха с другите и си уреждаха превоз с всички, които тръгваха в посока Шърли Фолс. Това ѝ се струваше затрогващо и я караше да се чувства виновна за дългите отсъствия от собствения ѝ дом, но мястото, към което неминуемо се запътваше, щом Боб или Сюзан решаваха, че трябва да се върнат, беше домът на Бърджесови. Сюзан още не се беше запознала със Стив, а Джим не беше срещнал Хелън, затова Пам, сега, когато се обръщаше назад, усещаше, че не само е била влюбена в Боб, ами му е била също почти сестра; защото в онези години те се превърнаха в нейното семейство. Настървеността на Сюзан се посмекчи. Често всички те

играеха на *Скрабъл* на кухненската маса или просто бърбеха, притиснати един до друг в хола. Понякога четиримата отиваха на боулинг и като се връщаха, разказваха на Барбара как Боб едва не победил Джим. „Ама не успя, добавяше Джим, и никога няма да успее.“ Една леденостудена събота Пам и Сюзан внимателно изгладиха дългите си коси, като ги слагаха върху дъската за гладене в остъклената веранда на малката къща, и Барбара им се развика, че можело да изпепелят всичко така. Бърджесови сякаш нямаха познания или пък интерес към храната (често се хранеха с готови хамбургери, върху които имаше незатоплен лист оранжево сирене или пък суфле от риба тон, направено от консервирана супа, или пиле, изпечено без всякакви подправки, дори без сол), но Пам откри, че обичат печива, затова приготвяше бананов хляб и захарни сладки, и понякога Сюзан стоеше в малката кухня и ѝ помагаше, и всичко, което бе изпекла, се поглъщаше гладнишки, та това също я умиляваше — сякаш тези деца цял живот бяха гладували за нещо сладко. Барбара далеч не беше приятна, но Пам оценяваше у нея онова фундаментално чувство за приличие, което и трите ѝ деца, независимо от различията си, споделяха с нея.

Джим разправяше за групата си по право, докато Боби се навеждаше напред и задаваше въпроси. От самото начало го влечеше наказателното право и двамата с Боб обсъждаха процесуалните правила, прецедентите, процедурните аспекти при воденето на едно дело, ролята на наказанието в обществото. Пам вече бе определила собствения си интерес към науката и виждаше обществото като един голям организъм, който работи с милионите, милиардите си клетки и с дълбоко поемане на въздух се поддържа жив. Криминалните проявления бяха мутация, която я интересуваше, и тя предпазливо се включваше в тези дискусии. Джим никога не проявяваше снизходителност към нея, както понякога ставаше с Боб или Сюзан; и това, че я щадеше, винаги я изненадваше. В него имаше странна комбинация от арогантност и прямота, която често я изумяваше. След години, по време на делото на Уоли Пакър, когато прочете едно интервю за Джим, където цитираха негов състудент от „Харвард“ с думите: „Джим Бърджес винаги се е държал настрана, винаги ни се струваше непознаваем“, тя разбра, че не напълно е оценила онези предходни години — че Джим сигурно се е чувствал аутсайдер в

„Харвард“ и че се е завръщал в Шърли Фолс, защото нещо го е принуждавало, не само майка му, към която беше внимателен и грижовен, но може би и познатият диалект, и ощърбените чинии, и вратите, прекалено изметнати, за да се затварят. Не споменаваше за приятелки в онези години на следване. Но един ден, защото оценките му бяха високи и уменията му отлични, заговори за работа в канцеларията на главния прокурор на Манхатън. Щял да придобие съдебен опит и да го донесе обратно в Мейн.

— Ох! — отрони Пам. Корейката, която в момента масажираше мускула на прасеца, я погледна извинително и каза някаква дума, която тя не разбра. — Съжалявам — рече и бързо махна с ръка. — Но е твърде силно.

През нея премина такава вълна на носталгия, че трябваше да затвори очи срещу светлата стена от нещо, което можеше да бъде единствено скука, напиреща към нея. Дали само младостта и новата любов бяха придавали на Шърли Фолс обаянието на чудотворно място? Дали никога вече няма да изпита този копнеж и изострена възбуда? Дали възрастта и опитът просто не те *заглушаваха*?

Защото тъкмо в Шърли Фолс Пам изпита първите вълнения на зрелостта. Ако животът в колежа я беше въвел в света на множеството хора и мисли, и факти — тя ги обичаше, беше влюбена във фактите — Шърли Фолс пък излъчваше магията на някакъв чуждестранен град и Пам при посещенията си там се чувстваше замаяна, в екстаз, катапултирана директно в зряла възраст. Той се проявяваше във възможността да отскочи сама до една фамилна пекарна на Анет авеню (докато Боб помагаше на майка си да изчистят улуците), където пиеше кафе, а пълничките жени ѝ сервираха с омайно безгрижие, прозорците — накипрени с пердета с къдрички, дръпнати назад, въздухът — сладникав от уханието на канелата, и мъже в костюми, които минаваха по тротоара на път за съда или за офиса, жени в рокли, запътени кой знае накъде, но демонстриращи сериозен вид. Спокойно би могла да е част от реклама в списание от детската си библиотека; усмихната млада жена, която пие кафе в абсолютния център на кипящия живот.

Понякога, когато Боб учеше или играеше баскетбол с Джим на стария училищен паркинг, Пам се изкачваше по хълма, който се издигаше в покрайнините на малкото градче, и се заглеждаше в камбанариите на катедралата, в реката, обточена с текстилни фабрики,

в моста, който прехвърляше разпенените ѝ води, и понякога, когато слизаше по обратния път, се шляеше из магазините на Грейтъм Стрийт. „Пекс“ бе вече затворен, но имаше два други универсални магазина в града и Пам занемяваше от вълнение, разхождайки се из тях, като попипваше роклите с пръсти, побутваше закачалките на металните им стойки. Пръскаше се с парфюм на щандовете за козметика и когато Барбара изкоментира: „Цялата миришеш на френско“, тя отвърна: „О, Барбара, просто се разхождах из универсалния магазин!“ „Така си и мислех.“

Съгласението с Барбара беше лесно. Пам осъзнаваше, че има преимущество, което липсваше на Сюзан, т.е. че няма обща кръв с тази жена, и това ѝ позволяваше да ходи на места, непозволени за Сюзан, като например *Синята гъска*, където чашата бира беше по трийсет цента, а механичният грамофон свиреше толкова силно, че масите вибрираха с дълбоките акорди на Уоли Пакър и неговата банда, докато пееха: *Свали този товар от мен, товарът на моята любов...*; Пам се клатеше до Боб, поставила ръка на коляното му.

За да отпразнуват края на сесията, рожден ден или пък факта, че Пам и Боб влязоха в списъка на декана за най-добри студенти, ходеха всичките в ресторанта за спагети на Антонио малко след Анет авеню, където им сервираха огромни чинии със спагети, поръчката се взимаше от самия управител на заведението, мъж на име Тини, който беше дебел. Когато той умря вследствие на операция за поставяне на байпас на стомаха, Пам го изживя тежко, всички се почувстваха ужасно.

През лятото Барбара позволяваше на Пам да живее в къщата. Тя работеше като сервитьорка, докато Боб се трудеше в хартиената фабрика, а Сюзан работеше в болницата като асистентка в счетоводния отдел. Пам и Сюзан делеяха стаята, в която Джим и Боб бяха израснали, а Боб заемаше стаята на Сюзан, докато Джим, ако се върнеше, спеше на дивана. „Хубаво е, че къщата е пълна.“ Така казваше Барбара и за Пам, която нямаше братя и сестри, през онези седмици и уикенди, и лятна ваканция, прекарана в дома на Бърджесови, когато започна нещо, което тя по-късно разбра, че беше имало неизразимо огромно влияние и също вероятно бе започнало да подрива брака ѝ с Боб през следващите години. Защото не можеше да се отърве от усещането, че Боб ѝ е брат. Беше приела миналото му — ужасната му тайна, която

някой друг никога не споменаваше — и беше привилегирована от факта, че Боб е любимецът на майка си, и след като беше момичето, което той бе избрал да обича, Барбара обичаше и нея. Пам се чудеше дали Барбара, за да се предпази от гнева, който би следвало да изпитва към Боб след злополуката, оставила я вдовица, не бе решила вместо това да съсредоточи най-много от обичта си върху него. Все едно, Боб и неговото минало, и неговото настояще се превърнаха в нейни минало и настояще, и тя обичаше всички, които го заобикаляха, дори сестра му, която все още сякаш не го понасяше, но бе достатъчно благоразположена към нея.

Бърджесови — и най-вече момчетата Бърджес — си имаха ежегодни градски ритуали. Пам ходеше с тях на парада в Деня на мокси с разнообразната тълпа от хора, облечени в яркооранжево, за да отпразнуват питието, което се идентифицираше с Мейн — на таблото пред църквата „Св. Джоузеф“ пишеше: *Исус е нашият спасител. Мокси е нашият вкус* — горчива напитка, която нито тя можеше да трае, нито някой от Бърджесови с изключение на Барбара; аплодираха малките платформи със сценки, които ги отминаваха, а в колата бе настанено местното момиче, короновано за „Мис Мокси“; все момичета, които сякаш много често се появяваха във вестника след години, защото са стигнали до лош край или са били малтретирани от съпруга си, или ограбени от някой наркоман, или пък арестувани за някакво дребно провинение. Но в деня, в който ги разхождаха из улиците на Шърли Фолс и махаха с ръка, докато панделките им се развяваха във въздуха, те получаваха аплодисменти от момчетата Бърджес, дори Джим го взимаше на сериозно, пляскаше, а Сюзан свиваше рамене, защото майка ѝ отдавна бе забранила да се състезава за тази титла.

През юли имаше Френско-американски фестивал, любимият на Боб, затова и на Пам: четири вечери концерти в парка и всички танцуваха, стари красавици и износените им от фабричния труд съпрузи танцуваха шими на силната музика на оркестъра *C'est si Bon*. Барбара никога не идваше с тях, едва ли нещо я свързваше с френските канадци, които работеха във фабриката, където мъжът ѝ преди бе бригадир, а и нямаше интерес нито към музиката, нито към танците и пируването. Но децата Бърджес ходеха; Джим го привличаха разговорите за стачки и профсъюзни организации и във вечерите на

фестивала той обикаляше и разговаряше с много хора; Пам още си го спомняше, заслушан с глава, наклонена на една страна, ръка, която набързо тупва нечие рамо за поздрав, вече показващ признаци на политика, който по неговите думи искаше един ден да стане.

Цветът, който Пам беше избрала за ноктите на краката си, не беше подходящ. Сега, като ги загледа, можеше да види това. Беше есен, защо ли бе избрала такъв пъпешов нюанс? Корейката вдигна поглед, застинала с малката четчица над пръста ѝ.

— Супер е — рече Пам. — Благодаря.

Барбара Бърджес беше мъртва от петнайсет години, осъзна Пам, докато наблюдаваше как пръстите ѝ придобиват призрачен („френски“) вид. Не беше доживяла да види Джим известен, Боб разведен и бездетен, Сюзан разведена и с такъв изперкал син. Или пък да види как Пам седи да ѝ лакират ноктите на краката в оранжево в един град, който тя беше посещавала само веднъж, когато Джим работеше за манхатънския главен прокурор. Как мразеше Барбара Ню Йорк! Устните на Пам се раздвижиха, като си припомни; тя и Боби вече бяха дошли да живеят тук и горката Барбара почти не можеше да излиза от апартамента им. Пам я бе забавлявала, като се присмиваше на Хелън, която наскоро се беше омъжила за Джим, и правеше всичко възможно да получи одобрението на свекърва си, предлагайки ѝ да я заведе до музея „Метрополитън“, или пък на матине на Бродуей, или пък в някое специално кафене във Вилидж.

— Какво вижда той в нея? — бе прошепнала тя, легнала на леглото и загледана във вентилатора на тавана.

— Нормалност — Пам лежеше до нея, също загледана нагоре.

— Тя е нормална, така ли?

— Нормална по кънектикътски, мисля.

— Да носиш бели мокасини е нормално в Кънектикът?

— Мокасините ѝ са бежови.

На следващата година Джим се премести с Хелън в Мейн и Барбара трябваше да свикне с нея; те живееха на един час път, в Портланд, тъй че не беше толкова лошо. Джим бе помощник главен прокурор и отговаряше за наказателния отдел, и веднага си спечели репутацията на твърд и свестен човек, като винаги се справяше добре с представителите на пресата. В семейството той открито говореше за намеренията си да влезе в политиката. Щеше да се кандидатира за

щатската законодателна власт, да стане главен прокурор и в края на краищата да спечели губернаторското място. Всички смятаха, че може да го постигне.

След три години Барбара се разболя. Болестта размекваше сърцето ѝ и тя каза на Сюзан: „Винаги си била добро дете. Всичките сте ми добрички.“ Сюзан плачеше безмълвно със седмици. Джим влизаше и излизаше от болничната стая, без да вдига поглед. Боб беше зашеметен и лицето му често напомняше за лицето на много малко дете. Като си спомни това, Пам трябваше да си избърше носа. И най-странното във всичко това беше, че месец след смъртта на Барбара Джим и Хелън, и новороденото им бебе се преместиха в луксозна къща в Уест Хартфорд. Джим каза на Боб, че повече не иска да види Мейн.

— О, благодаря — рече Пам. Корейката ѝ подаваше кърпичка, на лицето ѝ бе изписано очакване. — Благодаря много. — Жената кимна набързо, после уви между пръстите на краката ѝ памучни лентички.

* * *

По оградените с дървета улици на Парк Слоуп имаше достатъчно листа, които се стелеха по тротоарите, а малките деца играеха в шумолящите купчини, събираха ги и ги пускаха да летят на вятъра, докато търпеливите им майки ги наблюдаваха. Но Хелън Бърджес осъзна, че се дразни от хората, които спираха или пък се движеха в непредсказуема посока, защото нарушаваха собствения ѝ ритъм на движение. Въздишаше също и на дългите опашки в банката, споделяйки с човека пред себе си: „Боже мой, защо не сложат повече хора да работят на гишетата?“ Тя стоеше на експресната каса в гастронома и броеше покупките на клиента пред нея и за малко да каже: „Тук имате четиринайсет продукта, а табелата казва десет.“ Хелън не искаше да е такава, не беше това, което тя смяташе, че представлява, затова се върна в съзнанието си назад и осъзна следното: Денят след като се върнаха от Св. Китс, беше сама и разопаковаше багажа, когато внезапно запокити една черна ниска обувка по отсрещната стена на спалнята. „Да те вземат дяволите!“, извика тя. Вдигна бялата си ленена блуза и с лекота би могла да я разкъса. После

седна на леглото и се разплака, защото не искаше да бъде човек, който хвърля обувки и ругае хората дори когато наоколо няма никого. За Хелън гневът не беше достойно нещо и тя бе научила децата си никога да не задържат в себе си злост и да не оставят слънцето да залезе, преди спорът да е уреден. Фактът, че Джим често се гневеше, не се беше натрапил особено в съзнанието ѝ отчасти защото гневът му рядко се насочваше срещу нея, а и защото нейна задача бе да го омиротворява и тя си вършеше работата добре. Но ядът му в хотелската стая я беше съсипал. И тя усети, че клетвите ѝ, докато разопаковаше, бяха насочени към Сюзан и онзи смахнат неин син Зак. И към Боби също. Бяха ѝ отнели ваканцията. Бяха ѝ откраднали миговете на интимност със съпруга ѝ. Онзи момент, в който откри колко непривлекателен може да е той, не беше избледнял, както се предполагаше да стане, и това я притесняваше и същевременно я тревожеше — караше я да вярва, че и той я смята за непривлекателна. И двете неща ѝ причиняваха ужасно усещане. Стара, така се чувстваше. И раздразнителна. Което бе нечестно, защото това не беше тя. В сърцето си Хелън знаеше, че щастливият брак има щастлив сексуален живот (то бе като да имат специална тайна за тях двамата), и макар никога да не би обсъждала такъв въпрос, онова, което прочете как чистачката открила щипки за зърната и разни други работи, се беше втъкало в безпокойствата ѝ. Тя и Джим не бяха имали нужда от друго освен един от друг. Това е, което Хелън смяташе. Но как да знае какво мислят другите? Преди години в Уест Хартфорд имаше един мъж, който водеше момиченцата си в същата детска ясла, където ходеха и нейните, и понякога той я гледаше с някаква мрачна строгост. Никога не бе разговаряла с него. Тогава мислеше, че вижда в нея онова, което тя усещаше в себе си, а то беше бездна от животинска сексуалност. Тази бездна беше далеч и, типично за природата си, Хелън никога не приближи до нея. Сега понякога тя съзнаваше, че е на твърде късен етап от живота си, за да открива каквото и да е било за нея. Пък и всичко това бяха глупости, защото тя не би разменила за нищо друго живота, който имаше. Но тормозеше я — наистина я тормозеше — как в Св. Китс Джим се беше затворил в себе си, играеше голф с часове, ходеше на фитнес. И сега тя седеше тук, обратно вкъщи, на ръба на празното гнездо, заради което сякаш никой друг освен нея не се притесняваше.

Изненадващото за това чувство се оказа, че то не искаше да си тръгне. Дните минаваха, тя изпрати по пощата сувенирите на децата си; тениска и шапка на сина си в Аризона с предупреждението да носи шапката, защото не е свикнал с такова слънце, пуловер за дъщеря ѝ в Чикаго, чифт обеци за Емили в Уисконсин, и докато плащаше натрупалите се сметки, сортираше зимните дрехи, които извади от една гардеробна, ядът ѝ към Бърджесови отново набъбна. Взехте нещо от мен, мислеше си. Взехте ми нещо.

— Абсурдно е — каза една вечер на Джим. Той току-що ѝ беше споменал, че може да го помолят да говори на демонстрацията в подкрепа на търпимостта в Мейн. — Какво добро, за бога, може да излезе от това?

— Какво искаш да кажеш с „какво добро може да излезе“? Въпросът е дали *искам*, но ако го сторя, очевидно презумпцията е, че ще е за добро — Джим ядеше грейпфрута, без да е сложил салфетка в скута си, и тя видя, че го е засегнала.

— Благодаря, Ана — рече, когато агнешките пържоли пристигнаха на масата. — Всичко си имаме вече. Би ли намалила осветлението, когато излизаш? — Ниска, с лице сладко и добродушно, Ана кимна веднъж, докосна панела на осветлението и излезе от стаята. Хелън продължи: — За пръв път чувам за тази смахната идея. Кой я измъдри и защо не си ми казал?

— Току-що разбирам. Не знам кой я е измислил. Идеята просто се е появила.

— Идеите не изникват просто така.

— О, да, изникват. Чарли каза, че името ми често се споменава в Шърли Фолс.

— Но ти мразиш Шърли Фолс.

Джим повтори с любезен тон:

— Ти мразиш Шърли Фолс — и когато тя не реагира на това, добави: — Племенникът ми е загазил.

— Той сам се вкара в тези неприятности.

Джим хвана един котлет с двете си ръце, сякаш беше мамул царевича; гледаше я, докато ядеше. Тя отвърна поглед и съзря отражението му в стъклото; вече се стъмваше преди времето за вечеря.

— Е, съжалявам — продължи тя, — но е истина. Двамата с Боб се държите така, сякаш срещу него е насочена някаква държавна

конспирация и това, което не мога да разбера, е защо не се очаква от него да носи отговорност.

Джим пусна котлета в чинията си и повтори:

— Той ми е племенник.

— Това означава ли, че ще идеш?

— Хайде да говорим по-късно.

— Хайде да говорим сега.

— Виж, Хелън, главна прокуратура обмисля да заведе дело за нарушаване на гражданските права срещу Зак.

— Знам, Джим. Нали не ме мислиш за глуха. Или смяташ, че не те слушам? Смяташ ли, че не слушам Боб? Изглежда, сякаш това е единственото, за което се говори напоследък. Всяка вечер телефонът звъни: Помощ! Промяната в условията на гаранцията е отхвърлена. Помощ! Молбата за медийно затъмнение е отхвърлена. Процедурно, нищо за притеснение, Зак ще трябва да се яви в съда, купете му спортно палто, бла-бла-бла.

— Хели — за миг той покри ръката ѝ със своята. — Съгласен съм с теб, скъпа. Наистина. Зак трябва да отговоря за действията си. Но той е също едно деветнайсетгодишно хлапе, което очевидно има малко или пък няма никакви приятели и плаче през нощта. И живее с една много стресирана майка. Тъй че, ако има нещо, което аз мога да направя, за да помогна това нещо да се потуши и отшуми...

— Дороти твърди, че имаш гузна съвест.

— Дороти — Джим хвана втората си пържола и я наръфа шумно. Хелън, която много отдавна разпозна в това признак на лошо възпитание (и го ненавиждаше), беше разбрала също, че Джим има склонност да мляска, когато е напрегнат. Той каза: — Дороти е една много кльощава, много богата и много нещастна жена.

— Така е — призна Хелън. И добави: — Не смяташ ли, че има голяма разлика между това да се чувстваш виновен и да се чувстваш отговорен?

— Да.

— Така казваш само. Но не те интересува дали има разлика или не.

— Моят интерес е да те видя щастлива — отвърна Джим. — Мисля, че идиотската ми сестра и абсурдният ми брат смогнаха да ни развалят хубавата ваканция. Ще ми се да не се беше случило така. Но

причината да отида — ако наистина дойдат и ме помолят — и ако наистина отида, е, защото от онова, което Чарли Тибетс е успял да разбере, има някаква жена, заместник главен прокурор, Даян Еди-коя-си, която оглавява отдела по граждански права, и тя иска да се заеме със случая. А идиотът Дик Хартли ще трябва да я подкрепи, след като ѝ е шеф, и, разбира се, той също ще говори на демонстрацията. Та това ми дава възможност да подновя контакт с него, да си спомним за едно време — кой знае? Ако всичко е мирно и кротко, може да звънна на принцеса Даян в офиса им в понеделник сутрин и да ѝ каже — зарежи. И ако това стане, има по-голям шанс федералният прокурор да каже, да, заеби го. Пиши го за хулиганство, довиждане.

— Защо не отидем на кино през уикенда? — попита тя.

— Можем, да — отвърна Джим.

И така се започна: тая работа, дето Хелън намрази звука на собствения си глас, едва прикритата неприятна жилка в него и започна да се мъчи и да се върне към онова, което мислеше, че е. И всеки път, както тази вечер, тя се надяваше, че е просто инцидентно, несвързано с нищо друго.

Кантората на Джим се намираше в сграда в центъра на Манхатън. Мерките за охрана изискваха Боб да си даде шофьорската книжка на гишето във фоайето, където изчака търпеливо, докато му изготвят временна карта за самоличност. Отне известно време, тъй като първо трябваше да уведомят за това в офиса и да получат от тях разрешение да го пуснат. Той подаде картата си на униформения, застанал до поредица от въртящи се прегради, който я поднесе към една решетка и мигащите червени светлини станаха зелени. На четиринайсетия етаж големи панели от стъклената стена се отвориха и един млад мъж със сериозен вид натисна някакво копче вътре. Появи се млада жена, за да го отведе в офиса на Джим.

— На човек май му секва ентузиазмът да намине при теб — рече Боб, след като жената се оттегли и той се озова изправен пред две снимки на Хелън и децата.

— Това е целта, Глупи — Джим бутна настрана листа, който преглеждаше, и си свали очилата за четене. — Как беше зъболекарят? Малко разлигавен ми се струваш.

— Поисках допълнително новокаин, защото, като бяхме деца, май не ни разрешаваха — Боб седеше на ръба на стола, поставен до бюрото на Джим, и раницата му се показваше зад него. — Днес машинката направо ме разтресе целия и си помислих, чакай, вече съм възрастен. Та поисках още.

— Изумително — Джим си оправи вратовръзката, изпъна врат.

— Да, беше изумително. Ако си на мое място.

— Но не съм, слава богу. Окей, значи след две седмици е, дай да го планираме. Че съм зает.

— Сюзан иска да знае дали ще отседнем при нея.

Джим отвори чекмеджето на бюрото.

— Аз не спя по диваните. Още по-малко пък по овъргаляни в кучешки косми дивани в къща, където термостатът е нагласен на десет градуса и на горния етаж живее смахната старица, дето цял ден прекарва по нощница. Но ти се наслаждавай. Двамата със Сюзан сте

гъсти напоследък. Убеден съм, че има предостатъчно пиене из къщата. Ще ти е много удобничко — затвори чекмеджето и се пресегна за листа, който четеше преди. Сложи си пак очилата.

Боб се огледа из стаята и каза:

— Знам, че знаеш, че сарказмът е оръжието на слабите.

Джим не отместваше очи от листа, накрая се обърна към брат си. Бавно изрече:

— Боби Бърджес — на устата му играеше едва забележима усмивка, — Кралят на задълбочеността.

Боб смъкна раницата от гърба си.

— Чуй, по-зле ли си от обикновено, или пък през цялото време си бил такъв пълен олигофрен? Сериозно. — Стана и отиде да се настани на ниския тесен диван, поставен покрай стената на офиса. — По-зле си. Хелън забелязала ли го е? Мисля, че да.

Джим пусна химикалката. Хвана се за подлакътниците на стола и се отпусна назад, загледан през прозореца. Лицето му загуби строгостта си. Продума:

— Хелън — после въздъхна и се наведе напред с лакти върху бюрото. — Хелън смята, че съм луд да ходя там горе. Да се замесвам в това. Но дълго разсъждавах и наистина има смисъл — Джим погледна брат си и каза, изведнъж много сериозен: — Виж, още ме знаят там, така изглежда. Още ме харесват май. Не съм имал вземане-даване с щата от много време. И ето, сега се завръщам. И се връщам да им кажа — хей, момчета, ето ви един щат, чието население все повече остарява и обеднява и производството го напуска, до голяма степен вече е го е напуснало. Ще им кажа, че дееспособността на обществото зависи от новото и каква хубава работа е свършил Шърли Фолс, като е приветствал новото, дайте да продължаваме така.

Истината е, Боб, че те имат нужда от тези имигранти. Мейн отдавна губи младите си хора — ние двамата сме чудесен пример за това. И истина е също, че е тъжно. Преди дори Зак да се набута в тази бъркотия, всеки ден чета онлайн „Шърли Фолс Джърнъл“ и, повярвай, Мейн просто умира. На изкуствено дишане е. Ужасна работа. Децата напускат, за да отидат в колеж, и после не се връщат, а и защо ли? Там няма нищо за тях. Онези, които остават, и за тях няма нищо. Кой ще се погрижи за всичките тия бели старци? Откъде ще дойде новият бизнес?

Боб седеше на тясното диванче. В далечината дочуваше виенето на пожарникарска сирена и слабото бибиПКане на клаксони от улицата много етажи по-долу. Обади се:

— Нямах идея, че все още обичаш Мейн.

— Мразя Мейн.

Пожарникарската сирена се усили и после отшумя. Боб се огледа из офиса — растение с мижави листа, които се разпръскваха като малък фонтан, маслена картина със запетайки от синя и зелена боя. Погледна обратно към брат си.

— Всеки ден си чел „Шърли Фолс Джърнъл“? Откога?

— Отдавна. Некролозите са много затрогващи.

— Исусе, ти говориш сериозно.

— Абсолютно. И за да отговоря на въпроса ти, ще отседна в новия хотел горе на реката. Ако не оставаш при Сюзан, вземи си стая. Няма да деля пространство с лунатик.

Боб се взря в терасата на близката сграда, където растяха дървета с все още златни листа и само някои от клоните бяха оголени.

— Ще доведем Зак тук долу — рече. — Чудя се дали някога е виждал дървета, които растат върху сградите.

— Прави каквото искаш с момчето. Не че си успял дори един разговор да проведеш с него досега.

— Чакай само да го видиш — отвърна Боб. — Той направо е, не знам — безследно изчезнал или нещо такова.

— С нетърпение очаквам да го видя — рече Джим — и това е саркастична забележка.

Боб кимна и търпеливо скръсти ръце в скута си.

Брат му се изтегна на стола и каза:

— Най-голямата сомалийска общност в тази страна е в Минеаполис. Явно става голяма бъркотия в баните на общинския колеж там заради мюсюлманите, които си мият краката преди молитва. Та затова сега инсталират нови мивки за миене на крака. Някои от русото население там действително заслужават да се разстрелят, разбира се, но като общо наистина хората в Минесота са направо страхотни. Та по тази причина, си мисля, сомалийците стоят там. Доста интересно, нали?

— Да, интересно е — съгласи се Боб. — На няколко пъти разговарях по телефона с Маргарет Еставер. Тя се занимава с това.

— Разговаря с нея? — Джим сякаш се изненада.

— Харесва ми. Действа ми успокояващо някак си. Все тая звучи...

— Би ли спрял да казваш „все тая“. Това те... — Джим се наклони напред и махна с ръка — ... някак те принизява, не знам. Кара те да звучиш като провинциалист.

Боб усети как страните му загоряха. Изчака дълго, преди да заговори.

— Все едно — рече тихичко, загледан в ръцете си, — струва ми се, че най-големият проблем там горе е, че повечето сомали не говорят английски. Малцината, които говорят, се оказват в крайна сметка посредниците между града и собственото им население и това невинаги са по-старите, които в тяхната култура са онези, дето взимат решенията. Освен това има огромна разлика между етническите сомали — те обръщат страхотно внимание на това от кой клан произхождаш — и банту, които започнаха да се появяват в Шърли Фолс; в Сомалия тях ги гледат с пренебрежение. Така че едва ли тук едните си другаруват с другите.

— Чуй се само — рече Джим.

— И, съгласен съм — продължи Боб, — Мейн наистина има нужда от тях. Но тези имигранти — вторични имигранти между другото, в случая те идват от първото място на пристигане, затова са и загубили първоначалната федерална издръжка — не искат работа, която е свързана с храна, защото стоят далеч от алкохола и свинското, и всяко нещо, което съдържа желатин. Вероятно важи и за тютюна. Жената, която ми продаде цигарите и бутилката вино в магазина до Сюзан, е била сомалийка, както по-късно се досетих, макар да не беше забрадена, та тя побутна торбата напред, за да си опаковам сам нещата, все едно я бяха накарали да пипне лайна. А и те не могат да се кандидатира за повечето работни места, докато не научат английски. Мнозина са неграмотни — хей, чуй това, — дори не са имали свой писмен език до 1972 г., можеш ли да си представиш?! И ако са прекарвали години по бежанските лагери, което наистина са сторили, било е трудно, ако не и невъзможно да получат каквото и да било образование там.

— Ще спреш ли? — прекъсна го Джим. — Направо ме убиваш. Седиш тук и ми представяш фрагменти от факти. А да не говорим, че

така или иначе в Шърли Фолс няма работа. Обикновено мигриращото население се движи заради работните места.

— Смятам, че те са дошли тук, за да бъдат в безопасност. Разказвам ти всичко това за речта ти. Ужасни, ужасни неща са преживели, все едно дали те убива или не, трябва да ги знаеш, ако възнамеряваш да говориш. Ужасни неща в Сомалия и после, докато са чакали в лагерите. Така че, да знаеш, имай го предвид.

— Какво още?

— Нали току-що ме караше да спра?

— Е, сега пък те моля да не спиращ — Джим се вгледа за миг в тавана, сякаш трябваше да овладее някакво огромно раздражение. — Но се надявам, че източниците ти са акуратни. Вече не държа речи и не ми се нрави мисълта да се излагам. Може и да не знаеш този факт за мен, но не съм от типа хора, които се излагат.

Боб кимна.

— Тогава трябва да знаеш, че мнозина от гражданите на Шърли Фолс мислят, че на сомалийците им раздават ваучери за коли — не е вярно. Че просто изсмукват социалните фондове — донякъде е вярно. И за сомалийците е невъзпитано, ако ги гледаш право в очите, затова нашите хора — и сестра ни е абсолютен пример за това — смятат, че са арогантни или пък потайни. Те използват бартер и ние не харесваме това. Местните очакват от тях да проявяват благодарност, а те не дават такъв вид. Разбира се, имало е инциденти в училище. Часовете по физическо възпитание са проблем. Момичетата не искат да се събличат, пък и не се предполага да носят гимнастически шорти. Нали разбираш, работи се по тези въпроси. Комитети за това, за онова.

Джим вдигна ръце.

— Направи ми услуга и напиши тия неща. Прати ми ги по имейл. Все ще измисля нещо „оздравяващо“ да кажа. Сега си върви. Имам работа.

— Каква точно работа? — Боб се огледа и накрая стана. — Твърдеше, че ти е писнала тази работа. Кога го каза? Миналата година? Не си спомням — метна раницата на рамо. — Но каза, че не си влизал в съдебна зала от четири години. Всички големи дела се уреждат със споразумение. Не ми се струва, че това е добро за теб, Джими.

Джим огледа внимателно листа хартия, който държеше.

— Какво, по дяволите, те кара да си въобразяваш, че знаеш каквото и да било?

Боб вървеше към вратата и се обърна.

— Просто ти казвам, че това твърдеше по едно време. Смятам, че ти имаш талант за съдебната зала. Смятам, че трябва да го използваш. Но какво ли пък знам аз...

— Нищо! — Джим пусна писалката си върху бюрото. — Ти не знаеш нищо за това как се живее в къща за възрастни вместо в студентска спалня. Не знаеш нищо за подготовката за частни училища, започването на детска градина и завършването на колеж най-малкото. Нищо за икономки и градинари, нищо за поддържането на жена в... просто нищо, Глупи. Виж, работя. Веднага си тръгвай.

Боб се поколеба, после вдигна ръка.

— Ето, тръгвам си, гледай.

Дните вече бяха къси в Шърли Фолс, слънцето не се изкачваше много високо в небето и когато покривка от облаци надвисваше над малкото градче, изглеждаше, сякаш здрачът се спуска още щом хората свършеха обяда си, а когато пък станеше тъмно, тъмнината беше непрогледна. Повечето хора, които живееха в града, бяха прекарвали целия си живот тук и бяха свикнали с тъмнината в този сезон на годината, но това не значеше, че тя им харесва. За нея говореха, когато съседите се срещнеха в гастронома или на стълбите на пощата, често добавяха нещо и за това какво чувстват по отношение на идващите празници; някои обичаха празниците, а мнозина — не. Цените на горивата бяха високи и празниците струваха пари.

Що се отнася до сомалите, малцина от гражданите не ги споменаваха изобщо: те трябваше да бъдат изтрайвани така, както се понася лошата зима или цената на бензина, или път дете, тръгнало по лош път. Другите не бяха толкова мълчаливи. Една жена написа писмо, което бе публикувано във вестника. „Най-сетне разбрах защо не искам тук да има сомалийци. Езикът им е различен и не ми харесва как звучи. Аз си обичам мейнския акцент. Хората смятат, че казваме: «Не мойш да идиш оттук дутам.» Това ще изчезне. Плаша се, като си помисля как това променя нашия щат.“ (Джим препрати това на Боб в имейл с коментар: Расистка бяла кучка се вкопчва в местния език.) Други пък си споделяха колко е хубаво да виждат разноцветните роби на сомалийките в град като Шърли Фолс, който е станал толкова скучен и потискащ; в библиотеката миналия ден имаше едно момиченце с бурка, толкова сладко наистина. Честно.

Но сред големците на града се ширеше много по-силно чувство и то бе чувството на паника. През последните няколко години водеха постоянна борба да се справят — сомалийки се явяваха в градския съвет почти всекидневно, не можеха да говорят английски, не можеха да си попълнят формулярите за жилище, обществена помощ или дори да кажат рождените дни на децата си („роден в сезона на слънцето“), ще преведе трудният за намиране преводач, така че едно след друго

тези деца биваха регистрирани с рожден ден 1-ви януари, а годината бе определяна наслуки). Организирах курсове по английски за възрастни и в началото малко хора ги посещаваха, жените седяха безучастно, докато децата им играеха в съседната стая, социалните работници се бяха потрудили да научат на сомалийски думите (*субах уанаагсан* — добро утро, или *иска уарен* — как си?). Полагаха усилия да разберат кои са тези хора и от какво се нуждаят, и сега, след всичко това, имаха чувството, че сякаш огромна вълна се разлива над бреговете на реката, докато нови и нови съобщения за случая със свинската глава се разпространяваха из щата, из страната, та дори из някои части на света. Изведнъж Шърли Фолс бе обрисован като място, изпълнено с нетолерантност, страх, подлост. А това не беше вярно.

Свещениците, които оказаха само частично съдействие, а това включваше също Маргарет Еставер и равина Голдмън, трима католически свещеници и този на съборната църква, осъзнаха, че е настъпила вече истинската криза. И се напънаха. Потрудиха се. Членовете на градския съвет, управителят на града, кметът и, разбира се, шефът на полицията Гери О'Хеър, всички те, които работеха по свои си различни начини, също разбраха, че изведнъж са изправени пред сериозна ситуация. Съвещания се провеждаха по всяко време на денонощието, докато се планираше митингът. Заедно за търпимост. Имаше напрежение — значително. Кметът обеща, че след две седмици, в първата събота на ноември, миролюбците от щата ще изпълнят Рузвелт парк.

И тогава — онова, от което се бояха, се случи. Една организация за бяло превъзходство на име Световна църква на хората поиска разрешение да се събере в същия ден. Сюзан бе информирана за това от Чарли Тибетс и прошепна в телефона си: „О, господи боже мой, ще го убият!“ Никой не смята да убива Закари, успокой я Чарли (гласът му звучеше уморено), а най-малкото пък Световната църква на хората, които възприемаха Зак като герой. „Още по-зле“, изплака тя. После: „Защо трябва градът да им дава разрешение, защо не кажат «не»?“

Защото това е Америка. Хората имат право да се събират, а и по-добре за Шърли Фолс, ако им разреши — така ще могат да упражняват контрол. Разрешено им беше да се съберат в „Сивик Сентър“, който се намираше в покрайнините на града и не беше близо до парка. Чарли каза на Сюзан, че това вече няма много общо със Зак. Обвинението

срещу него беше за хулиганство, това е всичко, останалото просто ще отшуми.

Но не отшумя. Ден след ден вестниците печатаха уводни статии от разярените либерали в Мейн, а също и от консерватори, които със съдържан тон предлагаха сомалийците, като всички други, които имат късмета да живеят тук, да си намерят работа и да се обучават, и да си плащат данъците. После пък публикуваха едно писмо, в което се твърдеше, че всички работещи сомалийци наистина си плащат данъците и че в нашата страна има свобода на вероизповеданията и така нататък. Но амбициите се нажежаваха от ясното съзнание, че митингът се конкурира с организацията за бяло превъзходство; нещата тръгнаха с пълна пара напред.

Екип от специалисти по граждански права обикаляше училищата. Обясняваха целта на митинга. Обясняваха конституцията на Съединените щати. Правеха се опити да обяснят произхода на сомалийските проблеми. Църковните паства наоколо бяха помолени за съдействие. Двете фундаменталистски църкви не се отзоваха, но останалите реагираха; нарастваше чувството на неприязън: никой не диктуваше на хората от Мейн как да живеят или какво да мислят; идеята, че Шърли Фолс по някакъв начин си печели славата на сборище на тесногръди еснафи, беше отблъскваща. Колежите и университетите също се намесиха, гражданските организации, групи на възрастни хора, всякакви други категории граждани сякаш се заричаха, че сомалите прекрасно могат да си живеят там, както преди тях са го правили най-различни други групи от хора, френските канадци, преди тях ирландците.

Но това, което се пишеше из интернет, беше съвсем друга работа и Гери О'Хеър се изпотяваше при вида на компютърния си екран, сърфирайки из различни сайтове. Никога през живота си не се бе сблъсквал с човек, който ще нарече Холокоста красив момент от историята, ще каже, че в Шърли Фолс трябва да инсталират пеци, та да вкарат сомалийците в тях. Това го караше да чувства, че в крайна сметка не знае нищо за света. Бе твърде млад, за да е бил във Виетнам, макар че, естествено, познаваше ветерани, които са били там и бяха свидетели на резултата; някои и досега живееха долу до реката, в близост до сомалите, и не можеха да се задържат на една работа, толкова разстроена психика имаха. Все пак не е да не беше видял нищо

от живота — деца, прекарвали нощи поред, заключени в кучешката къщичка или пък с белези, защото малките им ръчички са били притискани към печката от някой родител, жени, чиято коса е била изтръгната от разбеснели се съпрузи, безпризорен хомосексуалист, подпален и хвърлен в реката преди няколко години. Такива неща бяха непосилни за гледане. Но това, което виждаше в интернет, беше ново, хладнокръвни изявления за превъзходство, тъй дълбоко вкоренено, че всеки, който не е бял, трябвало, както един беше написал, „да бъде ликвидиран с лекотата, с която давим плъховете“. Гери не споделяше с жена си нещата, които четеше. Но пък изкоментира: „Страхливци, можете да пишете анонимно, ето къде е проблемът с интернет.“

Всяка нощ той пиеше хапче за сън. Разбираше ясно — всичко това се случваше по време на неговата вахта. Той дължеше на съгражданите си безопасност, а това означаваше да предвиди непредвидимото. Включи се и щатската полиция, услугите и на други полицейски отдели в щата бяха поискани, пластмасовите щитове и палки излязоха от склада, течеше обучение в масов контрол.

А Закари Олсън се върна през задната врата вкъщи една сутрин и се разрида.

— Мамо — каза на Сюзан, която се приготвяше за работа. — Уволниха ме! Още като влязох, ми казаха, че съм уволнен, нямам работа — и се наведе да прегърне майка си, сякаш беше получил смъртна присъда.

— Не са длъжни да му обясняват защо — заяви Джим, когато тя му се обади. — Няма работодател, ако си знае работата, който да каже на подчинения си защо го уволнява. Скоро двамата с Боб ще дойдем.

С ноември дойде и вятърът, който духаше на гневни пориви, и въздухът в Ню Йорк стана хладен, но не и студен. Хелън работеше в задния двор, садеше луковиците на лалета и минзухари. Раздразнението ѝ от света беше слегнало до обвивка от мека меланхолия, която се движеше с нея навсякъде. Следобедите тя метеше предната веранда от листата и говореше със съседите, които минаваха. Бяха най-различни — хомосексуалистът, акуратен и приятен, високият и достолепен азиатски доктор, ужасната жена с твърде руса коса, която работеше в администрацията на града, двойката от две врати по-надолу, очакваща първото си дете, и, разбира се, Дебора-дето-знае и Дебора-дето-не-знае. Хелън отделяше време да разговаря с всички тях. Това я стабилизираше, защото иначе по това време на деня децата ѝ си идваха от училище, звукът от ключа на Лари в ключалката на решетъчната врата.

След година време достолепният азиатски доктор щеше да е умрял от сърдечен удар, хомосексуалистът — да е загубил родител, двойката да е родила детето си и да се е преместила във финансово достъпен квартал, но всичко това не се беше случило още. Промените, които предстояха в живота на самата Хелън, все още не бяха настъпили (макар според нея да бяха, след като Лари я напусна, за да иде в колежа, и я набути в най-сериозната промяна в живота ѝ, откакто децата се бяха родили), та тя метеше верандата и бърбеше, после влезе вътре, за да каже на Ана да си върви по-рано, и след това къщата беше нейна, докато дойде време Джим да се прибере от работа. Щеше да запомни онези следобеди по същия начин, по който помнеше как, когато децата ѝ бяха малки, се замотаваше в хола самичка в навечерието на Коледа, загледана в елхата с нейните лампички и подаръци, и се чувстваше толкова развълнувана и омиротворена, че от очите ѝ бликаха сълзи, а после тези Коледи свършиха; децата вече бяха пораснали, Емили сигурно дори нямаше да се върне за Коледа тази година, щеше да я прекара в семейството на приятеля си — не, стряскащо бе, като си помисли, че онези Коледи ги няма вече.

Но тук беше домът им с Джим. Тя го обходи, след като Ана си тръгна, фамилната стая с оригиналните старовремски лампи, махагоновите орнаменти, блеснали от следобедното слънце, чиито лъчи се плъзгаха през салона на горния етаж, спалнята с верандата, преградена със стъклени врати. Кучешкото грозде, което сега растеше покрай оградата, имаше оранжеви топченца и те се показваха през завитите и пропукани обвивки, а филизите бяха кафяви и красиви на местата, където листата бяха изпадали. По-късно щеше да си припомня как понякога тази есен Джим влизаше през вратата и проявяваше една допълнителна доза сърдечност към нея, даже я взимаше в прегръдките си изневиделица и казваше: „Хели, толкова си добричка. Обичам те.“ Така болката от празния ѝ дом ставаше по-поносима. Караше я отново да се чувства грациозна. И все пак — понякога — у Джим прозираше някаква неудовлетворена необходимост, която преди не беше забелязвала. „Хели, никога няма да ме напуснеш, нали?“ Или: „Ще ме обичаш, каквото и да стане, нали?“

— Глупаво момче — отговаряше тя. Но когато той беше такъв, нещо вътре в нея се отдръпваше и тайничко тя се ужасяваше от себе си. Любящата съпруга проявява любов; а пък това е, което тя винаги е била. Той често говореше за делото на Уоли Пакър и ѝ преповтаряше — като че не е била там — най-великите си моменти. „Съвсем сам се справих с онзи областен прокурор. Свих му сармите. А той, горкият, така и не разбра откъде му дойде.“ Това не беше онова припомняне на стари неща, с което се забавляваха преди. Но как да бъде сигурна? Празнотата на голямата къща със скъсяването на дните я дезориентираше все повече.

— Трябва да си намеря работа — каза му една сутрин на закуска.

— Добра идея — той не изглеждаше стреснат от думите ѝ и това като че ли леко я обиди.

— Е, не е толкова лесно.

— Как така?

— Защото преди около сто години, когато бях — наистина за кратко — успешен счетоводител, нищо още не беше компютризирано. Сега ще бъда напълно загубена в този свят.

— Би могла да се върнеш да учиш — рече той.

Хелън изпи кафето си, после остави чашата на масата. Огледа се из кухнята.

— Хайде да се поразходим в парка, преди да тръгнеш за работа. Никога не го правим.

Разходка — олекна ѝ на сърцето; взе ръката на Джим в своята. С другата си ръка помахваше на хората от квартала, които бяха излезли рано, за да разхождат кучетата си. Всички те ѝ отговаряха с помахване, някои ѝ подвикваха за поздрав. „Ти си общителна, казвал ѝ бе през годините, хората винаги се радват да те видят.“ Това я накара да се сети за приятелките, които имаха навика да се събират всяка седмица в кухнята на Виктория Къмингс за по чаша вино в сряда следобед. „О, Хелън, дойде значи — възкликваха и пляскаха с ръце, като я виждаха. Хей, момичета, Хелън е тук!“ Кухненският кабинет му викаха, два часа клюки и смях, а сега същата бедна Виктория преживяваше такива неразбории в брака си, че бе престанала да ги кани тази есен, и Хелън, щом се върна у дома, се обади на всички жени да им каже, че Кухненският кабинет вече ще се събира в нейната къща. Изненада се, че не се бе сетила за това по-рано; сега всичко си дойде на мястото, приятелките си имаха собствен цвят в спектъра — и старата дама от фитнеса също можеше да заповяда. Лежиш на килимчето, беше казала на Хелън в първия ѝ ден там, и после се молиш на бога да успееш да станеш. Отвъд хълма се простираше широка ивица кафява трева и понаситено кафявото на стволите на дърветата, гладката като стъкло повърхност на езерцето, което подминаха. Върховете на сградите, които се виждаха по периферията на парка, ѝ се струваха различни от този ъгъл, достолепни и стари. Хелън рече:

— Все едно сме в Европа, така ми изглежда. Хайде да идем в Европа през пролетта. Сами. Джим кимна разсеяно.

— За уикенда ли се притесняваш? — попита тя, още веднъж добрата съпруга.

— Не. Всичко ще е наред. — Когато се върнаха в къщата — след като Хелън току-що бе поздравила прекалено изрусената жена, която ги подмина, стиснала в ръка куфарче, — телефонът зазвъня. Чу как Джим говори с равен глас, а после затвори и изкрещя: „Да го вземат мътните!“ Тя стоеше в хола и чакаше.

— Този задник си е загубил работата и Сюзан е изненадана. Ами, защо да не го уволнят? Сигурно някой журналист си е наврял гагата и „Уолмарт“ са му намерили колая. Господи, не искам да ходя там.

— Все още можеш да кажеш „не“ — припомни му Хелън.

— Всъщност не мога. Проклетата „полиция на любовта“ — трябва да демонстрирам любов и грижа.

— Е, и... какво? Вече не живееш там, Джими.

Той не отговори.

Хелън мина край него и се заизкачва по стълбите.

— Прави каквото сметнеш за нужно — въпреки това остана с неприятното усещане, че ѝ отнемат нещо. Извика откъм стълбището:

— Само ми кажи, че ме обичаш.

— Обичам те — отговори Джим.

— Още веднъж с чувство — тя погледна към него над парапета.

Той седеше на първото стъпало, обгърнал главата си с ръце.

— Обичам те — повтори.

Момчетата Бърджес пътуваха по магистралата, когато започна да се стъмва. Здрачът настъпваше бавно, небето остана меко синьо, докато дърветата от двете страни на ширналия се път притъмняваха. После потъващото слънце изпрати ветрило от лавандула и жълто и линията на хоризонта сякаш се пропука, за да покаже тесен процеп към небесата далеч отвъд. Тънките облаци порозовяха и останаха така, докато накрая изникна тъмнината, почти непрогледна. Братята едва бяха проговорили, откакто тръгнаха от летището с наетата под наем кола, Джим зад волана, и през последните доста минути, докато слънцето залязваше, между тях се бе възцарила тишина. Боб бе изпълнен с неописуемо щастие. Не бе очаквал това чувство и фактът още повече го подсилваше. Взираше се през прозореца в черните петна на вечнозелената растителност, гранитните камъни тук-там. Пейзаж, който бе забравил и сега си припомняше. Светът беше стар приятел и тъмнината бе като прегръдка около него. Когато брат му заговори, Боб чуваше думите. Въпреки това попита нехайно:

— Какво каза?

— Казах, че това е невероятно депресиращо.

Боб изчака, после продума:

— Имаш предвид бъркотията около Закари ли?

— Е, и това, да — потвърди Джим с тон на отвращение, — разбира се, но имах предвид това... място. Каква пустош.

Боб продължи да зяпа през прозореца още известно време. Най-накрая се обади:

— Ще се разведриш, като пристигнем у Сюзан. Ще ти се стори много уютно.

Джим му хвърли поглед.

— Шегуваш се, нали?

— Все забравям — рече Боб. — Ти си единственият в семейството, на когото е разрешено да бъде саркастичен. Да, къщата на Сюзан ще те депресира. Ще ти се прище да се обесиш още преди да е минала вечерята. Така ми се струва.

Този рязък пад в бездната след изпитаното щастие едва не му причини световъртеж; отрази му се физически. В тъмното той затвори очи и когато ги отвори пак, Боб шофираше с една ръка и се взираше в черната магистрала отпред.

Вратата отвори Закари. Поздрави го с плътния си глас:

— Чичо Боб, ти се върна — ръцете му тръгнаха напред, после се върнаха край тялото. Боб придърпа племенника си, почувства колко е мършав, а също и изненадващата топлина от тялото му.

— Ето те и теб, Закари Олсън. Мога ли да ти представя почитаемия чичо Джим?

Зак не помръдна към Джим. Само го погледна с дълбоките си кафяви очи и прошепна:

— Наистина сгазих лука.

— Е, кой не е сгазвал лука? Каж ми кой! — обади се Джим. — Радвам се да те видя — и потупа момчето по гърба.

Закари каза:

— Не е така — и звучеше много сериозно.

— Истина е — рече Джим, — абсолютно. Сюзан, може ли да пуснеш по-силно радиатора? Само за един час?

— Това ли е първото, което имаш да кажеш? — попита тя, но в гласа ѝ звучеше едва ли не закачлива нотка, и двамата с Джим се прегърнаха леко, накланяйки раменете си напред. На Боб тя кимна и той ѝ кимна в отговор.

После седнаха четиримата в кухнята на Сюзан и вечеряха макарони със сирене. Боб все повтаряше колко е вкусно и си взимаше допълнително. Изпитваше силна нужда да пийне и си представяше бутилката вино, пъхната в платнената му торба, която остана в колата. Каза:

— Та, Зак, ти ще дойдеш с нас в хотела тази вечер. И ще стоиш там утре, докато ние сме на митинга.

Зак погледна към майка си и тя кимна.

— Никога не съм отсядал в хотел — обади се той.

— Бил си — възпротиви се Сюзан, — просто не си спомняш.

— Взели сме свързани стаи — рече Боб. — Ще останеш в моята и ако искаш, можем да гледаме телевизия цяла нощ. Чичо ти Джим се нуждае от здравословния си сън.

— Това беше добро, Сюзан — Джим побутна чинията си. — Прекрасно.

Любезни бяха тези тримата от семейството, дето не се бяха хранили заедно от смъртта на майка си. Във въздуха обаче, набъбнало, витаеше очакването.

— Казват, че времето утре ще е хубаво. Надявах се на проливен дъжд — промълви Сюзан.

— И аз — добави Джим.

— Кога съм бил в хотел? — попита Закари.

— В Стърбридж Вилидж. Ходихме там, когато беше малък, с братовчедите ти — Сюзан пийна от чашата с вода. — Забавно беше. Прекара добре.

— Да вървим — рече Боб, който бързаше да иде в хотела, преди барът да затвори. Сега вече искаше уиски, не вино. — Хайде, хлапе, грабвай палтото. И може би четка за зъби.

Страх се изписа по лицето на момчето, щом застана до вратата, и внезапно майка му се вдигна на пръсти и го целуна по бузата.

— С нас е, Суз — рече Джим. — Не се безпокой за него. Ще се обадим веднага щом влезем в стаята.

* * *

Регистрираха се в хотела до реката, където администраторката, изглежда, не разбра кои са или пък не ѝ пукаше. Стаите имаха две двойни легла, а на стените висяха най-различни снимки на стари текстилни фабрики, построени покрай реката. Джим смъкна от рамото си малката пътна чанта, пресегна се да вземе дистанционното и включи телевизора.

— Окей, Закари, дай да им видим глупостите — окачи палтото си в гардероба и се изтегна върху матрака.

Закари седна на ръба на другото легло с ръце в джобовете на палтото.

— Баща ми си има приятелка — отрони той след няколко минути. — Тя е шведка.

Боб погледна към Джим.

— О, тъй ли? — попита Джим. Лежеше с ръка под главата си. Над него имаше снимка на текстилната фабрика, където баща им едно време беше бригадир. Джим се взираше в телевизора и щракаше по каналите.

— Ти познаваш ли се с нея? — попита Боб, потъвайки в стола до телефона. Готвеше се да позвъни долу, за да види дали няма да им донесат две уискита; фактът, че в минибарчето нямаше уиски, го изуми.

— Как бих могъл? — гласът на Зак беше дълбок и искрен. — Тя е в Швеция.

— Правилно — потвърди Боб и вдигна телефона.

— Не мисля, че трябва да го правиш — вметна Джим, все още загледан в телевизора.

— Кое?

— Да звъниш долу за пиячка, което, знам, тъкмо искаше да направиш. Защо да привличаш вниманието към тази стая?

Боб потри с ръка лицето си.

— Майка ти знае ли за приятелката му? — попита.

Зак вдигна рамене.

— Не знам. Аз няма да ѝ кажа.

— Не, не ти е работа — заяви Боб.

— С какво се занимава въпросната приятелка? — попита Джим, хванал дистанционното до него в леглото все едно е скоростният лост.

— Медицинска сестра е.

Джим смени канала.

— Хубава професия, медицинска сестра. Свали си палтото, приятел. Тук ще сме цяла нощ.

Зак се съблече и захвърли палтото на пода между стената и леглото.

— Тя е била там — обясни.

— Закачи го — заръча му Джим и посочи към гардероба с дистанционното. — Къде там?

— В Сомалия.

— Стига бе — възкликна Боб. — Наистина ли?

— Не си го измислям — Зак закачи палтото, върна се и седна пак на леглото, като се загледа в ръцете си.

— Кога е била в Сомалия? — Джим се подпря на лакът, за да го изгледа.

— Преди доста време. Когато е имало глад.

— Там все още има глад. И какво е правила там?

Зак сви рамене.

— Не знам. Работила е в болница, когато пакитата — португалците, коя беше онази държава с „П“?

— Пакистан.

— Да. Та там е била, когато онези отишли да им пазят храната и разни работи и саламите убили няколко човека.

Джим седна.

— Боже мой, от всички хора точно ти не бива да им казваш салами. Избий си го от главата. Помогни ни поне малко, а, за бога!

— Стига Джим — извика Боб. Лицето на Зак почервения и той се втренчи в пръстите си, които извиваше един по един в скута си. — Зак, чуй ме! Истината за чичо ти Джим е, че никой не знае дали е задник или не е, но той се държи като задник през повечето време, и то към всички, не само към теб. Искаш ли да дойдеш с мен долу, докато аз си потърся нещо за пиене?

— Ти луд ли си? — попита Джим. — Говорихме вече за това. Зак няма да напуска стаята. А ти сигурно си взел някаква пиячка, така че вади я от багажа и къркай.

— Тя за благотворителна организация ли е работила? — попита Боб. — Приятелката на баща ти? — отиде до леглото и седна до Зак, прегърна го през раменете. — Сигурно е добра жена. И майка ти е добра жена.

Момчето леко се наклони към Боб и той задържа ръката си там още малко. Зак рече:

— Трябвало да се върне у дома в Швеция. Всички медицински сестри, с които работела, също си заминали, защото, когато приели войниците в болницата, ташаците им били отрязани, а очите им избодени. А няколко салам... сомал... сомалийски жени грабнали един голям нож и нарязали един от тях на парчета. Приятелката на баща ми превъртяла. Всичките ѝ приятелки медицински сестри превъртели. Затова се прибрали у дома.

— Баща ти ли ти разказа това? — Джим погледна към Боб.

Зак кимна.

— Значи говориш с него, а?

— Той ми праща имейли — добави момчето. — Това на практика е като разговор.

— Така е — Боб стана и раздрънка дребните монети в джоба си. — Кога ти разказа това?

Зак вдигна рамене.

— Преди време. Когато тези хора започнаха да се местят тук. Прати ми имейл и ме предупреди, че те са едва ли не луди.

— Чакай сега, Зак — Джим изключи телевизора. Стана и отиде точно пред момчето. — Значи той ти писа имейл и ти каза да внимаваш със сомалите, които се заселват в града? Че те са на практика луди?

Зак се взираше в скута си.

— Не точно да внимавам...

— Говори силно.

Зак хвърли бърз поглед към Джим; Боб забеляза, че страните му са яркочервени.

— Не точно да внимавам... Просто... — той сведе очи и повдигна рамене. — Нали знаеш, че може да са нещо малко ненормални.

— Колко често си общуваш с баща си? — Джим скръсти ръце.

— Не знам.

— Попитах те колко често се чуваш с баща ти?

Боб се обади тихичко:

— Стига, Джим. Не е изправен пред съда, за бога.

Зак отговори:

— Понякога ми пише често, понякога сякаш забравя за мен.

Джим се извърна и закрачи из стаята. Накрая каза:

— Така, предполагам, мислел си, че ще впечатлиш баща си, ако подхвърлиш свинска глава в джамията?

— Не знам какво мислех — отвърна Зак. Избърса с ръка очите си. — Той не беше впечатлен — добави.

— Е, радвам се да чуя това, защото тъкмо щях да ти заявя, че баща ти е тъпанар.

Боб се обади:

— Не е тъпанар, той е бащата на Зак. За бога, Джим, спри се.

Джим започна:

— Слушай, Закари, никой няма да ти отреже топките. Тези нещастници са дошли тук, за да избягат от това. Те не са лоши хора — Джим седна обратно на леглото и пак пусна телевизора. — Тук си в безопасност, окей?

Боб разрови в платнената си торба и извади бутилка вино.

— Вярно е, Зак.

Момчето попита:

— Ще кажете ли на мама? Какво ми е писал баща ми?

Джим отвърна уморено:

— Искаш да кажеш защо си направил онова, което направи ли? Какво ще стори майка ти?

— Ще ми се развика.

— Не знам — рече Джим накрая. — Тя ти е майка, редно е да знае.

— Но не ѝ казвайте за приятелката му. Нали няма да ѝ кажете за нея?

— Не, приятел, няма — успокои го Боб. — Изобщо не ѝ трябва да знае това.

— Хайде да забравим всичко засега — предложи Джим. — Утре ще е тежък ден. — Той погледна към брат си, който отваряше виното. — Баща ти пие ли? — попита.

— Не знам. Преди поне не пиеше.

— Е, да се надяваме, че не си наследил гените на Чичо Куче мръсно — и Джим защрака по каналите.

— Виждаш ли, Закари? За това говорим. Твоят известен чичо. Е ли той женчо, или не? Със сигурност знае само фризьорът му — Боб, който си наливаше вино в хотелската чаша, смигна на момчето.

— Ама чакай! — то поглеждаше ту към единия, ту към другия. — Косата ли си боядисваш?

Джим се обърна към него:

— Не. Той прави аналог с една реклама, която си твърде млад, за да помниш.

— Пфу — рече Зак. — Щото голяма гадост е мъж да си боядисва косата. — Изтегна се на леглото и подложи ръка под главата си точно както бе сторил Джим.

На сутринта Боб слезе долу и се върна със зърнена закуска и кафе. Джим прелистваше документите, които Маргарет Еставер бе

изпратила на Боб по-рано от алианса „Заедно за толерантност“.

— Чуй това. Само двайсет и девет процента от американците вярват, че щатът има отговорности спрямо бедните.

— Знам — рече Боб. — Изумително, нали?

— А трийсет и два процента вярват, че успехът в живота се определя от сили извън нашия контрол. В Германия шейсет и осем процента от хората вярват в това — Джим бутна документа настрана.

След миг Зак се обади тихо:

— Не разбирам, това лошо нещо ли е, или е добро?

— Американско нещо — отвърна Джим. — Яж си закуската.

— Значи е добро — заключи Зак.

— Помни, отговаряй само на мобилния си телефон и само ако разпознаваш номера — Джим стана. — Грабвай си палтото, Куче мръсно.

* * *

Лъчите на ноемврийското слънце — не толкова високо на небето, а сякаш под ъгъл върху града — разцепваха улиците, моравите, които бяха все още зелени, падаха върху полуизсъхналите тикви, останали под навесите от Хелюин, виснали на фона на дървесните стволове и оголелите им клони, прорязваха чистия въздух, а слюдените късчета по старите тротоари просветваха. Паркираха няколко преки по-надолу. Когато завиха зад ъгъла, Боб с изумление откри, че по улиците се стичат хора, запътени към парка.

— Откъде дойде всичкият този народ? — попита той брат си.

Джим не каза нищо; лицето му беше напрегнато. Но лицата наоколо не излъчваха напрежение. Видима беше тази добронамерена сериозност на хората, към които се присъединиха. Неколцина носеха плакати с логото на митинга, нарисувано върху тях — стилизирани фигури, които се държаха за ръце.

— Не можете да ги внесете в парка — рече някой и получи развеселен отговор:

— Да, знаем.

Още един завой и паркът се откри пред тях. Не беше претъпкан, но бе изпълнен с хора, повечето застанали около сцената. По улиците

наоколо се виждаха коли на телевизията и още хора, които носеха плакати с логото. Периферията на парка бе заградена с оранжеви ленти, прикрепени към временни колчета, и през няколко метра бяха разположени полицаи. Очите им шареха непрекъснато — наблюдаваха, наблюдаваха, но от стойката им, застанали там в сините си униформи, се излъчваше спокойствие. Откъм Пайн Стрийт имаше нещо като пропускателен пункт с маси и метални детектори. Момчетата Бърджес вдигнаха ръце и бяха пропуснати.

Наоколо стояха хора в джинси и топли елечи, възрастни хора с бели коси и разширени ханшове се придвижваха бавно. Сомалите се бяха насъбрали предимно край игрището. Мъжете носеха западни дрехи, забеляза Боб, неколцина облечени в нещо прилично на рубашки под палтата. Но жените им — доста от тях със закръглени лица, други — с тесни и дълги — носеха роби до земята и някои от забрадените шалове напомниха на Боб за монахините, които се разхождаха из същия този парк, когато беше момче. Макар че не си приличаха, защото повечето от техните шалове бяха ефирни и ярки, сякаш някаква нова шума се бе промъкнала в парка — оранжева, виолетова, жълта.

— Съзнанието винаги търси нещо, за което да се закотви, нали? — каза Боб на Джим. — Нещо познато. За да може да каже: *като това*. Но тук нищо не ни е познато. Не е като фестивала „Франко“ например или пък Дните на Мокси...

— Млъкни — тихо го спря Джим.

Една жена говореше от сцената. Микрофонният ѝ глас тъкмо приключваше и хората любезно изръкопляскаха. Атмосферата беше празнична, но и сдържана. Боб отстъпи крачка и Джим тръгна към сцената. Щеше да говори без бележки, както винаги. Жената, която слезе от подиума, беше Маргарет Еставер; тя изчезна в множеството и очите на Боб заразглеждаха тълпата. Никога не го беше осенявала идеята, както стана днес, че белите хора толкова си приличат. *Всички изглеждат еднакви*. С бяла кожа, открити лица, стъписващо обикновени в сравнение с тези на сомалийците, които вече се смесваха с хората от града, дългите роби на жените, втъкани в тълпата. Няколко от тях бяха позволили на децата си да дойдат и момчетата бяха облечени като американчета, с панталони и тениски, които се подаваха изпод твърде големите якета и сака. Помисли си пак колко непознато изглеждаше всичко — толкова много хора, събрани тук, но без

музиката и танците или сергиите с храна, които помнеше от младостта си. И да бъде тук без Пам. Младата Пам с пищна фигура, с плътния си, младежки смях. Пам, сега кльоцава в Ню Йорк, отглеждаща синовете си като нийоркчани. (Пам!)

— Боб Бърджес — беше Маргарет Еставер, появила се зад гърба му. — О, няма значение — рече тя, докато той ѝ обясняваше как е пропуснал изказването ѝ. — Върви чудесно. По-добре, отколкото се надявахме — от нея се излъчваше някаква светлина, която не беше забелязал в деня, когато седна до него на стъпалата в задния двор на Сюзан. — Само тринайсет души се появиха в „Сивик Сентър“ на контрамитинга. *Тринайсет* — очите ѝ бяха сиво-сини зад очилата. — Изчисленията са, че тук сега има *четири хиляди*. Усещаш ли колко е хубаво?

Той потвърди, че го усеща.

Много хора идваха при нея и тя ги поздравяваше всички, здрависваше се. Като една по-приятна версия на Джим, помисли си Боб, от времето, когато обмисляше да става политик в Мейн. Някой повика Маргарет, тя кимна и рече: „Идвам.“ Помаха с ръка на Боб, сложи юмрук на бузата си, за да му подсказже „Обади ми се“ и той се обърна в посока към сцената.

Джим още не се беше изкачил по стълбата. Стоеше до един рошав на вид мъж, в който Боб разпозна главния прокурор Дик Хартли. Джим стоеше с кръстосани ръце, поглеждаше надолу и кимаше с глава, леко приведен към Дик, който говореше. („Остави хората да говорят“, обичаше да го съветва Джим. „Повечето, ако ги оставиш необезпокоявани, с говорене ще направят примка около собствения си врат.“) Джим вдигна поглед, захили се на Дик, тупна го по рамото, после пак зае предишната поза да гледа надолу заслушан. На няколко пъти и двамата сякаш се разсмяха. Още потупвания по рамото и после от трибуната представиха Дик Хартли, той се изкачи не особено грациозно по стълбите, сякаш винаги е бил слаб, но сега, по средата на петдесетте, се е оказал много по-грамаден и не знаеше как да се отърве от ненужния си обем. Четеше речта си, като непрекъснато отмяташе кичури коса от очите си, което му придаваше вид на човек — все едно дали беше така или не — който се чувства неудобно.

Боб, който се бе приготвил да слуша, усети, че мислите му витаят другаде. Привидя му се пак лицето на Маргарет Еставер, а

после, странно защо, на Есмералда, изнемощелият ѝ и безумен вид от онази сутрин, след като бе повикала полицията да арестува мъжа ѝ. Но, честно казано, точно сега не му се струваше възможно, както стоеше в парка от своето детство, да повярва, че животът му в Ню Йорк е реален, че двойката в апартамента с бялата кухня точно срещу неговия в действителност съществува или пък младото момиче, което се разхождаше тъй свободно из дома си, че той самият прекарваше толкова вечери там и зяпаше през прозореца на дома си. Този негов образ му се струваше тъжен, но знаеше, че когато бе в Бруклин и гледаше през прозореца, тогава не му изглеждаше тъжно, това беше животът му... Точно сега обаче най-реалното нещо беше този парк, тези познато изглеждащи бледи хора, непретенциозни, небързаци заникъде; Маргарет Еставер, поведението ѝ... и за миг се зачуди какво ли е за сомалийците, дали живеят постоянно с това чувство на изумление, което усещаше в момента, докато се чудеше кой живот е истинският.

— Джими Бърджес — чу как някаква жена изрече тихо. Беше с бяла коса, ниска, облечена в елек от полар, и стоеше до един мъж, който навярно бе съпругът ѝ, също нисък, едър, с голямо шкембе, облечен в същия елек от полар. — Хубаво, че е дошъл за това — продължи жената — очите ѝ се взираха напред, но главата ѝ се наклони към съпруга ѝ. — Предполагам, чувства, че е длъжен — добави, сякаш тази мисъл чак сега се е появила в главата ѝ, и Боб се отдалечи.

Усети необходимост да запази, докато гледаше как Джим се изкачва по стълбите, кимайки на Дик Хартли, който всеки момент щеше да го представи. Джим, дори от това разстояние, изглеждаше изумително естествен. Боб се заклати на пети, с ръце в джобовете. Какво беше онова, което брат му притежава? Онова недоловимо и подкупващо нещо у Джими?

Никога не беше показал, че изпитва страх, осъзна Боб. Никога. А хората мразеха страха. Хората мразеха страха повече от всичко на света. Такива мисли се въртяха в главата му, когато Джим започна да говори. („Добро утро.“ Пауза. „Дойдох тук днес като бивш гражданин на този град. Дойдох тук като човек, който обича семейството си, страната си.“ Пауза. По-тихо: „Като човек, който обича своята общност.“) Застанал тук, мислеше си Боб, в Рузвелт парк, назован по

името на човека, който бе уверил страната, че страхът е единственото нещо, от което трябва да се страхуваме, Джими имаше осезателно присъствие, защото изглеждаше така, сякаш страхът никога не беше го потупвал по рамото и никога нямаше да го стори. („Когато бях дете и играех в този парк — както и сега децата играят в него — понякога се изкачвах на онзи хълм, ей там, за да мога да виждам железопътните линии и малката гара долу, където стотици хора са пристигнали преди един век, за да работят, живеят и почитат бога си в безопасност. Този град се е разраснал и процъфтял с помощта на всички, които са дошли тук, всички, които са заживели тук.“)

Не можеше да се изиграе. Познаваше се мигом по начина, по който влизаш в стая, тръгваш по стъпалата на сцена. („Знаем, че ако гледаме с безразличие, докато нашите братя — мъже, жени и деца — изживяват болка и унижение, означава да допринесем още повече за тази болка и унижение. Разбираме уязвимостта на тези, които са отскоро в нашата общност, и няма да стоим със скръстени ръце, докато ги нараняват.“) Боб, наблюдавайки брат си, съзнаваше, че всички в парка — а той вече беше *претърпан* с хора — го слушаха, не мърдаха, не се разхождаха, не шепнеха помежду си, Боб, забелязвайки как всички тези хора сякаш бяха загърнати в един огромен шал, как Джим му ставаше по-близък, нямаше никаква представа, че това, което изпитва, е ревност. Знаеше само, че стои там и се чувства доста зле, че преди малко бе изпитал надежда при ентузиазма на Маргарет Еставер, доволство от това, което тя прави и чувства, а сега дойде отколешното повторение на една безрадостност, отвращение от собствената му едра, кучешка, разпусната същност, пълна противоположност на Джим.

И въпреки това. Сърцето му се разтвори от любов. Вижте го — големия му брат! Все едно гледаше някой велик спортист, някой с природна грация, някой, дето върви пет сантиметра над земята, и кой ли може да каже защо? („Ние ще излезем днес в парка, хиляди хора, ще излезем в парка днес, за да кажем, че вярваме в тази истина: Съединените щати са страна, в която цари законът, а не индивидът, и ние ще осигурим безопасност на тези, които са дошли да търсят безопасност при нас.“)

Боб чувстваше липсата на майка си. Майка му с дебелия червен пуловер, който често носеше. Представи си я как седи на леглото му, когато беше дете, и му разказва приказка преди сън. Беше му купила

нощна лампичка, а за онези години това беше голям разкош, издутата крушка, всмукана сякаш във фасонката над таблата.

— Женчо — беше го обидил Джим и скоро след това Боб каза на майка си, че вече не се нуждае от светлината.

— Ще оставя вратата отворена тогава — настоя тя. Женчо. — В случай че някой от вас падне от леглото или пък иска да ме извика.

Боб беше този, който падаше от леглото си или пък се будеше с писъци от кошмарен сън. Джими го тормозеше, когато майка му я нямаше наоколо, и макар той да му се опъваше, в сърцето си приемаше неговото неодобрение. Застанал в Рузвелт парк сега, докато гледаше красноречивия си брат, Боб все още го приемаше. Знаеше какво е направил. Добродушната Илейн, в кабинета си с непокорното смокиново дърво, един ден беше подхвърлила предпазливо, че да оставиш три малки деца сами в колата, паркирана на склон, не е добра идея, но Боб беше поклатил глава, не, не, не. По-непоносимо от самата злополука би било да държи баща си отговорен за това! Тогава е бил малко дете. Разбираше. Не е имало злонамереност. Никакви рисковани и опасни действия. Самият закон не държеше едно малко дете отговорно.

Но го беше направил.

— Съжалявам — каза на майка си, когато тя лежеше в болницата. Беше го повтарял безчет пъти.

Тя бе поклатила глава.

— Всички сте такива добри деца.

Очите на Боб бродеха из тълпата. По периферията на парка стояха полицаи; макар и нащрек, сякаш пак слушаха речта на Джим. Оттатък до игрището танцуваха сомалийски деца, въртяха се с вдигнати във въздуха ръце. Всичко това бе обляно в слънчева светлина, а зад парка се издигаше катедралата с четирите си заострени върха, отвъд беше реката, която оттук се виждаше само като тънка, виеща се лента, проблясваща между бреговете си.

Аплодисментите за брат му бяха силни, нестихващи; звук, който се разнесе из целия парк, продължителен — леко спадна, после отново избухна в плътен, завършен звук. Боб гледаше как Джим слиза от сцената, поздравява хора, кима с глава, пак стиска ръката на Дик Хартли, здрависва се с губернатора, който щеше да вземе думата след него, и през цялото време аплодисментите продължаваха. Но брат му

не изпитваше желание да остане. Виждаше това ясно от мястото си: любезните му отговори, докато продължаваше да се отдалечава. Винаги към целта, беше казала веднъж за него Сюзан.

Боб заобиколи, за да успее да го стигне.

И както вървяха с бърз ход надолу по улицата, усмихнат младеж с бейзболна шапка ги приближи.

— Хей — рече Джим и кимна, без да спира.

Младокът крачеше редом с тях.

— Те са паразити — заяви той. — Дошли са тук, за да ни изличат от земята, и може би днес не сте го видели, но ние няма да им го позволим.

Джим продължаваше да върви. Онзи упорстваше.

— Евреите заминават и тези негра също заминават, ще видите. Те са паразити, които изсмукват земята.

— Чупка, глупако — Джим продължаваше със същата крачка.

На възраст беше все още хлапе. Най-много двайсет и две, помисли си Боб, докато младокът ги гледаше очаквателно, сякаш онова, което току-що каза, щеше да достави удоволствие на братята Бърджес. Сякаш не беше чул, че Джим го нарече глупак.

— Паразити — обади се Боб. Внезапно го обзе силен гняв. — Ти дори не знаеш какво е паразит. Жена ми едно време изследваше паразитите, значи теб е изследвала. Дали изобщо имаш завършен и осми клас?

— Спокойно — продума Джим, без да забавя крачка. — Давай да вървим.

— Ние сме праведните, няма да спрем дотук. Може и така да си мислите, но няма.

— Ти си — започна Боб — един малък coccidiosis, който заразява дебелото черво на господ, това си ти. Безполов тип — добави през рамо, следвайки Джим. — Мястото ти е в стомаха на някой козел.

Джим се обади гневно:

— Какво ти става? Млъкни.

Младежът се затича, за да ги настигне. Заяви на Боб:

— Ти пък си един дебел идиот, но той... — и кимна към Джим, — той е опасен. Той работи за дявола.

Джим спря тъй внезапно, че онзи му връхлетя, и го хвана за ръката.

— Току-що нарече брат ми дебел, така ли, дребен, гаден копелдак?

Страх се изписа по лицето на хлапето. Опита да освободи ръката си, но Джим го стисна още по-силно. Устните на брат му бяха побелели, очите — присвити. Изумителна беше силата на гнева, който се четеше в тях. Дори Боб, привикнал с него, се сащиса. Джим набута лицето си в лицето на малкия и каза тихо:

— Нарече брат ми дебел, тъй ли? — Онзи погледна през рамо и Джим усили хватката. — Нещастните ти другарчета ги няма наоколо да те защитят. Питам те за последен път, нарече ли брат ми дебелак?

— Да.

— Извини се.

Сълзи нахлуха в очите на младежа.

— Ще ми счупиш ръката. Истина ти казвам, ще я счупиш.

— Джими — прошепна Боб.

— Казах, извини се. Ще ти счупя вратлето тъй бързо, че няма и да усетиш. Безболезнено. Късмет ще имаш, лайно такова. Можеш да умреш безболезнено.

— Извинявай.

Джим веднага пусна ръката му и братята Бърджес приближиха до колата си, влязоха в нея и потеглиха. През прозореца Боб видя как младокът разтрива ръката си и се насочва обратно към парка. Джим каза:

— Не се притеснявай, има ги и такива. Край, свърши. Но не наричай хората паразити, за бога.

Откъм парка се чуваха одобрителни възгласи. Каквото и да им беше казал губернаторът от сцената, хората го харесаха; денят бе почти към края си, Джим си беше свършил работата.

— Хубаво говори — похвали го Боб, докато пресичаха реката.

Джим поглеждаше в огледалото за обратно виждане, докато бъркаше в джоба си за мобилния телефон. Отвори го.

— Хели? Приключих. Да, мина добре. Ще поговорим по-дълго, като се върна в хотела. И аз, любима.

Затвори телефона и го сложи в джоба си. После каза на Боб:

— Видя ли баретката на малкия червей, на нея имаше 88? Това означава Neil Hitler. Или НН. Тъй като Н е осмата буква от азбуката.

— Откъде знаеш всичко това? — попита Боб.

— А ти как така не го знаеш? — отвърна Джим.

* * *

Вечерта дойде с усещането, че ще остане в историята на Шърли Фолс денят, в който четири хиляди души се стекоха мирно в парка, за да подкрепят правото на тъмнокожото население да се включи в живота на града. Пластмасовите щитове бяха захвърлени. Цареше една деликатна атмосфера на солидарност, без почти никакво самохвалство, защото северняците от Ню Ингленд не бяха такива хора. Голям и хубав ден и това не можеше да бъде омаловажено. Абдикарим, който бе отишъл само защото един от синовете на Хавийя дотича при него и му съобщи, че родителите му настояват да дойде в парка, бе объркан много от гледката, която видя: толкова много хора, които му се усмихваха. Да го погледнат право в лицето и да му се усмихват — струваше му се проява на твърде голяма близост, с която не се чувстваше удобно. Но той бе живял тук достатъчно дълго, за да знае, че американците са такива, като големи деца, а тези големи деца в парка бяха приятна гледка. Дълго след като си тръгна, продължаваше да си представя хората, които му се усмихваха.

Тази вечер мъжете се събраха в кафенето. Повечето не разбираха какво означава митингът. Имаха чувството, че е нещо важно, а беше и изненада за тях, защото как иначе можеха да знаят, че толкова много обикновени хора биха се изложили на опасност заради тях? Времето щеше да покаже какво означава.

— Но изумително беше — вметна Абдикарим. Ифо Ноор сви рамене и повтори, че само времето може да го покаже. После мъжете заговориха за родината си (за нея бяха винаги готови да говорят) и за слуховете, че Съединените щати поддържат племенните вождове в Сомалия, които се опитват да свалят от власт ислямските съдилища. Блокирани от гангстерите пътища, бунтове, започнали с изгарянето на автомобилни гуми. Абдикарим слушаше с все по-свито сърце. Това, че хората в парка днес имаха приятни лица, не беше по никой начин свързано с вътрешните вопли, с които живееше всеки ден: искаше да си иде у дома. Но онези там бяха загубили разума си, затова не можеше да си иде. Един конгресмен от Вашингтон публично заяви, че

Сомалия е „провалена държава“. Мъжете в кафенето споменаха това с горчивина. За Абдикарим чувствата бяха твърде много и не можеха да се поберат в сърцето му. Унижението от думите на конгресмена, гневът към онези у дома, дето стреляха и разграбваха и не допускаха да има ред, хората, дето им се усмихваха в парка днес — и въпреки всичко Съединените щати бяха пълни с лъжи, страна с водачи, които лъжат. Алианса за възстановяване на мира — мъжете казваха, че е фарс.

След като най-сетне те си тръгнаха, Абдикарим остана да измете. Мобилният му телефон започна да вибрира и той усети как лицето му се разтапя от удоволствие, щом чу жизнерадостния глас на дъщеря си, която му звънеше от Нашвил. Хубаво е, много хубаво, каза му тя, след като бе гледала по телевизията събирането в Рузвелт парк. Разказваше за синовете си, играели футбол, вече говорели почти безгрешен английски, и сърцето му заприлича на двигател, който едновременно ускоряваше и запъваше. Безгрешен английски означаваше, че можеха да се претопят, да станат абсолютни американци, но това им придаваше и някаква стабилност.

— Не се замесват в неприятности, нали? — попита той и тя го увери, че е така. Най-голямото момче бе влязло в гимназията и оценките му бяха блестящи. Учителите му били изненадани.

— Ще ти изпратя копие от бележника му — обеща дъщеря му. — А утре чакай и снимки на телефона си. Много са красиви синовете ми, ще се почувстваш горд.

Дълго след това Абдикарим седя. Най-накрая, по тъмно, тръгна пеша за вкъщи и когато си легна, пак видя хората в парка, облечени в зимните си палта, в елечи от полар, с открити лица, гледаха го любезно право в очите. Като се събуди, беше объркан. Нещо в съзнанието му прищракаваше, нещо познато отпреди много време. После пак се събуди и разбра, че е сънувал най-големия си син, Баши. Беше много сериозно дете. Само на няколко пъти в краткия живот на момчето се бе наложило Абдикарим да го удари, за да му даде урок по уважение. В съня Баши бе изгледал баща си с изумени очи.

* * *

Боб и Джим издържаха още една вечер у Сюзан. Тя претопли на микровълновата замразена лазаня, докато Зак хапваше кренвирши от вилницата си, сякаш ядеше захарно петле на клечка, и кучето спеше, без да мърда, върху покритото с кучешки косми легло. Джим поклати глава към брат си, за да му подсказже, че няма да кажат веднага на Сюзан онова, което бяха научили за Зак и баща му; оттегли се в другата стая, за да разговаря по телефона с Чарли Тибетс и когато се върна в кухнята и седна обратно, им каза:

— Добре. Коментарите от улицата са, че хората са ме харесали, има положителни чувства заради това че съм се появил и така нататък — той взе вилницата си и побутна малко от храната в чинията. — Всички са щастливи. Освобождаването от „гузната съвест на белия“ прави всички щастливи — кимна към Зак. — Злощастно замисленото ти деяние ще избледнее и ще спадне до това, което е в действителност — хулиганство, и докато дойде време Чарли да го вкара в съда, ще са минали месеци — той може да получи всякакъв род отлагане и това е добре. Никой няма да иска да разпалва това отново. Сега настроенята са *положителни* и те ще предпочетат да ги държат така.

Сюзан въздъхна шумно.

— Да се надяваме.

— Аз смятам, че Даян Додж от канцеларията на главния прокурор ще престане да натиска за нарушаване на гражданските права и дори да настоява, трябва да получи съгласието на Дик Хартли, а това няма да стане. Днес се уверих, че е така. Той е стар и глупав, а днес хората бяха доволни, че ме виждат, така че Дик няма да посмее да клати лодката. Звучи грандомански, знам.

— Малко, да — обади се Боб и наля вино в чашата си за кафе.

— Не искам да ида в затвора — рече Зак. Почти го прошепна.

— Няма — Джим бутна назад чинията си. — Взимай си палтото, ако ще спиш при нас тази вечер. Двамата с Боб имаме дълъг път утре сутрин.

Обратно в хотелската стая Джим попита Закари:

— Какво се случи с теб в онази килия, докато чакаше да дойде съдия-следователят?

Закари, който с времето изглеждаше все по-нормален в очите на Боб, се вгледа в чичо си с леко зашеметен вид.

— Ами, това, което се случи, е... аз, нали знаеш, седях.

— Разкажи ми — подкани го Джим.

— Не беше по-голяма от килер килията и цялата бяла и метална. Дори това, на което седях, беше метално и пазачите бяха наблизно, и все ме зяпаха. Попитах ги веднъж къде е майка ми? А те ми казаха — навън чака. И след това не ми проговориха. Искам да кажа, не се и опитах повече.

— Но беше уплашен?

Зак кимна. Пак придоби уплашен вид.

— Държаха ли се гадно с теб? Заплашваха ли те?

Зак вдигна рамене.

— Просто бях уплашен. Наистина много уплашен. Дори не знаех, че тук съществува такова място.

— Нарича се затвор. Има ги навсякъде. Имаше ли някой друг с теб там вътре?

— Някакъв мъжки глас непрекъснато крещеше псувни. Искам да кажа, като побъркан. Но не можех да го видя. А пазачите му подвикваха: „Затваряй си плювалника, мършо!“

— Нараниха ли го по някакъв начин?

— Не знам. Не го виждах.

— Теб нараниха ли те?

— Не.

— Сигурен ли си? — в гласа на Джим прозвуча ожесточената защитна нотка, която Боб бе доловил, когато по-рано се връщаха от митинга и онзи боклук нарече Боб дебел идиот. Забеляза изненадата по лицето на Зак, лекото инстинктивно чувство на копнеж, докато го възприемаше: този мъж бе готов да убие заради него. Джим, осъзна брат му, беше бащата, за който всеки мечтаеше.

Боб стана и направи широк кръг около стаята. Онова, което чувстваше, му се струваше непоносимо, макар да не знаеше какво точно чувства. След малко спря да ходи и каза на Зак:

— Чичо ти Джим ще се погрижи за теб. Това му е работата.

Зак погледна от единия към другия.

— Но ти също се грижиш за мен, чичо Боб — рече накрая.

— О, Зак, пичага си ти. Наистина — Боб се пресегна и потърка главата му. — Аз друго не свърших, освен да дойда и да вбеся майка ти.

— Мама често беснее, не го взимай навътре. Като ме пуснаха от онази килия и те видях там да стоиш до мама, направо, така де, подскочих от щастие. Какво значи пичага?

— Готин мъж.

Джим се намеси.

— И толкова беше щастлив, че виждаш Боб, та залепи ухиленото си лице по всички вестници.

— Господи, Джим. Минало-минало.

— Може ли да гледаме телевизия? — попита Зак.

Джим му подхвърли дистанционното.

— Ще трябва да си намериш работа. Затова искам да започнеш да мислиш каква може да бъде тя. После ще минеш някои курсове, ще учиш яко, ще напреднеш и ще се запишеш в Общинския колеж на Централен Мейн. Трябва да си поставиш цел. Така се прави. Принадлежиш към това общество, затова имаш да му даваш.

Зак сведе поглед и Боб каза:

— Има време да намериш работа, да влезеш в пътя. Точно сега се настани удобно. В хотел си, та престори се, че си на ваканция. Представи си, че отпред има плаж, а не смрадливата река, дето е отвън.

— Реката вече не мирише, олигофрен такъв — Джим закачаше палтото си. — Изчистиха я. Не си ли забелязал? Отломка от седемдесетте, това си ти.

— Щом си толкова актуален — отвърна Боб, — би трябвало да знаеш, че думата „олигофрен“ не се използва вече. Сюзан също я употреби, когато за пръв път дойдох тук горе. Човече. Имам чувството, че съм единственият, който е завършил начално училище, преминал съм в ХХІ век.

— Убий ме — обади се Джим.

Зак заспа, докато гледаше телевизия, и приглушеното му похъркване се чуваше през отворената врата в другата стая, където сега Джим и Боб седяха на двете срещуположни легла.

— Нека Сюзан се наслади на облекчението, че всичко е минало. Можем по-късно да ѝ кажем какви ги е вършил синът ѝ. Разказах на Чарли Тибетс, но всъщност то няма значение, защитата му е, че Зак не е извършил престъпление — обясни Джим. — Законът казва, че би било престъпление само ако той предварително е знаел, че онази стая е джамия и че свинското е забранено за мюсюлманите.

— Не знам дали това ще мине. Ако Зак не е знаел, че така ще обиди мюсюлманите, тогава защо да не подхвърли кокоша глава например?

— Ето защо ти не си му защитник в случая. И изобщо ничий защитник — Джим стана и постави ключовете и телефона си на бюрото. — Защото, когато отишъл да посети един свой приятел, който има кланица, там имало само свински глави. Нямамо никакви други глави. Остави това на Чарли, моля ти се. Ох, Боб. Направо ме изтощаваш. Нищо чудно, че се напикаваше в гащите всеки път, когато влизаше в съдебната зала. И, разбира се, премина към обжалванията. За да можеш да си смелиш бебешката храна.

Боб се отпусна назад и потърси с очи виното.

— Какъв ти е проблемът? — попита тихичко. — Толкова хубаво се представи днес — имаше малко останало вино и той го наля в чашата си.

— Моят проблем си ти. Ти си ми проблемът. Защо просто не оставиш Чарли Тибетс да се притеснява за това? — рече Джим. — Аз го намерих, знаеш. А не ти. Така че остави нещата както са.

— Никой не казва, че не е добър. Просто се мъчех да разбера защитата.

В стаята настъпи тишина, толкова осезаемо присъстваща и пулсираща, че Боб не посмя да я наруши, като надигне чашата.

— Не искам да идвам повече тук горе — най-сетне каза Джим. Отново седна на леглото и се загледа в килима.

— Тогава недей — сега Боб отпи и след миг добави: — Знаеш ли, преди час само си мислех, че си най-великият на света. Но, божичко, колко си труден. Видях наскоро Пам и тя се чудеше дали делото „Пакър“ те е направило такова копеле, или пък винаги си бил такъв.

Джим вдигна очи.

— Пам се е чудила за това? — Устата му леко се изви в усмивка. — Памела. Неспокойната и богатата — той изведнъж се захили, с лакти върху коленете, ръцете му — увиснали надолу. — Смешно е как човек се променя, нали? Никога не бих предвидил, че Пам ще се окаже от хората, дето все тичат след онова, което си нямат. Но като се замислиш, през цялото време е било така. Разправят, че човек винаги показва какво представлява. Предполагам, че и тя го е правила. Тя не

си харесваше детството, затова си присвоя твоего. После стигна до Ню Йорк и се огледа, видя, че другите имат деца, та най-добре и тя да се сдобие, а след като и с това се пробва, не е зле и малко пари да си осигури, защото в Ню Йорк и от това има много.

Боб бавно поклати глава.

— Не знам за какво говориш. Пам винаги е искала деца. Ние винаги сме искали деца. Мислех си, че я харесваш.

— Наистина харесвам Пам. Все си мислех колко е смешно, че обича да наблюдава тези паразити под микроскопа, а после, един ден, осъзнах, че тя самата е нещо като паразит. Не в лошия смисъл.

— Не в лошия смисъл ли?

Джим махна с ръка, сякаш отчаяно.

— Ами, помисли си само. Да... не в лошия смисъл. Но тя на практика се премести да живее у нас, когато двамата бяхте още хлапета. Имаше нужда от дом и си го набави чрез нас. Имаше нужда от приятен съпруг и си го набави в твое лице. После изпита нужда от татко, с когото да си направи деца, и, хоп, ето я на Парк авеню, набавяйки си нужното. Взима си всичко необходимо, това искам да кажа. Не всеки го прави.

— Джим, господи, какво искаш да кажеш? Ти самият се ожени за богата жена.

Брат му не обърна внимание на това.

— Тя случайно да ти е разказала за нашата малка среща, след като вие двамата се разделихте?

— Стига, Джим, спри.

Брат му сви рамене.

— Обзалагам се, че знам много неща за Пам, които ти не знаеш.

— Казах спри дотук.

— Беше пияна. Тя пие прекалено много. И двамата пиете. Но нищо не се случи, не се притеснявай. Натъкнах се на нея в центъра на града след работа, о, то беше преди много години. Отидохме до Харвардския клуб за по питие. Помислих си, добре, била е в семейството много години, толкова ѝ дължа. И след няколко питиета, по време на които тя въобще не можа да прецени какво да сподели, спомена колко много винаги ме е харесвала. Като че ли ме сваляше, за което сметнах, че не е особено изискано.

— О, затвори си устата — Боб, мъчейки се да стане, установи, че столът му пада назад заедно с едрото му тяло в него. Звукът му се стори много силен и почувства как виното се разлива по врата му и точно това усещане бе странно отчетливо — течност, която се стича отстрани по врата му, докато той рита с единия крак във въздуха. Запали се лампа.

Гласът на Зак прозвуча от прага.

— Ей, хора, какво става?

— Нищо, хлапе — сърцето на Боб биеше до пръсване.

— Сборичкахме се тука, както когато бяхме деца — Джим протегна ръка и помогна на Боб да стане. — Просто се бързикаме с брат ми. Братът е голяма работа.

— Чух, че някой извика — рече Зак.

— Сънувал си — отвърна Джим и сложи ръка на рамото му, като го насочи обратно към стаята му. — Случва се в хотелските стаи, хората сънуват лоши сънища.

* * *

На следващата сутрин, докато излизаха с колата от Шърли Фолс, Джим се разприказва.

— Виждаш ли това? — попита го. Всеки момент щяха да се влеят в магистралата. Боб погледна в посоката, в която сочеше брат му, и видя сглобяема сграда и голям паркинг с жълти автобуси. — Католическите църкви се изпразват, от години се изпразват, а тези, фундаменталистките, направо се пукат по шевовете. Обикалят с автобусите и прибират всеки дядка, който не може сам да стигне до храма. Да, обичат своя Исус наистина.

Боб не реагира. Мъчеше се да определи колко пьян е бил снощи. Не се беше почувствал пьян, но това не означаваше, че не е бил. Може би думите, които си мислеше, че е чул, не бяха точно такива. Също непрекъснато си представяше Сюзан, както бе застанала сутринта на верандата и им махаше за довиждане; но Зак наведе глава и се прибра вкъщи, и това също си го представяше непрекъснато.

— Сигурно се чудиш откъде знам — продължи Джим, вливайки се в трафика на магистралата. — Човек научава всякакви неща, когато

чете „Шърли Фолс Джърнъл“ по интернет. Окей, нека бъде така — добави и продължи: — Та, казах на Сюзан тази сутрин, когато излезе с кучето, че Зак може да е сторил това, за да впечатли баща си. Не споменах приятелката. Само, че Стив е писал в имейлите си до Зак някои смътни отрицателни отзиви за сомалийците. И знаеш ли какво ми отвърна тя? Каза: „Ъхъ.“

— Това ли каза? — Боб погледна през прозореца. След малко добави: — Ами, аз се притеснявам за Зак. Сюзан ми каза, че се е подмокрил в килията онзи ден. Сигурно затова не слезе за вечеря, когато бях тук. Чувствал се е напълно унижен. Той дори не ти каза вчера, когато го попита какво му се е случило там.

— Кога ти разказа тя това? На мен не ми го каза.

— Тази сутрин, в кухнята. Докато ти говореше по телефона, а Зак си отнесе нещата горе.

— Направих всичко по силите си — най-сетне отсече Джим. — Всичко свързано с това семейство ме депресираща тотално. Искам единствено да се прибера в Ню Йорк.

— Ще се върнеш в Ню Йорк. Точно както се изрази за Пам, някои хора си взимат това, от което имат нужда.

— Тъпанарщини. Забрави.

— Не мога просто да го забравя. Джими, тя наистина ли ти се свали?

Джим издиша през зъби.

— Господи, кой да знае? Пам не е малко луда.

— Кой да знае? Ти знаеш. Ти го каза.

— Току-що ти казах, пълен тъпанар бях — Джим направи пауза. — Преувеличих, окей?

Пътуваха мълчаливо след това. Шофираха под сиво ноемврийско небе. Олиселите дървета стояха голи и мършави, докато минаваха край тях. И борове изглеждаха мършави, някак извинителни, уморени. Задминаваха камиони, таратайки с пътници, които смучеха цигари. Караха край поля с кафеникаво-сивкав цвят. Минаваха под надлези, където беше изписано името на улицата над тях: Ангълуд Роуд, Трий Род Роуд, Сако Пас. Прекосиха моста към Ню Хампшир и после навлязоха в Масачузетс. Чак когато движението спря преди Устър, Джим проговори пак:

— Майка му стара. Какво става, човече?

— Това — каза Боб и кимна към идващата в обратната посока линейка. Имаше още една и две полицейски коли — тогава Джим замлъкна. Никой от братята не обърна глава, когато накрая заобиколиха катастрофата. Това беше техният договор и винаги е било така. Жените им мълчаливо бяха научили това, децата на Джим — също. Въпрос на респект, беше обяснил Боб на Илейн в кабинета ѝ, и тя разбиращо бе кимнала с глава.

Когато стигнаха почти от другата страна на Устър, Джим се обади:

— Голямо лайно бях снощи.

— Да, така е — Боб гледаше в страничното огледало как големите текстилни фабрики се отдалечават в далечината.

— Обърква ми се нещо в главата, когато отида там горе. При теб не е толкова зле, защото ти беше любимецът на мама. Не се жалвам, просто това е истината.

Боб се замисли над думите му.

— Не е да не те е харесвала.

— Да, харесваше ме.

— Обичаше те.

— Да, обичаше ме.

— Джими, ти беше нещо като герой. Всичко ти се удаваше. Никога нито за миг не си я разочаровал. Разбира се, че те обичаше. Сузи... мама не я харесваше много. Обичаше я, но не я харесваше.

— Знам — Джим изпусна дълбока въздишка. — Горката Сузи. И аз не я харесвах — той погледна в страничното огледало, изнесе се, за да задмине една кола. — И още не я харесвам.

Боб си представи студената къща на сестра си, неспокойното куче, обикновеното ѝ лице.

— Ой! — възкликна.

— Знам, че искаш да си запалиш — каза Джим. — Ако можеш да издържиш, докато спрем за храна, би било добре. На Хелън ще ѝ мирише с месеци. Но ако не можеш да чакаш, отвори прозореца.

— Ще почакам — тази неочаквана любезност, която Джим прояви, направи Боб словоохотлив.

— Предишния път, когато бях горе в Мейн, Сюзан побесня, защото съм казал „Ой“. Скара ми се, че не съм евреин. Не си направих труда да ѝ припомня, че евреите са наясно със скръбта.

Преживели са всичко. И имат невероятни думи за нея. *Цурис*. Ние имаме *цурис*. Тоест аз имам.

Джим добави:

— Сюзан беше красива едно време, помниш ли? Боже мой, ако си жена и останеш в Мейн, наистина има риск за теб. Хелън твърди, че е въпрос на козметика. Крем за лице. Тя казва, че жените в Мейн смятат, че е лигавщина да се използват козметични продукти, и като стигнат до четирийсетте, лицата им стават като мъжки. Звучи правдоподобно, мисля си аз.

— Мама никога не *позволи* на Сюзан да се почувства красива. Виж, аз не съм родител, но ти си. Защо майка не би харесвала собственото си дете? Поне му казвай от време на време — о, изглеждаш добре.

Джим махна с ръка.

— Имаше нещо общо с това, че е момиче. Дразнеше се, защото е момиче.

— Хелън обича дъщерите ви.

— Разбира се. Тя е Хелън. Различно е при нашето поколение. Не си ли забелязал — не, сигурно не си. Но нашето поколение, ние сме като *приятели* с децата си. Може да е ненормално, може и да не е, кой знае. Но все едно сме решили, ами че няма да им причиним това, че ще бъдем приятели с тях. Честно, Хелън е страхотна. Но майка и Сюзан — това е, което се случваше в онези времена. На следващата отбивка спираме да хапнем.

Когато стигнаха Кънектикът, все едно бяха в предградията на Ню Йорк, а Шърли Фолс бе далеч назад.

— Да се обадим ли на Зак? — попита Боб, като извади мобилния си телефон.

— Давай — Джим сви рамене.

Боб върна телефона в джоба си. За да се обади, се изискваше енергия, която в момента не притежаваше. Попита Джим дали иска да го смени зад волана, но той поклати глава отрицателно, добре си бил. Боб знаеше, че ще стане така. Джим никога не му позволяваше да кара. Когато бяха деца и той си взе книжка, караше Боб да пътува на задната седалка. Боб се сети за това сега, но не го спомена; всичко, свързано с Шърли Фолс, изглеждаше далечно, недостижимо и най-добре бе да остане така.

Докато стигнаха магистралата Еф Ди Ар, вече беше тъмно и светлините на града се разстилаха около тях, мостовете блещукаха в цялото си великолепие над Ист Ривър, огромната синьо-червена емблема на „Пепси“ премигваше откъм Лонг Айленд Сити. Намалиха, за да се качат на отклонението за Бруклин Бридж, и Боб вече виждаше златния купол на Федералния съд и сградата на общината с високите ѝ арки, а също и многоетажните и нагъсто построени блокове с апартаменти в непосредствена близост до Драйв, със светнати лампи в почти всеки прозорец; почувства носталгия за всичко това, сякаш вече не му принадлежеше, а беше място, където бе живял преди много, много време. От другата страна на моста, по Атлантик авеню, имаше усещането, че навлиза надълбоко в някаква страна, която му беше еднакво позната и чужда, и едновременността на тези впечатления го разтърси; беше пак дете, уморено и раздразнително, и искаше да се прибира у дома с Джим.

— Добре, Тъпчо — рече брат му, докато спираше пред блока на Боб. Джим махна с ръка, без да я отмества от волана, и Боб грабна чантата си от задната седалка и излезе. Пред сградата видя разрязани големи кашони, поставени до боклукчийската кофа. Щом се изкачи по стълбите, забеляза светла пролука под вратата на апартамента, който доскоро бе празен след напускането на старите му съседи. Вечерта чу напевните гласове на млада двойка и бебешки плач.

ТРЕТА ЧАСТ

1

През повечето от деветнайсетте години на сина ѝ Сюзан бе правила това, което родителите правят, когато детето се окаже толкова различно от представите им за него — а то е да се преструват и преструват с окаяната надежда, че ще се оправи. Зак ще го израсте. Ще си намери приятели и ще има активен живот. Ще свикне, ще отвикне... Разни варианти се разиграваха в съзнанието ѝ в безсънните ѝ нощи. Но в него живееше също и тъмният, безмилостен пулс на съмнението: той нямаше приятели, беше тих, колеблив във всичките си действия, училищните му изяви — едва-едва задоволителни. Тестовите показваха над средния коефициент за интелигентност, никакви видими разстройства при обучаващия процес — въпреки това специфичната комбинация от чертите на Зак образуваше нещо, което не беше съвсем наред. Понякога майчината мелодия на провала стигаше до кресчендо в непоносимото познание за това, че вината е нейна.

И как би могло да не е?

В университета я привличаха лекциите за детското развитие. И най-вече теориите за привързаността. Привързаността към майката изглеждаше по-важна, отколкото привързаността към бащата, макар че, разбира се, и тя имаше съществено значение. Но майката беше огледалото, в което се отразяваше детето и тя се бе надявала на момиче. (Беше искала три момичета и после син, който да е като Джим.) Собствената ѝ майка предпочиташе момчетата; Сюзан го съзнаваше тъй ясно, както познаваше червения цвят. *Нейните* дъщери щяха да бъдат обичани без ограничения. Къщата щеше да е изпълнена с бърборене, щеше да им позволи да използват грим, след като на нея ѝ бяха забранявали; щяха да са им разрешени и разговорите с момчета, купони с преспиване и дрехи, купени от магазините.

Тя направи спонтанен аборт. „Не биваше да го разпространяваш“, рече майка ѝ. Но вече бе започнало да ѝ личи, как да го скрие от хората? „Момиче“, беше ѝ съобщил лекарят, защото попита. Първата нощ Стив я държа в прегръдките си. „Надявам се следващото да е момче“, каза ѝ.

Те не бяха играчки на рафта в детския магазин, едната да падне и да се счупи, а другата да дойде вкъщи цяла. Не, тя беше загубила дъщеря си! И научи — прясно-прясно, като кървяща рана — за това колко самотна е скръбта. Сякаш я бяха проводили през вратата на някакъв огромен частен клуб, за който дори не подозираше, че съществува. Жените, преживели спонтанен аборт. Обществото не го беше грижа много за тях. Наистина. И жените членки се разминаваха мълчаливо в този клуб. А външните им казаха: „Ще имаш и други деца.“

Сестрата, която ѝ подаде Закари, сигурно си е помислила, че плаче от щастие, но Сюзан се разплака, като го видя: мършав, мокър, петнист, със затворени очи. Той не беше малкото ѝ момиченце. Паникьоса се при мисълта, че може никога да не му прости за това. Той лежеше на гърдите ѝ, без да проявява някакъв интерес към сученето. На третия ден една сестра допря до бузата му студена кърпа, за да види дали това ще го активизира, но той само отвори очи и придоби стреснат вид, преди миниатюрното му лице да се сгърчи от мъка. „О, моля ви, не го правете отново“, помоли Сюзан сестрата. Гърдите ѝ се втвърдиха от мляко, набъбнаха и се инфектираха. Трябваше да стои под изгарящо врели душеве, за да изстиска млякото. Кльощавото ѝ, спаружено бебе оставаше безразлично, губеше тегло. „Защо не суче?“, ридаше Сюзан и никой сякаш нямаше отговор на това. Пригответи му шише с изкуствена кърма и той го засмука.

— Изглежда странно — каза Стив.

Рядко плачеше и когато Сюзан го проверяваше нощем, често се изненадваше, че го заварва с отворени очи. „Какво си мислиш“, шепнешком го питаше и го галеше по главичката. На шест седмици той се втрени в нея и ѝ дари усмивката на търпелив, добродушен и отегчен човек.

— Смяташ ли, че е нормален? — изпусна се пред майка си един ден.

— Не, не смятам — Барбара държеше малката ръчичка в своята. На тринайсет месеца, тъкмо беше проходил и сновеше между дивана и ниската масичка. — Не знам какъв е — продължи майка ѝ, — но е сладък.

И наистина беше: непретенциозен, тих, с очи, вперени в майка си. Не че бе забравила за момиченцето, което изгуби — никога не

забравяше — но любовта, която имаше за нея, някак се вля в любовта, която изпитваше към Закари. Когато тръгна в предучилищната група, Зак изведнъж започна непрекъснато да плаче.

— Не мога да го оставя там — каза Сюзан. — Той никога не плаче. Нещо не е наред с това място.

— Ще го превърнеш в баба — сопна ѝ се Стив. — Трябва да свикне.

След един месец от управата помолиха да не водят повече Зак, плачът му пречел на другите. Сюзан намери друга школа в квартал отвъд реката и там Зак престана да плаче. Но не играеше с никого. Тя стоеше на вратата и гледаше как учителката го хваща за ръката и го води до друго малко момченце, и гледаше как онова дете бута силно сина ѝ и той, толкова кльощав, се преобръща като клечка.

Когато стигна до началното училище, вече го тормозеха безмилостно. В средното го пребиваха. А в гимназията — баща му ги напусна. Преди да го стори, вкъщи имаше бурни спорове, които Закари сигурно бе чул.

— Той не кара колело. Дори не може да плува. Станал е истински женчо и ти го направи такъв!

Почервенял от гняв, Стивън беше непреклонен. Сюзан повярва на съпруга си и смяташе, че ако Зак бе станал по-различен, баща му може би щеше да остане. Та и за това беше нейна вината. Тези несполуки я изолираха. Само Зак присъстваше в нейната карантина, майка и син, вплетени един в друг с неизказано разочарование и взаимно извинение. Понякога го навикваше (по-често, отколкото ѝ се струваше) и после винаги страдаше от съжаление и мъка.

— Хубаво — отговори той, когато го попита как е прекарал в хотела с чичовците си. — О, да, абсолютно — когато го попита дали те са се държали добре с него. — Разговаряхме и гледахме телевизия — когато го пита какво са правили. — Разни работи — отвърна и любезно сви рамене при въпроса за какво са разговаряли. Когато обаче братята ѝ си тръгнаха, тя усети, че настроението му потъва. — Дай да им се обадим, да се уверим, че са стигнали живи и здрави в Ню Йорк — предложи, но той не реагира. Сюзан се обади на Джим, който звучеше уморен. Той не поиска да говори със Зак.

Обади се и на Боб, който звучеше уморен, но той пък поиска да говори със Зак. Тя се премести в хола, за да го остави сам.

— Добре — чу сина си да казва. — Да — дълга тишина. — Не знам. Окей. И на теб.

Сюзан не можа да се сдържи.

— Какво ти каза той?

— Да се занимавам с нещо.

— Ами, да, прав е.

Това, което Джим ѝ беше казал, че Зак може да е използвал свинската глава, за да впечатли баща си, не беше нещо, което би желала да споменава точно сега. Уязвимостта му в този момент възпираше гнева ѝ и макар да беснееше против Стив (което си беше нещо обичайно), нямаше намерение да споменава за това. Каза на Зак, че ще позвъни тук-там, за да види къде търсят доброволци; чичо му Боб беше прав, че не трябва да бездейства.

Тя опита: в библиотеката. (Не, отсеке Чарли Тибетс, твърде много сомалийци имало там през цялото време.) Да разнася ядене по домовете на възрастни хора. (Имали вече достатъчно доброволци.) Работа в хранителен склад. (Не, и там се появявали сомалийци.) Така всяка вечер, щом се върнеше вкъщи, тя питаше Зак какво е правил през деня и получаваше отговор, че не е правил нищо. Каза му, че трябва да се запише в готварски курс и да им готви вечерята.

— Сериозно? — мигновено изписаният по лицето му страх я накара да се отметне. — Не, господи, шегувах се.

— Чичо Джим каза, че трябва да завърша някакви курсове. Но той нямаше предвид готварство.

— Казал ти е да ходиш на курсове ли? — тя взе един каталог на Общинския колеж. — Ти обичаш компютрите, я виж това! — но пък Чарли Тибетс беше споменал, че сигурно в тези курсове ще има и сомалийци. Да изчакали един семестър, докато приключи делото, и тогава Зак ще е свободен да продължи нормалния си живот. Така че засега техният живот се състоеше в чакане.

За Деня на благодарността Сюзан приготви пуйка и г-жа Дринкуотър се присъедини към тях. Тя имаше две дъщери, които живееха в Калифорния; Сюзан никога не ги беше виждала. Една седмица преди Коледа Сюзан купи малка елхичка на бензиностанцията. Зак ѝ помогна да я постави в хола и г-жа Дринкуотър слезе долу и донесе едно ангелче за върха. Сюзан позволяваше това всяка година, откакто старицата бе дошла да живее у

тях, но тайничко не харесваше ангела, който, както твърдеше г-жа Дринкуотър, бе принадлежал на майка ѝ и имаше избродирани сини сълзи, стичащи се по опърпаното му лице, издуто от памучната подпльнка.

— Колко мило от твоя страна, скъпа — каза старата жена, — да го сложиш на елхата си. Съпругът ми не го харесваше, затова никога не сме го използвали.

Тя седеше в креслото, облечена в мъжка жилетка над розовия си найлонов пенъоар, обута в хавлиените си чехли с чорапи, навити до над коленете. Г-жа Дринкуотър добави:

— Тази година на Бъдни вечер бих искала да ида на църковната служба в катедралата „Св. Павел“. Но се страхувам — сама стара жена, толкова късно в тази част на града.

Сюзан, която не я слушаше, трябваше да повтори думите ѝ, за да види дали помни нещо.

— Искате да идете на църква? В „Св. Павел“?

— Точно така, скъпа.

— Никога не съм ходила там — обяви Сюзан накрая.

— Никога? Божичко.

— Аз не съм католичка — обясни тя. — Едно време ходех в Съборната църква отвъд реката. Там се и омъжих. Но не съм стъпвала от много време — искаше да каже, че не е била в нея от времето, когато мъжът ѝ я напусна, и старицата кимна с глава.

— И аз в нея се омъжих — рече тя. — Сладка малка църквица.

Сюзан се поколеба.

— Тогава защо искате да идете на службата в „Св. Павел“? Ако не е неудобно да попитам.

Г-жа Дринкуотър се взря в елхата, побутна очилата нагоре с кокалестия си юмрук.

— Църквата на моето детство, миличка. Ходех всяка седмица с всичките си братя и сестри. Получих първо причастие — тя погледна към Сюзан, която не можеше да види очите ѝ зад огромните очила. — Родена съм Жанет Паради. И станах Джийн Дринкуотър, защото се влюбих в Карл. Майка му не искаше да склони, докато аз не напусна католическата църква напълно. И аз го сторих. Нямах нищо против. Обичах Карл. Родителите ми не дойдоха на сватбата. Сама минах по

пътеката към олтара. В ония времена никой не го правеше. Кой те заведе до олтара, скъпа?

— Брат ми. Джим.

Г-жа Дринкуотър кимна.

— През всичките тия години „Св. Павел“ не ми е липсвала ни най-малко. Но сега се хващам, че мисля за нея. Казват, че така става, като остарееш. Мислиш за нещата от младостта си.

Сюзан сваляше някаква червена играчка от един нисък клон и я закачаше по-нагоре. Каза:

— Аз ще ви заведем на службата в полунощ, щом искате да отидете.

Но на Бъдни вечер г-жа Дринкуотър заспа още в десет часа. Коледа се проточи бавно, дните между нея и Нова година — безкрайни. И после стана промяната. Дните, кратки и студени, отстъпиха на януарското размразяване. Слънцето искреше по топящия се сняг, стволите на дърветата блестяха от стичащите се по тях капки. И дори когато светът се сви обратно в замръзнало състояние, човек ясно виждаше, че дните се удължават. Чарли Тибетс се обади да каже, че нещата вървят добре, забавянето от страна на главния прокурор означавало, че докато това влезе в съдебната зала, всичко вече ще е отшумяло. Няма да се изненада, ако се стигне до споразумение, обещание от страна на Зак, че ще се държи прилично или нещо подобно. От кантората на главния прокурор със седмици ни вест, ни кост, федералните не бяха помръднали. Дотук сме спечелили, рече Чарли. Сега само изчакваме да мине време.

— Притесняваш ли се за делото? — попита го Сюзан същата вечер, докато гледаха телевизия.

Той кимна.

— Няма смисъл.

Но след две седмици кантората на главния прокурор на Мейн заведе дело за нарушаване на гражданските права срещу Закари Олсън.

Семейната стая в къщата на Джим и Хелън губеше дневната светлина по-бързо от другите части на къщата, тъй като беше на приземния етаж и долните первази на прозорците се изравняваха с нивото на тротоара. Между прозорците и тротоара имаше малка предна градина с обичайните храсти в саксии и един деликатен японски клен, чиито разперени клони опираха в стъклата. През зимата Хелън винаги спускаше капациите на стаята рано. Те бяха от махагон и бяха много стари, излизаха от специални гнезда, вградени в стената. Това беше ритуал, на който се наслаждаваше от години, сякаш завиваше къщата с одеяло, преди да заспи. Но днес следобед задачата не ѝ доставяше удоволствие. В съзнанието ѝ се бе загнездило едно малко притеснение за вечерта: щяха да ходят на опера с Дороти и Алън, но не ги бяха виждали през целия празничен сезон. Досега не я беше грижа за това; къщата бе населена с децата за Деня на благодарността и Коледа (като Емили в крайна сметка не замина при семейството на приятеля си), така че онези седмици бяха запълнени с приготовления, а после — с хора. Захвърлени ботуши и шалове, трохи от гевреци, приятели от гимназията, пране за сгъване, маникюр с момичетата и филми вечер с цялата фамилия, сгушена заедно отново в същата тази стая. Блаженство. Под което човъркаше тиха паника: никога повече нямаше да живеят всички заедно в този дом. И после си заминаха. Къщата — тиха, чак застрашително. В стаите тежеше хладината на промяната.

След като затвори и последния капак, Хелън погледна ръката си и видя, че големият диамант от годежния ѝ пръстен липсва. Отначало мозъкът ѝ трудно регистрира това, тя все поглеждаше платинените скоби, които стърчаха във въздуха, без да държат нещо. Топлина нахлу към лицето ѝ, погледна по повърхността на первазите, отвори капациите и пак ги затвори, затърси по пода наоколо, провери в джобовете на всички дрехи, които бе обличала. Обади се на Джим. Той беше в съвещание. Обади се на Боб, който работеше от дома си, защото

трябваше да се съсредоточи върху едно сложно резюме, чийто срок беше на следващия ден. Въпреки това се съгласи да прескочи.

— Леле! — възкликна и стисна ръката ѝ, като премига. — Направо ти прилява. Все едно се поглеждаш в огледалото и виждаш, че ти е паднал предният зъб.

— О, Боби. Ужасно си добричък — защото точно така си беше.

Боб измъкваше възглавниците на дивана, когато Джим си дойде в такова бясно настроение, че двамата с Хелън спряха търсенето.

— Тоя проклет Дик Хартли, тая идиотка Даян Додж! Тъпи, тъпи путки, тъпоумен щат, мразя го този тъп щат!

По този начин Боб и Хелън научиха за заведеното същия ден дело за нарушаване на гражданските права.

— Дори Чарли бе изненадан — гласът на Сюзан звучеше паникьосано през високоговорителите в кабинета на Джим до спалнята на горния етаж. — Не знам защо правят това сега. Изминаха три месеца. Защо чакаха толкова дълго?

— Защото са некомпетентни — отговори Джим, почти крещейки. Той седеше с вкопчени в подлакътниците на ергономичния си стол ръце, а Боб и Хелън седяха до него. — Защото Дик Хартли е олигофрен и му трябваше толкова време, за да изкара на предна линия тъпата си помощничка лейди Даяна.

— Но просто не разбирам защо го правят — гласът на Сюзан потрепна.

— За да градят репутация на „добри“. Затова — Джим се наведе напред толкова бързо, че столът изпука. — Защото самата Даян Додж сигурно иска да седне един ден в стола на главния прокурор или пък да се кандидатира за губернатор, или за Конгреса, та е добре това да стои в малкото ѝ либерално резюме — как се е борила на страната на добрите — той затвори очи за миг. — Мръсна путка — добави.

— Джим, стига. Отвратителен си — каза Хелън и се наведе напред, а ръката ѝ предпазващо покриваше пръстена. — Сюзан? Сюзан? Чарли Тибетс ще се погрижи за това — Тя се облегна назад, после пак се наклони и добави: — Аз съм, Хелън.

Лицето ѝ беше поруменяло и влажно. Боб не беше убеден, че някога я е виждал такава; дори косата ѝ изглеждаше слегнала от отчаяние, докато я отмяташе от очите си. Каза ѝ:

— Няма да закъснееш, един куп време имаш — защото знаеше, че тя се безпокои за оперния им ангажимент с Англинови, беше чул за това, докато двамата местеха възглавници и търсеха диаманта, който бе изпаднал от пръстена ѝ.

Хелън отвърна тихо:

— Но сега, след като Сюзан се обади с тази ужасна новина, Джим ще е бесен цялата вечер и... Ох, направо ми прилошава при вида му — добави тя, като завъртя пръстена наобратно.

— Хей, вие, спрете — Джим махна с ръка назад. — Сюзан, кажи какво става с федералните?

С разтреперан глас тя му разказа как федералните намекнали на Чарли, че тяхното разследване все още тече, а самият той чул, че сомалийската общност натискала федералните власти, особено сега, когато щатът е придвижил нещата. Или нещо подобно, наистина не могла да разбере всичко съвсем точно. Щели да влязат в съда следващия вторник. Чарли и Зак трябвало да се явят, и двамата облечени в костюми, но Зак нямал костюм, не знаела какво да направи.

— Сюзан, слушай внимателно — Джим заговори бавно. — Това, което трябва да *направиш*, е да заведеш сина си в „Сиърс“ и да му купиш костюм. А ти самата трябва да си *събереш* акъла като голямо момиче и да се справиш с тези лайна — Джим се пресегна и изключи високоговорителя, като същевременно вдигна слушалката. — Добре, добре, съжалявам. Затваряй, Сюзан. Трябва да се обадя на някои хора — бутна ръкавелите нагоре, за да погледне часовника си. — Може все още да са в офиса.

— Джим, какво правиш? — Хелън се изправи.

— Скъпоценна, не се торМОЗИ за този пръстен. Ще го поправим — той погледна към нея. — И имаме много време, за да се приготвим за операта.

— Но това беше оригиналният диамант — очите ѝ плувнаха в сълзи.

Джим натискаше бутоните на телефона на бюрото си и след малко каза:

— Джим Бърджес. Много ще ѝ бъда благодарен, ако ми се обади — после: — Здравейте, Даян, Джим Бърджес. Не мисля, че сме се срещали. Как сте? Там горе имате сняг, чувам. Да, права сте, не се обаждам заради снега. Да. Точно затова ви се обаждам.

— Не мога да понеса всичко това — рече Хелън. — Отивам под душа.

— Разбирам — каза Джим. — Наистина разбирам. Но разбирам също, че това е глупава пакост на едно хлапе. И е неразумно... — той бодна телефона с пръст. — Наистина казах неразумно, да. Да, наясно съм, че едно малко момче е припаднало в джамията. И Закари също го знае, ужасно е, да. Знаем, че господин Тибетс го представлява. Аз плащам на господин Тибетс. Не ви се обаждам като адвокат на Закари, обаждам се като негов чичо. Чуйте ме, Даян. Това е хулиганство. Последно като проверих, *наказателното* право се занимаваше с тези неща, затова то ще се гледа в наказателен съд. Нарушаването на гражданските права не е... — той се обърна към Боб и без звук произнесе „егаси мръсницата“. — Към политическа кариера ли сте се насочили, госпожице Додж? Това ми мирише много на политика. Не, определено не ви заплашвам, това е от ясно по-ясно. Да поставям под въпрос неподкупността ви ли? Мъча се да разговарям с вас. Ако сомалийско дете беше подхвърлило свинската глава, щяхте ли да стигнете дотук? Е, точно за това говорим. Ако Закари беше травестит с бисексуални наклонности, също не бихте предприели това. Той е под ожесточения обстрел на щата, защото е едно тъжно бяло хлапе. И вие знаете това. Три месеца са минали? Опитвате се да го тормозите ли? Добре, добре.

Джим затвори, като потропваше бясно с молива по бюрото. Хвана го с двете си ръце и го пречупи на две.

— Някой ще трябва да иде там горе — той завъртя стола си обратно, за да погледне Боб. — И това няма да съм аз — шумът от душа се чуваше от коридора. — Пак ми кажи какво правеше тук?

— Хелън ми се обади да ме помоли да дойда да потърсим диаманта ѝ.

Джим се огледа из стаята, очите му се плъзнаха по рафтовете с книги, снимките на децата на различни възрасти. После бавно поклати глава и отново погледна към Боб.

— Това е само *пръстен* — прошепна.

— Ами, това е нейният пръстен и тя е разстроена.

Джим се изправи.

— Целунах задника на Дик Хартли — каза той. — Но той е одобрил това. Те са тръгнали да преследват племенника ми... а

единствената причина, поради която аз се вдигнах да ида там горе, беше да се уверя, че този идиотски либерален фашизъм няма да се развихри.

— Ти отиде в Мейн, за да подкрепиш Зак и да направиш всичко по силите си, но не се получи. Това е.

Джим седна обратно, приведен напред с лакти върху коленете си. Тихо изрече:

— Само да можех да изразя, да можех да облека в думи, да можех да намеря начин да обясня колко много го мразя този щат.

— Вече ми го обясни, добре, сега забрави. Аз ще ида за заседанието на съда. Имам предостатъчно спестени дни отпуск. Ти заведи жена си на опера и ѝ купи нов пръстен.

Боб потърка врата си. Две трети от семейството не бяха избягали, ето това си мислеше. Той и Сюзан — което включваше и детето ѝ — бяха обречени още от деня, в който умря баща им. Бяха се мъчили, а и майка им се бе мъчила заради тях. Но само Джим беше успял.

Когато минаваше покрай брат си, той го сграбчи за китката. Боб се спря при неочаквания жест.

— Какво има? — попита.

Джим гледаше към прозореца.

— Нищо — и бавно отдръпна ръката си.

В другия край на коридора шумът от душа спря. Чува отварянето на вратата на банята, а после и гласа на Хелън:

— Джими? Цяла вечер ли ще бъдеш в мрачно настроение? Защото е „Ромео и Жулиета“ и не искам да я гледам с мрачен съпруг от едната ми страна и мрачната Дороти от другата.

Боб чуваше как тя се мъчи да придаде закачливост на гласа си. Джим извика:

— Ще бъда добър, любима — а на Боб тихо пошушна: — „Ромео и Жулиета“? За бога! Това ще ме поизмъчи.

Боб бавно вдигна рамене.

— Като имаме предвид какви ги върши нашият президент в затворите извън териториални ни води напоследък, не съм убеден, че можем да наречем мъчение посещение в Метрополитън опера в компанията на съпругата. Но всичко е относително. Знам — съжали за думите и се приготви за остър отговор от страна на Джим.

Но той стана и заяви:

— Прав си. Искам да кажа, наистина си прав. Тъпа страна. Тъп щат. Доскоро. Благодаря, че ѝ помогна да потърси камъка.

* * *

Докато се връщаше от къщата на брат си и заобикаляше разни кучета, които душеха тротоара, а стопаните им безразлично подръпваха каишките им, мозъкът на Боб ровеше все по-дълбоко и по-дълбоко, спомняйки си времето, когато беше адвокат по наказателни дела. Тогава си представяше как пуска към журито едно мехурче съмнение, емболия, която да препречи пътя на стабилния поток логика, извиращ от фактите по случая. И сега едно мехурче съмнение пулсираше в него; съмнение, което се разрастваше, откакто Джим му го пусна в Шърли Фолс, тъй че дори сега, когато новината за най-новата опасност, застрашила Зак, стигна до тях, той се движеше край хората по тротоара и мислеше единствено за бившата си жена. По пътя обратно до Ню Йорк омаловажаващите реплики на Джим не успяха да го разубедят, но той не го притисна за по-обстойно обяснение. Мисълта, че Джим обяви Пам за паразит, беше абсурдна. Но да каже, че е неудовлетворена и че успява да си набави онова, от което се нуждае, не беше абсурдно. Ако обаче тя наистина му се бе предложила и по време на разговора „е направила много лош избор кому да се довери“, тогава какво за бога би могло да означава това?

Боб заобиколи едно куче, а стопанинът му го дръпна за каишката. Ужасяващо е как крахът на брака му го разнебити. Тишината, след като толкова дълго на нейно място бе звучал гласът на Пам, нейното бърбене, смехът ѝ, категоричните ѝ мнения, внезапните ѝ ревливи настроения — липсата на всичко това, тишината, без шума от течащия душ, от отварянето и затварянето на чекмеджетата на бюрото, дори от безмълвието на собствения му глас, защото той не разговаряше, като се върне вкъщи, не разказваше на никого за деня си — тази тишина направо го убиваше. Ала действителният край оставаше в мъгла и каквито и подробности да проникваха до съзнанието му, то много бързо се извърщаше настрана. Лошо нещо беше краят на един брак. Независимо по какъв начин се случва, винаги

беше лошо. (Горката Есмeралда от долния етаж, където и да се намираще сега.)

Спомни си как Сара, беше миналата година, каза: „Никой не напуска един дълъг брак, без да има намесена трета страна. Тя те е мамила, Боб“, а той тихо се бе възпротивил, че случаят не е такъв. (А и да е бил, какво значение имаше то сега?) Но намекът на Джим за поведението на Пам го разстрои. Не присъства на коледното ѝ тържество тази година, като се оправда, че е зает, и вместо това отиде в „Бар и Грил“ на Девета улица. Преди носеше на момчетата ѝ коледни подаръци и смяташе, че би трябвало пак да го направи, но не би. Смяташе също, че се държи нелепо и извика в съзнанието си образа на някогашната си и винаги обичана терапевтка Илейн: „Какво най-много те безпокои в това, Боб?“ „Фактът, че тя не е това, което мислех, че е.“ „И коя, мислиш, е тя всъщност?“

Не знаеше.

Обърна се и влезе в „Бар и Грил“ на Девета улица, където някои от редовните посетители се бяха настанили вече на високите столчета. Червенокосият му кимна точно когато телефонът му започна да звъни.

— Сузи — каза Боб, — почакай. — Поръча си чисто уиски. После ѝ се обади пак: — Знам, че ти е трудно. Знам. Ще бъда при теб за делото. Да, нека Чарли репетира с него, така се прави. Не, няма да бъдат лъжи. Всичко ще мине добре — послуша малко, затвори очи. После повтори: — Знам, Сузи. Всичко ще бъде наред.

* * *

Фактът, че Хелън смяташе Дороти за нетактична и досадна, съвсем не промени неудобството, което изпитваше на път за Линкълн Сентър, когато си даде сметка, че Дороти почти не се бе обаждала след пътуването им до Св. Китс и това можеше единствено да се дължи на факта, че Англинови се бяха отегчили от тях. Джим я увери, че няма такова нещо, че те изживяват много труден период с дъщеря си, че цялото семейство ходи на терапия, че Алън я смята за скъпа и безрезултатна, а Дороти плаче на всяка сесия.

Хелън се мъчеше да не забравя това, когато поздрави Дороти, настанявайки се на мястото си в ложата, която държаха от години със

сезонни билети. Под тях оркестърът започваше онези приятни нехармонични звуци, с които настройваше струните си, докато хората продължаваха да пълнят салона. Имаше някакъв дискретен разкош в тази сцена. Огромните канделабри, които скоро щяха да се издигнат, тежката завеса, толкова великолепно нагъната там, където ръбът ѝ опираше в сцената, панелите, които стигаха високо, високо, за да поглъщат шума и да възвръщат шума — всичко това беше тъй познато на Хелън, винаги ѝ доставяше наслада. Но тази вечер друга мисъл прониза съзнанието ѝ — че е заключена в кадифен ковчег, че оперите продължават твърде дълго и че никога няма да си тръгнат по-рано, защото самата Хелън нямаше да го позволи; околните те смятаха за дилетант, ако си тръгнеш по-рано.

Върна погледа си обратно към Дороти, на която по нищо не личеше да е имала съзлививи сесии всяка седмица. Очите ѝ бяха бистри и идеално гримирани, тъмната ѝ коса както винаги издърпана назад в кок ниско на врата. Тя наклони леко глава, когато Хелън каза:

— Днес си загубих диаманта от годежния пръстен, направо зле ми стана.

В паузата Дороти я попита дали Лари харесва Университета в Аризона и Хелън отговори, че много го харесва и че има приятелка на име Ариел, която изглеждаше наред, но — разбира се, не се били срещали — и Хелън не била съвсем сигурна, че е подходяща за Лари.

Втренченият поглед на Дороти — никаква усмивка или кимване — докато Хелън разправяше това, сякаш ѝ казваше: „И за кенгуру да се ожени, кой го е грижа, на мен не ми пука“, и това, докато музиката отново започваше, нарани Хелън, защото приятелите играеха театър един пред друг, така функционираше обществото. Но Дороти обърна поглед към сцената и не помръдна, а Хелън кръстоса крака, усещайки как черният ѝ чорапогащник се е увъртял около бедрата, несъмнено от това, че трябваше да го вдигне набързо в тоалетната, докато гонгът звучеше предупредително. Какво са постигнали феминистките, мислеше си тя, щом жените все още трябва да чакат двойно по-дълго на опашката в женската тоалетна?

Ох, щеше цяла вечност да отнеме, докато „Ромео и Жулиета“ умрат. Ромео беше един дундест певец с бебешко син чорапогащник; не би могъл и посмъртно да прикове вниманието на тази Жулиета, поне трийсет и пет годишна и изливаща в песен едрогърдата си душа.

Боже милостиви, помисли си тя, намествайки се отново на стола, хайде, намушквай се с този реквизитен нож и умирай.

В следващата пауза Джим каза на Алън:

— Добра е. Всъщност страхотна е.

— Жулиета ли? — попита Хелън. — Смяташ, че е страхотна? Аз не го споделям.

— Новата помощник-адвокатка.

— О — възкликна тя небрежно. — Да, вече си го казвал.

Алън се наведе пред Джим.

— Хелън, както винаги, изглеждаш прекрасно. Липсваше ми, не съм те виждал отдавна. Преживяваме ужасни времена, може би Джим ти е казал.

— Толкова съжалявам — рече тя. — И на мен ми липсвахте.

Когато Алън се пресегна и стисна ръката ѝ, тя шокирана установи, че усеща себе си да реагира по някакъв бегло сексуален в благодарността си начин.

Заседанието се състоя в новото крило на Върховния съд. Боб беше свикнал със старите съдебни зали, които излъчваха някакво уморено величие, затова му се струваше, че има нещо полуфабрикатно в лъскавата дървена ламперия на тази стая, сякаш всички се бяха събрали в реконструиран гараж. През прозореца се виждаха ниските сиви облаци, надвиснали над реката, и докато хората влизаха, една обикновена на вид млада жена с кръгли очила безмълвно сложи купчина папки върху масата на ищеца, после отиде до прозореца и се загледа навън. Зелено сако покриваше горната част на бежовата ѝ рокля, обувките ѝ бяха ниски, от бежов лак, и за миг Боб — който знаеше от снимките във вестниците, че това е помощник главният прокурор Даян Додж — се трогна от неукрасения ѝ, колеблив стремеж към някакъв стил. Никой в Ню Йорк не би се облякъл по този начин, не през зимата, вероятно не изобщо, но тя не живееше в Ню Йорк. Обърна се от прозореца и със стиснати устни се отправи обратно към масата си.

Тази сутрин Сюзан беше сложила морскосиня рокля, въпреки това не съблече палтото си. Позволиха на двама репортери да влязат и на двама фотографи — също. Те седяха с фотоапаратите си и огромните си палта на първия ред. Зак, облечен в костюма, който тя му купи от „Сиърс“, с току-що подстригана много късо коса, с лице, бледо като макарони, се изправи на крака — както всички останали — за появата на заобления в раменете съдия, който се настани на мястото си и с мрачен, директорски глас прочете, че Закари Олсън е обвинен в нарушаване на първата поправка на конституцията — правото на свобода на вероизповеданията.

И така се започна.

Даян Додж стана и скръсти ръце зад гърба си. Гласът ѝ беше изненадващо момичешки, докато излагаше показанията на полицаите, извикани при инцидента онази вечер. Крачейки напред-назад, тя приличаше на гимназистка в главната роля на пиеса, хвалена толкова често, та егото, което трябваше да носи на крехките си рамене, сякаш

беше напомянато с неопровержима самонадеяност. Полицаяте отговаряха с равен глас; не бяха впечатлени.

След това показания даде Абдикарим Ахмед. Беше облечен в широки панталони с големи външни джобове и риза със синя якичка, обут в гуменки, и Боб си помисли, че не прилича на африканец, а по-скоро на човек от Средиземноморието. Но си личеше, че е чужденец, определено, и когато заговори, акцентът му беше силен и непознат, английският му беше толкова слаб, че имаше нужда от преводач. Абдикарим Ахмед им разказа как свинската глава изненадващо се търкулнала през входа, едно момченце припаднало, килимът трябвало да бъде почистен седем пъти, както го изисква ислямският закон, нямали пари да купят нов. Той не говореше приповдигнато, а уморено и предпазливо. Но погледна Зак, погледна и Боб, а също и Чарли. Очите му бяха големи и тъмни, а зъбите — неравни и пожълтели.

Мохамед Хюсеин даде показания за същото и английският му беше по-добър. Той говореше по-енергично, каза, че изтичал до вратата на джамията, но не видял никого.

— И уплашихте ли се, г-н Хюсеин? — Даян Додж постави ръката си под гърлото.

— Много.

— Имахте ли усещането, че ви заплашват?

— Да, силно. Ние все още не се чувстваме в безопасност. Това беше болезнено. Нямаме представа.

Въпреки възражението на Чарли съдията позволи на г-н Хюсеин да говори за лагерите в Дадааб, за „шифта“, бандитите, които идвали нощем, за да грабят, да изнасилват и понякога да убиват. Гледката на свинската глава в джамията им ги уплашила много, внушила им такъв страх, какъвто изпитвали в Кения, какъвто изпитвали и в Сомалия, когато дори най-незначителната всекидневна дейност можела да означава възможност за изненадващо нападение и смърт.

Боб искаше да опре дланите си до лицето. Искаше да каже: „Но вижте това момче. То никога не е чувало за бежански лагери. Него са го подлудявали от подигравки като малък, пребивали са го на детската площадка в Шърли Фолс, без наоколо да има бандити. Но за него бабаитите са били като бандити — и не виждате ли сами, че това е едно тъжно, самотно хлапе?“

Но сомалийските мъже също бяха тъжни. Особено първият. След като свидетелства, той зае мястото си в съдебната зала и не погледна повече наоколо, държеше главата си наведена и Боб съзря изтощението в профила на лицето му. Маргарет Еставер му беше казала, че мнозина от тези мъже искали да работят, но били твърде травмирани за това, че живеели в онази част на града, където живеят наркопласьорите и наркозависимите, че били тук, в самия Шърли Фолс, заплашвани, нападани, ограбвани, а жените им наплашвани с питбули. Беше му казала това и още, че би желала да направи нещо за Сюзан и Зак. Боб източи врат и се огледа — ето, зърна я, стоеше в задната част на съдебната зала. Кимването им бе почти незабележимо, подобно на кимването на хора, които се познават от дълги години.

Закари бе призован.

Даян Додж дращеше неспирно, докато Чарли поведе Зак през историята — как отишъл в кланицата в Уест Анет с надеждата да се сприятели със сина на собственика, който работел в „Уолмарт“ с него, не били истински приятели на този етап, не, но тогава той бил казал, че може да се отбие у тях на гости. Не, никога не бил чувал за разпоредбите, свързани с болестта луда крава, нямал идея, че всичко с гръбнак трябвало да се умъртвява по специален начин, а главата му да се използва за примамка на койоти и мечки; не знаел също какви животни колят в кланицата, в която отишъл. Взел свинската глава, защото била там, мъжът му позволил, не знаел точно защо, не, не бил я купил, но я донесъл вкъщи и я сложил във фризера на майка си и може би си мислел, че става за Хелюин или за нещо подобно, а после я занесъл в джамията като глупава шега, не знаел, че това е джамия, а само, че сомалийците влизат и излизат оттам, а тя се изплъзнала от ръцете му и той наистина съжалявал.

Зак изглеждаше разкаян. Изглеждаше жалък и млад, докато разправяше това на Чарли, всичко, което бяха репетирали. Чарли каза „Окей тогава“ и седна.

Даян Додж се изправи. На челото ѝ блестеше избилата пот; тя бутна очилата си нагоре. С високия си глас започна:

— Така, значи един ден, г-н Олсън, вие просто решавате, че ще идете и ще си намерите свинска глава. Отидохте в една кланица и там имаше свинска глава, и вие решихте да я вземете, и сега седите в тази

съдебна зала под клетва и ни разказвате, че не знаете защо сте го направили.

Закари изглеждаше ужасен. Той непрекъснато облизваше устните си, докато отговаряше:

— Тя просто беше там.

Съдията го попита дали не иска чаша с вода.

— О, въ. Не, сър.

Сигурен ли е?

— Хъм, Окей, сър. Ваша чест, сър. Благодаря.

Подадоха му чаша с вода и след като я допря до устните си, сякаш вече не знаеше къде да я сложи, макар че върху скамейката имаше достатъчно място за нея. С крайчеца на окото си Боб погледна към Сюзан. Тя седеше и наблюдаваше сина си.

— Отидохте в кланицата на един приятел, който вече не ви е приятел, с намерението да се сдобие с свинска глава.

— Не, сър. Госпожо. Не, госпожо — ръката му се разтресе и водата се разля, което сякаш го стресна и той веднага погледна към панталоните си. Чарли Тибетс се изправи тогава, взе чашата от Закари, сложи я отдясно на скамейката и се върна на мястото си. Съдията кимна съвсем леко, за да покаже, че могат да продължат.

— Но не взехте главата на овца или агне, нито пък на крава или коза, нали? Взехте свинска глава. Нали така?

— Нямахте други глави там заради болестта луда крава, не можеш да...

— Отговорете на въпроса с да или не. Вие взехте свинска глава, нали така?

— Да.

— И не знаете защо. Това ли трябва да повярваме?

— Да, госпожо.

— Наистина ли? Очаквате да ви повярваме.

Чарли се изправи: тормозене.

Даян Додж се завъртя бавно в пълен кръг и каза:

— И я сложихте във фризера на майка ви.

— Да, във фризера в мазето.

— Майка ви знаеше ли, че главата е там?

Чарли стана: възразявам, призовава се към предположения...

Така не се наложи Закари да обяснява, че майка му не ползва този фризер от години, не и откакто съпругът ѝ я напусна, за да търси корените си в Швеция, остави я без друг човек до нея освен това кльощаво дете, за което да готви, вече нямаше нужда от фризер в мазето, не както, когато беше току-що омъжена за младия си съпруг от Ню Суидън, Мейн, който очевидно не можеше дори да се обади по телефона на сина си, можеше само да натрака един имейл от време на време — Боб разтвори ръце в скута си, разпери пръстите си, изпънати. Студената Сюзан се беше омъжила за студен мъж, от място с пейзаж не по-малко студен и пуст от нейния. И ето го малкия Зак, с измитите си уши, да казва:

— Тя се топеше в ръката ми и се изплъзна. Не съм искал да нараня някого.

— Значи искате да ме накарате да повярвам и очаквате съдът също да ви повярва, че не сте имали представа, че тази свинска глава ще се търколи в джамията? Просто си вървите една вечер по Грейтъм Стрийт и, о, между другото, сетих се, дай да взема да занеса там една свинска глава!

Чарли се изправи: — Ваша чест, тя...

Съдията кимна и вдигна ръката си.

Даян Додж се обърна към Зак:

— Това ли се опитвате да ми кажете?

Зак изглеждаше объркан.

— Извинете, бихте ли ми задали въпроса отново?

— Не вярвахте, макар да знаехте, че там се събират сомалийци, че това е джамия, техен молитвен храм, все пак не вярвахте, че свинската глава ще иде в джамията и ще навреди на някого?

— Добре щеше да бъде да не бях приближавал до вратата. Не исках на никого да причиня неприятности. Не, госпожо.

— И очаквате, че ще ви повярвам. Очаквате, че съдията ще повярва. Очаквате Абдикарим Ахмед и Мохамед Хюсеин да ви повярват — тя размаха ръка, за да посочи към тях, седнали в дъното на залата. Зеленото ѝ сако за миг се разтвори и показа бежовата рокля отдолу върху малките ѝ гърди.

Чарли стана: — Ваша чест...

— Моля, адвокат, перифразирайте въпроса си.

— Очаквате ли, че ще повярваме в това?

Зак имаше объркан вид и погледна към Чарли, който лекичко му кимна.

— Не съм искал на никого да навредя.

— И сте знаели, естествено, че сте знаели, че това става по време на Рамазан, най-свещения празник за онези, които изповядват исляма?

Чарли стана: възразявам, тормозене...

— Можете да перифразирате въпроса.

— Наясно ли бяхте, че по времето, когато тази свинска глава се е *изплъзнала от ръцете ви и се е търкулнала в джамията*, е бил свещеният празник Рамазан? — Даян Додж бутна нагоре очилата си и още веднъж стисна ръце зад гърба си.

— Не, госпожо. Дори не знаех какво е Рамазан.

— И невежеството ви също включва факта, че свинското е *зловредно за мюсюлманите*?

— Съжалявам. Не разбирам въпроса ви.

И така едно след друго, докато най-сетне тя не приключи с него и Чарли можеше отново да задава въпроси. Питаше го тихо, както преди.

— Закари, чувал ли беше за Рамазан по времето, когато се случи това?

— Не, сър, тогава не.

— Кога за пръв път чу какво е Рамазан?

— По-късно, след като прочетох за него във вестника. Не знаех какво е преди това.

— И как се почувства, когато научи?

Възражение: въпросът не е свързан с фактите.

— Отговорът е абсолютно обвързан с фактите. Ако клиентът ми е обвинен, че...

— Можете да отговорите на въпроса, г-н Олсън.

Чарли отново попита:

— Как се почувства, когато разбра, че е Рамазан?

— Почувствах се зле. Не исках никой да пострада.

Съдията се обърна към Чарли:

— Придвижете нещата, адвокат, това вече бе обсъдено.

— Не беше наясно с разпоредбите, свързани с болестта луда крава, изискващи определена подготовка за клане при всички животни, които имат гръбнак?

— Нищо не знаех за това. Не знаех и това, че прасето няма гръбнак, който стига до главата му.

— Възраждам — Даян Додж почти изпищя и съдията кимна.

— И какво мислеше, че ще правиш със свинската глава, след като я вземеш?

— Мислех, че може да е смешно за Хелюин. На някоя предна веранда, такова нещо.

— Ваша чест! Това се повтаря. Сякаш привидната му достоверност ще се увеличи с всяко повторение — Даян Додж стоеше с такова присмехулно и иронично изражение на лицето, че ако Боб беше съдия, би я смъмрил за пренебрежително отношение. Тя със сигурност проявяваше пренебрежение.

Но съдията се съгласи с нея и накрая позволиха на Закари да си седне на мястото. Бузите му бяха яркочервени, когато сядаше на масата до Чарли.

Обявиха почивка, докато съдията вземе решение. Боб отново погледна към Маргарет Еставер, отново получи леко кимване. После отиде заедно със Закари, Сюзан и Чарли Тибетс да седне в стаичката в съседство със залата. Стояха абсолютно безмълвни, докато Сюзан не попита Зак дали има нужда от нещо, а той погледна надолу и поклати глава. Върнаха се в съдебната зала, когато един служител почука на вратата.

Съдията накара Закари Олсън да стане. Зак се изправи, страните му червени като зрели домати, по лицето му се стичаха капки пот. Съдията го обвини за нарушаване на гражданските права, извършване на заплахата за насилие, което нарушава Първата поправка — правото на свобода на вероизповеданието, и ако не се съобрази със съдебното разпореждане, забраняващо му да се приближава на по-близко от три километра в радиус от джамията, освен за да се види с адвоката си, и да няма контакт със сомалийската общност, чакаха го глоба от пет хиляди долара и до една година затвор. В този момент съдията махна очилата си и го погледна вежливо (и следователно почти жестоко) и каза:

— Г-н Олсън, в този щат в момента в действие има двеста подобни съдебни разпореждания. Шестима души са ги престъпили. И всичките са — всеки един от тях — е в затвора — съдията го стрелна с пръст и главата му се издаде напред. — Тъй че следващия път, когато

ви видя в тази съдебна зала, млади човече, да сте си взели четката за зъби. Тя ще е единственото нещо, от което ще се нуждаете. Разпускам съда.

Зак се обърна, за да потърси майка си. Тревогата в очите му потресе Боб, който щеше да я запомни завинаги.

А също и Абдикарим.

В преддверието Маргарет Еставер бе застанала отстрани. Боб докосна Зак по рамото и му каза:

— Ще се видим обратно вкъщи.

Пътуваха през улиците на Шърли Фолс и накрая Боб заговори:

— Решението беше написано, преди още да чуят показанията. Знаеш, че е така. Че Даян Додж просто го разби.

— Така е — съгласи се Маргарет. Шофираха покрай реката, празните стари текстилни фабрики отдясно. Небето беше светлосиво над запустелите паркинги.

— Тя изпитваше наслада — рече Боб, — направо се опияняваше. Когато Маргарет не реагира, той я погледна, а тя отвърна на погледа му с обезпокоено лице. — Виждаш какво тъжно същество е Зак — добави той. Размърда крака между две празни консервени кутии от безалкохолно и една намачкана хартиена торба. Преди това тя се бе извинила за разхвърляната си кола.

— Да ти се скъса сърцето — Маргарет завъртя волана и мина покрай Общинския колеж. После каза:

— Не знам дали Чарли ти е споменал. За Джим.

— Джим? Брат ми ли? Какво за него?

— Изглежда задълбочи нещата. Знам, че дойде тук, защото искаше да помогне. Но той говори тъй добре, че накара Дик Хартли да се почувства глупак, и още по-лошо — не остана достатъчно дълго.

— Джим никога не се задържа дълго.

— Ами — Маргарет леко присви рамене, — в Мейн се задържах дълго — косата ѝ, прибрана нагоре небрежно, пускаше кичури, които закриваха част от лицето ѝ. Тя продължи: — Губернаторът говори след него, ако си спомняш, и това бе прието като признак на неуважение — само ти казвам какво съм чула — че Джим се е оттеглил точно когато той се приготвял да говори — тя намали на един стоп. — И, разбира се

— добави с по-нисък глас, — речта на губернатора не беше толкова добра.

— Никой няма да успее да говори по-добре от Джим, типично е за него.

— Уверих се. Само казвам, че в Огъста е имало пререкания. Познавам един човек от канцеларията на главния прокурор там и очевидно Дик Хартли е събирал пара със седмици заради това, после е дал зелена светлина на Даян още щом са усетили, че могат да докажат обвинението в предубеденост. Джим се е обадил на Даян лично, нали така? Разбира се, то само е наляло масло в огъня. Мисля, че това, което чу днес, беше част от гнева ѝ.

Боб се загледа през прозореца в малките къщички, край които минаваха, с коледни венци, висящи все още на много от вратите.

— Имало ли е статии за това в „Шърли Фолс Джърнъл“? Джим го чете онлайн.

— Не, всичко е било вътрешна работа, мисля. И в действителност — ами, видя тези мъже, които свидетелстваха, Мохамед и Абдикарим. За тях е било наистина стресиращо преживяване. Знам, че знаеш всичко това. Но днешното решение може да активизира и канцеларията на главния прокурор на САЩ. Някои хора от сомалийската общност все още ги натискат да предприемат действия.

— Исусе — простена Боб. После каза тихо: — Съжалявам.

— За какво?

— Че споменах името на Исус.

— О, господи! Ама ти сериозно! — Маргарет го погледна и завъртя очи. Направи още един завой и потегли обратно към града. — На Гери О'Хеър не му се искаше канцеларията на главния прокурор да предприеме действия — не искаше това, което се случи днес. Мисля, че се познава със Сюзан още от едно време. Неговото усещане било — *стига толко'а*. Но... — Маргарет пак присви рамене — има ги и такива като Рик Хадълстън от отдела по расова дискриминация, който не иска това някога да отшумява. И, честно казано, ако не ставаше дума за Закари, и аз не бих искала то да се замазва.

— Но става дума за Закари — той не можеше да се отърси от усещането, че я познава от дълго време.

— Да, така е — и след миг тя добави: — Ой! — с въздишка.

— „Ой“ ли каза?

— Да. Един от съпрузите ми беше евреин. Та съм възприела някои изрази. Беше много експресивна личност.

Минаха край гимназията, игрищата ѝ покрити със сняг. На едно табло беше изписано: ВЪРВЕТЕ СТЪРШЕЛИ И БИЙТЕ ДРАКОНИТЕ.

— Много съпрузи ли си имала? — попита той.

— Двама. С първия се запознах в колежа в Бостън, евреина. Все още сме приятели, наистина е страхотен. После се върнах в Мейн и се омъжих за местен, и това свърши бързо. Два развода до петдесетгодишна възраст. Предполагам, че се отразява върху моята правдоподобност.

— Смяташ ли? Не мисля. Ако беше филмова звезда с двама, щеше току-що да започваш.

— Не съм филмова звезда — тя влезе в алеята към къщата на Сюзан. Усмивката ѝ беше чиста и игрива, и малко тъжна. — Хубаво беше да те видя, Боб Бърджес. Звънни ми, ако има нещо, което мога да направя.

За негова изненада Сюзан и Зак седяха на кухненската маса и сякаш го чакаха.

— Надявахме се, че ще имаш нещо за пиене — рече Сюзан. В морскосинята си рокля имаше вид на възрастен човек, отговорен.

— В платнената торба. Провери ли? Купих уиски и вино на път от летището.

— Така си и мислех — каза сестра му. — Ама в тази къща не ровим из личните притежания на хората. Бих искала малко вино. И Закари каза, че иска.

Боб наля виното във водни чаши.

— Сигурен ли си, че не искаш уиски, Зак? Денят ти беше от тежките днес.

— Мисля, че от уискито може да ми прилошее — отговори Зак. — Веднъж повръщах от уиски.

— Кога? — попита майка му. — Кога, за бога, се е случило подобно нещо?

— В осми клас — рече той. — Ти и татко ме пуснахте да отида на купон в семейство Тафтс една вечер. Всички пиеха като луди. Вън в

гората. Мислех, че уискито е като бира или нещо подобно и направо се наливах. И после повръщах.

— О, миличкият — рече Сюзан. Пресегна се през масата и потърка ръката на сина си.

Закари погледна към чашата си.

— Всеки път щом някой от фотографите щракваше с апарата си, имах чувството, че ме застрелват. С куршум. Бум. Отвратително беше. Затова разлях водата — той погледна Боб. — Много ли се изложих?

— Не се изложи — отвърна Боб. — Жената беше глупачка. Все едно, свърши. Забрави. Край.

Слънцето вече залязваше и изпращаше бледа светлина през кухненския прозорец, където за кратко лъчите падаха върху масата, после върху пода. Не беше лошо да седи тук със сестра си и племенника си и да пийва вино.

— Е, чичо Боб, какво, май нещо си падаш по онази — жената пастор, а?

— Да си падам ли?

— Аха. Щото май така изглежда — Зак сви рамене. — Не знам дали старите хора си падат по жени или не.

— Ами, да, падат си. Та дали си падам по Маргарет Еставер ли? Не.

— Лъжеш — изведнъж Закари му се ухили. — Все едно — той си пийна още вино. — Аз просто исках да се прибера. През цялото време, докато бях там, си мислех: искам да си ида у дома.

— Е, сега си у дома — обади се Сюзан.

Имаше съботни вечери като тази, когато Пам и симпатичният ѝ съпруг излизаха от асансьора във фоайето на някой апартамент, където из стаите наоколо танцуваха кълба от жълта светлина и изумителни сенки, когато се навеждаше да целуне бузата на хора, които едва познаваше, вземаше чаша шампанско от протегнатата към нея табла, продължаваше напред и виждаше осветени картини върху стени, оцветени в тъмно масленозелено и яркочервено, дълга маса, подредена с кристал, обръщаше се, за да погледне авенюто, което се простираше триумфално чак до хоризонта, еуфория от червени стопове, които се сливаха в движението си напред, после пак се обръщаше към жените, окичени със сребърни и златни колиета върху черните им рокли, застанали там в прекрасните си поръчкови обувки — Пам си мислеше същото, което мислеше и в момента — това е, което исках.

Какво точно имаше предвид, не би могла да каже. Просто то беше истината, която като скоби я обгръщаше плътно и нежно и пробуждащите я съмнения, че живее осъдителен живот, отлитаха — далеч, далеч зад нея. Чувстваше се спокойна и усещането бе толкова завършено, едва ли не трансцендентно, този момент, който се простираше пред нея със своята необорима сигурност. Несъмнено нищо в миналото ѝ — дългите преходи с колелото по селските пътища от детството ѝ, часовете, прекарани в уютната местна библиотека, общата спалня със скърцащия под в „Ороно“, миниатюрният дом на семейство Бърджес, нито дори възбудата на Шърли Фолс, който ѝ се струваше началото на живота ѝ като възрастен човек, нито апартаментът, в който живееха с Боб в Гринич Вилидж, макар да го бе харесвала много, шумът от улиците във всички часове на денонощието, комедийните и джаз клубовете, в които бяха ходили — нищо от тези неща не бе показало, че тя ще поиска това и ще го получи точно тук, този определен вид красота, така грациозно и изумително възприета като даденост от хората, които сега ѝ говореха и кимаха с глава. Домакинът разказваше как той и съпругата му купили някаква ваза във Виетнам преди осем години.

— О, и влюбихте ли се? — попита Пам. — Влюбихте ли се във Виетнам?

— О, да, влюбихме се — рече съпругата и пристъпи към Пам, включвайки всички около себе с погледа си. — Наистина се влюбихме — до смърт. И, честно казано, аз бях тази, която не искаше да ходи там.

— Не беше ли, как да кажа, страшничко? — жената, която питаше, Пам беше срещала на няколко пъти. Тя бе омъжена за известен новинар и южняшкият ѝ акцент, и преди беше забелязвала, се засилваше от изпития алкохол. Дрехите ѝ, какъвто бе случаят и в момента — беше облечена с бяла блуза с копчета и висока якичка, не бяха стилни, а по-скоро изглеждаха износени, за да поддържат онзи вид на южняшка изисканост и прилично възпитание, вменени ѝ преди много години. Пам изпита нежност към нея, към неподатливостта, която бе показала, независимо че се бе отдалечила от нещата, запечатани завинаги в миналото ѝ.

— О, не, красиво е. Страната е много красива — каза домакинята. — Човек никога не би предположил — е, нали знаете... Просто не би се досетил, че тези ужасни неща са ставали там.

Преместена в столовата и придружена до отреденото място — далеч от съпруга ѝ, защото правилата изискваха да се размесят (тя му направи знак с пръсти от срещната страна на дългата маса) — Пам изведнъж се сети, че Джим Бърджес беше онзи, който ѝ каза преди години, когато двамата с Боби за първи път заговориха за местене тук, „Ню Йорк ще те убие, Пам“. Никога не прости на Джим тези думи. Той не бе успял да види апетита ѝ, приспособимостта ѝ, желанието ѝ — непрекъснато — за промяна. Естествено в онези години Ню Йорк беше много различен и, разбира се, двамата с Боб нямаха много пари. Но решимостта на Пам почти винаги се бе оказвала по-силна от разочарованията ѝ и дори когато онзи пръв техен апартамент, толкова мъничък, че миеха чиниите във ваната, загуби първоначалния си чар, а влаковете на метрото бяха наистина страшни, Пам продължаваше да пътува с тях, приемайки безропотно ужасното скърцане на спирачки, когато навлизаха в спирката.

Мъжът до нея я уведоми, че се казва Дик.

— Дик — отрони Пам и веднага си помисли, че звучи, сякаш е намекнала за нещо. — Приятно ми е да се запознаем — той кимна

веднъж с преувеличена вежливост и я попита как се чувства. А Пам се чувстваше — всъщност, — беше на път да се напие. Защото не се хранеше както преди, защото остаряваше, което се отразяваше на метаболизма, и вече не можеше да пие както преди. Желанието ѝ да обясни това на Дик я накара да разбере, че скоро ще се напие или може би вече беше пияна, затова просто му се усмихна. Той я попита любезно, но този път без прикритието на преувеличението, дали работи извън дома си и тя му обясни за работата си на половин работен ден и за това как преди е работела в лаборатория и че може би не му прилича на научен работник, хората ѝ го бяха казвали, че не им прилича на учен, каквото и да означаваше това, и тя смяташе, че ако не прилича на учен, то е, защото не е учен, но е била помощник на един учен, паразитолог...

Дик беше психиатър. С приятна гримаса вдигна веждите си нагоре и постави салфетката в скута си.

— Ей, на всяка цена — рече тя, — давай смело. Анализирай ме от главата до петите. Хич не ми пука.

Пак махна с ръка на съпруга си, който седеше към края на дългата маса до госпожа Еди-коя-си от Юга с бялата ѝ закопчана до горе блуза, докато Дик ѝ разправяше, че не анализира хората като такива, а по-скоро техните желания. Бил консултант в маркетингова фирма.

— Наистина ли? — попита Пам. Друга вечер това можеше да провокира онази ужасна мисъл внезапно да избие най-отпред в съзнанието ѝ: живея погрешно. Друга вечер може би щеше да попита Дик дали е давал Хипократовата клетва, можеше многозначително да го попита дали не използва уменията си на лекар, за да помага на хората да *консумират*, но вечерта беше красива и тя смяташе, че някои аспекти можеше просто да стоят настрана, сякаш клетките ѝ имаха ограничен брой пъти, в които можеха да изригнат в гневен изблик, и този път нямаше да е сред тях; изобщо не я интересуваше, установи тя, с какво се занимава Дик и когато той се обърна да заговори човека от другата си страна, Пам огледа масата и си представи сексуалния живот (или липсата му) на някои от тези хора. Стори ѝ се, че хвана някакъв мъж с увиснали бузи тайничко да спира очи върху жена с широка талия, която му отвърна с втрещен многозначителен поглед и прие за вълнуващ факта, че независимо как изглеждат хората те пак имат

желание да се събличат и да се вкопчват един в друг — притегателната сила на биологията, която отдавна бе надхвърлила предназначението си, защото тези жени бяха минали детеродната възраст... да, Пам, още по средата на хлъзгавата си салата, вече беше пила твърде много.

— Чакайте, чакайте — рече тя и сложи вилицата си на масата, защото някой оттатък спомена за свинска глава, която се търколила в някаква джамия в малък град в щата Мейн.

Човекът, мъж, когото тя не беше виждала досега, ѝ го повтори.

— Да, чух за това — каза тя. Вдигна пак вилицата си; нямаше да признае за Закари. Но задната част на главата ѝ пареше като нажежена, сякаш беше в опасност.

— Доста агресивен акт — рече мъжът. — Гледало се е дело за нарушаване на граждански права, пишеше във вестника.

— Ходил съм на лагер в Мейн — обади се Дик и гласът му прозвуча твърде близо до нея, сякаш говореше в ухото ѝ.

— Дело за граждански права ли? — повтори Пам. — И осъдиха ли го?

— Да.

— Какво означава това? — попита Пам. — В затвора ли ще отиде? — Спомни си как Боб ѝ бе казал, че Зак плаче сам в стаята си. Прониза я безпокойство: Боб не бе дошъл на коледното ѝ тържество. — Кой месец сме? — попита.

Домакинята, която беше пътувала до Виетнам, се изсмя.

— И аз изпадам в тези състояния, Памела. Понякога не помня дори коя година сме. Февруари е.

— Ще го приберат в затвора само ако наруши санкциите — отговори мъжът. — В общи линии ограниченията са просто да стои далеч от джамията и да не притеснява сомалийската общност. Струва ми се, че с това щатът е искал да изпрати послание.

— Мейн е странно място — сподели мислите си друг. — Никога не знаеш накъде ще тръгне.

— Вижте — обади се жената с широката талия, която бе фиксирала с поглед мъжа с увисналите бузи. Избърса внимателно устата си с голямата бяла салфетка и хората трябваше възпитано да изчакат, за да чуят какво ще каже. Тя продължи: — Съгласна съм, че е агресивен акт от страна на този младеж. Но страната е уплашена — положи тихо двата си юмука върху масата и погледна първо надясно,

после наляво. — Тъкмо днес сутринта се разхождах покрай реката до Грейси Маншън и видях как кръжат хеликоптери и патрулни лодки, и си помислих: „Мили боже, сигурно всеки момент пак ще ни ударят.“

— Само въпрос на време е — обади се някой.

— Разбира се. И най-добре ще направим, ако забравим за това и си живеем живота — един мъж, който седеше по-нататък до г-жа Едикоя-си, отбеляза с тон на отвращение.

— Винаги ме е впечатлявало как хората реагират в кризисни моменти — каза Дик.

Но Пам вече се бе отдръпнала от глупавото лустро на вечерята; тъмното присъствие на Закари — о, Закари, тъй слаб и тъмноок, такова тъжно и сладко дете беше! — неговото присъствие бе нападнало стаята, непочувствано, разбира се, от никого освен от нея; тя беше негова *леля*. И седеше там и го предаваше. Съпругът ѝ нямаше да каже нищо, знаеше го; един поглед в негова посока ѝ показва, че разговаря със съседа си по маса. Беше сама сред тези хора и семейство Бърджес изникна пред очите ѝ. „Ой“, едва не въздъхна на глас, спомняйки си как отиде да посети Закари, току-що роден, бебето с най-старчески вид, което беше срещала. И горката Сюзан, мълчалива руина — май не щеше да суче или нещо такова. Пам и Боби спряха да ги посещават толкова често след време, беше прекалено потискащо, заяви Пам, и дори Боби се съгласи с нея. Хелън споделяше мнението ѝ. Пам наблюдаваше как отнасят салатената ѝ чиния и я заменят с ризото с гъби.

— Благодаря — каза тя, защото винаги благодареше на прислугата. Преди години, когато за пръв път попадна в този живот чрез новия си брак, пристигна на едно подобно парти и разтърси ръката на мъжа, който им отвори вратата.

— Аз съм Пам Карлсън — заяви и той изглеждаше леко притеснен, после попита дали може да ѝ вземе палтото. Приятелката ѝ Джанис я откряна, че това бил икономът. Бе разказала на Боби за това. Разбира се, той беше чудесен, само нехайно сви рамене в отговор.

— Чета невероятна книга от една сомалийска писателка — казваше някой в момента и Пам се обади:

— Ей, и аз искам да я прочета.

Звукът от собствения ѝ глас пропъди присъствието на Зак. Но, о, ето че дойде тъгата — тя сложи ръка върху чашата с вино, за да откаже

да я допълнят — предишният ѝ живот, двайсетте години със семейство Бърджес, не можеше да живееш този живот толкова дълго и да си мислиш, че той ще изчезне! (Беше си въобразявала, че може.) Не беше единствено Зак, беше Боб, с откритото му, добродушно лице, сините очи, дълбоките бръчки на усмивката му, които браздыха лицето му. До деня, в който умре, Боб щеше да бъде нейният дом — и колко ужасно, не го бе знаела досега! Не се обърна да погледне настоящия си съпруг, нямаше да има значение дали ще го стори или не, в моменти като този той в действителност не ѝ беше по-познат от който да било мъж в стаята, всичко се изнизваше край нея с лекотата на огромното ѝ безразличие, защото те бяха почти нереални и едва ли имаха някакво значение за нея, съществуваше само дълбокото привличане, като метал от магнит, което упражняваше присъствието на Закари и Боб — и на Джим и Хелън, на всички тях. Момчетата Бърджес, Бърджесови! Съзнанието ѝ се изпълни с малкия Закари в Стърбридж, братовчедите му го викат да направи това, да направи онова и горкичкото малко тъмнокосо същество имаше вид, че просто не знае как да се забавлява, и Пам се беше замислила тогава дали пък не е аутист, макар че, разбира се, го бяха тествали за всичко, Пам, която през онзи ден в Стърбридж вече знаеше, че ще напусне Боб, но той още не знаеше и държеше ръката ѝ, докато водеха децата към снекбара, страшно я заболя сърцето при спомена за това и тя обърна глава. От долния край на масата мъжът, който се бе изказал пренебрежително за заплахата от терор, заявяваше:

— Няма да гласувам за жена президент. Страната не е подготвена за това и аз не съм готов за него.

А южнячката Еди-коя-си, с яркочервено лице, се изцепи най-неочаквано и шокиращо:

— Ами, тогава, еби си майката! — И тресна вилицата си върху чинията, и една невероятна тишина обгърна стаята.

В таксито Пам каза:

— Беше забавно, а? — щеше да се обади рано сутринта на приятелката си Джанис. „Мислиш ли, че мъжът ѝ се е притеснил? На кого му пука, прекрасно беше!“ Тя плесна с ръце и добави: — Боб не дойде на коледното тържество тази година, чудя се какво да мисля — но вече не усещаше тъга, натискът на скръбта, която я бе завладяла на масата, копнежът по всички хлапета Бърджес и усещането, че старият

й познат живот е незаменим — всичко това бе преминало както отшумява мускулният спазъм в стомаха и изчезването на болката създаваше прекрасно усещане. Пам погледна през прозореца и хвана ръката на мъжа си.

* * *

Центърът на града беше натъпкан с хора по обедно време, тротоарите преливаха от пешеходци, които се придвижваха през задръстените от трафика кръстовища, някои на път за ресторанта, където може би щяха да сключат сделка. Днес имаше и допълнителен наплив, тъй като най-голямата банка в света бе обявила първата си загуба от ипотеките за доста над десет милиарда долара, и хората не знаеха какво означава това. Имаше мнения, естествено, и блогърите пишеха, че до края на годината ще има хора, принудени да заживеят в колите си.

Дороти Англин не се притесняваше, че ще трябва да живее в кола. Имаше толкова много пари, че дори да загубеше две трети от тях, пак можеше да си живее точно по начина, по който беше свикнала, и докато седеше в това снобско кафене на 57-а улица, близо до Шесто авеню, с една приятелка, с която се бе запознала на благотворително събитие от програмата „Изкуството в училище“, мислите ѝ бяха, както винаги се случваше напоследък, отправени към дъщеря ѝ, а не върху програмата, която обсъждаха, и не върху финансовото състояние, пред което може би бе изправена страната. Бегло кимаше с глава, за да даде вид, че слуша, когато вдигна очи и видя как Джим Бърджес седи на една маса с новата си помощничка. Не спомена нищо за това пред приятелката си, но внимателно наблюдаваше и двамата. Дороти разпозна младата жена: един ден, когато се отби в офиса, бяха разговаряли. Дороти я смяташе за срамежливо момиче, с дълга коса и тънък кръст. Седяха на маса в дъното на ресторанта и никой от двамата — така ѝ се струваше — не я беше видял. Гледаше ги, когато момичето сложи пред устата си голяма салфетка, сякаш да прикрие усмивка. До масата в охладителя се изстудяваше бутилка вино.

Джим се наведе напред, после се облегна, скръствайки ръце, наклонил глава, все едно чакаше отговора ѝ. Пак салфетката към

устата. Приличаха много на пауни с разперени опашки. Или пък на кучета, дето си душат задниците. (Хелън, помисли си Дороти, Хелън, Хелън, Хелън. Бедната глупава Хелън. Но не го помисли с дълбоки чувства, бяха само думи, които се изнизаха през съзнанието ѝ.) Те се надигнаха да си вървят и Джим леко докосна гърба ѝ, докато я съпровождаше към вратата. Дороти постави менюто изправено пред лицето си и когато го свали, видя ги на тротоара, смееха се и се движеха без задръжки — не, не я бяха видели.

Класика: той беше достатъчно стар, за да ѝ бъде баща.

Това всъщност си мислеше Дороти, докато се преструваше, че слуша приятелката срещу нея на масата. Нейната дъщеря също имаше лоши прояви в гимназията, но сега се справяше добре в „Амхърст“ и това щеше да накара Дороти да се почувства по-добре по отношение на собствената си дъщеря. Но Дороти не можеше да спре да размишлява над това, което беше видяла. Разбира се, би могла да звънне на Хелън и небрежно да подхвърли: „О, видях Джим с помощник-адвокатката, не е ли прекрасно, че тъй добре се разбират?“ Но нямаше да го направи.

— Всичко е наред — бе казал Алън, докато двамата се приготвяха за лягане. — Те отдавна работят заедно върху едно дело и добре се справят. Не мисля, че Есмералда има много пари. Гледам, че повечето дни яде обяда си от пластмасова съдинка на бюрото. Убеден съм, че Джим ѝ се отблагодарява, като я е извел на хубав ресторант.

— Бяха поръчали бутилка вино в най-скъпото заведение на 57-а улица. Джим не пие дори когато е на почивка — добави тя. — Надявам се, че не го е писал за сметка на фирмата.

Алън прибра мръсните си чорапи от пода. Докато отиваше към коша за пране, каза:

— На Джим му е тежко напоследък, откакто племенникът му в Мейн загази. Наистина е притеснен от това. Виждам го.

— Откъде го виждаш?

— Скъпа, познавам човека от доста години. Когато е отпуснат или когато се готви за битка, той говори. Отваря уста и думите излизат. Но когато мисълта му блуждае, той мълчи. А вече от месеци е доста мълчалив.

— Е, днес не беше — възрази Дороти.

Абдикарим се мъчеше да остане буден, защото нощта му носеше сънища, които го приковаваха към леглото, сякаш огромни камъни го затискаха. Вече всяка нощ сънят се повтаряше: синът му Баши го поглеждаше озадачено, докато камионът приближаваше — отпърво бавно, после бързо и накрая с писък спирачките удряха пред вратата на магазина му в Могадишу. В каросерията бяха натоварени момчета, неколцина от тях не по-големи от сина му. Абдикарим зърна бързото, по младежки жизнено раздвижване на крака и тънки ръце, докато те скачаха от камиона на земята, тежките пушки, препасани през рамо или легнали в ръцете им. Тихото (в съня) разбиване на бара, на рафтовете, внезапният ужасяващ хаос, приливната вълна на ада, която се надигна и ги заля. Злото дойде при тях, защо си бе мислил, че няма да дойде?

Абдикарим бе имал много нощи, петнайсет години измерени в нощи, за да мисли за това и винаги стигаше до едно и също. Трябваше да напусне Могадишу по-рано. Трябваше да обедини в едно двата свята в съзнанието си. Баре беше избягал от града и когато групата от съпротивата се разцепи на две, сякаш мозъкът на Абдикарим се разполови. А когато съзнанието обитава два свята, то не вижда. Единият свят в него казваше: Абдикарим, в този град има насилие, изпрати надалеч жена си и малките си момичета — и той го беше сторил. Другата част на разсъдъка му настояваше: ще остана със сина си и ще задържа магазина.

Синът му, висок, тъмноок, втрещен в баща си, ужасен, а зад него улицата и стените, които се преобръщат, прах и дим и момчето пада, сякаш са дръпнали ръцете му на една страна, а краката на друга... Да стрелят беше достатъчно ужасно за този му живот и за следващия, но не и достатъчно за тези изтърпели лишения момчета-мъже, които се бяха втурнали през вратата, разцепени рафтове и маси, които размахваха големите си американски пушки. По някаква причина — без причина — един бе изостанал и с приклада бяхтеше Баши, докато

Абдикарим пълзеше към него. В съня си той никога не стигаше до сина си.

Виковете му доведоха тичешком Хавийя и тя му прошепна нещо успокоително, и му направи чаша чай.

— Не съжaliaвай, чичо — отвърна му, защото той винаги ѝ се извиняваше в такива ноци, че виковете му я будят.

— Онова момче — каза ѝ една ноц, — Закари Олсън. Къса ми сърцето.

Хавийя кимна.

— Но ще го накажат. Главният прокурор на САЩ се готви да го накаже. Пастор Еставер знае това.

Абдикарим поклати глава в затъмнената стая, пот се стичаше от лицето във врага му.

— Не, къса ми сърцето. Ти не го видя. Той не е това, което видяхме във вестника. Той е едно уплашено... дете — довърши тихо.

— Сега живеем на място, където има закони — успокои го тя. — Уплашен е, защото е нарушил закона.

Абдикарим продължи да клати глава.

— Не е правилно — прошепна — за никого, все едно има ли или няма закони, да продължава да се всява страх.

— Та него ще го накажат — тя повтори търпеливо. Абдикарим взе чая и отпи малко, после ѝ каза да върви да си ляга. Не заспа повече, лежеше с влажно тяло на леглото и копнежът в сърцето му беше същият, какъвто винаги е бил — да се върне на мястото, където бе паднал синът му. Възможно най-лошият миг в живота му и най-съкровеното му желание беше да се върне към него, да докосне мократа коса, да държи онези ръце — не беше обичал някого толкова силно и дори в ужаса, или може би поради ужаса, да държи пребития си син бе чисто усещане, чисто като синьото небе. Да полегне там, където за последно е бил синът му, да притисне лице в онова, което вече стотици пъти бе заменило пръстта и отломките през изминалите години, му се струваше в такива моменти всичко, което искаше от живота. Баши, сине.

Той лежеше в леглото си на тъмно и размишляваше върху DVD-то, което бе взел от библиотеката, когато за първи път дойде в Шърли Фолс. „Моменти от американската история“, но единственият момент, който Абдикарим гледаше отново и отново седмици наред, беше

убийството на президента заради онези сцена, където костюмираната в розово съпруга се хвърля през задната част на колата и се мъчи да достигне онова късче от съпруга си, което е видяла да отлита. Той не вярваше в нещата, които се говорят за тази известна вдовица: че се интересува само от пари и дрехи. Беше записано и той го видя. Тя бе почувствала в живота си същото, което и той бе изпитал в своя. Макар че бе починала (след като бе живяла до възрастта, на която беше той сега), Абдикарим мислеше за нея като за свой таен приятел.

На сутринта, вместо да отиде от джамията в магазина си на Грейтъм Стрийт след молитва, Абдикарим тръгна по Пайн Стрийт към унитариянската църква, за да потърси Маргарет Еставер.

* * *

Измина месец. Вече беше краят на февруари и макар по земята в Шърли Фолс все още да имаше сняг, слънцето се издигаше по-високо в небето и бе причината за по няколко часа в някои от дните снегът да омекне и да започне да се топи и да проблясва под жълтата светлина, която затопляше стените на сградите и образуваше по краищата на паркинга пред мола малки криволичещи ручейчета. Сега често се случваше, когато Сюзан си тръгваше от работа в края на деня и пресичаше голямото павирано пространство, въздухът все още да задържа пролетната светлина. В един от тези следобеди мобилният ѝ телефон зазвъня, докато влизаше в колата си. Не беше свикнала с този вид телефони като другите хора; все още се изненадваше, когато звънне, и се чувстваше така, сякаш разговаряше по нещо по-несъществено от обикновена бисквитка. Бързо извади апарата от чантата си и чу гласа на Чарли Тибетс, който ѝ съобщаваше, че в края на седмицата федералните власти ще предявят обвинение на Закари за разпалване на етническа омраза. Били се забавили поради проблема с показване на намерение, но сега смятали, че имат доказателства. Вътрешен източник му бил казал това. Гласът му звучеше изнемощяло.

— Ще се борим — увери я, — но положението е лошо.

Сюзан се изтегли от паркинга толкова бавно, че от една кола зад нея натиснаха клаксона. Мина покрай боровата горичка край пътя, спря на кръстовището със слънчевите очила на очите, продължи край

болницата и църквата и край старите дървени къщи и влезе във входната алея пред дома си.

Зак беше в кухнята.

— Не мога да готвя — рече той. — Но знам как да използвам микровълновата фурна. Купих ти замразена лазаня, а на себе си макарони със сирене. Можем да хапнем и ябълково пюре. То си е почти като сготвено.

Той сервира масата и изглеждаше доволен от постижението си.

— Закари.

Тя отиде да си закачи палтото и както стоеше до вратата на гардероба, сълзи рукнаха от очите ѝ; избърса ги с ръкавицата. Чак след като се увери, че си е изял вечерята, му разказа за обаждането на Чарли. После гледаше как той се е втренил в нея. Взираше се в стените, в мивката и после обратно в нея. Кучето започна да скимти.

— Мамо — продума почти шепнешком.

— Недей, всичко ще се оправи — рече тя.

Той я погледна с полуотворена уста и бавно поклати глава.

— Скъпи, сигурна съм, че чичовците ти ще дойдат отново тук заради това. Ще имаш сериозна подкрепа. Виж, миналия път се справи.

Закари не спираше да клати глава. Каза ѝ:

— Мамо, разтърсих се в интернет. Ти не знаеш — тя чуваше лепкавото премлясане на устата му, която беше пресъхнала. — Много по-лошо е — той се изправи.

— Кое, скъпи? — каза го спокойно. — Кое е това, дете не знам?

— Федералните обвинения в разпалване на етническа омраза, мамо.

— Разкажи ми — под масата тя силно скрита горкото куче, защото направо ѝ се искаше да крещи срещу скимтящото животно, дете притискаше носа си в скута ѝ. — Седни, скъпи, и ми разкажи.

Зак остана прав.

— Ами например като онзи, дете — някъде, не си спомням къде — беше изгорил кръст на моравата на някакъв цветнокож и отишъл в затвора за осем години — очите на Зак се бяха покрили с червени жилки, навлажнени.

— Закари. Ти не си изгорил кръст на моравата на някой цветнокож — заговори тихо, отчетливо.

— Пък някакъв друг креснал на една цветнокожа жена и я заплашил с нещо, и го прибрали за шест месеца. Мамо. Аз... аз не мога — слабите му рамене се повдигнаха. Бавно той седна обратно.

— Това няма да се случи, Закари.

— Но как можеш да го кажеш?

— Защото не си направил тези неща.

— Мамо, ти видя онзи съдия. Той ми каза — следващия път си донеси четката за зъби.

— Всички казват така. Казват го и на някое хлапе с глоба за превишена скорост, казват го, за да сплашат младите. Глупаво е. Глупаво, глупаво.

Закари кръстоса дългите си ръце върху масата и положи глава върху тях.

— Джим ще помогне на Чарли да се погрижи за това — каза Сюзан. — Какво, скъпи? — защото синът ѝ смотолевил нещо в ръцете си.

Закари вдигна глава и я погледна скръбно.

— Мамо, не си ли забелязала? Джим не може да направи нищо. И мисля, че блъсна Боб, или нещо подобно, последната нощ в хотела.

— Блъсна Боб ли?

— Няма значение — Зак се поизправи. — Няма значение. Мамо, не се тревожи за мен.

— Миличък...

— Не, наистина — Зак леко присви рамене, сякаш страхът му от по-рано просто се бе изпарил. — Няма значение. Наистина.

Сюзан стана и пусна кучето навън. Както стоеше до вратата, хванала топката ѝ с ръка, тя почувства във въздуха едва доловимата влага на далечната, на приближаваща пролет и за миг я обзе абсурдното предчувствие, че ако държи вратата отворена, ще бъдат свободни. А ако я остави да щракне и да се затвори, завинаги ще се запечатат вътре. Тя решително бутна вратата и се обърна назад към кухнята.

— Аз ще измия чиниите. Ти си намери нещо по телевизията.

— Какво?

Повтори думите си и синът ѝ кимна, като каза тихо:

— Окей.

Чак след часове се усети, че не е пуснала кучето обратно вътре. Но то беше там, на задната веранда, и козината му беше студена, когато легна в краката ѝ.

— Хелън — бе казал Джим онази сутринта, седейки на ръба на леглото. — Толкова си добричка. — После започна да си обува чорапите. Минавайки край нея на път за гардеробната, сложи ръка на главата ѝ. — Добър човек си ти. Обичам те.

Тя едва не каза: „О, Джими, не отивай на работа днес“, когато се обърна, за да го гледа как се движи, но се сдържа, защото се бе събудила с усещането, че е като неспокойно дете, и ако заговореше сега по този начин, щеше да се почувства още по-зле. Затова стана, облече халата си и рече:

— Хайде да идем на театър през уикенда. Да гледаме нещо неизвестно, да речем на най-затънтените преки на Бродуей.

— Разбира се, Хели — той се обади от гардеробната; тя чу как закачалките тракат по пръчката. — Намери нещо и отиваме.

Все още по халат, тя седна на семейния компютър в стаята до кухнята и прегледа всички пиеси в Ню Йорк. Но тъй като апетитът ѝ към това позатихна, избра постановка на Бродуей за някакво южняшко семейство, което било според рекламата във весел разпад. После се облече и се сети за една своя възрастна леля от миналото, която ѝ беше казала: „Не съм вече гладна, Хелън.“ И след няколко месеца бедната жена умря. Очите ѝ плувнаха в сълзи, като си припомни, и вдигна телефона и си взе час при лекаря за пълен профилактичен преглед. Хелън не смяташе, че не е гладна за храна, но вярваше, че част от апетита ѝ липсваше. Лекарят можел да я види в понеделник; имало отменен преглед. Това я накара да се почувства енергична и когато затвори, се сети колко мил беше Джим тази сутрин и това я стопли, сякаш бе получила хубав подарък, за който бе забравила. Ще прекара деня в Манхатън. Вдигна телефона и се обади на две жени от Кухненския кабинет. Едната трябваше да иде да ѝ сложат зъбен имплант, а другата обядваше с възрастната си свекърва, но реакцията им — О, Хелън, жалко, че не съм свободна! — ѝ създаде жизнерадостно чувство.

На тротоара пред „Блумингдейлс“ Хелън дочу как една пълничка жена казва в мобилния си телефон: „Купих тези възглавници за предната стая и са абсолютно точния цвят“, и изведнъж я изпълни топла, носталгична радост — все едно беше съзряла първия минзухар за сезона. Тази пълна жена, с огромни торби, които се блъскаха в масивните ѝ бедра, щастливо живееше живота си. Това беше луксът на обикновеното и то припомни на Хелън какво е изпуснала несъзнателно, но то беше тук: приятелките от Кухненския кабинет, които искаха да бъдат с нея, любвеобилният ѝ съпруг, здравите ѝ деца, не, нищо не беше изгубила.

Докато седеше в кафенето на седмия етаж на „Блумингдейлс“, оставила настрана замразеното кисело мляко със сироп от мелба отстрани, телефонът ѝ иззвъня.

— Няма да повярваш — рече Джим — Закари е изчезнал. Няма го.

— Джими, не може просто да го няма — тя се мъчеше да задържи тънкия телефон в ръка, като същевременно бършеше уста със салфетка, усещаше сироп от мелба по устната си.

— Разбира се, че може, и го няма — той не звучеше ядосан. Звучеше съсипан. Хелън не бе свикнала да чува мъжа си съсипан. — Довечера тръгвам за там.

— Нека да дойда с теб — тя вече правеше знак на сервитьорката за сметката.

— Ако искаш. Но Сюзан наистина е закъсала. Оставил ѝ е бележка. На нея пише: „Мамо, съжалявам.“

— Оставил е бележка?!

Тя намери такси и през цялото време, докато пътуваха по ФДР и по Бруклинския мост, си мислеше за Закари и неговата бележка. За Сюзан — не можеше да си представи Сюзан — крачи напред-назад ли, звъни в полицията? Какво ли прави човек в такива обстоятелства? Обажда се на Джим, ето какво прави. (Ако държим да бъдем искрени, у Хелън имаше — докато таксито се клатушкаше и подскачаше по Атлантик авеню — миниатюрно късче от нещо остро и възбуждащо. Тя вече разказваше историята на децата си: О, беше ужасно, баща ви бе толкова притеснен, нямахме информация и аз хукнах обратно и двамата хванахме самолета.)

Чарли ѝ беше казал да не го прави още и Джим и беше казал същото, ала докато чакаше братята си да пристигнат, тя вдигна телефона и се обади на Гери О'Хеър. Наближаваше време за вечеря и се беше приготвила да затвори, ако чуе гласа на жена му, но вдигна Гери. Така Сюзан изплю камъчето, че Закари е изчезнал.

— Гери, какво да правя?

— Кажи ми откога го няма.

Не знаеше. Когато тръгваше в осем за работа, си беше вкъщи или поне колата му беше там. Но в един, като се върна, защото бизнесът не вървеше и шефът ѝ каза, че може да вземе по-дълга обедна почивка, тя влезе в кухнята и намери бележката на масата, и на нея пишеше: „Съжалявам, мамо.“ И колата му я нямаше.

— Липсват ли вещи от къщата? Дрехи?

— Някакви дрехи, мисля, и вълненият сак, и мобилният телефон. Компютърът му също, и портфейлът. Той има лаптоп. Човек не си взима лаптопа, когато се самоубива, нали? Знаеш ли някой да го е правил досега?

Гери попита има ли признаци да е влизано с взлом и тя каза не. Обясни, че наемателката ѝ, Джийн Дринкуотър, е била в жилището си на горния етаж и не е чула нищо.

— Държите ли вратите заключени през деня?

— Да.

— Мога да пратя някой да поогледа наоколо, но...

— О, не, недей. Просто исках да знам... чакам братята си, скоро ще бъдат тук... просто исках да знам дали някой би взел компютъра си, ако мисли да се самонарани.

— Няма начин да знаем, Сюзан. Депресиран ли беше?

— Уплашен — сега тя запъна. Предположи, че Гери сигурно знае, че федералните власти ще заведат дело до края на седмицата, но всичко, което искаше да чуе, бе някой да ѝ каже, че синът ѝ е жив. А никой не можеше да я увери в това.

Гери рече:

— Имаме пълнолетен мъж, който, доколкото знаем, е напуснал дома с колата си и някои свои вещи. Няма основания да смятаме, че е имало външна намеса. В случай на изчезване дори не се завежда сигнал през първите двацет и четири часа.

Тя знаеше това от Чарли и Джим.

— Съжалявам, че те обезпокоих — извини се.

— Не ме безпокоиш, Сюзан. Просто си нормална майка. Братята ти скоро ли ще дойдат? Нали няма да си сама тази нощ?

— Току-що паркираха. Благодаря ти, Гери.

Гери остана задълго в хола, докато жена му го повика, за да каже, че вечерята е на масата. Във всичките си години като полицай никога не бе успял да разбере — и защо ли пък ще разбира? — как става така, че едни неща се случват на определени хора, а не на други. Собствените му синове станаха хора. Единият беше щатски полицай, а другият — учител в гимназията, и кой можеше да каже защо той и жена му бяха извадили този късмет? Той можеше да секне още утре. Беше наблюдавал как късметът на хората им изневерява заради един телефонен разговор, едно почукване на вратата. Всеки полицейски началник знаеше колко бързо може да се обърне късметът. Той отиде в трапезарията и издърпа стола на жена си.

— Какво правиш? — попита тя закачливо. Изненада го, като обгърна с две ръце врата му и в миг двамата затананикаха любимата си песен, песен на Уоли Пакър от ранните им дни заедно — *Имам странното чувство, че ще бъдеш моя...*

* * *

Момчетата Бърджес седяха край кухненската маса и разискваха случилото се. Хелън също седеше с тях и се чувстваше не на място. Кучето непрекъснато вреше дългия си нос в скута ѝ и когато мислеше, че никой не я гледа, тя със сила го избутваше настрани. То скимтеше, затова Сюзан щракна с пръсти и изкомандва: „Легни.“ Ръцете ѝ трепереха и Боб я посъветва да вземе успокоително, ала тя отговори, че вече е пила хапче. После каза:

— Искам само да знам, че е жив.

— Хайде добре да поогледаме — продума Джим. — Давайте.

Братята заедно със Сюзан се качиха на горния етаж в стаята на Закари. Хелън остана на мястото си, все още с палто, къщата беше студена. Чу ги как ходят над главата ѝ, чу приглушения им говор. Останаха горе дълго, вратичките на гардероба се отваряха, чекмеджетата се отваряха и затваряха. На кухненския барплот имаше списание със заглавие „Прости манджи за прости хора“ и в един момент Хелън го запрелиства. Всяка рецепта беше написана забавно. Сложете масло и кафява захар върху морковите и децата ви никога няма да се усетят, че ядат нещо полезно за тях. Тя въздъхна и го остави. Пердетата на прозореца над мивката бяха в цвят горена захар с малки ружчета по долния край и други по протежение на целия горен ръб. От дълго време не беше виждала такива пердета. Седеше с ръце в скута си и усещаше липсата на годежния си пръстен, който сега беше при бижутера. На пръста ѝ бе останала само проста халка и усещането беше странно. Спомни си, че не е отменила часа при лекаря в понеделник и се зачуди дали не трябва да прехвърли часовника си на другата китка, за да не забрави, че трябва да се обади още рано сутринта, но не помръдна, а после Сюзан и братята се върнаха долу.

— Мисля, че е избягал — обяви Джим. Хелън не отговори. Не знаеше какво да каже. Бяха решили, че Боб ще остане в къщата за през нощта, а Хелън и Джим ще идат на хотел.

— Уведоми ли Стив? — попита тя и стана, а Сюзан я погледна, сякаш през цялото това време не беше забелязала, че тя е там.

— Разбира се — отговори ѝ.

— Той какво каза?

— Беше любезен. Много притеснен — отговори Джим.

— Е, това е добре. Някакви предположения от негова страна? — Хелън си сложи ръкавиците.

— Какво може да направи той от толкова далеч? — рече Джим отново вместо сестра си. — Горе има принтирани имейли от него, в които заръчва на Зак да иде на училище, да си намери интереси, хобита, такива работи. Готови ли сме?

Боб се обади:

— Сузи, не може ли да увеличиш отоплението, щом ще оставам? — и тя обеща, че ще го стори.

Когато пътуваха по моста към хотела си, Хелън попита:

— Къде би могъл да избяга?

- Не знаем, нали така?
— Но какъв е планът ни, Джими?
— Чакаме.

Тя си помисли колко ужасяваща изглежда мастиленосинята река от двете им страни, колко е тъмна нощта тук.

— Горката Сюзан — и го мислеше. Но ѝ се стори, че думите ѝ прозвучаха фалшиво и Джим не отговори.

* * *

На следващия следобед в хотела имаше сватба. Денят беше слънчев, а небето синьо. Снегът искреше и реката искреше, сякаш някой с лека ръка бе разхвърлял диаманти из въздуха. На голямата хотелска тераса над реката сватбарите се бяха наредили за снимки, хората се смееха, сякаш не беше студено. Хелън ги виждаше, но не можеше да ги чуе, защото стоеше високо над тях, на балкона и шумът от реката заглушаваше всички звуци. Булката носеше бял пухкав жакет над бялата си рокля. Не беше млада, забеляза Хелън. Сигурно ѝ е втора сватба. Ако е така, беше смешно да се облече в традиционен булчински тоалет, но в днешни времена хората правеха каквото си искат и освен това тук беше Мейн. Съпругът беше пълничък, с щастлив вид. Тя почувства лека завист. Обърна се, за да се върне в стаята.

— Отивам до къщата. Ти ще дойдеш ли? — Джим седеше на леглото и си чешеше ходилата. Току-що беше взел душ след тренировката в спортния салон на хотела и неистово чешеше босите си крака. Струваше ѝ се, че откакто са пристигнали, все си чеше краката.

— Ако мислех, че мога да помогна, бих дошла, разбира се — рече Хелън, която бе изтраяла цялата сутрин в къщата на снаха си. — Но не виждам присъствието ми да има някакво значение.

— Както искаш — отвърна той. На килима имаше бели люспици кожа.

— Джими, спри вече. Направо си раздираш краката. Виж какво направи.

— Сърбят ме.

Тя седна в стола до бюрото.

— Колко още ще стоим тук?

Той спря да се чеше и я погледна.

— Не знам. Колкото трябва, за да разберем какво става. Не знам. Къде са ми чорапите?

— От другата страна на леглото — тя не искаше да ги докосва.

Той се протегна, започна да ги обува методично.

— Не можем да я оставим сама точно сега. Трябва да ѝ помогнем да премине по-леко през това премеждие, каквото и да е то. Или се окаже, че е.

— Тя трябваше да помоли Стив да долети. Той трябваше да ѝ предложи — Хелън стана и се отправи обратно към терасата. — Хората там долу се женят. Посред зима. Навън.

— Защо Сюзан да го моли да идва? Не го е виждала от седем години, той не е виждал сина си от седем години. Защо трябва да го трае сега?

— Защото. Имат това дете заедно — обърна се с лице към мъжа си.

— Хели, с това малко ме побъркваш. Не искам да се карам с теб. Защо ме принуждаваш да влизам в спор? Сестра ми изживява нещо, което сигурно е най-лошото, което може да изживее един родител, да не знае къде е синът ѝ, да не знае дори дали е жив.

— Не е твоя вината — рече тя. — Не е и моя.

Джим стана, напъха крака в обувките. Потупа джобовете си за ключовете на колата.

— Щом не искаш да си тук, Хелън, иди си вкъщи. Качи се на някой самолет още тази вечер. На Сюзан ѝ е все едно. Дори няма да забележи — дръпна ципа на палтото си. — Казвам ти истината. Няма проблем.

— Няма да тръгна и просто да те оставя тук.

Тя прекара следобеда увита в топли дрехи на разходка край реката. Слънцето все още блестеше върху снега, а и върху водата. Поспря, когато видя нещо като военен мемориал. Никога не го беше забелязвала, но пък и не бе идвала в Шърли Фолс от незапомнен брой години. Представляваше големи плочи гранит, разположени в кръг. Като се вгледа по-отблизо, с изумление установи, че една от тях беше за млада жена, наскоро убита в Ирак. Алис Риу. Двайсет и четири годишна. На възрастта на Емили.

— О, миличкото сладурче — прошепна тя. Обгърна я тъга, проникна и в слънцето. Обърна се и тръгна обратно към хотела.

Камериерката стресна Хелън, както бе застанала пред стаята им с количката с хавлиени кърпи: беше облечена в роба от главата до петите и само лицето ѝ се показваше, закръглени кафяви бузи и блестящи тъмни очи, което означаваше, че вероятно е сомалийка, защото Хелън не можеше да се сети за никакви други цветнокожи мюсюлмани тук в Шърли Фолс, Мейн.

— Здравейте — рече тя бодро.

— Здравейте — момичето или пък можеше да е и жена на средна възраст, как би могла да прецени, лицето бе непроницаемо за нея — отстъпи крачка със засрамен жест и когато Хелън влезе в стаята си, тя вече беше оправена. Дано не забрави да остави добър бакшиш.

Боб се появи към пет часа, вероятно, помисли си Хелън, за да пийне и да си почине от отчаянието на сестра си.

— Влез, влез — каза тя. — Как е сестра ти.

— Все същото — Боб си взе мъничко шишенце скоч от минибара.

— И аз ще пийна — обяви Хелън. — Не позволявай на Сюзан да идва в хотела. Камериерката е сомалийка, мисля. Сомали, извинявай — с ръка тя направи жест, за да покаже облеклото от глава до пети, което бе видяла да носи жената.

Боб я погледна с леко озадачен вид.

— Не мисля, че Сюзан им е ядосана.

— Не е ли?

— Ядосана е на областния прокурор и на помощник-прокурора на САЩ, а също и на канцеларията на главния прокурор, на пресата — нали знаеш, на цялата тази клика. Слушай, мога ли да пусна новините?

— Разбира се — но всъщност имаше против. Стана ѝ неудобно, че седи там с шишенцето уиски от хотелската стая, стресната от новината, че фондовият пазар вчера е паднал с четиристотин и шестнайсет пункта и тя не може дори да спомене за това, защото би било липса на уважение към кризата със Зак в семейство Бърджес, а и тъжна също, защото взрив в Ирак беше убил осем американски войника и деветима цивилни, тъй като сега свързваше това с мемориала, който бе видяла край реката, ох, толкова много хора

умираха навсякъде, какво може да се направи, нищо! Бяха я откъснали от всичко познато (децата, искаше ги пак малки, влажни от банята)...

— Мисля си, че може би утре ще се върна у дома — каза тя.

Боб кимна и все поглеждаше към телевизора.

* * *

Следобедната светлина над реката бе приглушена изпод слоевете леки облаци и сивият килим на хотелската стая изглеждаше като по-тъмен нюанс на сивото небе, а перилата на малкия балкон, гледани през прозореца, бяха плътна тънка линия в още по-тъмен цвят. Джим имаше изнемощял вид. Тази сутрин бе закарал Хелън до аерогарата в Портланд и докато се върне, Сюзан бе взела решение да подаде в полицията заявление за издирване на изчезнал човек.

— Още няма издадена заповед за арест от федералните — спореше тя и това беше вярно. — А условията на гаранцията му и разпореждането за спазване на гражданските права изискват от него само да стои далеч от сомалийската общност.

— Въпреки това — каза Боб търпеливо — не съм убеден, че искаме точно сега да го вкарваме в системата като изчезнал.

— Но той е изчезнал — извика Сюзан, затова те отидоха с нея в полицията и подадоха молба за издирване. Описанието на колата на Зак — номерът ѝ се появи на компютърния екран — също влезе в молбата, естествено, и сега, като знаеше, че полицията я издирва, гърлото на Боб се сви от страх, но и от надежда. Представяше си момчето в някоя мъничка мотелска стая, торбата с дрехите му на пода, а Зак легнал на леглото и слуша музика от компютъра си. И чака.

Джим и Боб закараха Сюзан обратно в дома ѝ. Джим остана зад волана в алеята.

— Суз, ще ни изчакаш малко. Двамата с Боб трябва да завъртим някои телефони в хотела. Ще се върнем скоро, за вечеря.

— Г-жа Дринкуотър приготвя вечеря. Но аз не мога да ям — прошепна тя на излизане от колата.

— Не яж тогава. Ще се видим наистина скоро.

Боб ѝ каза:

— Той си е взел дрехи, Сузи. Наред е — тя кимна и братята я наблюдаваха, докато се качва по стъпалата на верандата.

Обратно в хотелската стая, Боб захвърли палтото си на пода до леглото. Джим още не го беше свалил и сега бръкна в джоба, и захвърли един мобилен телефон върху леглото. Погледна към Боб и кимна към него.

— Какво? — попита брат му.

— На Зак е.

— Сюзан каза, че мобилният му телефон и компютърът липсват.

— Компютъра го няма. Намерих телефона в стаята му, в едно чекмедже до леглото. Под чорапите. Не ѝ казах.

Боб усети тръпки по долната страна на ръцете си. Бавно седна върху другото легло.

— Може да е някой стар телефон — рече накрая.

— Не е. Обажданията са скорошни, от последната седмица. Най-вече към Сюзан в работно време. Последното обаждане е към мен от сутринта, преди да изчезне.

— Към теб? В кантората ти?

Джим кимна.

— Точно преди това към „Телефонни справки“. Вероятно е искал номера на кантората. Макар че лесно можеше да го открие с Гугъл, не знам защо не го е направил. Все едно, не е стигнал до мен и не е оставил съобщение на телефонистката. Аз ѝ се обадох, докато пътувах обратно от Портланд тази сутрин, и тя си спомни, че някой ме е търсил и не си е дал името, като е затворил, когато го е попитала за какво се отнася — Джим потри лицето си с длани. — Аз ѝ се накарах, което беше глупаво — той отиде до прозореца, пъхнал ръце в джобовете. Тихо изпсува.

— Смяташ ли, че компютъра му наистина го няма? — попита Боб.

— Така изглежда. И сака му. Предполагам. Сюзан ще знае за сака, не аз — той се обърна от прозореца. — Нямах ли някаква пиячка, Куче мръсно? Наистина ще ми дойде добре тъкмо сега.

— У Сюзан е. Но тук има минибар.

Джим отвори ламинираната дървена вратичка, завъртя капачките на две малки бутилки водка, изсипа ги в чаша и ги изпи все едно бяха вода.

— Исусе! — промълви Боб.

Брат му направи гримаса и издиша шумно.

— Аха! — пак отвори минибарчето и извади кутия бира, облаче пяна се появи, когато дръпна халката.

— Джими, по-спокойно. Трябва да хапнеш нещо, ако така ще продължаваш.

— Окей — каза го сговорчиво, седнал на стола и все още облечен в палтото си. Отхвърли глава назад и преглътна. После протегна кутията и я предложи на Боб, но той поклати глава. — Наистина ли? — Джим се усмихна уморено. — Кога си отказвал пиене?

— Винаги когато нещата сериозно са се закучили — отвърна Боб. — Не съм близвал алкохол цяла година, след като Пам си тръгна — Джим не отговори и Боб го наблюдаваше как си налива от кутията с бира. — Стой и не мърдай! — каза му. — Отивам долу да намеря нещо за хапване.

— Тук ще бъда — Джим се усмихна отново, допивайки бирата.

* * *

Сюзан седеше на дивана и гледаше телевизия. Бяха включили на природонаучния канал и десетки пингвини се клатушкаха по една голяма заледена площ. Г-жа Дринкуотър седеше в креслото.

— Сладки малки дяволчета, нали? — рече. Подръпваше несъзнателно джоба на престилката, с която беше облечена.

След дълга пауза Сюзан се обади:

— Благодаря.

— Нищо не съм направила, скъпа.

— Седите с мен — каза Сюзан — и стотвихте — добави.

Един по един пингвините се плъзнаха от леда във водата. Откъм кухнята идваше уханието на пилето, което г-жа Дринкуотър бе пъхнала във фурната преди време. Сюзан рече:

— Всичко ми изглежда толкова нереално. Като че ли сънувам.

— Знам, скъпа. Хубаво, че братята ти са тук. Снаха ти тръгна ли си?

Сюзан кимна. Изнизаха се дълги минути.

— Не я харесвам — продума тя. Още минути. — Вие близки ли сте с дъщерите си? — зададе въпроса, все още загледана в телевизора. Когато отговор не дойде, погледна към старата жена.

— Съжалявам, не е моя работа.

— О, няма проблем — г-жа Дринкуотър взе смачканата на топка салфетка и попи очите си под огромните очила. — Имах някои неприятности с тях, да си кажем правичката. Особено с най-голямата.

Сюзан пак се загледа в телевизора. Главите на пингвините подскачаха по водата.

— Ако нямате против да говорим, то ми помага — обясни Сюзан.

— О, разбира се, миличка. Ани пушеше тези цигари с марихуана. Заради тях станаха невероятни скандали и аз взех страната на Карл. Виждаше се с едно момче, което го викаха в армията. По времето на Виетнам, началото, помниш ли? Това момче избяга в Канада, за да не отиде войник, и тя замина с него. След като се разделиха, не искаше да се връща у дома. Не искала да живее в страна, корумпирана като нашата, това ми каза.

Г-жа Дринкуотър поспря. Вторачи се в салфетката в ръката си, опита се да я разпъне върху скута си, после пак я смачка.

Сюзан каза на телевизора:

— Взел е дрехи. Човек не взима дрехи, ако няма да ги носи — после добави безизразно: — Отидохте ли да я посетите?

— Не ни искаше — г-жа Дринкуотър поклати глава.

Пингвините се качваха обратно върху леда, използвайки плавниците си, закрепени върху плоските им стъпала, очите им светнали, а малките телца блеснали от водата.

— Ани имаше романтични идеи за Канада — продължи старицата. — Изобщо не я интересуваше, че прапрадядо ѝ е дошъл оттам, трябвало да напусне фермата си, защото фалирал. Нали разбираш, кредиторите му били истински дяволи. Ани смяташе, че знае всичко за корупцията. Аз ѝ казах: „Ами!“ — кракът на г-жа Дринкуотър в хавлиения си чехъл мърдаше нагоре-надолу.

Сюзан продума:

— Мислех, че казахте, че живее в Калифорния. Мисля, че преди време това споменахте.

— Там живее сега.

Сюзан се изправи.

— Ще си почина горе, докато братята ми се върнат. Благодаря. Много сте добра с мен.

— Ах, такава глупава бърбрица съм — старицата махна с ръка пред лицето си в жест на смущение. — Ще те извикам, когато дойдат — и остана в креслото, като скубеше престилката си и късаше салфетката на малки късчета. По телевизията спряха да дават пингвини, вместо това показаха джунглата. Г-жа Дринкуотър я гледаше, а през това време съзнанието ѝ се въртеше ли, въртеше в кръг. Спомни си колко претърпан бе домът от нейното детство с всичките ѝ братя и сестри. Спомни си как лелите и чичовците ѝ все говореха да се връщат у дома в Квебек, но това никога не стана. Спомни си за Карл и за живота, който си бяха изградили. За момичетата не обичаше да мисли. Не би могла да предвиди, никой не можеше никога да предвиди, че ще трябва да бъдат отгледани във времена на протести и наркотици, и на война, за която, изглежда, не чувстваха да носят отговорност. Ключът към доволството бе никога да не пита защо; отдавна беше научила това.

Джунглата блестеше зелена. Г-жа Дринкуотър клатеше крака си и гледаше.

* * *

Боб се върна в стаята с два сандвича.

— Джими? — повика го. Стаята беше празна. В банята лампата над мивката светеше. — Джими? — подхвърли плика със сандвичите на леглото до мобилния телефон на Зак.

Брат му беше на терасата, облегал на стената, сякаш всеки момент щеше да припадне.

— Ой — възкликна Боб. — Пиян си.

— Всъщност не съм — Джим говореше тихо, а реката шумеше гръмко.

— Джим, влез вътре — внезапен порив на вятъра ги блъсна.

Джим вдигна ръка, леко размахвайки я във въздуха към реката и към града отатък, където над покривите и дърветата се виждаха църковни камбанарии.

— Нищо от това, дето се случи, не биваше да е по този начин — ръката му падна обратно край тялото. — Аз щях да защитавам хората на този щат.

— О, за бога, Джим, не му е времето за самоанализи.

Джим се обърна с лице към брат си. Изглеждаше много млад и уморен, и объркан.

— Боби, чуй ме. Всеки момент някой щатски полицаи ще се обади и ще каже, че фермер е открил Зак, обесен на греда в някой хамбар или на дърво. Нямам си идея дали е взел компютъра. Сака? Голям праз — той потупваше леко с палец по гърдите си. — И по някакъв начин... някак си... Аз сякаш го убих — той избърса лицето си с ръкав. — Засенчих Дик Хартли, крещях на Даян Додж. Влоших всичко с моето представление на непоклатимия мачо.

— Джим, това е най-глупавото нещо, което съм чувал. Ние не знаем дали е умрял — каквото и да е станало, не е твоя вината. За бога!

— Той ми се е обадил в голямата ми снобарска адвокатска кантора, Боб, където дори не е успял да пробие до мен, толкова на сериозно се взимат там — Джим се обърна към реката, бавно клатейки глава. — Смятах ме за най-добрия защитник по наказателни дела в страната едно време. Можеш ли да го повярваш?

— Джим, спри.

Той изглеждаше зашеметен.

— Очакваше се да остана тук и да се грижа за всички.

— Да, бе. Кой казва? Сега, ела вътре и хапни нещо.

Джим отмахна с ръка въпроса, взря се в реката, хвана се за перилата.

— Вместо това аз избягах и станах известен. Всички искаха мнението ми, тук токшоу, там реч. Купища пари се предлагаха, за което бях доволен, за да не завися от парите на Хелън. Но, честно, исках просто да защитавам хора, които никой не щеше да поеме — той стоеше там и наблюдаваше реката. Продължи: — И всичко това стана на лайна — обърна се с лице и брат му се изуми, като видя, че очите му са влажни. — Престъпленията на белите якички? — попита Джим. — Да защитавам хора, направили милиони от хедж фондове. Лайна, Боб. И сега се връщам у дома от работа и къщата е празна и децата — господи, децата бяха всичко, и приятелите им — та сега къщата е тиха и се *страхувам*, Боби. Мисля много за смъртта. Дори преди това

последно идване тук горе. Мисля си за смъртта и имам чувството, че скърбя за себе си, и, о, Боби, братко, нещата като че ли са излезли от контрол.

Боб хвана брат си през раменете.

— Джими. Плашиш ме с това. И си пиан. Точно сега се оправяме със Сюзан и Зак. Ще бъдеш наред, спокойно.

Джим се отдръпна, отново се облегна на стената и затвори очи.

— Винаги казваш това на хората. Ама нищо няма да се оправи — отвори очи, погледна го, после пак ги затвори. — Бедничкият ми глупак.

— Стига, млъквай! — Боб почувства как го раздира гневна вълна.

Джим пак отвори очи. Те изглеждаха безцветни, само блед синкав блясък зад цепките.

— Боби — беше почти шепот. Сълзи се стичаха по лицето му. — Аз съм шарлатанин — той прокара ръце по лицето си. Иззад ъгъла на хотела духна силен порив на вятъра. Храсталаците долу зашумяха и се превиха.

— Ела вътре — кротко му каза Боб. Хвана го за ръката, но той се освободи. Боб отстъпи крачка и каза:

— Виж, откъде да знаеш, че ще се обади?

— Аз го убих, Боб.

Вятърът завилня и ги захапа отново, и ръкавите на палтото му се развяха като платна. Боб скръсти ръце на гърди, притисна върха на обувката си към долната част на перилата на терасата.

— Как го уби? Като изнесе реч на мирния митинг ли? Или като фанатично го защитаваше?

— Не Зак.

Боб погледна стъпалото си и то му се видя твърде широко.

— Кой тогава?

— Баща ни.

Думите бяха изречени небрежно, звучаха сякаш двамата всеки миг щяха да започнат да се молят на господата. Отче наш, ти, който си на небесата. Боб не схвана веднага. Обърна се с лице към брат си.

— Не е вярно. Аз бях този, който седеше до скоростния лост, всички знаем това.

— Но всъщност не беше ти — сега лицето на Джим изглеждаше много старо и набръчкано, и влажно. — Ти беше на задната седалка. Сузи също. Беше на четири години, Боб, не помниш нищо. Аз бях на осем. Почти девет. По това време вече човек си спомня някои неща — Джим продължаваше да се обляга на стената с поглед, вперен напред. — Седалките бяха сини. Двамата с теб се сборичкахме кой да седи на предната седалка и преди да тръгне по алеята, баща ни каза: „Окей, този път Джими отпред, близнаците на задната седалка.“ И аз се преместих зад волана. Макар милион пъти да ни беше казвано, че не бива да седим зад кормилото. Преструвах се, че карам. Натиснах съединителя — Джим едва забележимо поклати глава. — И колата тръгна надолу по алеята.

— Пиян си — рече Боб.

— Избутах те отпред, преди още мама да излезе от къщата. Много преди полицията да дойде, аз се вмъкнах на задната седалка. Осемгодишен. Почти девет, и вече подлец. Не е ли изумително, Боби? Аз съм като онзи филм — „Лошото семе“.

Боб отрони:

— Защо си измисляш това, Джими?

— Не го измислям — той бавно поклати глава. — И не съм пиян. Не разбирам защо, след като изпих всичкия той боклук.

— Не ти вярвам.

Уморените очи на Джим се спряха на Боб със съжаление.

— Естествено, но, Боби Бърджес, не го направи ти.

Боб се загледа в реката, която буреносно се носеше напред. Камъните покрай брега изглеждаха големи и остри. Но всичко беше нереално, изопачено, безмълвно. Дори шумната река му се струваше тиха, все едно плуваше под вода и шумът се заглушаваше.

— Но защо ще ми казваш всичко това сега? — той не отмести поглед от реката и празното патио под тях.

— Защото не издържах.

— След петдесет години не издържа? Джими, звучи безсмислено. Не ти вярвам. Не се обиждай, но в този момент ти сякаш се разпадаш, а сме дошли тук да помогнем на Сюзан. Без това и така си имаме достатъчно проблеми. За бога, Джими, хайде — братята стояха с лице един към друг и вятърът ги брулеше, огромен и студен.

Джим не отрони повече сълзи. Изглеждаше посивял, болен и стар. Боб продължи:

— Та, шегуваше се, нали? Това е твоята представа за най-страхотния черен хумор. Защото наистина ме плашиш.

Брат му отвърна тихо:

— Не се шегувам, Боби — срути се и седна на цимента на терасата с гръб, опрян в стената. Със свити колене и ръце, които повеси над тях. — Знаеш ли какво ми е било? — попита, поглеждайки към Боб. — Да гледам как годините минават, да гледам как нищичко не казвам. Когато бях дете, все си мислех — днес ще кажа. Ще се върна от училище и ще кажа на мама, просто ще го изплюя. После, когато бях тийнейджър, смятах да го напиша, да го пъкна в ръката на мама, преди да тръгна за училище, за да има възможност през целия ден да разсъждава. Когато бях в „Харвард“, все още възнамерявах да ѝ пратя писмо. Но в много от дните пък си мислех, не съм го направил — той сви рамене и протегна краката си напред. — Просто не го направих. Това е.

— И не си.

— О, за бога, спри — той сви обратно колене към гърдите си и погледна нагоре към него. — Умолявам те. Помниш ли какво казах в деня, когато разбрахме, че Зак е ритнал онази свинска глава? Настоявах да се предаде, защото го е сторил. Бърджесови не бягат, не са бегълци. Това казах, можеш ли да си *представиш*?!

Боб не продума. Но сега вече чуваше шума от водопада, където реката минаваше с грохот. А после откъм стаята и телефона, който започна да звъни. Несигурно тръгна напред, спъна се в прага на терасата.

Сюзан ридаеше.

— По-бавно, Сузи. Не разбирам какво ми говориш.

Джим, който последва брат си вътре, грабна телефона от ръката му, старият Джим, който поема нещата в свои ръце.

— Сюзан. По-бавно — кимна, хвърли поглед към брат си и вдигна палец.

Закари бил в Швеция при баща си, само преди минути ѝ се обадил по телефона. Баща му казал, че може да остане колкото си иска — Сюзан не можеше да спре да ридае, беше го смятала за умрял.

Обратно в къщата дори страните на г-жа Дринкуотър заблестяха от сълзи, докато щъкаше с престилка напред-назад в кухнята.

— Сега вече тя ще може да яде — каза старицата на Боб и му кимна все едно двамата имаха обща тайна.

Очите на Сюзан тъй се бяха подули, че направо се затваряха, лицето ѝ блестеше и щастието ѝ бе тъй необуздано, че прегърна братята си, г-жа Дринкуотър и кучето, чиято опашка тупкаше ентусиазирано.

— Той е жив, жив, жив! Синът ми Закари е жив — Боб също не можеше да се въздържа да се усмихва. — О, твърде съм щастлива, за да ям — рече сестра им и обходи масата, потупвайки гърбовете на столовете. — Непрекъснато се извиняваше, че ме е уплашил, но аз му казах: „Скъпи, не ме интересува нищо друго, само да си в безопасност.“

— Тя ще рухне скоро — предупреди Джим по-късно на път за хотела. — Сега лети по-високо от хвърчило, защото той не е мъртъв, но след малко ще осъзнае, че го няма.

— Но той ще се върне — рече Боб.

— Да се хванем ли на бас? — Джим се вглеждаше над волана.

— Нека се безпокоим за това по-нататък — предложи Боб. — Нека е щастлива. Господи, и аз съм щастлив.

Беше щастлив, макар да седи до Джим в колата да бе все едно води ужасния разговор от по-рано на верандата; техният разговор беше като зловещо малко хлапе, дето се подава от тъмното и напомня „не забравяй, че съм тук“. Но то не изглеждаше реално, нито пък адекватно. Не му беше мястото в колата, а и в живота на Боб.

Джим рече:

— Съжалявам, Боб.

— Беше разтревожен. Разбираемо е. Не се безпокой.

— Не, съжалявам за...

— Джим, стига. То просто не е истина. Мама би се досетила. Но дори и да беше истина, а то не е, кой го е грижа? Спри да се чувстваш лош. Уплаших се, като те видях да се мислиш за толкова лош. Всичко е наред.

Джим не отвърна. Прекосиха моста, реката под тях — черна в нощната тъмнина.

— Не мога да спра да се усмихвам — каза Боб. — Закари е жив и е при баща си. И Сюзан... да я видя такава... Е, не мога да не се усмихвам.

Джим промълви тихо:

— И ти ще се сгромолясаш.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

В Бруклин, Парк Слоуп се бе разпрострял във всички посоки. Седмо авеню все още беше главната му улица, но на две преки по Пето авеню се отваряха един след друг снобарски ресторанти, бутици продаваха модерни блузи и панталони за йога, и бижутерия и обувки на цени, които човек очакваше да види в Манхатън. Четвърто авеню, тази смесица от трафик и мръсотия, сега имаше, изненадващо и внезапно, кооперации с огромни прозорци сред старите тухлени сгради; по ъглите се появиха ресторанти, а в събота хората ходеха пеша до парка. Разхождаха бебета в колички, издокарани като спортни коли, с бързо въртящи се колела и многофункционални горници. Ако родителите имаха вътрешни колебания или разочарования, то не се забелязваше в блестящите им усмивки от здрави зъби и стегнати от упражнения крайници, докато най-ентузиазираните от тях прекосяваха пеша или пък на ролери Бруклинския мост — ето там — Ист Ривър, Статуята на свободата, шлеповете, огромните баржи; животът кипеше с пълна пара, чудотворен, изумителен...

Беше месец април и макар дните често да бяха студени, цветята в предните дворове се надпреварваха да цъфтят, а небесата понякога цял ден оставаха сини, въпреки че март бе донесъл рекордно ниски температури и валежи, а по-късно и най-големия сняг през цялата зима. Но ето, април дойде и въпреки съобщенията, че балонът на ипотечните кредити е започнал да се пука, нищо в Парк Слоуп нямаше изобщо вид, че се свива или спада. Онези, които се разхождаха из Бруклинската ботаническа градина и сочеха към склоновете с цъфнали нарциси, като подвикваха на децата си, изглеждаха задоволени, необезпокоени. Средните стойности на Дау Джоунс, след като хаотично сменяха показателите си, достигнаха още рекордни висоти.

Боб Бърджес не забелязваше особено всичко това, финансовите пазари, прогнозите за обреченост, форзицията покрай стената на библиотеката, младежите на ролери, които изсвистяваха край него. Ако имаше вид на зашеметен, действително бе така. Разправят, че болните от амнезия не само губят способността да помнят миналото, но не

могат да си представят и бъдещето и някак си нещата стояха по подобен начин при Боб. Невероятното усещане да открие, че миналото му може да не е миналото, което той познава, сякаш наруши способността му да разбира какво му предстои и той прекарваше много време в разходки из улиците на Ню Йорк. Движението помагаше. (По тази причина не можеше да го намериш седнал в „Бар и Грил“, а освен това той спря да пие.) През уикендите можеше да бъде видян да се разхожда из Сентръл парк в Манхатън, привлечен, защото не му беше тъй познат като Проспект парк в Бруклин; съзнаваше присъствието на многото туристи, край които минаваше, с техните фотоапарати и карти и различни езици, ниските им обувки за разходка и уморените им деца.

E bellissimo! Боб чу една жена да възкликва, щом влезе в парка, и за миг видя с други очи булеварда от дървета с редицата огромни стволове, колоездачите, бегачите, продавачите на сладолед, много различен от Сентръл парк, който той за пръв път опозна преди години, когато се преместиха тук с Пам. Имаше корейски булки с голи рамене, които трепереха, докато ги снимат. Тук беше и младата жена до стъпалата на езерото, която всеки уикенд се напръскваше в златно и облечена в трико, чорапогащник и обувки с пет пръста, заставаше върху един сандък в дадена поза и застиваше, докато туристите я снимаха, а децата гледаха втренчено и се хващаха за ръката на родителя си. Боб не можеше да си представи колко печели тя; бялата кофичка пред сандъка, на който стоеше, се пълнеше с банкноти, може би петарки, вероятно тук-там — не знаеше — и двайсетачка. Но тишината, в която тя изтрайваше тези часове, сякаш отговаряше на мълчанието, което той носеше вътре в себе си.

Носеше в себе си и обезпокоителното чувство, че сега е непознат на това място, което бе негов дом толкова дълго. Не беше посетител; нито пък се чувстваше нюйоркчанин. Ню Йорк, мислеше си той, за него беше като гостоприемен огромен хотел, който го беше приютил с добродушно безразличие, и благодарността му нямаше измерения. Ню Йорк също му беше показал неща; един от най-важните примери за това беше колко много говорят хората. Те говореха за всичко. Не и Бърджесови. Трябваше да мине много време, за да разбере, че това е културно различие, и със сигурност след половин живот, прекаран в Ню Йорк, той говореше повече, отколкото преди. Но не и за

злополуката. Която в съзнанието му нямаше име. То беше просто онова нещо, което се спотайваше под семейство Бърджес, за което промърморваше нещо набързо преди много време в кабинета на сърдечната Илейн. И сега Джим да повдигне въпроса след толкова години (да си присвоява случая!) — тази неловкост го дезориентираше, не беше в състояние да схваща. Вървейки из парка, той имаше чувството, че е проспал години и сега се събужда в друго време и на друго място. Градът изглеждаше богат и чист, и изпълнен с млади хора, които профучаваха край него в спортните си клинове, докато се разхождаше около резервоара.

Проблемът, пред който бе изправен, беше следният: не знаеше какво да прави.

Когато преди два месеца се върнаха със самолет от Шърли Фолс, двамата с Джим разговаряха за Зак и баща му и за това какво ще се случи, ако Зак не се върне, когато федералните му предявят обвинение; разговаряха за делото за хулиганство, насрочено за юни, как най-голямо значение ще има подборът на журито. Чак когато бяха в таксито на път за Бруклин, Боб най-сетне каза:

— Та, Джим, всички тия неща, дето ги наговори? Защото беше разтревожен, нали? Както когато ми разправяше ония глупости за Пам през есента. Правеше се на интересен, гъбаркаше се, нали?

Джим се обърна и погледна през прозореца, както летяха по магистралата. Лекичко докосна ръката на Боб, после отдръпна своята. Тихо промълви:

— Не го направи ти, Боби.

След това останаха безмълвни. Таксито ги откара първо до дома на Боб. На излизане от колата той каза:

— Джими, не се притеснявай. Нищо от това няма значение сега.

Въпреки това се беше движил като в транс нагоре по стръмното стълбище в тесния коридор, покрай вратата, зад която някога съседите му бяха развихряли кавгите си. И собственият му дом му се стори малко невероятен. Но там бяха книгите му, ризите в гардероба, смачканата кърпа до мивката в банята. Боб Бърджес живееше там, нямаше грешка. Обаче чувството за нереалност беше плашещо.

През тези първи няколко дни го измъчваха терзания. Съзнанието му, стреснато и отнесено, му казваше — не е вярно, а ако е, няма значение. Но това не му носеше облекчение, защото непрекъснато

повтарящата се мисъл го отвеждаше в обратната посока. Една вечер, запалил цигара на прозореца, изпи твърде много вино прекалено бързо — чаша след чаша — и всичко му се изясни: Вярно беше и имаше значение. Джим, с пълно съзнание и съвсем преднамерено, незаслужено беше затворил Боб в един живот, който не бе неговият. И спомените заприиждаха: Джими като малко момче му казва, когато Боб тича при него: „*Лошо* ми става, като те гледам. Махай се.“ Нежните забележки на майка им: „Е, Джими, бъди добър с него.“ Майка му, която почти няма пари, го води на психиатър, който му предлага бонбон от купата върху бюрото си. Обратно вкъщи Джими му шепне: „Боби бебето, мръсното куче-животно-оригващо се-прасе.“

В това състояние на пиянска бистрота Боб видя брат си като човек, достатъчно безскрупулен, за да бъде почти злодей. Сърцето му биеше неудържимо, сякаш придърпваше сакото му навътре. Пред дома на Джим той щеше да се разкреци от гняв с пълно гърло, ако се налагаше, дори в присъствието на Хелън. Падна на долното стъпало в тесния коридор на сградата и полегнал там, усети, че го обзема огромно объркване. Прошепна си: „Хайде, стани!“ Но някак не смогваше да го стори. Зачуди се дали някой от наемателите — всичките бяха толкова млади в тази сграда — няма да излезе и да го намери така. Чак след като многократно извива рамене и с все сила се отблъскваше от мръсния мокет на стъпалата, той най-сетне успя да стане. Върна се в апартамента, придържайки се към перилата.

След това спря да пие.

Дни по-късно, когато телефонът иззвъня и на него се появи името на брат му — тогава, ей така, светът си дойде на мястото. Какво по-естествено от това името *Джим* да се появи на екрана му?

— Хей, слушай — започна Боб, — слушай, Джим...

— Няма да повярваш — прекъсна го брат му. — Седни, ако не си седнал. От канцеларията на главния прокурор на САЩ току-що са казали на Чарли, че клиентът повече не е следствен. Изумително! Предполагам, че всички тия лайна за лудата крава са ги спрели и не са могли да докажат преднамереност. Или пък просто са се уморили. Не е ли страхотно? — гласът му пицеше от задоволство.

— О, да, страхотно е.

— Сюзан се надява той да се върне веднага, но мисля, че той едва ли го иска. Харесва му там с баща му. Все пак добре е да се върне

за онова никакво дело за хулиганство, дето Чарли все отлага. Бива го Чарли. Човече, наистина го бива. Тъпчо, чуваш ли ме?

— Да.

— Нищо не казваш.

Боб се огледа из апартамента. Диванът изглеждаше малък. Килимът пред него също изглеждаше малък. Фактът, че Джим можеше да говори с такава фамилиарност, сякаш нищо не се беше променило между тях, го объркваше.

— Джим. Знаеш ли. Там горе. Доста ми се завъртя главата. Нещата, които каза. Още не знам дори дали си се шегувал.

— Ах, Боб — казано с тон, като че ли той беше малко дете. — Обаждам ти се с добри новини. Хайде да не си разваляме хубавия момент с тези неща.

— Тези неща? Но *те* са животът ми.

— О, хайде, Боби.

— Слушай, Джим. Просто искам да ти кажа, че не биваше да ми пробутваш тези лайна, като не са истина. Защо направи това?

— Боб, за бога!

Боб затвори и Джим не се обади обратно.

Мина месец, без братята да се чуят. После един слънчев и ветровит ден, когато вятърът раздухваше всякакви боклуци из въздуха и хората си загръщаха палтата, Боб, връщайки се на работа от обяд, почувства облекчение при една мисъл, която и преди му беше идвала наум, но едва сега му се изясни. Обади се на Джим в службата.

— Ти си по-голям, но това не значи, че помниш, Джим. Не значи, че непременно си прав. Едно от нещата, които адвокатът по наказателни дела знае, е колко не може да се разчита на паметта.

Джим въздъхна шумно.

— Сега съжалявам, че ти казах.

— Но го стори.

— Да, така е.

— Но може и да *грешии*. Тоест сигурно грешии. Майка ми знаеше, че съм аз.

Мълчание. После тихичко:

— Аз наистина си го спомням, Боб. А мама мислеше, че си ти, защото аз направих да изглежда така. Обясних ти го вече.

Студена тръпка мина през тялото на Боб и стомахът му се сви.

Джим рече:

— Мислех си, че може би трябва да потърсиш помощ. Навремето, когато се премести тук, ходеше при тази Илейн. Харесваше ти. Тя ти помогна.

— Тя ми помогна за миналото, да.

— Трябва пак да намериш някого. Някой, който пак ще ти помогне.

— Ами ти? — попита го Боб. — Ти ходиш ли при някого? Там горе направо се беше сринал. Нямах ли нужда от някого за миналото си?

— Всъщност не, Боб. То е минало. Не може да се поправи. Изживели сме си живота... и, честно, Боби? Не бих искал да съм безчувствен, но по някакъв начин какво значение има какво се е случило? Ти самият го каза. Всички сме стигнали дотук, така че, какво, продължаваме напред.

Боб не отговори.

— Ей, да знаеш, на Хелън ѝ липсваш — рече накрая Джим. — Трябва да наминеш през къщи някой път.

Боб не намина. Без да съобщи на брат си, опакова багажа си и се премести в друг апартамент в горния западен край на Манхатън.

* * *

Хелън имаше странното усещане, че някой я следи, сякаш някаква сянка я следваше по петите, и когато поспреше, сянката я изчакваше. Източникът на това усещане, смяташе тя, проследявайки го няколкократно, би могъл единствено да е свързан с факта, че Зак изостави майка си. Защо това ѝ се отразяваше толкова силно, или по-точно — защо то въздействаше на Джим толкова осезателно, тя не можеше да разбере.

— Хубаво е, че е с баща си, не мислиш ли?

Джим отговори:

— Разбира се, всеки трябва да има баща — но го каза с неприятен тон.

— И федералните не подадоха иск. Би трябвало наистина да си щастлив.

— А кой не е щастлив, Хелън?

— Къде изчезна Боб напоследък? — попита тя. — Търсих го на работа, но той ми отговори мъгляво, какъвто си му е стилът, и се извини, че е зает.

— С някакво глупаво момиче се е замесил май.

— Това никога не го е спирало да се отбива — добави Хелън. — Сгреси, като каза, че не трябвало да се отказва от Пам. Абсолютно нормално беше Сара да иска това да спре. *Аз самата* не бих се омъжила за човек, който непрекъснато говори за бившата си.

— Е, не ти се налага, нали?

— Джими, защо през цялото време си в толкова лошо настроение? — Хелън разбухваше една възглавница на леглото. — Ана и тя се скапва в някои дни.

Джим мина покрай нея за кабинета си.

— Работата ме съсипва.

Тя го последва.

— По какъв начин, Джим? Не е нужно да седиш в тази фирма. Имаме достатъчно пари. Ако изключим това, че човек, слушайки новините, ще рече, че държавата е тръгнала надолу.

— Все още имаме две деца в колежа, Хелън. А след това може би и в университет.

— Разполагаме с пари.

— Ти разполагаш с тези пари. Още от деня, в който се запознахме, отдели финансите си и не те обвинявам ни най-малко. Но не казвай, че *ние* имаме пари. Макар че, да, *имаме* ги заради това, което печеля.

— Джим, за бога. Това е важно. Ако наистина не харесваш нещата, които правиш...

Той се обърна.

— Ами, да, наистина, не харесвам работата си. И това не бива да те изненадва, Хелън. Казвал съм ти го и преди. Обличам се в снобарски костюм, за да се срещна със снобарски клиент. Фирма за лекарства, уличена, че пълни хапчетата си с отровни боклуци, иска да знае, че е наела великия Джим Бърджес. Който вече не е велик. Все едно, всичко се постига със споразумение. Но ето ме, застанал от страната на фирмата, която зарибява с бутафорни хапчета — като

едното нищо и хората в Шърли Фолс. Хайде, Хелън, за бога, това не е нищо ново. Не ме ли слушаш?

Лицето ѝ пламна.

— Добре, окей. Но защо си толкова груб?

Джим поклати глава.

— Съжалявам, Хелън. О, Хелън. Господи. Съжалявам — той докосна рамото ѝ и нежно я придърпа към себе си. Тя усети как сърцето му бие, видя през остъклената врата как една катеричка прибягна по перилата на верандата, тихият звук от крачетата ѝ — бърз, познат. „Защо си толкова груб?“ Думите ѝ се сблъскаха с някакъв спомен. (Чак след месеци ѝ просветна. Дебора-дето-не-знае казва на съпруга си: „Защо се заяждаш с мен тази вечер?“)

Горе в Шърли Фолс пролетта идваше по-бавно. Нощите бяха студени, но начинът, по който се пукваше зората на хоризонта, донасяйки нежна мокрина, която леко докосваше кожата, обещаваше идването на истинското лято и цялото това обещание във въздуха носеше болка.

Абдикарим, който каза сутрешната си молитва, докато беше още тъмно, чувстваше болезнената сладост на сезона, докато вървеше по улиците към кафенето си. Утрините за Сюзан, на няколко квартала разстояние от него, бяха времето, в което отново и отново научаваше, че Закари го няма. Още със събуждането си трябваше да уталожва вълните на ужас, заливащи я след нощите, когато бе сънувала сънища, които не можеше да си спомни, но оставяха нощницата ѝ мокра. В тези сутрини тя напускаше къщата рано, шофираше до езерото Сабанок, където можеше да походи три километра, без да вижда друго освен тук-там някой рибар с камион, дето да побере изтеглените му на брега такъми за омари от все още полузамръзналите пролетни води. Кимаше му и продължаваше, винаги със слънчевите очила на очите, ходеше, за да потисне този ужас, а също и чувството, че е направила нещо погрешно, като само на тази кална пътека тя можеше да се почувства ненаблюдавана в обзелия я срам, толкова дълбок, че ако се движеше сред другите, те биха я сочили с пръст, разпознавайки я като изгнанник, престъпник. Разбира се, не бе сторила нищо. Рибарят в ледените води нямаше да обади на полицията за присъствието ѝ; никой нямаше да я чака в магазина и да ѝ каже: „Заповядайте насам, г-жо Олсън.“ Но сънищата ѝ казваха друго — че е навлязла (много вероятно отдавна) в някаква опасна територия, където животът ѝ щеше да трещи и да се разнищва; че съпругът ѝ ще я напусне, синът ѝ ще си тръгне, самата надежда ще я напусне, изхвърляйки я толкова далеч извън границите на обикновения живот, че тя се скиташе из земите на неизказано самотните, чието присъствие обществото не можеше да понесе. Двата факта — че синът ѝ е жив и че по най-изумителен начин федералните обвинения нямаше да бъдат предявени — бяха не толкова притъпени,

колкото погълнати от тъгата на нощните ѝ сънища, чийто привкус усещаше още на сутринта. Едва осъзнаваше красотата, край която минаваше, отблясъците на слънчевата светлина по повърхността на тихото езеро, оголелите дървета — красиво беше, не беше напълно затворена за тази красота, но тя беше безполезна и далечна. Сюзан гледаше най-вече в калните коренища пред себе си; пътеката, неравна и неотъпкана, изискваше концентрация за маневриране. Може би точно концентрацията ѝ давеше достъп до деня.

Години преди това, когато срещна бъдещия си съпруг в университета — тя, последна година, а той, първокурсник от малкото текстилно градче Ню Суидън на няколко часа път на север — с изненада откри, че той практикува трансцендентална медитация, макар тогава това да беше съвсем нова мода. В продължение на трийсет минути сутрин и вечер не биваше да го безпокои и никога не го правеше с изключение на една късна неделна утрин, когато нахълта в стаята му и го завари седнал по турски на леглото да се взира с празен поглед.

— О, съжалявам — заекна и се оттегли, макар че този негов образ дълбоко я смути, сякаш го беше заварила да мастурбира — което след много години също щеше да стори. Но в началото на брака им той предложи да ѝ каже — като това беше специален интимен дар, който не се предполагаше някога да сподели — думата, която повтаряше по време на медитация, дума, за която беше платил на един гуру да му даде, дума, с която, както му бе казал гуруто, той бил подбрал съответно „енергиите“ на Стив. Думата беше „ом“.

— Ом? — повтори тя.

Той кимна.

— Това е личната ти дума?

Сега, влизайки в колата си със седалки, загрети от слънцето, тя си помисли, че може би изобщо не бе разбрала, че да се взираш в празното пространство и да мислиш „ом“ не беше по-различно от нейното ходене сега, мислейки единствено за крачката пред себе си. Може би Стив все още си правеше медитациите. Може би и Закари ги беше възприел. Можеше да пише и да попита. Но нямаше да го стори. Имейлите им бяха колебливи, възпитани. Майка и син, които никога преди това не си бяха писали, трябваше да научат нов език и ясно си личеше срамежливостта и на двамата.

* * *

Поради подадената в полицията молба за издирване във вестника се появи малко съобщение за изчезването на Закари Олсън. Скоро след това излезе и информацията, че е било установено, че Закари живее в чужбина. Сред някои среди в града настъпи объркване, сякаш Закари, заминавайки, е успял да избегне онова, през което би трябвало да го принудят да премине. Чарли Тибетс наруши издействаното от самия него запрещение за медийна гласност и даде изявление за пресата. Той обясни, че Закари не е, както някои твърдят, нарушил условията на гаранцията си — гаранцията му била дадена за хулиганство и условията ѝ никога не са изисквали той да остане в страната. Освен това Чарли разпространи и новината, че клиентът му вече не е разследван от страна на канцеларията на главния прокурор на САЩ и това решение трябва да бъде уважено.

Началникът на полицията Гери О'Хеър изрази загриженост за поддържането на безопасността в тяхната общност. Той заяви, че ще продължи да стимулира гражданите да донасят за всичко, което би могло да ги накара да се чувстват застрашени. (На жена си призна, че чувства облекчение. „Надявам се хлапето да се върне за делото за хулиганство. Или ако не дойде, че ще остане там завинаги. Избегнахме куршумите този път, градът се справи страхотно и със сигурност не ни трябват други бъркотии.“ Жена му каза, че сърцето на Сюзан ще се скъса, ако момчето никога не се върне, но пък че е имало нещо нездравословно във връзката между майка и син, не смята ли Гери така? Като гербови марки залепени един за друг.)

Вестникарските съобщения се бяха появили през февруари и до април вече името Закари Олсън почти не се споменаваше. Вярно, някои от старейшините в сомалийската общност все още бяха гневни; по-рано бяха посетили и Рик Хадълстън от Отдела за защита от расовата дискриминация и той беснееше, но нищо не можеше да се направи. Абдикарим не беше гневен. За него високото, кльоцаво тъмнооко момче, което бе видял в съда в деня на делото, вече не представляваше източник на тревога, то вече не беше *wiil waal*, лудо момче, а просто *wiil* — момче. Момче, за което сега сърцето му се отваряше; дори в съдебната зала то бе започнало, сърцето му, да лети

към високото, кльощаво момче. Абдикарим го знаеше от снимките по вестниците. Но когато го видя на живо, първо застанал до адвокатата си, а после, седнал на свидетелската скамейка, да разлива чашата си с вода, той почувства безмълвно изумление. Това му припомни как си беше представял снега. Бял и студен, покриващ земята. Но не се бе оказало така. Беше тих и сложен, и изпълнен с тайнственост, както падаше от небето в нощта, когато за пръв път го видя. И ето това момче живееше, дишаше, тъмните му очи — беззащитни, уязвими, не беше това, което Абдикарим изобщо си беше представял. Каквато и да е била причината, подтикнала го да търкулне онази свинска глава в джамията, тя оставаше загадка за него, но сега знаеше, че не е било злонамерено деяние. Разбираше, че другите — племенницата му Хавийя — не се впечатляваха от толкова ясно видния страх у момчето. (Но Хавийя не го беше виждала.) Затова Абдикарим мълчеше, макар да вярваше, че този страх стигаше чак до самата му вътрешност, и сърцето му, страдащо и уморено, литна през съдебната зала към него.

Маргарет Еставер беше тази, която съобщи на Абдикарим, че момчето живее в Швеция с баща си, и тази информация стопли и зарадва тялото му.

— Хубаво, много хубаво — каза той на пастора. Много пъти на ден си мислеше за това, че момчето живее с баща си в Швеция, и всеки път по тялото му се разливаха топлина и доволство.

— Да, хубаво е. Прекрасна ситуация. *Fiican xaalad*. — Маргарет Еставер се усмихна широко. Бяха на тротоара пред нейната църква. В приземния ѝ етаж се намираше складът за храни. Предимно сомалийски жени от племето банту се редяха на опашка два пъти седмично за кутиите със зърнени закуски, бисквити и марули, картофи и памперси. Абдикарим не говореше с тях, но понякога, ако минаваше край църквата и видеше Маргарет Еставер, спираше да побъбри с нея. Тя бе понаучила някои фрази на сомалийски и готовността ѝ да прави изумителни грешки отваряше нежност в сърцето му. Заради нея той беше започнал опити да подобри английския си.

— Той може ли да се върне тук? — попита я.

— Разбира се, че може. И би трябвало, преди делото за хулиганство. Иначе ще загази повече. Трябва да е тук — обясни Маргарет, забелязвайки объркването по лицето му, — когато дойдат датите за делото.

— Обясни ми, моля — рече той. След като я изслуша, каза: — А какво е нужно, за да накараме тези обвинения да отпаднат, както стана с федералните?

— Федералните обвинения не бяха предявени изобщо, така че не се налагаше да отпаднат. Какво би могло да се направи, за да се откаже окръжният прокурор от обвиненията си? Не знам дали това може да се случи.

— А можеш ли да разбереш?

— Ще се опитам.

Иначе Абдикарим прекарваше дните в кафенето си или на тротоара пред него в разговори с група сомалийци, които се събираха там. Времето се стопляше и те можеха да стоят въвн по-дълго. В Могадису се биеха и всичките им разговори се въртяха около това. Едно семейство, което бе прекарало две години в Шърли Фолс — изнемощяло от носталгия — си бе опаковало багажа и през февруари се върна в Могадису. Напоследък нямаха новини от тях и сега това, от което се страхуваха, се потвърди — убити били в боевете. Миналата седмица, когато бунтовниците бяха стреляли срещу правителството, а също и срещу президентския дворец и министерството на отбраната, където бе базата на етиопците, етиопците отговорили на огъня — дивашки, необуздало, без да подбират — и бяха убили над хиляда души, дори и животните им. Новината за това дойде по мобилните телефони и по интернет, който можеше да се ползва в градската библиотека на Шърли Фолс, както и от всекидневните предавания на къси вълни на 89.8 от Гарове, столицата на Пунтленд. Мъжете с притеснение говореха и за нещо друго: САЩ поддържаха Етиопия. Президентът, ЦРУ — не бяха ли и те замесени? Сигурно. Твърдяха, че Сомалия приютява терористи. Ислямът е религия на мира и мъжете на тротоара пред кафене „Могадису“ се чувстваха виновни и засрамени.

Абдикарим ги слушаше и споделяше техните чувства. Но му се струваше, че може би го гони старческо слабоумие, защото сега в сърцето му се бе загнездило нещо лично и ако не беше точно надежда, то бе достатъчно близо до нея, за да го наречем неин брат. Страната му беше болна, беше в криза. Онези, които трябваше да помагат, играеха подмолно, задкулисно. Но в бъдещето, и той бе наясно, че няма да доживее да го види, неговата страна щеше отново да е силна и добра.

— Разберете този факт — казваше той на мъжете, — Сомалия беше последната африканска страна, която получи интернет, но за седем години достъп има най-бърз растеж и най-евтините тарифи за мобилни телефони. Погледнете тази улица, ако искате да докажете интелигентността на сомалийците — той разпери ръка, показвайки новите бизнес начинания, изникнали през зимата тук, в Шърли Фолс. Офис за преводи, две нови кафенета, магазин за телефонни карти, курсове по английски.

Но мъжете му обърнаха гръб. Искаха да си идат вкъщи. Абдикарим ги разбираше много добре. Само дето сякаш не можеше да възпре чувството за това отваряне на душата му сега, когато хоризонтът стоеше открит с по няколко минути по-дълго всеки ден.

Животът на Пам се определяше от толкова много срещи, ангажименти, партита и уговорки за забавления и игри за децата, че тя нямаше, както сподели с приятелката си Джанис, възможност да мисли. Но сега страдаше от безсъние, което ѝ предоставяше много време за размишления и това я подлудяваше. Хормони, казваше ѝ Джанис. Провери си хормоналното ниво и взимай хапчета. Пам обаче бе приела вече ужасяващо количество хормони, за да може да зачене момчетата си. Беше съвсем наясно с рисковете, които това носеше, та сега не би добавила още. Затова лежеше будна през нощта и понякога намираще в това любопитно умиротворение; тъмнината я обгръщаше топло и сякаш виолетовата завивка губеше цвят, увиваше около нея някаква успокоителна страна от нейната младост, докато съзнанието ѝ се ровеше из живота, който усещаше като изненадващо дълъг; изумителен ѝ се струваше фактът, че толкова много животи можеха да се вместят в един. Не можеше да ги назове, по-скоро ги чувстваше — футболното игрище от гимназията през есента, слабото тяло на първото ѝ гадже, невинността, която сега ѝ изглеждаше невероятна, като сексуалната невинност по някакъв начин беше най-незначителната част от нея, нямаше име, което да даде на крехките, истински и пронизващи надежди на младото момиче от провинциалния град в аграрен Масачузетс преди толкова много години, а после „Ороно“ и студентското градче в Шърли Фолс, и Боб, и Боб и отново Боб, първата изневяра (ето, невинността си бе отишла, дойде страховитата свобода на зрялата жена, да навлезеш в усложненията на всичко това!), а после новият брак и момчетата ѝ. Момчетата. Нищо не става така, както си го представяш. Съзнанието ѝ трептеше около тази проста и тревожна мисъл. Промените бяха твърде големи, детайлите — твърде отчетливи, животът — потоп от трансляции от сърдечните копнежи с неясни очертания до неизменните аспекти на физическия свят — тази виолетова завивка и леко похъркващият съпруг. Понякога, за да си помогне да схване смисъла на това, си представяше как се среща с гимназиалното си

гадже сега — може би в крайпътното заведение близо до старческият дом на майка ѝ, как той се навежда над бара, в очите му става тихо любопитство — и как му разказва. Ами, това и това, и това се случи. Няма да бъде точно като го казва. Смяташе, че нищо не може да бъде достоверно, когато е разказано. Безсилни думи, тук-там посети със сериозен тон върху необятната разстлана тъкан на един цял живот с всичките му възли и бабуни — какви ли думи би използвала, за да разгъне пред него целия си житейски опит? Че той също ще има собствени преживявания — не я интересуваше много, наясно беше. С ужас, но без задръжки, защото беше сама във виолетовата си тъмнина, разбра, че не чуждите преживелици искаше да докосне и преобърне, да оформи и погълне, а своите собствени.

Паметта ѝ се изчерпа, изтощи се.

После се опитваше да си представи майка си в старческият дом, станала на скелет, замътените, объркани очи, несъзнаващи, докато тя ѝ шепнеше „мамо, мама“. Или обръщаше се на другата страна, придърпвайки завивката, и се мъчеше да си представи онези две (млади) майки в училище, които никога не проявяваха любезност, когато бърбеше с тях, докато чака на тротоара да иззвъни последният звънец, и защо ли? Какво имаха те против нея?

И така нататък.

Най-доброто, което можеше да прави, когато съзнанието ѝ влизаше в тази фаза, бе да чете, затова тя щракваше фенерчето си за четене и започваше книгата за Сомалия, за която стана дума на онази прекрасна вечеря, когато южнячката избухна. В началото книгата ѝ се стори скучна, но после набра сила и стана направо ужасяваща. Невероятно колко много не знаеше за живот, толкова различен от нейния собствен. Тази сутрин възнамеряваше да се обади на Боб по този повод, но тъкмо тогава откри, че работата ѝ в болницата е на приключване и изпадна в паника.

Някак си — и това сигурно имаше общо с някакви отколешни фантазии — тя си внуши, че ще стане медицинска сестра. Затова в продължение на няколко седмици разглеждаше курсове за медицински сестри, представяше си се как пълни спринцовки и взима кръв, и държи насинената ръка на някоя старица в спешното отделение, а докторите я поглеждат с уважение, виждаше се (и може би най-после щеше да разубеди възможностите на ботокса) как разговаря с млади

родители, уплашени до умопобъркване, като онези майки в училище, дето се държаха резервирано с нея. Представяше си се как целеустремено минава през летящите врати на операционната и всичките ѝ жестове внушават авторитет. (Колко жалко, че вече не се изискваше от сестрите да носят бели униформи и шапчици, напоследък ги навличаха с тези демодирани одежди, разрешаваха им всякакъв вид смешни гуменки и винаги бяха с торбести панталони.) Представяше си се как прави кръвопреливане, държи клипса, подрежда редица от медикаменти.

Не ми идва наум нещо по-лошо от това, каза ѝ Джанис. Медицинските сестри бачкат като луди, на крака по дванайсет часа. Ами ако сгрешиш нещо?

Глупаво от нейна страна, но не ѝ бе дошло наум. Разбира се, че ще направи грешка. Макар че със сигурност хора по-малко интелигентни от нея ставаха медсестри, виждаше го през цялото време в болницата, преживяха дъвка с отпуснати клепачи — да, но със самочувствието на младостта. Няма с какво да замениш самочувствието на младостта.

Но всъщност онова, до което въпросът се сведе накрая след тези глупави седмици на безпокойство беше — и тук нямаше къде да мърда, дори да се запишеше на полудневно училище — че момчетата щяха да ѝ липсват. Щеше да ѝ липсва помощта за домашните им (макар че винаги се отегчаваше до смърт), щеше да ѝ липсва стоенето у дома, когато бяха болни или пък имаха почивен ден заради снега, а трябваше и да учи по време на ваканциите им. Също, за разлика от бившата си етърва Хелън, Пам имаше проблем с домашния персонал, от който би имала голяма нужда, ако щеше да се мъчи да става медицинска сестра. Тя сменяше детегледачките и икономките с невероятна бързина. Имаше склонност твърде много да се сближава с тях, а после да се разочарова, когато те се възползваха от това. Уволняваше ги с малко предизвестие, даваше им пари на ръка и клатеше глава, когато те се обиждаха от тази изненада. Не, нямаше да проработи. За успокоение тя си подстрига косата поновому, а после не хареса ъгъла, под който падаше над челото ѝ.

Обади се на Боб в службата и обясни дилемата си.

— Не знам, Боб. Може дори да не съм искала да ставам медицинска сестра. Може би само исках да уча това. Анатомия, както

когато бях в колежа.

Настъпи дълга пауза и накрая той рече:

— Пам, нямам какво да кажа. Щом искаш, запиши се в курсове по анатомия.

— Чакай, Боби, ядосан ли си ми? — Пам напълно бе забравила за възможността да е сърдит. Години наред му се беше обаждала, когато си пожелае, той винаги се бе държал прилично и търпеливо я изслушваше; започна да ѝ се струва нормално да очаква това и нищо друго. Каза му: — Знаеш ли, не дойде на коледното ни тържество, а това обиди момчетата и от векове не съм ти виждала очите. И сега, като се замисля, и като съм се обадила, ами, честно казано, резервиран си напоследък. Със Сара ли се събрахте пак? Знам, че не тя ме харесваше.

— Не съм се събрал със Сара, не.

— Тогава за какво става дума? Какво съм направила?

— Зает съм просто, Пам. Много неща се случват напоследък.

— Поне това ми кажи — Закари още ли е при баща си? Какво стана с обвиненията?

— Главният прокурор на САЩ не ги внесе изобщо.

— Значи, за нищо избяга.

— Не съм убеден, че да живее с баща си е нищо.

— Добре, така е. Как е Сюзан?

— Тя си е Сюзан.

— Боб, исках да ти разкажа за тази книга, която щях да чета, от една сомалийска писателка. Защото вече я прочетох или поне по-голямата ѝ част, и някак си ме разтревожи.

— Разкажи ми за книгата, Пам. След това, след няколко минути имам среща. Имаме тук един млад адвокат, който се нуждае от напътствия.

— Добре, добре. И аз си имам работа. Но писателката много точно описва как в Сомалия да си жена е направо лудост. Ако родиш извънбрачно дете, животът ти е свършил. Искам да кажа, наистина свършил. Можеш да си умреш на улицата. Никой не го е грижа. И другите неща, господи боже мой, взимат тези петгодишни деца и направо ги нарязват, Боб, после ги зашиват обратно. Момичетата едва могат да се изпишкат. Слушай само — учат ги, че ако чуят момиче да пишка твърде силно, трябва да му се подиграват.

— Пам, направо ми призлява.

— И на мен. Та да ти кажа, добре, и да искаш да уважаваш начина им на живот, как би могъл да уважаваш това? Разбира се, в медицинските среди има спорове, защото някои от тези жени искат да ги зашиват обратно, след като родят, а на западните лекари това хич не им се нрави. Честно казано, Боб, луда работа. Жената, която е написала тази книга — не мога да ѝ произнеса името, — срещу нея е отправена смъртна заплаха, няма изненада тук, след като е казала истината. Защо не продумваш?

— Защото, преди всичко, Пам, откога тази нова позиция? Мислех, че си загрижена за тях, за паразитите им, за травмите...

— Пак съм...

— Не, не си. Тази книга е мечтата на консервативната десница. Не го ли разбираш? Изобщо четеш ли някога вестници още? И второ, аз видях с очите си някои от тези тъй наречени луди в съдебната зала на делото на Зак. И представи си само, Пам. Те не са луди. Те са изнемощели. И до голяма степен са изтощени от хора като теб, дето четат за най-взривоопасните аспекти от културата им в някой литературен клуб, а после ги намразват, защото дълбоко в себе си това е, което ние, невежите, дребнави американци наистина искаме, след като кулите паднаха. Да имаме разрешение да ги мразим.

— О, за бога — сръза го Пам. — Не мога да повярвам. Момчетата Бърджес. Адвокати по защитата на целия скапан свят.

* * *

Новият апартамент на Боб беше във висока сграда с портиер. Никога преди не беше имал портиер, нито пък беше живял в подобна голяма сграда и той веднага разбра, че точно това е трябвало да направи. Асансьорите се изпълваха с деца и детски колички, и кучета и старци, и с мъже в костюми, и жени с делови куфарчета, косите им още влажни сутрин. Все едно се беше преместил в нов град. Живееше на осемнайсетия етаж срещу апартамента на една възрастна двойка, Рода и Мъри, които го приветстваха с питие за добре дошъл през първата седмица.

— На най-хубавия етаж сме — рече Мъри, носеше очила с дебели стъкла и бастун, който размахваше из хола. — Аз спя до обяд, но Рода става всяка сутрин в шест и мели онова кафе, което може да събуди и мъртвите. Имаш ли деца? Разведен? Голяма работа, и Рода е разведена, хванах я преди трийсет години, сега всеки втори е разведен.

— Не се коси — вметна Рода по повод нямането на деца. Тя напълни чашата му с вино (първата, която щеше да изпие от седмици насам). — Моите деца са като таралеж в гащите. Обичам ги, но луди ме правят. Имам само това кашу, кой знае откога е.

— Седни, Рода. Той ще си хапне кашуто и ще ти бъде благодарен — Мъри се бе настанил в един огромен стол, бастунът му грижливо оставен на пода до него. Той вдигна собствената си чаша към Боб.

Рода се тръшна на дивана.

— Запозна ли се с двойката в края на коридора? Едно от момченцата страда от това, хайде де, как се казваше? — тя щракна с пръсти. — Е, онова, дето задържа развитието на гръбначния стълб. Майката е светица, има прекрасен съпруг. Бърджес ли? Имаш ли някаква връзка с Джим Бърджес? Наистина? О, какъв процес беше! Виновно беше, копелето, ама какъв процес само, обожавахме да го гледаме.

Щом се върна в апартамента си, позвъни на Джим.

— Знаех, че си се преместил — рече той.

— Знаеше ли?

— Естествено, че знаех. Минах край апартамента ти и на прозорците имаше пердета, мястото действително изглеждаше обитаемо, та се досетих, че си вдигнал гълъбите. Възложих на един от служебните следователи да открие новия ти адрес. И как така номерът ти е все още извън указателя? Всеки път, когато се обадеше и излезеше надпис „неизвестен“, знаехме, че си ти. За какво е това сега?

За да престане да е Бърджес. По времето на делото Уоли Пакър Пам се беше оплакала, че ѝ е писнало да ѝ се обаждат и да я питат дали има някаква връзка с Джим Бърджес.

Сега Боб му каза:

— Така го искам.

— Хелън ти е обидена. Не се обаждаш. И се премести, без да споменеш дума. Ще трябва да се оправдаеш, че страдаш по някаква жена, аз така ѝ казах.

— Защо не ѝ каза истината?

Мълчание. После:

— Коя е истината? Не знам каква е истината и защо си се преместил, Куче мръсно.

— Защото ме разстрои, Джим. Господи. Разказа ли ѝ за това?

— Не още — Джим въздъхна силно в слушалката. — Боже мой. Чувал ли си се със Сюзан напоследък? Звучи ми много самотна.

— Естествено, че ще е самотна. Смятам да я поканя при мен на гости.

— Наистина ли? Сюзан не е идвала в Ню Йорк през живота си. Ами, добре, забавлявайте се. Ние заминаваме за Аризона да видим Лари.

— Тогава ще почакам, докато се върнете — Боб затвори. В идеята, че брат му го е проследил, имаше толкова много изненадваща, мигновена и болезнена сладост, но тя бе помрачена от тона му. Боб седеше на дивана и се взираше през прозореца към реката; виждаше малки платноходи, които се движеха, и по-големи лодки зад тях. Той нямаше спомени за живота си, без Джим да е светлото ядро в центъра му.

Г-жа Дринкуотър се засуети край спалнята на Сюзан, където тя бе застанала на вратата с ръце на хълбоците.

— Влезте — покани я тя. — Сякаш не съм в състояние да мисля.

Г-жа Дринкуотър седна на леглото ѝ.

— В миналото, мисля, в Ню Йорк много носеха черно. Не знам дали е все още така.

— Черно?

— Така беше. Сто години минаха, откакто работех в Пекс, но там току идваше някоя жена да поиска черна рокля и аз, естествено, предполагах, че е за погребение, и се мъчех да бъда тактична, но накрая се оказваше, че тя заминава за Ню Йорк. На няколко пъти ми се случи.

Сюзан вдигна една снимка без рамка, сложена върху нощното ѝ шкафче.

— Понапълнял е — каза на старата жена и ѝ я подаде — само за два месеца.

— Наистина — възкликна г-жа Дринкуотър.

Нужно ѝ беше време, за да осъзнае, че това е Закари. Той стоеше до кухненски барплот и почти се усмихваше. Косата му беше пораснала и падаше над челото.

— Изглежда... — старицата се спря по средата.

— Нормален? — попита Сюзан. Тя седна от другата страна на леглото, взе отново снимката и се взря в нея. — Това си помислих, когато я погледнах. Помислих, боже господи, синът ми изглежда нормално — и добави: — Дойде с днешната поща.

— Изглежда прекрасно — призна г-жа Дринкуотър. — Е, тогава сигурно е щастлив.

Сюзан върна снимката на мястото ѝ.

— Така изглежда. Приятелката на баща му живее с тях. Медицинска сестра е и може би готви добре, не знам. Но Закари я харесва. Тя си има собствени деца някъде на неговата възраст, мисля, че живеят наблизко. Всички заедно вършат разни неща — Сюзан

погледна към тавана. — Добре са — тя стисна носа си с два пръста и премигна. После се огледа из стаята с ръце, положени в скута. Накрая рече: — Не знаех, че сте работили в Пекс.

— В продължение на двацет години. Обожавах го.

— Да взема да нахраня кучето — Сюзан остана неподвижна на леглото.

Г-жа Дринкуотър се изправи.

— Остави на мен. И ще направя малко бъркани яйца за вечеря, как ти звучи?

— Много сте добра с мен — Сюзан вдигна рамене и въздъхна.

— Всичко е наред, скъпа. Намери си едно черно поло и черни панталони и си готова.

Сюзан пак погледна към снимката. Кухнята, в която бе застанал Зак, ѝ приличаше повече на операционна, с чисти ъгли и много неръждаема стомана. Синът ѝ (синът ѝ!) гледаше в обектива, гледаше нея, с поглед, в който се четеше откритост и нещо, което не беше точно срамежливост, а по-скоро извинение. Лицето му, досега толкова удължено и сковано, тук, с наддадените килограми, беше красиво, очите му големи и тъмни, челюстта му силна, очертана. Той почти, и това беше толкова абсурдно, че трябваше все да се взира и взира, но той почти приличаше на Джим като млад.

Първоначалната вълна на задоволство, която я обля, сега бе заменена от чувството за нещо нетърпимо — загуба, и един поглед назад към поведението ѝ като майка и съпруга.

Памет. На отворената си длан тя прокара пред Сюзан сцени, а после я затвори, отнемайки ѝ началото, края, очертанятията, в които тези сцени съществуваха. Но поглеждайки назад към себе си — как вика на Стив, на Зак — тя разпозна собствената си майка и лицето ѝ пламна от срам. Никога не беше виждала това, което виждаше сега: че гневните изблици на майка ѝ бяха направили гнева приемлив, че тя бе възприела да говори на хората така, както на нея ѝ бяха говорили. Майка ѝ никога не каза: „Сюзан, съжалявам, не биваше да говоря такива неща.“ Затова години по-късно, използвайки майчините си средства, тя също никога не се извини.

А сега беше твърде късно. Никой не иска да повярва, че е твърде късно да оправи нещата, но в един момент винаги става твърде късно и шансът отминава.

В Аризона Хелън и Джим отседнаха в един курорт в подножието на планината Санта Каталина. Стаята им гледаше към огромен кактус сагуаро, като едното му дебело ръчище беше обърнато нагоре, а другото — надолу; виждаше се също и басейнът.

— Е — рече Хелън на втората сутрин от престоя им. — Знам, че беше разочарован, че Лари дойде да учи тук, но за нас пък е красиво място за посещение.

— Ти беше разочарована, не аз — Джим четеше нещо на телефона си.

— Защото е толкова далеч.

— И защото не е „Амхърст“ или „Йейл“ — сега той пишеше, палците му летяха над клавиатурата.

— Ти беше онзи, който се разочарова от това.

— Не е вярно — Джим я погледна. — Аз съм ходил в щатски колеж, Хелън. Нямам проблем с щатските колежи.

— Но си бил и в „Харвард“. Единственото, заради което съм разочарована, е, че Лари няма да ни придружи на планинския преход днес.

— Работи над доклада си, така казва. Ще го видим пак довечера — Джим затвори телефона с щракване, после веднага пак го отвори и се взря в екрана му.

— Джими, каквото и да е това, което правиш, не може ли да почака?

— Само секунда. Работа, знаеш, задръж за малко.

— Но слънцето се издига с всяка измината минута. И не спях добре, казах ти.

— Хелън, моля те.

— Преходът трае четири часа, Джими. Защо да не открием някой по-къс?

— Знам, че е четири часа. И е красив, и ми харесва. И ти го хареса последния път. Само ми дай секунда и пак ще му се насладим.

Докато успеят да тръгнат от хотела, стана единайсет часът и температурата надвишаваше трийсет градуса. Паркираха край центъра за посетители, а после вървяха дълго по асфалтовата алея, след което тя се отдели и се вля в прашна пътека между кактусите и мескитовите дървета, после стигнаха до реката, която пресякоха, стъпвайки по широките, гладки камъни. Хелън се бе събудила в четири сутринта и не бе успяла да заспи повече. Някак си, без да съзнава по време на вечерята, докато Ариел, приятелката на Лари, дуднеше до безкрайност нещо за ужасния си втори баща, Хелън бе смогвала да пълни чашата си с плътно червено вино; слушаше бърборенето на Ариел, която подръпваше дългата си коса, а Лари я съзерцаваше с по детски чисто обожание. Защо е избрал да бъде с такава идиотка? Болеше я малко сърцето от това.

— Не е лоша — бе целият коментар на Джим. И от това също малко я заболя сърцето.

Сега Хелън гледаше подметките на туристическите обувки на Джим и ги следваше.

— Джими, откога вървим? — попита накрая.

Той погледна часовника си.

— От час — и пийна вода от шишето си, а тя — от нейното.

— Не знам дали ще мога да стигна чак до езерата.

Огледалните му очила се обърнаха към нея.

— Така ли?

— Чувствам се малко... нестабилна.

— Ами, ще видим как върви.

Слънцето жареше безмилостно. Хелън ускори крачка нагоре по скалите, покрай разперените клончета и изсъхналите на вид растения. Не говореше, но забеляза от часовника му, щом Джим се наведе да си почеше крака, че са минали още трийсет минути. А после, когато стъпи върху едно малко възвишение, жегата се превърна в нещо оживяло и ожесточено и разбра, че то я бе преследвало и сега я застигна. Големи черни петна се появиха в долната част на полезрението ѝ. Тя се свлече до ствола на едно малко дърво.

— Джими, ще припадна. Помогни ми.

Той я накара да си сложи главата между коленете и ѝ даде да пийне вода.

— Ще се оправяш — рече, но тя се възпротиви, не, нещо не е наред. Беше готова да повърне. И се намираше на почти два часа път от паркинга, от центъра за посетители, от спасението. Каза му:

— Моля, просто се обади на някого по мобилния си телефон, моля, ще им трябва много време, за да пристигнат.

Той каза, че не носи мобилен телефон. Даде ѝ още вода, поръча ѝ да я пие бавно, после я поведе обратно по пътя, по който бяха дошли; краката ѝ толкова трепереха, че непрекъснато падаше.

— Джими — прошепна, протягайки ръце пред себе си. — О, Джими, не искам да умра тук.

Не искаше да умре в аризонската пустиня, на няколко километра от сина си — за миг си представи как му съобщават, призляваше ѝ от този практически аспект на смъртта: човек умираше и съобщаваха на децата му. А Лари щеше толкова да тъжи, но това е положението — скръбта му вече ѝ изглеждаше далечна.

— Току-що беше на контролен преглед — успокои я Джим, — няма да умреш.

По-късно се зачуди дали той наистина бе споменал за прегледа или тя сама си го помисли, абсурдността на медицинските прегледи. Присвита на две, се запрепъва надолу, докато Джим я държеше. Тънка струя вода се точеше в руслото на реката. Джим отвърза от кръста ризата си и я намокри, после я положи върху главата ѝ. По този начин си проправяха път обратно през каньона.

Когато пристигнаха на асфалтовата алея, Хелън се почувства щастлива като малко дете, което се е загубило и накрая е намерило дома си. Седнаха на една пейка и тя хвана Джим за ръката.

— Лари изглежда ли ти наред? — попита го тя, след като изпи по-голямата част от водата.

— Изгаря от любов. По-скоро от страст. Както искаш го наречи.

— Джими, грубичко се изразяваш — чувстваше се облекчена, че е вече в безопасност.

Той изтегли ръката си изпод нейната, за да забърше чело.

— Добре.

— Да вървим — Хелън се изправи. — О, толкова се радвам, че не умрях там горе.

— Е, нямаше да умреш — рече той и метна пак раницата на гърба си.

Пропуснаха едно отклонение от пътя. Хелън видя твърде късно пътеката, която завиваше и водеше към другия път — и сега бяха тръгнали нагоре по един склон и заобикаляха по някакъв дълъг завой. Въпреки това нито един от двамата им не би могъл да твърди със сигурност, че това е правилната посока. Джим ѝ каза да не се притеснява. Този път също би трябвало да води към центъра за посетители. Но слънцето жулеше и след половин час ходене не бяха стигнали доникъде. Тук нямаше вода, в която Джим да натопи ризата си.

— Джими — извика тя.

Той изля малкото останала вода върху главата ѝ и тя почувства как краката ѝ се подгъват, сякаш вече не бяха част от тялото ѝ. Коленичи край пътя и разбра, че ще загуби съзнание и няма да се свести. Беше използвала всичките си сили, за да излезе от пустинята, за да стигне дотук. Джим тръгна бързо напред, за да погледне отвъд завоя, и тя гледаше как неясната му фигура изчезва.

— Джим, не ме оставяй! — извика му и той се върна.

— Има още много — тя усети безпокойството в гласа му.

Не можеше да схване защо не си бе взел телефона.

Ръцете ѝ се разтрепериха, а петната пред очите ѝ бяха огромни и черни. В ушите ѝ сякаш жужеше рояк едри насекоми. Горещината беше жестока, ликуваща, беше я заблудила там на пейката; причакваше стаена тази двойка, която си мислеше, че притежава всичко.

Още преди електрическото влакче да излезе иззад ъгъла, Джим вече махаше трескаво с ръце, а Хелън беше повърнала. Във влакчето нямаше пътници и шофьорът с помощта на Джим я повдигна и я сложи отзад под сенника. Беше свикнал с това. Под седалката си имаше ободряваща напитка и заръча на Джим да ѝ дава по малко. Тя го чу как казва:

— Разбираш защо хората умират по тия гранични места.

Джим прошепна:

— Хубаво, Хели. Добро момиче си, скъпа — докато наливаше с негова помощ „Гаторейд“ в устата ѝ, и това ѝ напомни донякъде времето, когато децата бяха малки и ги учеше да използват чаши. Но Джим беше далеч, всичко беше далеч — и все пак имаше нещо, какво беше то? Съпругът ѝ се боеше. Този проблясък, не беше повече от

прашинка, която висеше във въздуха. Щеше да изчезне, вече изчезваше...

В хотелската стая спуснаха щорите и си легнаха. Сега на Хелън ѝ беше много студено и тя потъна в мекотата на завивката; лежаха един до друг и се държаха за ръце. Помисли си: *Хората, които едва не загиват заедно, остават заедно*, и ѝ се стори странна мисъл.

— Къде бяхте? — попита Ариел в последната вечер от посещението им.

Ариел.

Хелън, която беше казала: „Какво хубаво име“, не можеше всъщност да го понася. Присви очи в сумрака и ги насочи към Ариел. Бяха на паркинга на хотела, готови да се сбогуват. Лари и Джим бяха от другата страна на колата и разговаряха.

— Къде съм била кога? — попита тя момичето, което спеше в леглото на сина ѝ.

Въздухът ѝ се стори студен и сух.

— Когато Лари е ходел на летен лагер.

Хелън, живяла дълги години с адвокат, изпита странното чувство, че зад думите има клопка.

— Ще трябва да ми обясниш — каза тя с равен тон. И когато младата Ариел не отвърна, добави: — Просто не зная какво имаш предвид.

— Искам да кажа — къде бяхте вие? Лари не е искал да ходи на тези места и вие сте го знаели. Или поне той смята, че сте знаели. Но сте го пращали. И той е бил нещастен. Смята, че вината е на баща му. Че Джим е настоявал. Но въпросът ми е — вие къде бяхте?

О, младите! Те винаги знаеха всичко!

Хелън мълча дълго време, достатъчно, та да принуди момичето да сведе поглед към обувтия си в сандал крак и да прокара по големия си пръст по чакъла.

— Къде съм била ли? — Хелън попита хладно. — В Ню Йорк, най-вероятно съм пазарувала.

Ариел я погледна и се изсмя.

— Не, сериозно говоря, най-вероятно това съм правела. Пазарувала съм и съм изпращала пакети на всяко от децата всяка седмица, колети, натъпкани със сладкиши и бонбони и всички неща, които е забранено да се пращат в лагера.

— Не знаехте ли, че Лари е нещастен?

Да, знаеше го и затова сега се почувства, сякаш момичето я бе намушкало с тънко острие в сърцето. Каква жестокост.

— Ариел, когато имаш свои деца, ще разбереш, че взимаш решения спрямо това, което смяташ, че ще е най-доброто за тях. А ние сметнахме, че е добре да не стимулираме Лари да се поддава на носталгията. Е, сега разкажи ми как върви учението.

Не слушаше, докато Ариел говореше. Мислеше за това колко ѝ бе прилошало на онази пътека преди няколко дни. И как въпреки това се бе мъчила на Джим да му е приятно. Спомни си дните за посещения в летните лагери на Лари, как ѝ се късаше сърцето, като го видеше озарен от надежда, как си беше приготвял предварително речта, с която да обясни защо е необходимо да го приберат вкъщи; и отчаянието му, когато разбираше, че няма да мине, че ще трябва да остане още четири седмици. Защо не бе настоявала да му позволят да се прибере? Защото Джим смяташе, че не бива да разрешават на момчето да се върне. Защото двама души не могат да имат абсолютно различни мнения, без единият да бъде категоричен.

На Хелън ѝ се прищя да каже нещо на Ариел, с което да я нарани, и когато момичето, протягайки ръка към предната седалка на колата си, ѝ подаде кутия със сладки, приготвени специално за тях, Хелън ѝ каза:

— Е, аз вече не ям шоколад, но за Джим ще станат.

Боб не успя да открие Сюзан при лентата за багажа на аерогарата. Имаше хора, обути в сандали, със сламени шапки, хора с палта и малки деца, тийнейджъри, сгърбени над количките за багаж, със слушалки в ушите, докато родителите им, по-млади от Боб, с безпокойство оглеждаха движещата се лента. До него една слаба, посивяла жена натискаше бутоните на телефона си, стиснала здраво под мишница чантата си, и с крак, предпазно метнат върху малко куфарче.

— Сюзан — обади се той. Изглеждаше му различна.

— Променил си се — каза му тя и пъкна телефона в чантата си.

Той задърпа куфарчето на колелца към опашката за таксита.

— Винаги ли има толкова много хора? — попита тя. — Все едно съм в Бангладеш. Господи.

— Кога за последен път беше в Бангладеш? — Стори му се, че прозвуча като Джим, като каза това. Добави: — Слушай, ще се забавляваме добре, не се притеснявай. И ще идем до Бруклин да видим Джим, не съм го виждал от векове — Сюзан наблюдаваше диспечера на таксита, въртеше глава наляво и надясно, докато той разпределяше опашката, свиреше със свирката си, отваряше вратите на такситата. Боб попита: — Какви са новините от Зак?

Тя бръкна в чантата си и извади чифт слънчеви очила, въпреки че небето беше облачно.

— Добре е.

— И това е всичко?

Тя вдигна поглед към небето.

— Не съм го чувал от известно време — рече Боб.

— Бесен ти е.

— Бесен ли? На мен?

— Сега е в семейство и това го кара да се чуди къде сте били двамата с Джим през всичките тия години.

— И не се чуди къде е бил баща му през тези години, тъй ли?

Сюзан не отговори. Когато влязоха в таксито, Боб тресна силно вратата.

Заведе я в Рокфелер Сентър. Разведе я из Сентърл парк, посочвайки ѝ младата жена, напръскана в златно. Заведе я на мюзикъл на Бродуей. Тя беше като срамежливо дете и само кимаше. Освободи ѝ спалнята си и спеше на дивана. На втората сутрин Сюзан седна на масата, хванала чашата за кафе с две ръце, и го попита:

— Не ти ли става страшно да живееш толкова нависоко? Ами ако избухне пожар?

— Не мисля за такива неща — отвърна той. И издърпа стола си по-близо до масата. — Спомняш ли си нещо за злополуката? — попита я.

Тя го погледна изненадана.

— Не — каза накрая с тих глас.

— Нищичко ли?

Лицето ѝ беше открито и невинно, очите ѝ шареха, докато обмисляше думите си. Заговори внимателно, сякаш се боеше да не даде погрешен отговор.

— Мисля, че беше много слънчев ден. Май си спомням как слънцето заслепяваше всичко — тя бутна назад чашата. — Но може пък да е валяло.

— Не валеше. Аз също си спомням слънцето.

Никога не бяха разговаряли за това и Боб заоглежда апартамента си, сякаш имаше нужда да не гледа в Сюзан. Апартаментът беше достатъчно нов за него, та да му е непознат, кухнята беше толкова чиста, чак блестеше. Джим не би могъл да нарече това студентска спалня; тук Боб не можеше да пуши на прозореца. Съжали, че е споменал за злополуката; чувстваше се по-неловко, отколкото ако беше попитал за интимни подробности от живота им със Стив. Срам, срам до мозъка на костите му го сви като в спазъм.

Сюзан призна:

— Винаги съм смятала, че е било мое дело.

— Какво? — Боб се извъртя с лице.

— Да — погледна го за миг, после ръцете си, които държеше склучени на скута. — Смятах, че това е причината мама да ми крещи толкова много. Вас никога не ви навикваше. Тъй че може би аз съм го направила, така си мислех. А откакто Зак се махна, все имам тези

ужасни кошмари. Не си ги спомням, като се събудя, но са *ужасяващи*. И те някак си, нали разбираш, също ме карат да се чувствам така.

— Сузи, знаеш, че не си била ти. Цялото онова време, като бяхме малки, дето ми повтаряше „за всичко си виновен ти, глупако“.

Очите ѝ се замъглиха от умиление.

— О, Боби. Разбира се, че съм го казвала. Бях едно малко, уплашено момиченце.

— И не си го имала предвид всичките тези пъти, когато ми го повтаряше?

— Не съм знаела какво искам да кажа дори.

— Джим ми заговори за това. Той си спомня. Казва, че си спомня.

— И какво помни той? — запита тя.

Но Боб откри, че не може да го изрече с думи. Разтвори ръце върху масата. Сви рамене.

— Линейката, полицията, мисля. Но той знае, че не си го направила ти. Така че, моля те, не се безпокой за това.

Близнаците дълго мълчаха. През прозореца реката искреше. Накрая Сюзан проговори:

— Всичко тук е толкова скъпо. У дома бих могла да си купя сандвич с това, което сега давам за едно кафе.

Боб се изправи.

— Да вървим — каза ѝ.

В коридора му подвикна Мъри.

— Хей — и протегна ръка да се здрависа. Рода хвана Сюзан за ръката.

— Досега какво сте направили? Не го оставяй да те измори съвсем, хората капват и какво удоволствие е това? Към Бруклин ли? Да се видите с онзи ваш известен брат? Хей, драго ми беше, приятно изкарване!

На тротоара Сюзан възкликна:

— С такива хора — никога не знам какво да им кажа.

— Топли и доброжелателни хора ли? Да, да, разговорът веднага секва от тях — и отново си помисли, че звучи като Джим. Но направо не можеше да повярва доколко тя го уморяваше.

В метрото Сюзан седеше неподвижно, стиснала чантата с две ръце върху скута си, докато Боб се люлееше на каиша, за който се беше

хванал.

— Преди всеки ден минавах този път с метрото — каза ѝ той, но тя не отговори. — Хей! За онова, което говорихме преди малко. Не си го направила ти. Не се безпокой.

Тя не даде знак, че е чула думите му, освен че премести за миг очите си върху него. Сега се движеха надземно и тя изви врат, за да гледа през прозореца на влака. Боб се опита да ѝ посочи Статуята на свободата, но докато тя придвижи поглед натам, я бяха отминали.

— Как я карате? — попита Хелън, пропускайки ги през вратата. Не приличаше на себе си. По-древна, по-стара, не така хубава.

— Съжалявам, отдавна не съм се отбивал — рече Боб, а Хелън отвърна: — Разбирам. Имаш си свой живот.

— Куче мръсно, довел си отдавна загубената ни сестра? Как е, Сюзан? — Джим влезе в стаята — висок и много спретнат. Плесна Боб по рамото и стисна Сюзан в бърза прегръдка. — Харесва ли ти градът? — попита я.

А Хелън се обади:

— Сюзан, изглеждаш ужасена.

Сюзан веднага помоли да използва тоалетната, седна на ръба на ваната и се разплака. Те нямаха понятие. Проблемът не беше в града — ненавиждаше го, изглеждаше ѝ малко смехотворен, като претъпкан щатски панаир, ширнал се безкрай, полята с отлят върху тях бетон, пътуването под земята вместо над нея; всичко ѝ намирисваше на безвкусица, смърдящите на урина стъпала долу към метрото, боклуците, подгонени от вятъра край бордюрите, размазаните курешки от гълъби, прокапали по статуите, напръсканото в златно момиче, застанало в парка. Не, не градът ужасяваше Сюзан. А братята ѝ.

Кои бяха те? Как можеха да живеят по този начин? Това не бяха Боб и Джим от детството ѝ. Боб, настанен на практика в нещо като хотел, входната му врата нищо повече от отворстие в тапицирания с мокет коридор, който прикриваше стаите на останалите хора. С униформен пазач във фоайето, стоящ там, за да не би някой бездомник да влети или пък да побутне въртящата се врата. Какво я беше грижа за реката, толкова далеч отдолу, че все едно я гледаше от самолетен люк? И после най-странното, Боб да отвори дума за мълчаливо-обещания-никога-да-не-се-говори-за-това факт — злополуката с баща им, на

такова място и изобщо — да заговори за това! Сюзан бе загубила ориентация, физически изнемощяла от този неочакван сблъсък.

Братята ѝ, дори след като се бяха изселили от Шърли Фолс, си оставаха нейни братя. Но не и сега. Това, което тя усещаше сега, докато си бършеше носа с тоалетна хартия, беше сякаш вселената се е килнала настрани. Беше абсолютно сама, свързана единствено с един син, който вече нямаше нужда от нея. Погледни само къщата, в която се намира (наплиска лицето си с вода и вратата на банята се отвори, когато прекрачи прага ѝ), където Джим беше отгледал три деца и бе давал вечерни приеми (Сюзан си го представяше, докато крачеше обратно към хола), където са имали големи семейни коледни тържества, където се е мотал по пижама през почивните сутрини, подхвърляйки вестника върху малката масичка, където бе гледал телевизия в безброй вечери с жена си и децата си, тук, в тази къща, която не беше никакъв дом. Беше огромна мебел. Музей с високи тавани. *И тъмен при това.* Кой би живял на такова тъмно място, с красиво резбовано дърво, със старинни осветителни тела? Кой би живял така?

Говореха ѝ нещо, Хелън ѝ правеше знаци да иде с нея на горния етаж, да я разведе, казваше ѝ, забавно е да разглеждаш къщата на други хора, гардеробната, казваше Хелън, тя била единствената жена в града, чийто съпруг имал повече дрехи от съпругата си, и минаха край редици от костюми, сякаш универсален магазин беше отворил врати, имаше прозорец, като че дрехите се нуждаеха от гледка, и стена, която представляваше цяло огледало, огромно и високо. Беше принудена да погледне себе си. Бледоликата жена със сива коса, обути в торбести черни панталони. Но Хелън в огледалото изглеждаше дребна, завършена, излъскана, облечена във вталена плетена рокля и чорапогащник, откъде ли знаеше да се облича по този начин?

Да, вселената се наклони. Страшно беше, когато вътрешната сигурност на човек поддаваше. Да нямаш баща, майка, съпруг, братя, а и синът ти...

— Сюзан — гласът на Хелън ѝ се стори остър. — Искаш ли да пийнеш нещо?

В задната градина Сюзан и Боб седяха един до друг на пейката от ковано желязо, и двамата с по чаша сода в ръка. Хелън беше кацнала на ръба на един градински стол, сложила крак връз крак и държеше чаша с вино, напълнена почти догоре.

— Джим, седни — рече тя, защото мъжът ѝ се движеше наоколо, навеждаше се и с присвити очи разглеждаше филизите на хостата и лилиите — никога не бе проявявал интерес към нещо в тази градина — или пък се облягаше на подпорната греда на верандата, а по едно време дори влезе в къщата и после се появи с празни ръце.

Хелън не бе убедена, че някога е била по-ядосана от това, макар че сигурно е била. Но точно сега, точно тук, нещо много сериозно не беше наред и тя единствено можеше да усети, че никой не се притичва на помощ и всичко изцяло — по някаква причина измежду четирима възрастни — изцяло зависеше от нея — да поддържа бремето на този социален момент. Най-лесно беше да обвини Сюзан и Хелън го направи. Видът ѝ на свита и затворена в себе си душа, безформената поло блуза от толкова ниско качество, че беше образувала топчици по краищата — всичко това депресираше Хелън, да не говорим, че по тялото ѝ премина и тръпка на съжаление — и тя закипя вътрешно, направо се замая от този многопосочен гняв.

— Джим, би ли седнал — каза му отново. Той я погледна объркано, сякаш резкият ѝ тон го е стреснал.

— Да си взема една бира — той се върна в къщата.

Хелън подхвана, загледана в малките зелени сливки, които висяха на клона над главата ѝ:

— Вижте всички тези сливи. Миналата година не бяха толкова много, но така е при плодните дръвчета — изобилието идва през година. Катеричките ще са доволни, натъпкани със сливи паркслоупски катерички.

Близнаците Бърджес я гледаха с празни погледи откъм пейката. Боб възпитано посръбваше от содата си, веждите му повдигнати в израз на пълна пасивност. Сюзан отпиваше от собствената си чаша, после погледна малко настрани от Хелън, сякаш с лицето си казваше, мен ме няма тук, Хелън, и мразя голямата ти къща и глупавото ти парче земя зад нея, дето му викаш градина, мисля, че е вулгарна, твоята огромна гардеробна горе, твоят огромен грил тук в двора, мразя

всичко това, вещоманството на модерния свят, богата, родена в Кънектикът, разглезена консуматорка!

Хелън, смятайки, че това се крие в израза на етърва ѝ, си каза наум „селяндурка“ и после се почувства изключително уморена вътрешно. Не искаше да мисли такива неща, нито пък да се държи така; реши, че е ужасно как подобна дума ѝ е дошла наум, и още щом си помисли това, за неин ужас, следващото, което изникна в съзнанието ѝ, беше „негър“, нещо, което и преди ѝ се беше случвало, негър, негър, сякаш мозъкът ѝ страдаше от синдрома на Турет и тези отвратителни мисли се въртяха безконтролно в него.

— Ядете ли ги? — попита Боб.

Зад Хелън вратата се отвори и Джим се появи с бутилка бира в ръка. Той дръпна един градински стол.

— Катериците ли? — обърна се той към Боб. — Печем ги — Джим посочи с глава към скарата.

— Сливите. Ядете ли сливите?

— Много са горчиви — отговори Хелън, мислейки си: „Не е мое задължение да ги карам да се чувстват удобно“. Но, разбира се, беше.

— Отслабнал си — обърна се тя към Боб.

Той кимна.

— Не пия напоследък, не много.

— Защо не пиеш? — тя чу обвинителната нотка в гласа си, видя как Боб поглежда към Джим.

— И сте почернели, вие двамата — рече Сюзан.

— Те винаги имат тен — каза Боб и Хелън ги намрази и двамата.

— Бяхме в Аризона, да видим Лари, мислех, че знаеш — отвърна Хелън.

Сюзан пак извърна поглед и на Хелън това ѝ се стори най-отвратителното, дори да не попита за племенника си, просто защото собственият ѝ син се бе оказал разочарование и бе избягал да живее далеч от нея.

— Как е Лари? — обади се Боб.

— Прекрасно — Хелън отпи сериозна глътка от виното, почувства как то се качва директно в мозъка ѝ, а после едновременно се разнесе звукът от счупването на чаша и тенекиен телефонен звън, като Сюзан скочи на крака и каза:

— О, не, о, съжалявам, съжалявам.

Телефонът ѝ звънесе и очевидно това толкова я беше стреснало, та бе изпуснала чашата си, и докато ровичкаше из чантата си и го намери — много странно, но го подаде директно на Джим, който беше станал и бе отишъл до нея. Хелън каза:

— О, не се притеснявай, ще го почистя — мислейки как сега миниатюрни счупени стъкълца ще се вмъкнат между тухлите на цялата пътеката и градинарят, който идваше всяка седмица в този сезон от годината, ще се раздразни.

— Чарли Тибетс — каза Джим. — Сюзан е тук до мен. Чакай, тя казва да говориш направо с мен — Джим крачеше из градината, притиснал към ухото си телефона, и кимаше. — Ъхъ, ъхъ, чувам те — и махаше с една ръка из въздуха, като някой диригент, който ръководи оркестър. Накрая щракна и затвори капачето на телефона, върна го и каза:

— Това е, приятелчета. Край. Зак е свободен човек. Обвиненията са оттеглени.

Настъпи тишина. Джим седна обратно, отпи от бутилката с бира, като отметна глава силно назад.

— Какво искаш да кажеш с „оттеглени“? — Хелън беше тази, която в крайна сметка попита.

— Означава, че са оставени настрана. Ако Зак се държи прилично, те изобщо ще изчезнат. Делото загуби актуалност. Това всъщност се случва непрекъснато и точно на това се надяваше Чарли. Освен че в случая, разбира се, имаше и политически разногласия. Но сомалийската общност, старейшините им или когото там са попитали, са казали, че е окей, че нямат нищо против делото да влезе в архив — Джим сви рамене. — Един господ знае.

— Но сега той никога няма да си дойде — промълви Сюзан и Хелън, която смяташе, че ще чуе от устата ѝ радостен вик, долови тревогата в гласа ѝ и видя ясно какъв е случаят — момчето нямаше да се върне вкъщи.

— О, Сюзан — прошепна тя и отиде до етърва си, като разтриваше нежно гърба ѝ.

Братята седяха. Боб непрекъснато поглеждаше към Джим, но той не отвърна на погледа му.

* * *

В един топъл ден през юли Есмералда Мартик влезе в кабинета на Алън Англин и безмълвно му подаде някакви документи, за които, съдейки по обема и шрифта им, той веднага се досети, че представляват жалба.

— Какво имаме тук? — попита той с любезен клас и кимна към стола пред бюрото си. — Заповядай, Ези.

Есмералда седна. След като почете малко, Алън я погледна. Дългата ѝ руса коса, боядисана на кичури, беше привързана назад в опашка, а лицето ѝ беше бледо. Тя винаги е била тиха млада жена и сега също не говореше, докато бе вперила очи в него. И не ги извърна.

Той прочете докрай жалбата. Беше дълга четири страници и когато Алън я сложи върху бюрото си, усети по лицето си влага, независимо че стаята се охлаждаше с климатик. Първият му инстинкт бе да стане и да затвори вратата, но самото естество на оплакването правеше тази жена опасна. Със същия успех би могла да седи там и безмълвно да държи в скута си автомат; да остане насаме с нея беше все едно да ѝ подаде още един пълнител с патрони. Той седеше. Тя седеше. Той знаеше и знаеше, че и тя знае, че единствено моменталната и правилна реакция на един работодател в подобна ситуация би могла да ограничи отговорността му. Документът трябваше веднага да бъде заведен в Службата по труда и да се разследва. Тя претендираше за един милион долара компенсация за нанесени щети.

— Хайде да се поразходим — рече Алън и се изправи. Тя също се изправи и той протегна ръка, за да ѝ покаже, че като жена тя би трябвало да прекрачи прага първа.

Вън горещината нажежаваше тротоарите на централната част на града. Хората ги отминаваха — сложили слънчеви очила и с куфарчета за документи в ръка. Един бездомник преравяше боклука до будката на ъгъла. Носеше зимно палто със скъсани джобове.

— Как може да стои с палто на тази жега? — тихо продума Есмералда.

— Болен е. Най-вероятно е шизофреник, има халюцинации. На такива им става много студено. Един от симптомите е.

— Знам какво е шизофрения — заяви тя с леко раздразнение в гласа. — Но не знаех за телесната температура — добави.

Алън купи две бутилки вода от будката и когато тя взимаше онази, която той ѝ предложи, забеляза, че ноктите на ръцете ѝ са изгризани до дъно; и по нов начин почувства голямата опасност. Седнаха на една пейка на сянка. Около тях мъже и жени се движеха бързо въпреки жегата. Някаква старица ги подмина бавно, стиснала в ръка пластмасова пазарна чанта.

— Защо не говориш? — попита той добронамерено, обръщайки се с лице към нея.

И тя заговори. Видя, че се е подготвила, че е уплашена, макар да не беше сигурен дали от него се плаши или от това, че няма да ѝ повярва. Имаше есемеси, записи от гласова поща, сметки от ресторанти и от хотели. Имейли на частен адрес. Също имейли на служебния адрес. Тя извади от голямата си чанта папка, прегледа листовете и му подаде няколко.

Той почувства колко е неприлично да чете паникьосаните съобщения на мъж, когото познаваше от години, бе обичал почти като брат, мъж, допуснал грешката на мнозина други (макар че не бе очаквал това от Джим, но често се случва така), притиснат в ъгъла от изтормозващите подмятания на Есмералда, че ще потърси жена му — Алън за миг затвори очи, виждайки думата „Хелън“, после продължи да чете. Да, ето ти заплаха: *Ще сбъркаш, ако направиш това, ще изхвърлиш кариерата си директно през прозореца, с кого си въобразяваш, че си имаш работа?*

И имаше още.

Алън каза:

— Разбира се, веднага ще заведа жалбата. И тя ще бъде разследвана.

— И ще излезе по вестниците — добави тя.

— Можем да се помъчим да не се стига дотам.

— Сигурно ще се случи. Твърде сте големи и известни вашата адвокатска фирма.

— Ти готова ли си това да излезе в медиите? — попита той. — Трябва да сторим онова, което е правилно, и тук си напълно права, то

може да излезе по вестниците, а това означава, че ти и информация за теб също ще излезе по вестниците. Готова ли си за такова нещо?

Тя се загледа във високите си токчета; беше протегнала крака пред себе си. Не носеше чорапи, забеляза. Разбира се, твърде горещо е. Но краката ѝ бяха идеални, без видими вени или петна, просто гладки пищяли — нито потъмнели, нито твърде бели. Обувките ѝ с токчета бяха кафяви и изрязани на пръстите. Прилоша му.

— Разговаряла ли си за това с някого? С адвокат например? — той докосна устата си със салфетката, която му дадоха заедно с водата.

— Още не. Сама написах жалбата.

Алън кимна.

— Мога ли да те помоля да задържиш още само един ден, преди да говориш с някого за това? Двамата с теб ще го обсъдим утре.

Тя пийна от бутилката с вода.

— Окей — съгласи се.

Джим и Хелън бяха отседнали в апартамента си в Монток. Алън се обади на Дороти, после на Джим, после отиде на Пен Стейшън и взе влака за Монток. Когато стъпи на перона, Джим беше там да го посрещне, а въздухът бе солени; подкараха към плажа, където вълните прииждаха мудро и неуморно.

* * *

— Върви — каза Рода, махвайки с ръка от дивана, където се бе настанила. — Прочутият ти брат не си прави труда да отговори на обаждането ти? Ами, иди и застани на вратата му.

От години вече Боб ходеше всяко лято с Джим и Хелън в дома им в Монток. Пам, яхнала дъска върху водата, пищеше от смях, Хелън мажеше обилно децата с лосион, Джим тичаше по плажа пет километра и очакваше похвали, когато се върнеше, и ги получаваше, после се хвърляше във вълните... След като Пам го напусна, Боб продължи да ходи там, водеше Лари на риболов с Джим (бедният Лари, пребледнял и повръщаш от морска болест). После вечер седяха на балкона с по питие. Тези летни дни бяха константа в живот, изцяло непостоянен. Огромният океан и пясъчната ивица бяха много различни от крайбрежието на Мейн, с остри скали и покрито с водорасли,

където баба им ги водеше, с картофения чипс още топъл от пътуването, термоса с ледена вода, изсъхналите сандвичи с фъстъчено масло — а в Монток живееха за едното удоволствие. „Вижте момчетата Бърджес“, казваше Хелън, докато изнасяше навън табла със сирене и кракерси, и студени скариди. „Свободни, свободни, свободни най-сетне.“

Сега за пръв път Джим не се беше обадил, нито пък Хелън, за обичайното уговаряне на дати.

— Иди на среща с някое хубаво момиче — заръча му Рода.

— Рода е права — изрази мнение Мъри от стола си. — Ню Йорк е отвратителен през лятото. Всички ония старци, седнали по пейките в парка. Приличат ми на топящи се свещи. Тротоарите миришат на боклук.

— Тук ми харесва — отвърна Боб.

— Разбира се, че ти харесва — кимна му Мъри, — от цял Ню Йорк ти живееш на най-добрия етаж.

— Върви — повтори му Рода. — Той ти е брат. Донеси ми мидичка.

Боб остави съобщение на телефона на Джим. Също и на Хелън. Никой не отговори. Последния път той каза: „Хайде, обадете се! Дори не знам дали сте живи.“ Но, естествено, живи бяха. Щеше да научи от някого, ако не бяха. Така разбра, че след като години бяха държали дома и семейството си отворен за него, вече не беше желан.

На няколко пъти ходи с приятели до Бъркшир, веднъж — до Кейп Код. Но сърцето му бе свито от тъга и трябваше да полага усилия, за да не го покаже. В последния си ден на Кейп той видя Джим и сякаш цялото му тяло затрептя с тъгата на щастieto. Изсечените черти на лицето, огледалните очила: пред пощата, ето го, застанал там със скръстени ръце да чете някаква бележка, изрисувана на вратата на ресторанта. *Хей!* — почти извика и щастие се изстреля от него, преди мъжът да отпусне ръцете си и да избърше лице — и изобщо не беше Джим, а някакъв мускулест мъжага с татуировка на влечуго, което се виеше по прасеца му.

Когато наистина се видя с брат си, в първия момент го подмина, без да го познае. Това стана пред обществената библиотека на 42-ра

улица. Боб трябваше да се срещне с една жена за обяд, среща с непозната, уредена му от приятел — тя работеше в библиотеката. Денят беше изключително горещ и Боб присвиваше очи зад слънчевите си очила. Нямаше изобщо да забележи Джим, ако не беше беглият отпечатък в съзнанието му, че мъжът, когото току-що подмина, с бейзболна шапка и огледални очила, се бе извърнал потайно настрана. Боб се обърна и викна:

— Джим!

Мъжът забърза и Боб се затича, за да го настигне, разбутвайки околните минувачи. Джим мълчеше; изглеждаше смален наполовина в самото си. Стоеше неподвижен, лицето му, скрито под козирката, все още не мърдаше освен лекото потрепване на челюстта.

— Джими... — Боб заекна. — Джими, болен ли си? — свали очилата си, но не можеше да види очите на брат си зад стъклата. Онази изваяност, която лицето на Джим притежаваше, беше видна единствено когато повдигна брадичка по свойствения му начин, предизвикателно.

— Не, не съм.

— Какво се случва? Защо не отговори на обажданията ми?

Джим погледна към небето, после зад себе си, накрая пак към Боб.

— Опитвах се да прекарвам чудесно тази година. С жена си.

Спомняйки си този момент през следващите няколко месеца, Боб се сети, че брат му нито веднъж не го погледна; разговорът, който последва, бе кратък и Боб не си спомняше друго от него освен умолителната нотка в собствения му глас, а после последното, което Джим му каза с изтънели и почти посинели устни, думите бавни, преднамерено жестоки, тихи.

— Боб, тук искам да съм напълно пряк с теб. Винаги си ме подлудявал. Уморих се от теб, Боб. Направо до мозъка на костите си. От теб, от бобщината ти. Толкова съм... Боб, просто не искам да те виждам. За бога, просто се махни.

По онзи невероятен начин, по който хората понякога реагират, Боб успя да влезе в едно кафене, да се скрие от шумотевицата на улицата и да се обади на жената, с която трябваше да обядва. Говореше спокойно, възпитано: нещо бе изскочило изненадващо в работата, ужасно съжالياва, ще се обади по-нататък да направят друга уговорка.

След това се скита като сляп из улиците на града, ризата му — цялата залепнала от пот, понякога поспираше, за да приседне на някое стъпало, да пуши, да пуши, да пуши.

В средата на август независимо от жегата върховете на няколко клена вече бяха пожълтели. Един от тях се виждаше на улицата, точно срещу мястото, където Сюзан и г-жа Дринкуотър седяха на задната веранда в шезлонгите си. Не подухваше вятър и във влажния въздух се усещаше лек мирис на наторена земя. Старицата бе навила чорапите си до глезените и седеше с кльощавите си бели крака леко разделени, роклята ѝ — повдигната до над коленете.

— Странно как, когато си дете, горещината хич не те притеснява — г-жа Дринкуотър си вееше с едно списание.

Сюзан се съгласи с това и пийна от чашата със студен чай. Откакто се върна от Ню Йорк — откакто разбра, че обвиненията срещу Закари отпадат — тя бе разговаряла със сина си веднъж седмично по телефона. И всеки път, след като затвореше, първо грееше от щастие, че е чула дълбокия му плътен глас, а после тъгата я сграбчваше за гърлото. Свърши се — неистовите тревоги след ареста, натрупването на напрежение заради митинга (толкова отдавна ѝ се струваше), убийствената мисъл, че Зак може да иде в затвора — всичко свърши. Мозъкът ѝ още не можеше да възприеме това. Тя заговори и вдигна изпотената стъклена чаша, оставена до краката ѝ:

— Зак работи в болница. На доброволни начала.

— Наистина! — г-жа Дринкуотър побутна очилата на носа си с кокалест юмрук.

— Не носи подлоги, не. Зарежда складовите помещения с бинтове и такива неща. Тъй мисля.

— Но е сред хора.

— Да.

От долната част на улицата се разнесе звукът на косачка. Когато поутихна, защото я бяха преместили зад къщата, Сюзан добави:

— Разговарях и със Стив днес, за първи път от години. Казах му, че съжалявам за всички линии, по които съм се провалила като съпруга. Беше невероятно любезен — и както се боеше, в окото ѝ набъбна сълза и се търкулна. Избърса я с китка.

— Това е прекрасно, скъпа. Че се е държал добре — г-жа Дринкуотър свали очилата си и ги затърка с кърпичка. — Съжаленията не са приятна работа. Изобщо.

Изпускането на сълзата поотпусна тъгата на Сюзан и тя добави:

— Но вие не можете да съжалявате, че сте били лоша съпруга? Според мен сте били перфектна съпруга. Отказали сте се от семейството си заради него.

Старицата кимна съвсем леко.

— Аз съжалявам за момичетата. Бях добра съпруга. Мисля, че обичах Карл повече от дъщерите си, и не го смятам за естествено. Мисля, че те се чувстваха самотни. Гневни — старата жена си сложи отново очилата и мълча известно време, загледана в тревата. После каза: — Не е необичайно, скъпа, ако едното от децата се окаже трудно. Но да имаш две такива деца идва много.

Откъм сенчестото място под норвежкия клен кучето проскимтя в съня си. Опашката му тупна по земята веднъж, после то продължи кротко да спи.

Сюзан допря за миг студената чаша до врата си. Рече:

— Сомалийките мислят, че трябва да имаш десетина деца. Така чувам. Изпитват съжаление към теб, ако имаш само две — и добави: — Тъй че едно-единствено пък сигурно им се струва много странно, все едно да родиш коза.

— Винаги съм смятала, че смисълът на католическата църква е да бълва непрекъснато малки католичета. Може би пък сомалийците да искат да бълват малки сомалийчета — г-жа Дринкуотър обърна огромните си очила към Сюзан. — Но никоя от дъщерите ми няма деца и това ме кара да се чувствам зле — тя бавно поклати глава. — И двете да не искат да бъдат майки. Представяш ли си?

Сюзан се вглеждаше във върха на гуменката си. Продължаваше да носи равните и прости гуменки от младостта си. Успокои я мило:

— Не мисля, че има идеален начин, по който да живееш — и погледна нагоре към старата жена. — Щом нямат деца, нямат — и толкова.

— Не — потвърди старицата, — няма идеален начин да изживееш живота си.

Сюзан заговори замислено:

— Докато бях в Ню Йорк, мина ми през ума следното: може би така се чувстват сомалийците. Убедена съм, че не е вярно, т.е. може би донякъде. Но да дойдеш тук, където всичко е толкова объркващо. Не знаех как да ползвам метрото, а хората профучаваха край мен, защото *знаеха*. Смятаме за даденост всички неща, с които сме свикнали. Всяка минута се чувствах обърквана. Не беше приятно, казвам ви.

Г-жа Дринкуотър наклони глава като птичка.

— А братята ми изглеждаха най-странни от всичко — добави Сюзан. — Може би, когато членовете на едно сомалийско семейство успяват да стигнат дотук, онези, дето вече са престояли малко — може и да им изглеждат странни — тя се почеса по глезена. — Просто ми мина през ума.

Стив беше казал, че той е по-виновен от нея. „Ти си сваятна, работлива жена, каза ѝ. Зак е луд за теб.“

Г-жа Дринкуотър се обади:

— Съжалявам, че нещата не са като едно време — и погледна Сюзан. — Сега се сетих нещо за Пекс.

— Разкажете ми спомените си от Пекс — Сюзан отпиваше от чашата със студен чай и не я слушаше. Рядко бе ходила в Пекс. Купуваха училищните дрехи на момчета оттам, но нейните дрехи ги шиеше майка ѝ. Сюзан, застанала върху един стол, за да изравнят подгъва. „Стой мирно — упрекуваше я майка ѝ — за бога!“

„Направихме всичко, което можахме, бе казал Стив тази сутрин по телефона. Никой от нас не е имал леко детство, Сюзан. Никой от двамата не знаеше какво да прави. Не искам да обвиняваш себе си“, каза ѝ.

Г-жа Дринкуотър продължаваше:

— Хубаво се обличаха, жените, дето идваха в Пекс. Човек не ходеше на пазар, ако не се издокараше. По онова време.

Майката на Стив я намерили като дете, боса и мърлява, да преминава през това градче толкова далеч на север. Роднини я прибрали и започнала семейна вражда, продължила с години, като членовете на семействата хвърляли обиди едни срещу други. Беше огромно чудовище вече, когато се запозна с нея, и разведена.

— Знаем една история — каза Сюзан.

Г-жа Дринкуотър обърна леко стола си с лице към нея.

— Обожавам историите.

— Помните ли, когато преди няколко години в онзи град на север църковният настоятел сложи отрова в сутрешното кафе и отрови няколко души? Спомняте ли си? Е, това стана в Ню Суидън, родния град на Стив.

Старицата спря в Сюзан разсеяния си поглед.

— Това е родният град на съпруга ти?

Сюзан кимна.

— Никога не съм смятала, че хората там са много приятни. Те довели шведите да работят в текстилните им фабрики още през 1800 г., защото искали само бели хора.

— Не канук като мен — каза весело г-жа Дринкуотър и поклати глава. — Хората са смешни. Бях забравила за това. Църковният настоятел, дето сложи отрова в кафето. Да бе.

— Ами, той градът практически не съществува вече. Текстилните фабрики са затворени. И хората напускат. Като Стив, дето замина за Швеция.

— По-добре да заминават, отколкото да стоят и да се тровят едни други — рече жената. — И какво стана с онзи? Забравила съм.

— Самоуби се.

Двете седяха, потънали в приятно мълчание, слънцето се движеше зад дърветата и въздухът съвсем леко застудяваше. Кучето, все още заспало, лениво потупваше с опашка.

— Забравих да ви кажа — Сюзан се обади, — жената на Гери О'Хеър — полицейския шеф, дето ми беше съученик в училище, — та неговата жена се обади и ме покани да се присъединя към техния клуб по плетене.

— Надявам се, че си приела, скъпа.

— Да. Ама съм малко нервна.

— О, как пък не! — рече старицата.

Беше точно след Деня на труда, когато Хелън случайно срещна Дороти в една зарзаватчийница. Беше на касата и плащаше три стръка слънчоглед. Продавачът ѝ ги увиваше в хартия и Хелън бе отворила портмонето си, когато се обърна и видя Дороти.

— Здравсти — поздрави я, защото при вида ѝ носталгията по приятелството им се завърна. — Как сте? Сега ли се връщате от Бъркшир? Ние прекарахме август в града, което не сме правили от години, но, разбира се... Джим искаше да започне нещата. — Хелън приключи с плащането, взе цветята в ръце. — Вълнуващо е за нас, но наистина сякаш идва краят на една ера.

— Какво е вълнуващото за теб, Хелън?

По-късно тя не можеше да се сети какво бе купувала Дороти в онзи ден, само че стоеше зад нея на опашката, когато тя ѝ каза ентузиазирано:

— Че Джим излиза на самостоятелна работа.

А Дороти отвърна:

— Какви красиви слънчогледи, Хелън.

Тя си спомни по-късно комбинацията от прикрита изненада и малко съжаление, изписана по лицето на Дороти. Така си го спомняше Хелън след това (а и през целия си живот), след като откри, че Джим е бил помолен от Алън да напусне фирмата, че е бил заплашен от съдебен процес за сексуален тормоз в резултат на предполагаеми интимни отношения с негова подчинена, използвал е своята власт и влияние, за да постави служителката си в неудобно положение... Всичко бързо е било покрито, на младата жена са дали голяма сума, вестниците не са се докопали до случая. В продължение на пет седмици Джим Бърджес се беше обличал всяка сутрин, взимал бе адвокатското си куфарче, целувал бе Хелън на вратата и бе прекарвал деня в обществената библиотека на Манхатън. Казал бе на жена си, че новата политика на фирмата изисквала личните им разговори да се осъществяват с мобилните телефони, затова било важно да не го търси

чрез телефонистката, и тя естествено бе приела. Джим все по-често споменаваше, че не се чувства щастлив на работа, и Хелън каза:

— Добре, защо най-сетне не излезеш самостоятелно? С твоята репутация и умения ще можеш да си подбиращ всичко както си поискаш.

Той се безпокоеше от разходите по поддържането на кантора.

— Но ние имаме парите. Да използваме малко и от моите — възкликна Хелън. Седеше с него вечер, изчисляваше наеми и режийни сметки, разходи за секретарска работа и съдилища. Обади се на приятелка на своя приятелка, която беше брокер за офиси и търговски площи. Предлагаха офис на двайсет и четвъртия етаж в сграда в Долен Манхатън, а ако не му харесаше, имаше други възможности. Вярно, помисли си, че Джим не е толкова въодушевен от свободата си, колкото се очакваше, при положение че получаваше това, което бе искал. Тя щеше да запомни това. Вярно беше също, че по-рано през пролетта бе намерила дълъг светъл косъм на ризата му, когато приготвяше дрехите за химическото чистене, и това беше вярно, но какво ли можеше да си помисли Хелън Фарбър Бърджес за някакъв си дълъг и светъл косъм, открит върху ръкава на ризата на съпруга ѝ? Нима беше лаборантка от съдебна медицина?

В джоба на панталона му една сутрин, няколко дни след като срещна Дороти (Джим беше извън града, вземаше показания под клетва в Атланта), Хелън откри визитката на някоя си, който се рекламираше като „житейски наставник“. *Вашият живот е моя работа*. Тя седна на леглото. Не ѝ хареса думата работа. Цялото това нещо не ѝ хареса. Обади се на мъжа си по мобилния телефон.

— О, тази идиотка — рече той. — Някаква жена, която разглеждаше същия офис. И си даде картичката на агента, на всички.

— Терапевт разглеждаше същия офис, който и ти? От какво пространство се нуждае такъв човек, за да работи? И какво, за бога, изобщо означава житейски наставник?

— Хели, не знам. За бога, миличка, забрави.

Хелън остана седнала на леглото дълго време. Сети се как Джим напоследък не спи добре, как отслабна. Мислеше си, че промененото отношение на Боб — той сякаш просто се беше отдръпнал от Джим,

така както Зак се бе отлюспил от Сюзан — има нещо общо с това. Едва не се обади на Боб, но му беше обидена, че изчезна. Накрая вдигна телефона и звънна на приятелката на своята приятелка, за да ѝ каже, че иска да види офисите, които Джим е разглеждал, но агентката звучеше объркано и каза:

— Г-жо Бърджес, съпругът ви не е разглеждал никакви офиси.

Когато се обади на Джим по мобилния, вече трепереше. Чу как той замлъкна, а после ѝ каза тихо:

— Трябва да говорим — и след миг още по-тихо: — Ще се върна утре. Тогава ще поговорим.

— Искам да вземеш самолет веднага. Сега искам да говорим — настоя Хелън.

— Утре, Хели. Трябва да свърша със свидетелите.

Сърцето на Хелън биеше като на птичка, носът и брадичката я засърбяха. Завладя я странното чувство, че трябва да иде и да купи бутилирана вода и фенерчета, и батерии, и мляко, и яйца, както правеше, когато имаше предупреждение за ураган. Но остана вкъщи. Изяде парче студено пиле, докато гледаше телевизия. Чакайки съпруга си да влезе през вратата.

В Мейн все повече кленови дървета почервеняха, а в брезите прозираха цели жълти петна. Дните бяха топли, но вечер въздухът захладняваше и привечер вече хората вадеха вълнените пуловери. Тази вечер Абдикарим бе навлякъл широкия си подплатен елек и приведен слушаше Хавийя и съпруга ѝ; децата бяха заспали. Най-голямата им дъщеря беше вече в средното училище, добро дете беше — грациозно и послушно. Но идваше вкъщи с разкази за дванайсетгодишни момичета, облечени в бюстиета, които разкриваха едва ли не целите им гърди, които се целували с момчета в коридорите или зад училището. Хавийя знаеше, че ще дойде такъв ден, но не беше предугадила какво ще почувства — а то бе дълбоко безпокойство и смут.

— Той ще се погрижи за нас, докато се оправим — повтаряше тя непрекъснато. Брат ѝ живееше в Найроби, където имаше сомалийска общност. Омад не искаше да живее в Найроби.

— Там също ни мразят — рече той и Хавийя кимна.

— Но пък знаеш, че Рашид и Нода Ойя, и многото братовчеди, а също и децата ми могат да си останат сомали. Тук могат само да останат мюсюлмани, но не и сомали. Тук ще бъдат сомало-американци, а аз не искам това.

Абдикарим знаеше, че няма да тръгне с тях. Досега вече се бе местил толкова пъти, повече не можеше. Имаше си кафенето, дъщеря му в Нашвил, внуците му скоро можеха да дойдат да го посетят в Шърли Фолс, а дори и да заживеят тук. Тайничко той мечтаеше за това; внуците му да дойдат и да работят с него. Що се отнася до младата му жена Аша и сина им, те понякога му пращаха снимки, но сърцето му си оставаше затворено. Изразът върху лицето на момчето винаги му убягваше; последния път му се стори, че то се хили по начина, по който някои от онези момчета *adano* по Грейтъм Стрийт се подсмиваха, сякаш никой не се грижеше за тях, нито пък ги напътстваше, затова Абдикарим разбираше страховете на Хавийя. Сам беше виждал как децата ѝ говореха на родителите си на английски, използвайки американски изрази помежду си. Ти си потресаващо

жесток, ти си супер страхотен. И, естествено, колкото по-дълго останеха тук, толкова по-американци щяха да станат. Щяха да бъдат хора с тиренце по средата. Сомало-американци. Колко странно нещо, помисли си Абдикарим, да бъдеш привързан с чертичка към страна, която сега се задоволяваше с впечатлението, че всички сомалийци са пирати. През пролетта сомалийски пирати бяха убили капитана на китайски кораб в Аденския залив. Това се отрази болезнено на тяхната общност в Шърли Фолс — никой не можеше да го оправдае. Но журналистите нямаха желание, може би и възможност, да разберат, че риболовната брегова ивица беше замърсена с токсични отпадъци, там не можеше да се лови риба както едно време — американците наистина не можеха да разберат отчаянието. По-лесно бе, и със сигурност по-удобно, да гледат на Аденския залив като на място без закони, владение на сомалийски пирати. Шантав родител беше Америка. От една страна — добра и с отворена душа, от друга — жестока и пренебрежителна. Мислейки това, Абдикарим притисна пръсти към челото си; човек би казал, че по същия начин той се отнася с единствения си жив син, сина на Аша. За миг, като прозря това, се почувства по-благоприятно не към сина си, а към Америка. Животът бе трудно нещо, решения се взимаха...

— Утре ще се видя с Маргарет Еставер — обясняваше Хавийя. Погледна към него и той кимна.

Офисът на Маргарет Еставер приличаше на самата Маргарет. Неорганизирана и добродушна, и предразполагаща. Хавийя седеше и наблюдаваше жената, която бе заобичала с течение на времето, чиято бухнала коса все се измъкваше от шнолата. Маргарет бе зареяла поглед през прозореца в момента, в който Хавийя ѝ разказа за плановете им.

— Мислех, че обичаш светофарите — рече тя накрая.

— Така е. Обичам светофарите. Хората им се подчиняват. Обичам и конституцията. Но децата ми... — Хавийя размаха ръце. — Искам да израснат африканци. А тук това не може да стане.

Хавийя повтаряше онова, което ѝ бе обяснявала през последния половин час. Брат ѝ имал бизнес в Кения, съпругът ѝ бил съгласен. Повтаряше ли, повтаряше.

Маргарет кимна.

— Ще ми липсваш — каза.

Вятърът изведнъж раздвижи листата пред прозореца и те зашумоляха, а леко откренатото му крило се тресна. Хавийя се изпъгна на стола, изчаквайки сърцето ѝ да забави ритъм. После заяви:

— И ти ще ми липсваш — остро усещаше болката, която този разговор ѝ причиняваше. — Другите хора имат нужда от помощта ти, Маргарет. Работата ти е много важна.

Маргарет Еставер ѝ се усмихна уморено, наведе се към прозореца, за да го отвори пак.

— Съжалявам за шума — промълви и подпъхна една книга между перваза и рамката, после се обърна с лице към Хавийя, която с тих ужас установи, че използваната книга е Светата Библия.

— В Америка — продължи тя — всичко се върти около индивида. Себереализация. Иди в бакалията, в лекарския кабинет, отвори кое да е списание — навсякъде само това — аз, аз, аз... В моята култура се говори за общност и семейство.

Маргарет отвърна:

— Знам това, Хавийя. Не е нужно да обясняваш.

— Искам да ти обясня. Искам децата ми да не се мислят за — как се казва — богоизбрани. Хората тук възпитават поколенията така, че да се чувстват привилегировани. Ако детето усеща нещо, то казва открито какво изпитва, дори да е невъзпитано спрямо по-възрастните. А родителите са доволни, о, прекрасно, той изразява себе си. Те казват, аз искам детето ми да знае правата си.

— Не съм убедена, че това е съвсем вярно — Маргарет пое дълбоко въздух и бавно го изпусна. — Работя с много семейства в този град и, повярвай, доста от децата тук, американски деца, не се усещат богоизбрани, а дори смятат, че са нежелани — след като Хавийя не отговори, Маргарет отстъпи: — Но разбирам добре какво искаш да ми кажеш.

Хавийя опита да се пошегува.

— Е, да, аз съм в правото си на мнение — но видя, че на Маргарет не ѝ е до шеги. — Благодаря ти — добави.

Маргарет стана. Изглеждаше по-стара, отколкото ѝ се беше виждала досега. Каза ѝ:

— Абсолютно си права да мислиш за децата си.

Сомалийката също се изправи. Искаше да ѝ каже: „Нямаше да си сама, Маргарет, ако беше сомалийка“, но не го стори. „Щеше да имаш

брата и сестри, и лели и чичовци навсякъде около теб. Нямах да се прибираш всяка вечер сама в празните си стаи.“ Но пък може би тя нямаше нищо против празните стаи. Досега Хавийя не беше успяла да разбере какво точно искат американците. (Всичко, мислеше си понякога. Те искат всичко.)

— О, Хелън, Хелън, Хелън!

— Защо? — шепнеше тя непрекъснато, докато гледаше как мъжът ѝ говори. — Защо? Защо, Джим? — Той вдигна безпомощно рамене. Очите му бяха малки и сухи.

— Не знам — повтаряше той. — Не, знам, Хели.

— Обичаше ли я?

— Не.

Денят беше топъл и Хелън стана и затвори всички прозорци. После пусна и капациите.

— И всички знаят — промълви тихо, изумено, докато се връщаше да седне на ръба на масичката.

— Не, Хели, потулиха го.

— Не могат да потулят такова нещо. Тази ужасна курва, самата тя разправя на хората.

— Не, Хели. Това е част от споразумението. Не може да говори за това.

— О, какъв глупак си, Джим Бърджес. Абсолютен, отвратителен глупак. Такова момиче има приятели. Момичетата *говорят*. Говорят си за глупавата съпруга. Ти говорил ли си ѝ за мен?

— Боже мили, разбира се, че не.

Но тя видя или по-скоро усещаше, че го е правил.

— Разказа ли ѝ как едва не умрях в Аризона, защото не ми обръщаше внимание? Защото, когато поисках да се върнем в хотела онзи ден, ти ми отказа?

Той не отговори, само стоеше с отпуснати ръце.

— И всеки ден, в който излизаше от тази къща, отиваше в *библиотеката*? Всеки божи ден си ме лъгал по този начин?

— Страх ме беше, Хели.

— Отиде ли да я видиш?

— О, не, за бога, не.

— Къде беше снощи?

— В Атланта, Хелън. Разпитвах свидетели. Помагах да се приключи делото.

— О, боже мой, лъжеш.

— Хели, моля те, не лъжа. Моля те.

— Къде е тя сега?

— Не знам. Не знам дори дали е още във фирмата. Не разговарям с никого там освен с Алън понякога, тъй като той ми разпределя делата.

— Ама ти лъжеш! Щом си бил в Атланта снощи, трябва да те е придружавал някой от фирмата. Тъй че или не си бил в Атланта, или наистина *разговаряш* с други освен с Алън там. И прекрасно знаеш тя къде е.

— С мен в Атланта беше един сътрудник. Той не я е споменал, защото дори не знае...

— Лошо ми е — в банята тя почти му позволи да я погали по косата, но не повърна, затова го отблъсна. Имаше нещо театрално в жестовете ѝ. Те бяха искрени, както и всичко, което казваше. Но начинът, по който си движеше ръцете, по който произнасяше думите, никога не се бе държала така, затова го чувстваше чужд. Помъчи се да е спокойна, разбирайки, че щом веднъж той я напусне, тя ще подивее в тази чуждост — изправена пред бездна от истерия. Изведнъж блокира.

— Не разбирам — продължаваше да повтаря. Джим остана прав и тя го накара да седне.

— Но не близо до мен. Не те искам близо до мен — и после силно: — Не те искам наблизко — отдръпна се още по-навътре в ъгъла на дивана. Не казваше това, за да го нарани. Просто не го искаше наблизко. Искаше да бъде далеч, далеч. Чувстваше се като паяк, свита на топка.

— О, господи — прошепна, усещайки, че приближава бездната, която я очакваше.

— Каква грешка сторих? — попита.

Той седеше на ръба на кожената табуретка, устните му почти бели.

— Никаква.

— Не е вярно, Джим. Трябва да съм направила нещо, за което никога не си ми казал.

— Не, не, Хели.

— Моля те, опитай се да ми обясниш защо — каза го добронамерено, заблуждавайки и двамата.

Той не я погледна. Но започна бавно да говори с изречения. Каза, че отиването му в Мейн, да се погрижи за Зак, в което се провалил и в което и Боб се провалил, го накарало да се почувства наистина ядосан, бесен, като тръба, през която се излива ръждива вода.

— Не разбирам — искрено каза тя.

Той отвърна, че също не разбира. Но каза, че е искал да се затътри на някое далечно място и никога да не се върне. Като видял в какво окаяно състояние е Зак и празнотата в живота на Боб...

— Празнотата в живота на Боб ли? — едва не изпищя тя. — Празнотата в живота на Боб те е подтикнала да започнеш тази противна любовна връзка в службата? А животът на Боб дори не е празен! За какво *говориш*?

Той я погледна с малките си, уплашени очички.

— Не знам, Хелън. От мен се очакваше да се грижа за всички. Да порасна. Това ми беше задължението. А после си тръгнах, когато мама умря, и не бях подкрепа на Сюзан и Зак, когато Стив ги напусна, а Боб...

— Спри, спри. Очаквало се да се грижиш за всички ли? Какво е новото тук, Джим? Как това изведнъж стана новина? Не мислиш ли, че съм те слушала на тази тема и преди? Честно... добре, наистина *честно*, Джим, не мога да повярвам, че ми казваш това в този момент.

Той кимна и сведе глава.

— Но продължавай — каза накрая. Не знаеше какво друго да стори.

Той огледа стаята, после се взря в нея.

— Децата ни напуснаха — протегна ръка и я размаха във въздуха, да покаже празнотата на къщата. — Всичко изглеждаше толкова, толкова... ужасно. А Ези ме караше да се чувствам важен.

И сега плачът на Хелън се надигна, протяжни, разтърсващи, пресекуващи ридания и звуци и Джим приближи и предпазливо докосна ръката ѝ. Понякога тя извикваше думи или фрази, за да докаже, че не животът на Боб е празен, а този на Джим, че тя е страдала за заминаването на децата и той никога дори малко не я бе успокоил и че никога не би си помислила да иде и да *намери някого, с когото да преспи, за да се почувства важна*, че той е провалил всичко, как не

можел да види, че е сторил това? Той разтри ръката ѝ и ѝ призна, че е наясно.

И никога, ама никога повече да не изрича името на тази ужасна жена. Да споменава името ѝ вкъщи! Тя няма деца, нали? Не, разбира се, че не. Такава жена не е нищо друго освен локва пикня на пода. И Джим се съгласи с нея, и никога нямаше да спомене името ѝ отново, не искаше никога да го споменава нито тук, нито някъде другаде.

Тази нощ заспаха прегърнати, облечени в пижамите си, страхуващи се.

Хелън се събуди рано, светлината зеленееше и слънцето още не беше изгряло напълно. Съпругът ѝ не беше до нея.

— Джим? — Той седеше на стола до прозореца, обърна се към нея, но не каза нищо. Тя прошепна: — Джими, всичко това случи ли се наистина? — Той кимна. Под очите му имаше тъмни кръгове.

Тя се поизправи и веднага потърси дрехите си. Влезе в гардеробната и навлече това, което бе носила и предния ден, после го съблече — ще изхвърли тези дрехи — и избра други. Обратно в спалнята каза:

— Ще трябва да кажеш на децата — Джим се сви от ужас, после кимна. Тя веднага добави: — Аз ще кажа на децата — защото не искаше да ги плаши, а, естествено, те щяха ужасно да се уплашат, тя самата никога не се бе чувствала толкова уплашена.

Той каза:

— Моля те, не ме напускай.

А тя отвърна:

— Аз не те оставих. Ти ме остави — и имаше предвид това, че той бе станал от леглото, беше я изоставил в съня ѝ. Но после добави: — Искам да си идеш.

Не искаше той да си тръгва, но пък сигурно отвътре ѝ беше дошло, защото непрекъснато го повтаряше, дори когато той започна да слага вещи в един куфар, още го повтаряше. „Искам да си идеш. Всичко, което искам, е да съм далеч от теб.“ Тя не можеше да повярва, че той ѝ вярва. Искаше този човек — отвратителен, ужасяващ — да си отиде; това имаше предвид. Когато той спря и я погледна, блед и паникьосан, тя каза:

— Върви! Върви! Искам да си идеш.

Каза, че го мрази. Каза, че му е отдала живота си. Каза, че винаги безрезервно му е вярвала. Вървя с него до вратата и му натякваше, че нито веднъж не му е изневерявала. Каза пак, че иска той да си върви.

Изтича нагоре по стълбите, за да не чуе щракването на решетъчната врата. А после започна да обикаля из къщата, викайки: „Джим! Джим!“ Не можеше да повярва, че би могъл да го направи, просто да си тръгне. Не можеше да повярва на нищо от случилото се.

— Джим! — викаше го. — Джим!

* * *

По река Хъдсън непрекъснато се движеха баржи и влекачи, а също и платноходи. Но на Боб повече му правеше впечатление начинът, по който тя се променя според часа на деня и, разбира се, от времето. Сутрин водата често бе спокойна и сива, следобед вече слънцето я обливаше с великолепиe, а пък в събота лодките се събираха като флотилия от играчки, както той ги виждаше от прозореца си на осемнайсетия етаж. Привечер слънцето хвърляше огромни струи от розово и червено и водата блестеше, сякаш бе оживяла картина, цветните петна се раздвижваха, плътни и вълнуващи, а светлинките на Ню Джързи сякаш обозначаваха някакъв чуждоземен бряг. През цялото време, в което бе живял в Ню Йорк, той (сега така си мислеше) изненадващо не проявяваше интерес към историята на града. В Мейн в ранна възраст още бе научил неща за индианците абнаки и пътуванията им надолу по течението на река Андроскогин всяка пролет, за да сеят по пътя си семена, а на връщане прибирали реколтата. Но това тук беше Хъдсън и каква ли беше нейната история? Боб накупи книги, едната го водеше към другата, а после зачете за остров Елис, за който, естествено, знаеше нещичко, ама не съвсем. (Израснал беше в Шърли Фолс и никой от неговите познати и роднини не беше влязъл в страната през остров Елис.) Гледаше документалните филми и се навеждаше напред към телевизора, за да види тълпата от хора, които прииждаха напред, пристъпящи на земята с такова упование и страх, защото някои от тях щяха да бъдат върнати обратно... ако лекарите решаха, че са слепи или имат сифилис, или просто са луди — и те знаеха това. Когато ги пропускаха с помахане

на ръката, тези хора с отсечени движения в черно и бяло, Боб усещаше облекчение за всеки един от тях.

Самият той навлизаше в един свят, където всичко изглеждаше изпълнимо. Това бе неочаквано и постепенно, но също така бързо. Есента върна града към обичайното му всекидневие и животът му протичаше необременен от онзи външен слой на съмнение, към който бе тъй привикнал, та дори не бе знаел, че съществува, докато той не изчезна. Спомените му за август бяха оскъдни, само усещането за жегата и целеустремеността на града, както и за бушуващите вихрени ветрове в него самия. Недопустимото се беше случило: Джим не присъстваше в живота му. Понякога се събуждаше с болка и можеше само да мисли — Джим. Но Боб не беше в първа младост и бе вкусил своя дял от поражения. Познаваше тишината, която дойде, заслепяващата сила на паниката, но знаеше също, че всяка загуба носеше в себе си и някакво странно, едва доловимо чувство за освобождение. Той не беше особено аналитичен тип и не се отдаде на размишления върху това. Но през октомври вече имаше много дни, в които го завладяваше чувството за праведност, една освободеност в крайниците, беглото усещане за гравитация. То му припомни един момент от детството му, когато откри, че най-после може да оцветява, без да излиза от очертанятията.

В работата забеляза, че хората често идват за помощ при него с широко отворени очи. Може би винаги е било така. Свикна портиерът да му кима със „Здравейте, г-н Боб“ и Рода и Мъри да отварят входната си врата: „Бобала! Ела изпий чаша вино с нас!“ Една вечер гледа момченцата на семейството по-надолу в коридора, разходи кучето на друг, поливаше цветята на съседи, които бяха заминали нанякъде.

Поддържаше ред в апартаментата си и това — повече от факта, че пиеше рядко и пушеше само по цигара на ден — го накара да забележи — беше се променил. Не знаеше защо си закача палтото или пък отнася в кухнята съдовете и хвърля мръсните чорапи в коша за пране. Но разбираше защо предишният му навик да не го прави беше дразнил Пам — сега наистина виждаше това по различен начин. Пам обаче бе загубена за него. Загубена някак заедно с Джим. Двамата сякаш бяха изпаднали в един джоб, в който вътрешната същност на човек скатава неприятните неща — и без прекалено много вино, което да пусне съзнанието му да блуждае, те явно пак си оставаха там.

Обаждаше се на Сюзан всяка седмица. Тя винаги първо му разправяше какво прави Закари (бяха разговаряли по Скайп и той вече знаеше няколко думи на шведски). Сподели с него страховете си, че сегашната способност на Зак да бъде щастлив доказва, че тя самата е била лоша майка, защото той никога не е бил тъй щастлив с нея, но заяви, че иска единствено да продължава да е така здрав, както е сега. Боб отговаряше на всяко безпокойство, което тя изказваше, забелязвайки, че тонът ѝ не е на депресиран човек. Членувала в един клуб по плетене — Бренда О'Хеър, съпругата на Гери, била невероятно, страхотно, страхотно мила с нея — и всяка вечер се хранела с г-жа Дринкуотър, смятал ли Боб, че трябва да намали наема? Не, посъветва я той, не го е увеличавала от години. Един ден Сюзан се засякла с Рик Хадълстън от отдела по расова дискриминация — това станало в бакалията и той само я изгледал така, сякаш била самата чума. Лоша работа, рече Боб. Тъпак е, щом е постъпил така. И аз си казах същото, отвърна му Сюзан. (Бяха като брат и сестра. Бяха като близнаци.) Само един път тя го попита дали се е чувал с Джим, каза, че му е звъняла, но той не ѝ върнал обаждането. Не се притеснявай за това, успокои я Боб, и на мен не се обажда.

Пак арестуваха Уоли Пакър. Този път за притежание на незаконно оръжие, но беше също оказал съпротива при ареста и бе заплашил полицейски служител; много възможно бе да го оставят да лежи в затвора. Близнаците го обсъдиха и Сюзан, доста резервирано, сподели, че това не я изненадва много, а Боб се съгласи с нея. Никой от двамата не спомена Джим, докато коментираха това, и лекият ветрец на свободата като че полъхна към Боб, щом осъзна, че не е наложително да обсъжда с Джим Уоли Пакър (или каквото и да е друго), не е необходимо да бъде принизяван от него.

Но най-вече не би могъл да предвиди, че ще се чувства по начина, по който се чувстваше.

В средата на октомври изведнъж в Ню Йорк стана много топло. Слънцето галеше с лъчите си сякаш беше лято и тротоарните кафенета се изпълниха с хора. На път за работа една сутрин Боб мина край едно заведение, където клиентите седяха отвън с кафето и вестниците си, и когато чу, че някой го вика по име, не обърна особено внимание. Но беше Пам; тя стана и едва не обърна стола до масата, край която той мина.

— Боб, чакай! Ох, мамка му! — защото бе разляла кафето си. Той спря.

— Пам. Какво правиш тук?

— Нов психоаналитик. Току-що бях при него. Моля, нека да повървя с теб — тя сложи няколко банкноти на масата, тупна чашата с разлятото кафе върху тях и вече вървеше към тротоара, за да го пресрещне.

— Отивам на работа.

— Знам това, Боби. Тъкмо си мислех за теб. Този психоаналитик е наистина добър. Каза ми, че двамата с теб имаме неразрешени проблеми.

Боб поспря.

— Откога започна да вярваш в терапията?

Пам изглеждаше слаба и притеснена.

— Не знам. Реших да опитам. Напоследък нещо се чувствам отнесена. Ти на практика изчезна. Хей, чакай да ти кажа — и докосна ръката му. — Преди да тръгна при този терапевт, който е много добър, ходех при една жена. Тя непрекъснато казваше вместо Шърли Фолс Шели Фолс и аз накрая не изтраях и я попитах: „Не може ли най-сетне да го запомните?“ А тя ми вика: „О, Памела, малка грешка, извинявай.“ Пък аз отговарям: „Е, хората в Шърли Фолс може и да не го приемат за малка грешка. Ами ако аз взема, че заявя: «О, офисът ви е на Флатбуш авеню, пък аз го обърках с Парк авеню, съжаля'ам!»“

Боб я загледа втренчено.

— Тъпанарка беше. Непрекъснато ми казваше Памела, а аз все повтарях, че името ми е Пам; тя отговаряше, че Пам е за малко момиче, пък аз съм голяма жена. Честно. Едно миризливо лайно със зелено сако, седнало зад огромно бюро.

— Пам, защо плащаш на терапевт да говорите за Шърли Фолс?

Тя сякаш се стресна.

— Е, все пак не говоря за това през цялото време. То изплува, защото, нали разбираш, май ми липсва или нещо подобно.

— Живееш в гигантска къща, ходиш на купони на места, където Пикасо виси на стената, а ти липсва Шърли Фолс.

Тя огледа улицата.

— Понякога — отговори.

— Пам, слушай ме — той видя как лицето ѝ помръкна от страх. Хората, запътени към работното си място, ги заобикаляха, притиснали към гърдите си куфарчета за документи, с токчета, които чаткаха по плочите. — Нека ти задам един въпрос. След като се разделихме, търсила ли си Джим, напи ли се с него и каза ли му, че те привлича, разправи ли му неща, които сме вършили, докато все още бяхме женени? Просто ми кажи.

— Какво? — главата ѝ леко се наклони напред, сякаш се мъчеше да го открие. — Какво? — повтори тя. Страхът от физиономията ѝ преля в объркване. — Да кажа на брат ти, че го намирам за привлекателен? Джим?

— Той е единственият брат, който имам. Да, Джим. Много хора го смятат за привлекателен. Един от най-сексапилните мъже през 1993-та. — Боб се помъчи да отстъпи от множеството, което се лееше по тротоара към автобусната спирка или метрото. Пам го последва; почти бяха слезли на платното. Той ѝ разказа какво е чул от брат си за нея в хотела в Шърли Фолс, когато бяха отишли там заради демонстрацията.

— Че си се доверила не където трябва — завърши той.

— Знаеш ли какво? — Пам прекара пръсти през косата си. — Слушай ме добре, Боб Бърджес. Аз не мога да понасям брат ти. И знаеш ли защо? Всъщност ние горе-долу си приличаме. Само че не е съвсем като мен, защото е безскрупулен и преуспяващ, и все си намира нова публика. А аз съм неспокойна натура, малко жалка и не мога да си намирам публика, като това донякъде е и причината да посещавам с желание този терапевт, макар че трябва да му плащам, за да ми бъде публика. Но Джим и аз... ние сме се разпознали, винаги е било така, и с пасивно враждебния си стил той ме унижава. *Умира* си за внимание, нуждата му от внимание е толкова прозрачна, че ми призлява, а бедната Хелън търпи това, защото е прекалено глупава, за да го види. Тъй че той изисква внимание, а получи ли го, държи хората на разстояние, защото едно е да искаш внимание, друго да показваш отношение към хората, а повечето хора обичат да правят тъкмо това. И да, пийнахме заедно. Той ме *накара* да разказвам разни неща, защото това прави той. Цяла една кариера, прекарана в увещаване на хората да кажат онова, което иска от тях, все едно дали е признание или лъжа. Дали съм му казала, че го намирам за привлекателен? Така ли говоря аз, а? О, Джим, винаги съм те намирала за толкова привлекателен.

Майтапиш ли се? Такива думи прилягат единствено на Хелън, горката богаташка от Кънектикът — задръстена като диван, пълен със стърготини.

— Той заяви, че ти си паразит.

— Хубаво. Хубаво, че го повтаряш пред мен.

— Ах, Пам, кого го е грижа какво бил казал той?

— Теб! Ако не, щеше ли да ме нападаш по този начин?

— Не те нападам, просто исках да знам.

— А това, което аз искам да ти кажа, е, че не е работа на брат ти да ти пъха разни мисли в главата. Той е паразитът. Да се храни на гърба на Уоли Пакър. А после на гърба на разни престъпници с бели якички. Свещена работа е това, нали?

Тя не плачеше. Не беше дори близо до сълзи. Беше повече Пам, отколкото я бе виждал през последните години. Извини ѝ се. Каза, че ще ѝ намери такси.

— По дяволите — възкликна тя. Извади мобилния си телефон от чантата. — Ще ми се сега веднага да му се обадя. Ще чуеш какво имам да му кажа — протегна телефона си към гърдите му. — Джим и аз не сме всъщност паразити, Боб. Ние сме статистика. Още двама от поколението на бейби бума, които не вършат великите неща за обществото, които са си въобразявали, че ще направят. А после ставаме жаловити и плачем, уа-уа. Да, вярно, че ходя на вечери в домове, където по стените виси Пикасо, а понякога, Боб — по дяволите — се чувствам тъжна, защото някак си, си въобразявах, че ще стана учен и ще трамбовам из Африка, ще откривам паразити и хората ще ме смятат за велика. Полуумрели хора ще остават живи заради мен. Да му се не види, цяла Сомалия бих спасила! Нарича се грандомания, Боби. Доколкото аз знам, то си е болест като всяка друга... Стой тук и не мърдай. Имам да му кажа на това лайно брат ти някои неща. Какъв е номерът му? Все едно. Ще се обадя на 411. Да. Манхатън. Бизнес. Адвокатска фирма, моля. Англин, Давънпорт и Шийт. Благодаря.

— Пам...

— Какво? Психоаналитикът ми точно питаше, само преди половин час, защо всички в семейството се грижат за Джим. И си помислих, да, защо ли? Защо никой никога не му се е опълчил заради това че се държи толкова отвратително с теб? Каза ми тогава... о, зарежи, нека сам да ти признае какво е казал за теб, как смята, че

винаги си го подлудявал — да, бих искала да говоря с Джим Бърджес, моля. Пам. Пам Карлсън.

— Пам, защо занимаваш психоаналитика си с...

— О, разбирам, не е на разположение в момента. Добре, кажете му да ми се обади. — Тя си даде номера — звучеше студена, бясна.

— Какво казахте? — наклони глава, доближи пръст до ухото си и погледна към Боб със смръщена, объркана физиономия. — Нима казахте, че г-н Бърджес вече не работи при вас?

* * *

Пътуването до Парк Слоуп не беше нито дълго, нито късо, просто бе известно време, което Боб прекара, притиснат в други хора, докато влакът тракаше под улиците на Манхатън, а после и под Ист Ривър. Всички вътре му се виждаха невинни и мили, очите им блуждаещи от утринни мечтания, които си бяха само техни, може би думи, казани им по-рано, или пък думи, които мечтаеха да кажат. Някои четяха вестници, мнозина слушаха в слушалките собствената си музика, но повечето се взираха с празен поглед като Боб — и той се почувства трогнат от уникалността и тайнствеността на всяка личност, която виждаше. Собственият му мозък, ако можеше човек да надникне вътре, беше изпълнен със странни, шокиращи мисли, въпреки това той предполагаше, че хората около него — подръпващи дръжките на чантите си през рамо, политащи напред, когато влакът спираше, шепнещи „извинете“, ако са настъпили някого, и кимването за потвърждение — си мислеха за всекидневни неща, но пък откъде да знае, как да знае, влакът се заклати отново напред.

Първата му мисъл — или по-точно появата на едно чувство, защото не беше истинска мисъл — веднага след като се отърва от Пам на тротоара и опита, безуспешно, да се обади на Джим, после на Хелън, беше, че е било извършено някакво ужасяващо престъпление, че Джим Бърджес тайно е убил някого или пък него щяха да го убиват, а семейството бяга като в някоя от онези изопачени, отвратителни истории, които си пробиват път до първите страници на таблоидите... Абсурдната страна тук не беше убягнала на Боб, но страхът от това го караше да заобича невинността и да изпитва лека завист към

обикновените хора край себе си, които или се бояха, или не се бояха от предстоящия си работен ден, но които не стояха там да размишляват над убийството на брат си. Признаваше — главата му не беше съвсем наред. Още хора слязоха от влака и докато спре на спирка Парк Слоуп, във вагона му бяха останали само няколко човека и безмълвната му екзалтация се беше изпарила. Каквото и да ставаше с Джим — Боб имаше предчувствие — то не беше драматично, а просто печално банално. Почувства се изсмукан; дори във въображението му брат му демонстрираше онази грандомания, за която бе говорила Пам.

Но съмненията го ядяха и когато стигна на четири преки от къщата, позвъни на племенника си Лари, който го изненада, като му вдигна, и още повече го изненада, като отговори: „Да, мама си е вкъщи, каза, че можеш да наминеш, но те се разделиха, чичо Боб, баща ми спял с някакво момиче от офиса.“ И Боб ускори крачка, задъхан зави по пряката, в която живееше брат му.

* * *

Още с влизането си Боб почувства, макар да му отне време, за да разбере, че не е само атмосферата на скорошна загуба — липсваха неща. Палтата например, които винаги висяха в антрето. Имаше само едно късо черно палто на Хелън. И книгите от рафтовете в хола — нямаше ги поне половината. Големият телевизор с плосък екран също не се виждаше никъде.

— Хелън, той ли взе всички тия неща?

— Взе си само дрехите, които носеше, когато се върна вкъщи и ми разказа какво е ставало с тая мръсница, помощничката му. Всичко друго изхвърлих аз.

— Изхвърли дрехите му ли? И книгите? — той бързо погледна към снаха си. Косата ѝ беше вързана отзад и по-късите краища над ушите бяха посивели. Лицето ѝ имаше оголения израз на човек, който си е свалил очилата, но Хелън не носеше очила освен ниско на носа си, когато четеше.

— Да. Изхвърлих онзи огромен телевизор, защото той го обичаше. Донесох стария от мазето. Всичко, свързано с него, е махнато от тази къща.

— Уау! — прошепна той.

— Уау ли? — тя се обърна и го загледа, докато седнаше на дивана.
— Не ме съди, Боб.

— Не, не те съдя — той вдигна ръце. Стола люлка го нямаше. Седна в един стар кожен фотьойл, който не си спомняше отпреди.

Хелън кръстоса глезени. Изглеждаше много дребна. Обувките ѝ бяха като балеринки с малки черни панделки отгоре. Не носеше бижута, забеляза, никакви пръстени. Не му предложи питие, нито пък той си поиска.

— Как си, Хелън? — попита предпазливо.

— Дори няма да си направя труда да отговоря.

Той кимна.

— Разбирам. А, слушай. Мога ли да помогна?

— Може би, защото си разведен, си мислиш, че знаеш как се чувствам, но не е така — каза го без острога.

— Не, Хелън. Знаем, че не знаем.

Седяха. Хелън го попита дали може да затвори капациите. Беше ги отворила по-рано, но всъщност се чувстваше по-удобно, ако са спуснати.

Боб стана и го стори, после пак седна. Запали една лампа наблизко.

— Къде е той?

— Преподава в някакъв малък моден колеж някъде си. На север. Не знам в кой град и не ме интересува. Но ако си легне с някоя студентка, губи и тази работа.

— О, Джими не би направил това — възрази Боб.

— Не разбираш ли, мамка му...? — беше се навела напред и го прошепна ожесточено.

Не я беше чувал някога да употребява този израз.

— Не разбираш ли? — повтори и сълзи се наляха в очите ѝ. — Той не е. Този човек. Който смятах. Че е... — Боб отвори уста, за да отговори, но тя продължи, все още приведена към него. — Знаеш ли коя е тя? Тази никаквица от службата? Тя е момичето, което е живяло под теб, онази, дето изхвърлила съпруга си. Казала, че ти си ѝ препоръчал да кандидатства за тази тъпа, тъпа работа при Джим.

— Есмeралда ли? Есмeралда Мартик? Шегуваш ли се?

— Да се шегувам? — гласът ѝ заглъхна, когато се облегна назад.
— Ни най-малко не се шегувам, Боб. Ох, никак дори не се шегувам. Но
защо си я пратил при Джим, Боби? Защо? — тя го погледна с такова
искрено объркване, че той започна:

— Хелън... — но тя вече го питаше:

— Можеш ли да познаеш курвата от пръв поглед? Не, не можеш.
Винаги съм смятала, че и у Пам има нещо курвенско. Но ти нямаш
представа, Боб. Не можеш, защото не си жена. Но жена, която създава
приятен дом, отглежда деца, поддържа се във форма — не бих казала,
че е лесно. А после на мъжа му се приисква някакво карикатурно
подобие на евтино момиче, което вероятно му припомня
гимназиалните години или нещо подобно. Не знам, но боли, Боб, не
можеш да си представиш как. И човек, разбира се, никога не вярва, че
ще му се случи на него. Затова не излизам. Имам приятелки, които с
удоволствие ще дойдат да ми държат ръката. Но по-скоро бих умряла.
Наистина. А те са щастливи, защото някъде дълбоко в себе си смятат,
че то не може да се случи с тях. Но може.

— Хелън...

— Карала го да се почувства важен, така ми каза. Давал ѝ съвети
за развода ѝ. На трийсет и три години. *Дъщеря* му е почти на толкова.
Водила си е отчет за всичко, после го е предала. Разказва ли ми
всичко? Разбира се, че не. Вместо това се оставя да се плъзне още по-
навътре в отходната тръба и решава, че се е запътил към ада — не,
чакай, казва, че е бил в ада, можеш ли да си представиш, предполага се
да съжаля Джим Бърджес, който сам си е създал този ад, и той
наистина така се държа, Боб, като че ли аз трябва да го съжалявам,
винаги, винаги, винаги и всичко се върти около него — та така той се
захваща с една, дето се пише за „житейски наставник“, Боб, да ти го
кажа, ако смяташ, че не е достатъчно за вярване, Боб, и тя го води на
Файър Айлънд, съпругът ѝ е заминал някъде, а Джим ме лъже, че е в
Атланта. Разкрих това, защото тя го потърси тук. След като той си
тръгна. Можеш ли да го повярваш? След като ме е лъгал толкова дълго,
какво струва още една лъжа? — Хелън се взираше с празен поглед
пред себе си. — Нищо. Нищо не е една лъжа повече. Защото всичко е
нищо.

Настъпи дълга тишина. После Боб промълви тихо, почти на себе
си:

— И Джим е направил всичко това?

— Джим направи всичко това, да. А и повече сигурно. Децата са потресени. Всичките се върнаха вкъщи да ми помагат, но виждах, че са уплашени до смърт. Човек има нужда от *родители*, Боб, все едно на каква възраст е. Те загубиха златния образ на баща си, което за тях е ужасяващо, не можех да им позволя да видят и една нещастна майка. Затова трябваше да се държа, да ги успокоя и да ги изпратя обратно, и беше наистина изтощително, не можеш да си представиш дори.

— О, Хелън, съжалявам.

И наистина съжаляваше. Ужасно съжаляваше. Също беше неизказано тъжен. Сякаш вселената се беше пропукала на две, Хелън и Джим бяха едно цяло, не можеше да бъдат две отделни части. Изпитваше и болезнено съчувствие към децата им, сякаш и той беше загубил онова, което те са загубили. Но бяха много млади и ставаше дума за родителите им, та нещата бяха далеч по-зле.

— Ой, ой! — простена.

Хелън кимна. След миг добави замислено.

— Аз направих всичко за него.

— Така е — виждаше го ясно. Хелън прибираше чорапите на Джим точно тук в деня, когато той ги захвърли на пода, докато Боб им разказваше за това как Есмералда извикала полицията, за да арестува мъжа ѝ. (Есмералда! Той я беше съжалил, като я видя да стои на тротоара онази сутрин!) — О, божичко, Хелън, толкова съжалявам, че споменах фирмата на Джим пред тази жена. Просто се изплъзна от устата ми. Трябваше да се досетя, че не може да ѝ се има доверие. Все разправях през онзи ден как не вярвам, че това, което разказа на полицията, е вярно.

Хелън го изгледа с празни очи.

— Какво?

— За Есмералда. Права си, трябваше да разбере, че не е стока.

Хелън се усмихна тъжно.

— О, Боби, не поемай и това върху плещите си. Той щеше да си намери някоя друга. Като онази — житейския наставник. Те са там вън и чакат, предполагам. Не знам, всичко това е непознат език за мен. Сигурно дори не знам с какви думи човек започва любовна афера.

— Ти си добър човек, Хелън.

— И той го казваше — тя немощно вдигна ръка, после я отпусна в скута си. — И аз се чувствах щастлива да го чуя. Господи.

Боб бавно се огледа из стаята. Хелън бе създала прекрасен дом, търпелива и сърдечна майка, любезна със съседите, докато Джим арогантно ги подминаваше. Беше напълнила къщата с растения и цветя, добра беше към Ана, бе опаковала куфари за скъпите им ваканции, бе чакала, докато Джим играе голф, и най-вече (Пам беше права тук) бе слушала Джим да говори безкрайно за себе си, колко блестящ е бил в съда през този ден, как той е *най-добрият* в бизнеса и всички го признават... беше му купила цяло чекмедже с копчета за ръкавели, нелепо скъп часовник само защото ѝ беше казал, че го иска.

Въпреки това — дом не биваше да се разбива. Хората не разбираха това: дом и семейство не трябва да се разбиват. Попита я:

— Хелън, Джим каза ли ти защо не сме си говорили от месеци?

Хелън небрежно махна с ръка.

— Не знам, някакво момиче там, дето си намерил...

— Не. То е, защото се скарахме.

— Не ме интересува.

— Но трябва да се интересуваш. Не ти ли разказа, че сме се скарали? И онова, което ми каза?

— Не. И не е нужно да ме интересува. Нужно ми е точно обратното. Да не се чувствам засегната.

Той ѝ разказа какво му е разправил Джим на балкона на хотела, когато Закари беше изчезнал.

— Джим е живял целия си живот с тази тежест, Хелън. Човекът е убил баща си или си мисли, че е, и е бил твърде уплашен, за да сподели с някого. Хелън?

Очите ѝ се бяха присвили. Каза:

— Трябва ли да се почувствам по-добре от това?

— Това трябва да те накара да видиш, че той е един объркан човек.

— Всъщност кара ме да се чувствам още по-зле. Мъчех се да повярвам, че той минава през някакъв вид криза на средната възраст, но се оказва, че е бил мошеник и лъжец през целия си живот.

— Не можеш да наречеш това лъжа, Хелън. То е страх — той вече я умоляваше, като адвокат, който се мъчи да прикрие жаловитата нотка в гласа си. — Всяко дете би направило това — да се помъчи да

се отърве от проблема. Бил е на осем години, Хелън. Дете. Дори законът твърди, че на осем години си дете. Та, сторил е това нещо или си мисли, че го е сторил, и времето си минава, а той не може да събере сили да признае, защото колкото повече време се изнизва, толкова по-трудно е да кажеш истината. Така заживява в постоянен страх, все едно чака да го разкрият и да го накажат.

Хелън се изправи.

— Боб, спри. Правиш още по-тежки нещата. Сега няма един ден от брака ми, в който да съм живяла с добър и почтен съпруг. Не знам какво да направя, не знам как да преживявам дните си. Наистина. Направо изпитвам завист към умрелите, Боб. Дори не плача, защото звукът ме отвращава, нещастните, жалки стонове, които произвеждам само нощем. Накарах адвокатите ми да изготвят споразумение, а после... не знам. Ще се преместя някъде. Моля те, върви си.

— Хелън — Боб стана и протегна ръка към нея. — Хелън, моля те. Прояви съчувствие. Не можеш да го оставиш. Не можеш, той е съвсем сам. Обича те. Ти си му семейството. Недей, Хелън, ти си му съпруга. Господи. Трийсет години. Не можеш просто да ги захвърлиш зад гърба си.

О, как пощръкля тогава бедната жена. Абсолютно се влуди или поне така изглеждаше, Боб така и не установи със сигурност — когато по-нататък се замисляше върху това, а той го правеше често — каква част от избухването си беше успяла да контролира. Защото изказа някои невероятни твърдения.

Каза (и Боб прошепваше „господи“ всеки път, като се сетеше за това), че винаги дълбоко в себе си е смятала, че Бърджесови са боклук. Едва ли не измет. Селяндури и простаци, и онази скапана малка къщурка, в която бяха израснали, пък Сюзан — каква кучка. Още от първия момент, когато се запознали преди години, Сюзан била студена като лед с нея. Знаеш ли какво ѝ подарила веднъж за Коледа? Чадър!

Хелън настоя Боб да си върви, затова той излезе и вече бе на няколко метра от къщата, когато я чу да крещи след него:

— Черен чадър. Не, благодаря!

Боб караше ли, караше. Колата направи завой, изкатери един склон, спусна се покрай едно поточе, прекоси градче с няколко къщи и една бензиностанция. Той шофира с часове, преди да види табелата за колежа. От доста време вече пътят бе станал тесен и с много завой — от двете му страни се извисяваха хълмове, позлатени от есенното слънце. Понякога пътят вървеше по билото на някои от тях и панорамата обхващаше километри наоколо — меките вълнисти извивки на земята, разнообразните тонове на полето, кафяво, жълто, зелено, а ширнало се над него бе небето — безкрайно и синьо, с пръснати тук-там бели облачета. Красотата не го развълнува.

— О, боже мой — прошепна той, щом влезе в малкото градче Уилсън, където се намираще колежа. Заговори на глас, за да си изясни нещата. — Джим преподава в този колеж. Нещата се променят. — И това не е филм на ужасите, но точно така се чувстваше и не можеше да се отърси от това усещане. Имаше нещо в това малко градче, в единствената късичка Главна улица — имаше нещо лошо в него. Изпитваше чувството, че го следят скрити очи, докато самотната червена кола под наем минаваше по пустите улици на Уилсън в неделния следобед.

Откри апартамента на брат си недалеч от кампуса. Сградата бе пъхната в подножието на склона и трябваше да изкачи доста дървени стъпала, за да стигне до входната врата. Боб натисна звънеца и зачака. Накрая чу приближаващи стъпки отвътре.

Джим откряна вратата и се облегна на нея. Под очите му имаше виолетови кръгове и беше облечен в суичър без риза отдолу; вратът му бе набразден и ключицата му стърчеше.

— Хей — рече Джим и лаконично вдигна ръка. Боб го последва нагоре по мърлявия стълбищен килим, като наблюдаваше стъпалата на брат си, обути в мръсни чорапи, и твърде халтавите му джинси. Когато минаваха край една врата на втората площадка, чу бърза, чуждоземна реч отвътре, а наоколо смърдеше на подсладен чесън и подправки;

миризмата беше натрапчива. Джим хвърли поглед през рамо и посочи нагоре: продължавай.

Стигнаха в квартирата му. Джим се тръшна върху зеленото карирано канапе и му кимна към стола в ъгъла. Боб седна предпазливо.

— Искаш ли бира? — попита брат му.

Боб поклати глава. В помещенията сякаш нямаше достатъчно светлина въпреки големия прозорец зад канапето, на което седеше Джим. Лицето му изглеждаше сиво.

— Доста е ужасно, а? — брат му отвори кутийката от лейкопласт до лампата и извади оттам един джойнт. Облиза пръстите си.

— Джими...

— Как си, братко мой?

— Джими, ти...

— Мразя всичко тук, трябва да ти кажа. В случай че искаш това да попиташ — той вдигна пръст, постави цигарата между тънките си устни, намери запалка в джоба си и запали, вдиша и задържа. — Мразя студентите — рече, все още задържайки въздуха, — мразя кампуса, мразя този апартамент — сега вече издишвайки, — мразя онези, все едно какви са, вьетнамци вероятно, дето живеят под мен и започват още в шест сутринта да изпускат тази смрад на чесън и мазнина.

— Джими, изглеждаш отвратително.

Джим не му обърна внимание.

— Ужасно място е Уилсън. Днес има футболен мач. Но никога не виждаш хора. Хората от факултета живеят отвъд, по склона, студентите — в общежитията и по квартири — той всмукна още веднъж. — Ужасяващо място.

— Миризмата отдолу наистина е голяма гадост.

— Тъх... така е.

На Джим май му беше студено. Потърка едната си ръка, кръстоса крака. Отметна назад глава върху облегалката на дивана, после погледна брат си.

— Радвам се, че те виждам, Боби.

Боб се приведе напред.

— Господи, Джим. Чуй ме.

— Слушам те.

— Какво правиш тук? — лицето му изглеждаше сиво от наболата брада.

— Бягам — отвърна той. — Какво мислиш, че правя тук? Въобразявах си, сладко университетско градче, умни деца, нов шанс. Но не знам как се преподава, така си е.

— Не харесваш ли някои студенти?

— Мразя студентите, казах ти вече. Искаш ли да те разсмея? Те не знаят кой е Уоли Пакър, не. Викат — о, да, знам я тази песен. Те си мислят, че е нещо като Франк Синатра; нямат си и идея за делото. Не знаят дори кой е О. Джей Симпсън. Повечето от тях. Били са бебета, когато това се е случвало. Не знаят, а и не им пука. Те са много, ама много привилегировани деца, Боб. Синове на капитаните на индустрията. Това са те. Един от факултета това ми разправяше, че тук корпоративните акули пращат децата си, знаейки, че пак ще се върнат къщи републиканци.

— Как изобщо я намери тази работа?

Джим сви рамене, дръпна още от цигарата.

— Някакво копеле тук се подложило на операция или нещо подобно. Алън ми го намери.

— Често ли го правиш? — Боб кимна към джойнта в ръката му. — Защото си малко мършав май за марихуана.

Джим отново сви рамене.

— Какво, да не би повече от това да опитваш? Ти никога не си... Господи, Джим. Това е нещо, дето си го започнал покрай новата философия „дай да си живеем живота“, така ли?

Джим просто махна уморено с ръка.

— Нали не си минал на кокаин или нещо такова? Ти само помисли за сърцето си.

— Сърцето ми. Дааа. Мога да помисля за сърцето си, да.

Боб се изправи, отиде до хладилника и надникна вътре. Имаше бира, четвъртинка мляко и бурканче с маслини. Върна се пак при Джим.

— Е, сега вече сигурно знаят кой е О. Джей. Пак са го опандизили — той бавно се настани в стола си. — Заедно с приятеля ти Уоли.

— Да, да, наистина — очите на Джим започваха да почервеняват по края. — Но на никой студент от „Уилсън“ не му пука.

— Не мисля, че на някого изобщо му пука — рече Боб.

— Така е, мисля, че си прав тук.

— Та чувал ли си се с Уоли?

Джим кимна.

— Този път остава сам.

— Мислиш ли, че ще иде в затвора? Не обърнах много внимание.

Джим кимна.

— Да, ще иде.

Настъпи тъжен момент. В живота има тъжни моменти и това беше един от тях. Боб си спомни за брат си, облечен в някой от шитите му по мярка костюми със скъпи копчета за ръкавели — как дава изявления пред репортерите на входното стълбище на съда в края на всеки ден. Задоволството от оправдателната присъда. А сега обвиняемият се е запътил, евентуално, много вероятно, след всички тия години, към затвора, защото е бил небрежен, безотговорен, необуздан. И ето го защитника му, Джим Бърджес, седи мършав и небръснат в един малък апартамент наред гората, сред ужасната воня на парливите чеснови изпарения, дето се просмукват през стената...

— Джим...

Брат му повдигна вежди, изгаси с потупване фаса в пепелника, като внимателно го съхрани в малко пликче, преди да го прибере обратно в кутията от лейкопласт.

— Искам да се махнеш от това място.

Джим кимна.

— Кажим им, че не можеш да останеш. Аз ще им кажа.

Джим отвърна:

— Обмислях разни неща.

Боб зачака.

— И едно от нещата, които ми станаха съвсем ясни, изумително ясни — повярвай, малко от нещата са ясни, но едно е кристално ясно: Нямам си и идея какво е да си цветнокож в тази страна.

— Моля?

— Наистина. И ти също.

— Е, да, разбира се, така е. Боже мой. Да не би да съм твърдял обратното? А ти някога имал ли си такива претенции?

— Не. Но не е там въпросът.

— А какъв е въпросът, Джим?

Джим го погледна объркано.

— Забравих — после внезапно се приведе напред. — Чуй това, братко от Мейн. Само чуй. Когато срещнеш непознат и те представят, не се предполага да кажеш „Приятно ми да се запознаем“. Не, това е вулгарно. Не е изискано, твърде фамилиарно — той се облегна назад. — Предполага се да кажеш „Как сте?“ — Джим кимна с глава. — Обзалагам се, че не го знаеше досега.

— Не, не го знаех.

— Е, това е защото сме тъпащи от Мейн. Хората от наистина висока класа в тази страна знаят, че когато срещнеш някого, казваш: „Как сте?“ И се присмиват на онези, дето казват: „Приятно ми е да се запознаем.“ Ето какво научих в това училище.

— Господи — рече Боб. — Джими, започваш да ме плашиш.

— Така и трябва.

Боб стана и тръгна към вратата на спалнята. Наоколо имаше разхвърляни дрехи, чекмеджетата на бюрото зееха отворени, леглото беше толкова разтурено, че се подаваше матракът. Обърна се към брат си.

— Колко седмици остават до края на семестъра?

Джим го погледна със зачервените си очи.

— Седем — пак се приведе напред. — Онази история за сексуалния тормоз... това не беше вярно. Вярно е, че правихме секс. Това е вярно. Но не е вярно, че се е уплашила от мен или че е била уплашена за работата си. Аз бях уплашеният.

— От какво? — попита Боб.

— От какво? — Джим замахна с ръка. — От това! Да не загубя Хелън! Но не мислех, че Есмералда ще ми иска един милион долара. Не мислех, че ще си загубя работата.

— Толкова ли получи тя?

— Взе петстотин хиляди. Всички започват, като искат милион. И трябва да ги плащам, нали знаеш. Ще излязат от дяловия ми капитал във фирмата — Джим седеше с ръце, отпуснати край тялото, и гърдите му изглеждаха слаби. Леко поклати глава, сякаш искаше да демонстрира безразличие. — Тя е живяла в твоята кооперация в Бруклин. Момичето, за което ти беше жал.

— Знам това. И аз бях онзи, който ѝ предложи...

Джим махна с ръка.

— Тя тъй или иначе щеше да дойде там. Търсила е пари, подала е заявления във всички големи фирми. Все едно, оказа се, че е безкомпромисна в преговорите. Та с това си тръгна тя.

— И ти не се плашеше, че ще си загубиш работата? Никога не ти мина през ума? Как може да не ти дойде наум, Джим? Ти си юрист.

— Боби, направо си трогателен. Истина ти казвам, не се ядосвай. Мислиш като малко дете. Все едно нещата задължително трябва да имат обяснение. Хората казват: „О, колко глупаво от негова страна“, когато някой конгресмен се опита да свали някоя шматка в обществената тоалетна. Ами, да, разбира се, че е било.

Боб надникна в гардероба, откри един куфар и го извади.

Джим сякаш не забелязваше. Каза:

— Някои от нас тайно са пристрастени към деструктивността. Това мисля аз. Честно? Още от момента, в който чух как Зак е хвърлил оная свинска глава, някъде дълбоко в себе си усетих, че съм прецакан. *Лъжливото ти сърце ще те издаде.* Тази песен не ми излизаше от главата. Но, човече, през целия си живот — и особено след като Зак се изпорти и децата се изнесоха от къщи, и къщата се опразни, а и онази тъпа преербана работа във фирмата — все си мислех, мъртва душа, започваш да потъваш. Само въпрос на време. — Джим изглеждаше така, сякаш речта го беше изтощила. Затвори очи, уморено жестикулираше с ръце. — Нямахме как да устоя.

— Джим, трябва да се измиташ оттук.

— Все това говориш. Къде мислиш ще отида?

Мобилният телефон на Боб зазвъня.

— Сюзан — рече той. Заслуша се. После отговори: — Страхотно. Чудесно. Ще дойда нагоре. Да, наистина. Ще доведе и Джим. В момента съм при него в Уилсън. Разпаднал се е и изглежда ужасно, та бъди подготвена.

Той затвори телефона и каза на брат си:

— Тръгваме към Мейн. Племенникът ни си идва у дома. Вдругиден. Ще слезе от автобуса в Портланд и тримата ще бъдем там. Ясно ли е? Семейно.

Джим поклати глава и разтри с пръсти лицето си.

— Знаеше ли, че Лари винаги ме е мразил? аз го карах да ходи на лагери, а той искаше да си седи вкъщи.

— Това е било преди много време, Джим. Не те мрази.

- Няма такова понятие преди много време.
- Как се казва председателят — попита Боб.
- Жена е — отвърна Джим. — Председателка.

Така братята Бърджес тръгнаха с кола за Мейн от северната част на щата Ню Йорк по виещи се пътища, покрай запуснати селски къщи и не толкова запуснати ферми, покрай малки къщурки и големи резиденции, с три коли отпред или пък снегорин, или пък лодка, покрита с брезент. Спираха за бензин, после пак потегляха. Караше Боб. Джим седеше до него, изсулен в седалката, понякога дълбоко заспал или пък загледан през прозореца.

— За Хелън ли мислиш? — попита Боб.

— Винаги — рече Джим и се поизправи. — И не искам да говоря за това — след секунди добави: — Не мога да повярвам, че съм тръгнал за Мейн.

— Вече няколко пъти го казваш. Но е по-добро, отколкото дупката, в която те открих. И че си в движение, също е добре за теб.

— Защо?

— Поради люшкането на ембрионалната течност или нещо подобно.

Джим пак погледна през прозореца. Подминаха още поля, бензиностанции, малки крайпътни молове, антикварни магазини — пътят се виеше ли, виеше напред. Всяка къща, която подминаваха, се струваше на Боб изолирана и запусната и когато Джим рече: „Един от немската катедра ми беше казал, че там ще ми хареса, защото северен Ню Йорк приличал на Мейн“, Боб отвърна, че изобщо не му се вижда като Мейн и Джим се съгласи с него.

Преминаха в Масачузетс и облаците ги притиснаха по-ниско, а дърветата бяха по-мижави, полята, край които минаваха, бяха необработени и внушаваха спокойствие.

— Джим, значи ти си го спомняш?

Брат му го погледна сякаш от много далеч.

— Кого?

— Баща ни. Който е на небето.

Джим се раздвижи на седалката, смени посоката на краката си, така че коленете му сега повече сочеха към Боб. След малко се обади:

— Спомням си как ме заведе да ловим риба в леда. Каза ми да наблюдавам една малка оранжева топка, която стоеше на повърхността на мъничко петънце вода наред леда. Каза, че ако топката тръгне надолу, имаме риба. Никога не хванахме нищо. Не си спомням лицето му, но помня онази малка оранжева топка.

— Какво друго?

— Понякога, през лятото, когато беше горещо, ни пръскаше с маркуча, помниш ли това?

Боб не помнеше.

— Понякога пееше.

— Пееше ли? Пиян ли беше?

— О, боже, не — Джим погледна към тавана на колата и поклати глава. — Само пуритан от Ню Ингленд би помислил, че трябва да си пиян, за да пееш. Не, Боб, мисля, че от време на време просто обичаше да пее. Като че ли беше „Домът на хълма“.

— Крещеше ли по нас?

— Не си спомням такова нещо.

— Така че... какъв беше в общи линии?

— Мисля, че май приличаше на теб — Джим каза това замислено с ръце, притиснати под коленете. — Разбира се, не знам какъв е бил наистина, нямам достатъчно спомени, но често съм си мислил — нали знаеш, Боб, ти си имаш запазена марка на шантавост, та, мислел съм си, може би от него си я наследил — Джим мълча дълго време, а Боб изчакваше. После той продължи: — Ако Пам се беше върнала и те бе помолила, и те умоляваше да ѝ позволиш да се върне, щеше ли да го сториш?

— Да. Ама никога не поиска. Но не бива да чакаш твърде дълго.

— Хелън е наистина бясна.

— Тъхъ, така е. Наистина е бясна. Разбира се, че ще е.

Джим заяви тихо:

— Ако не си забелязал, ще ти кажа, че хората вкоравяват сърцето си срещу онези, които са наранили. Защото не могат да го понесат. Буквално. Да си мислят, че са сторили това някому. Това направих аз. Затова си измислят всякакви причини, за да оправдаят онова, което са извършили. Знае ли Сюзан какво става?

— Разказах ѝ. След като се видях с Хелън. Казах ѝ, че отивам в Уилсън да те намеря.

— Сюзан никога не е харесвала Хелън.

— Тя не я обвинява. Как би могъл някой да го стори?

— Аз съм се опитвал. Нали знаеш, тя има тонове пари. От баща си. И ги държи сврени някъде и отделно от мен, така че да отидат направо при децата. За да не наследя нищо, ако умре. Право при децата отиват. Баща ѝ го е поискал така — Джим протегна крака. — Всъщност не е толкова необичайно за семейните пари.

— Точно така.

Джим продължи:

— Ето, само дотам стигнах, до обвинения към Хелън. Фактът, че мразех тъпата си работа, да се занимавам с тъпите престъпления на тъпите шефове — съвсем не беше нейна вината. Тя от години ме подтикваше да напусна, знаеше, че не това обичам да правя. И не искам да говоря по въпроса. Още нещо обаче — мисля, че нощта с онази психотерапевтка, житейската наставничка, ето тя вече обърна колата.

— Джим, ако имаш още извънбрачна дейност, моля те, не я признавай. Това те съветвам, окей?

— Какво ще правя, Боб? Нямам вече семейство.

— Имаш семейство — отвърна брат му. — Имаш съпруга, която те мрази. Деца, които са ти бесни. Брат и сестра, които те подлудяват. И племенник, който преди бе нещо като аутсайдер, ама очевидно вече не е съвсем такъв. Това се нарича семейство.

Джим заспа и главата му клюмна почти до гърдите.

* * *

Сюзан излезе да ги посрещне, когато колата им сви в алеята пред къщата. Тя прегърна Джим с нежност, която Боб не бе предполагал, че притежава.

— Хайде, влизайте вътре — рече. — Ще спя на дивана тази вечер. Джим, ти ще вземеш моята стая. Имаш нужда да се изкъпеш и обръснеш. И ви чакам с домашно приготвена вечеря.

Сюзан ги обслужваше енергично по начин, който изненада Боб. Той се помъчи да хване погледа на Джим, но Джим просто изглеждаше зашеметен, докато тя му търсеше кърпи и една от самобръсначките на

Зак. Боб щеше да спи в стаята на Зак и тя го напъти натам с багажа. Щом чу шуртенето на душа, той обяви:

— Скоро ще се върна, ще се поразходя с колата.

Маргарет Еставер стоеше на тротоара пред църквата си и разговаряше с един висок, тъмнокож мъж. Боб отби до бордюра, излезе, видя как лицето ѝ се разтваря от задоволство, когато приближи. Тя каза нещо на мъжа, който му кимна; струваше му се някак си познат.

— Това е Абдикарим Ахмед — обясни Маргарет и мъжът протегна ръка, казвайки: — Приятно ми е, приятно ми е — очите му бяха тъмни, интелигентни; зъбите — докато му се усмихваше — неравни и пожълтели.

Маргарет попита:

— Какви са новините от Закари? — Боб хвърли поглед към Абдикарим; може да беше някой от мъжете, дето присъстваха на делото на Зак, не беше сигурен.

— Той добре, нали? С баща си? Ще дойде ли вкъщи? Мисля, че сега може дойде вкъщи — попита мъжът.

— Връща се утре — отвърна Боб и добави: — Но не се притеснявайте. Вече се е променил. Ще се държи по-добре — изрече последните две думи силно, както хората говореха на чужденците или на глухите, осъзна неочаквано той. Маргарет забели очи.

— Идва си вкъщи — повтори мъжът с много доволен вид. — Много добре, много добре — и пак разтърси ръката му. — Много ми беше приятно да се запознаем. Дано момчето е добре — той кимна и се отдалечи.

Когато вече бе далеч и не можеше да ги чуе, Маргарет каза:

— Той се застъпи за Зак.

— Този мъж ли?

Боб я последва в офиса ѝ. Никога нямаше да забрави как се пресегна да запали лампата и стаята се окъпа в светлина, докато от прозорците вече настъпваше есенният мрак. И никога не успя да определи дали това беше моментът, макар че лесно можеше да е точно този момент, когато светлината на лампата задържаше топлината на Абдикарим, и по някакъв начин също и топлината на Шърли Фолс, когато разбра, че бъдещето му е с нея. Не разговаряха дълго, нито пък за тях двамата. Тя му пожела късмет с Джим и с посрещането на

Закари, а той и отговори, че ще чуе всичко за това, тя му каза „добре“, но не го изпрати до колата му.

— Развалина е — прошепна сестра му, кимайки към хола. — Обади ѝ се три пъти, но тя не вдигна. Но Зак току-що прати имейл, че е много развълнуван и че е ужасно доволен, че ще бъдеш тук. Та поне *тази* част е добра.

Боб влезе в хола и седна срещу Джим.

— Ето какво ще направиш — каза му. — Отиваш в Парк Слоуп и спиш на верандата, докато те пусне вътре.

— Ще извика полиция — Джим бе подпрял брадичка с юмрук и се взираше в килима.

— Да повика. Все още е и твоят дом, нали така?

— Ще си издейства забранителна заповед.

— Не си я удрял, нали? Господи.

При тези думи брат му вдигна глава.

— О, стига, Боб. Не. И никога не съм изхвърлял проклетите ѝ дрехи през прозореца.

— Окей. Това е добре — кимна брат му.

* * *

Сутринта г-жа Дринкуотър стоеше на горната площадка на стълбището и подслушваше.

„Боже господи“, прошепна тя без глас, защото доста неща се казаха, докато — тези три деца, така им викаше тя — чуваше напевния им говор, особено изразен при Сюзан, сякаш, като си нямаха половинки и деца, това ги връщаше в детството им — обсъждаха бъдещето на Закари (той може би щеше да иде в колеж) и кризата при Джим (всичко беше оплел сякаш, само една от дъщерите му все още разговаряше с него), и живота на самата Сюзан (може би щеше да изкара курс по рисуване по една вечер седмично — това най-вече изненада г-жа Дринкуотър; тя нямаше идея, че Сюзан иска да рисува).

Някой в кухнята стана и застърга стола си в пода, та старицата едва не се обърна да си върви в стаята, но после чу да тече вода в мивката, спря се и те отново подеха разговора. Боб разказваше на Сюзан, че имало някаква в службата му, познавала жена, дето

отраснала в бедно семейство и винаги си купувала дрехите в евтиния „Кей-Март“, а после се омъжила за наистина богат мъж и въпреки това, независимо че много години била негова съпруга, продължавала да пазарува в евтиния магазин.

— Защо — попита Сюзан и г-жа Дринкуотър се чудеше същото.

— Защото е свикнала — отвърна Боб.

— Лично аз щях да си купя някои хубави дрехи, ако бях омъжена за богаташ — рече сестра им.

— Така си мислиш, ама може и да не го сториш — възрази брат ѝ.

Настъпи пауза, достатъчно дълга, за да може г-жа Дринкуотър да обмисли планове за скатаване. После прозвуча гласът на Сюзан:

— Джими, искаш ли да си върнеш Хелън? Защото, когато Стив ме напусна, приятелите ми разправяха всички неща, които хората казват в такива случаи — о, по-добре ти е без него и тем подобни. И колкото и непрекъснато да подреждах в съзнанието си недостатъците му, бях готова да го приема. Съжалявах, че не се връща. Така че, ако я искаш обратно, мисля, че трябва да се молиш.

— И аз мисля, че трябва да я молиш — потвърди Боб.

Старицата едва не се претърколи по стълбите, толкова напред се бе навела. Искаше ѝ се да извика: „И аз казвам да се молиш“, но дискретността я възпря. Това си беше тяхното време заедно.

— Ти не харесваш Хелън — каза Джим.

А Сюзан отговори:

— Не го прави, Джим. Не го прехвърляй на мен. Хелън си е наред. Може да не си се чувствал удобно да си женен за богата аристократка, но тя няма вина за това — и добави: — Дълго време аз дори не знаех, че съм привилегирована, че съм бяла протестантка и англосаксонка.

Сега гласът на Боб.

— И кога откри това?

— Когато станах на двайсет.

— Какво се случи, когато беше на двайсет?

— Започнах да излизам с едно еврейско момче.

— Наистина ли? — това беше гласът на Джим.

— Ами, аз не знаех, че е евреин.

— О, добре, благодаря на бога за това. Извинена си.

Г-жа Дринкуотър прие, че Джим е саркастичен; тя харесваше Джим. Беше го харесала още преди години, когато го виждаше по телевизията всяка вечер.

— И как разбра, че е евреин? — попита Боб.

— Случайно стана дума. Той каза, че някой просто го имал за еврейче и аз си помислих, ха! Сигурно е евреин. Какво ме засягаше? Но после започна да ми вика Мъфи и аз го питам: „Защо ми казваш Мъфи?“, а той: „Защото така им казваме на белите протестантки от англосаксонски произход.“ Та накрая се досетих.

— Какво стана с него? — попита Боб.

— Завърши. Върна се в Масачузетс, откъдето бе родом. На следващата година срещнах Стив.

— Сузи си има история — обади се Джим, — кой да повярва.

Пак скърцане на стол, звукът от подреждане на чинии.

— Ох, момчета, толкова съм нервна, че чак стомахът ме боли. Ами ако не му се харесам на Зак, като ме види?

— Той те *обича*. Идва си у дома — беше гласът на Боб. Г-жа Дринкуотър се върна в стаята си.

Тримата седяха в автогарата, която изобщо не беше онази портландска автогара от младостта им, а много по-нова, забучена в средата на нещо, което много приличаше на огромен паркинг. През големите прозорци се виждаха неколцина таксиметрови шофьори, седящи в колите си — не жълти — и чакаха автобусите да пристигнат.

— Защо Зак не взе автобус до Шърли Фолс? — попита Джим. Седеше отпуснат върху пластмасовия си стол, без да поглежда около себе си.

— Защото трябваше да се прехвърли на друг автобус тук, като чака с часове, а и автобусът за Шърли Фолс пристига наистина късно — отговори Сюзан. — Затова предложих да дойда и да го взема.

— Естествено — обади се Боб. Мислеше си за Маргарет. Как ще ѝ разкаже всичко това.

— Сузи, не се паникьосвай, ако той се чувства неловко и не те прегърне. Сигурно напоследък се усеща много пораснал. На мен сигурно ще ми стисне ръката. Просто ти казвам, не се разочаромай.

— Мислих за всичко това — рече Сюзан.

Боб стана.

— Ще си взема чаша кафе от онази машина там. Искате ли нещо?

Сюзан отвърна:

— Не, благодаря.

Джим не проговори.

Ако някой от тях двамата го видя как отива до гишето за билети, то той не спомена за това. Имаше автобуси за Бостън, Ню Йорк, Вашингтон и за Бангор също. Боб се върна с кафето си.

— Видя ли таксиджиите? Неколцина са сомали. В Минеаполис някои не ги наемали, защото не взимали клиенти, употребили алкохол.

— А как ще разберат дали някой е пил? — попита Сюзан. — Пък и дали е тяхна работа? Искам да кажа, ако наистина имат нужда от работа...

— Сузи, Сузи, задръж си мнението. Синът ти има възможност да се завърне заради един човек на име Абдикарим — Боб вдигна вежди и кимна. — Сериозно. Онзи, дето даде показания на делото. Него много го уважават в сомалийската общност. Той проявил истински интерес към Зак — застъпил се за него пред старейшините. Ако не бил той, окръжният прокурор вероятно нямаше да прати делото в архив и точно сега щеше да си изправена пред съдебен процес. Аз разговарях с него вчера.

Сюзан не можеше да възприеме всичко това. Продължаваше да му се мръщи.

— И този сомалиец е сторил това? Защо?

— Току-що ти казах. Харесал Зак, той му напомнял за собствения му син, когото загубил преди години в родната си страна.

— Не знам какво да кажа.

Боб вдигна рамене.

— Е, нали знаеш. Имай го предвид. А нататък ще трябва и Зак да образуваме.

През целия този разговор Джим не се обади. Когато стана, Сюзан го попита къде отива.

— До тоалетната. Ако не възразяваш.

Пресече автогарата, превит и слаб.

Сюзан и Боб го наблюдаваха.

— Ужасно се притеснявам за него — каза тя, без да откъсва очи от гърба на брат си.

— Знаеш ли, Сузи... — Боб сложи кафето на пода до краката си. — Джим ми каза, че той го е направил. Че не съм аз.

Сюзан почака, гледайки го втренчено.

— Направил как... онова?! Сериозно ли? О, боже! Но, не, не може да бъде! Не мислиш, че е истина, нали?

— Не мисля, че някога ще разберем.

— Но той смята, че е негово дело?

— Така изглежда.

— Кога ти го каза?

— Докато издирвахме Зак.

Двамата гледаха как Джим се връща през салона. Не им изглеждаше висок, както винаги го бяха приемали, а само стар, измършавял в дългото си палто.

— Вие двамата за мен ли си говорите? — седна между тях.

— Да — отговориха те едновременно.

По радиоуредбата съобщиха, че пътниците се качват в автобуса за Ню Йорк. Близнаците се спогледаха, после се обърнаха към него. Брадичката на Джим трепереше.

— Качвай се на автобуса, Джими — нежно го подтикна тя.

— Нямам билет. Нямам никакъв багаж, а линията е твърде...

— Качвай се на автобуса, Джим — Боб му подаде билета. — Тръгвай. Ще си оставя включен телефона. Върви.

Джим седеше.

Сюзан провря ръката си под лакътя му, а Боб хвана другата му ръка; тримата заедно се изправиха. Като затворник между тях те го поведоха към вратата. Сюзан почувства, че я пронизва отчаяние, докато го гледаше как се придвижва към чакащия автобус — сякаш Зак я напускаше за втори път.

Джим се обърна.

— Поздрави от мен племенника ми — рече. — Кажи му, че се радвам, че е у дома.

Стояха, докато той се качи в автобуса. Не можеха да го видят през затъмнените стъкла. Чакаха, докато рейсът тръгна, после се върнаха в пластмасовите си столове. Най-накрая Боб се обади:

— Сигурна ли си, че не искаш кафе?

Тя поклати глава.

— Колко време още — попита той и тя каза десет минути. Боб докосна коляното ѝ.

— Не се безпокой за Джими. Има си и нас, ако се стигне дотам.

Сюзан кимна. Той разбираше, че вероятно никога повече няма да обсъжда смъртта на баща си. Фактите нямаха значение. Значение имаше само историята на всеки един от тях, а тя принадлежеше единствено на тях самите.

— Ето го — Сюзан го удари по ръката. През прозореца на автогарата те видяха автобуса като добричка гигантска гъсеница, който спираше на стоянката си. Чакането край вратата му им се стори безкрайно, после кратко, защото изведнъж Закари беше там: с паднала над челото коса, висок и усмихнат смутено, Зак.

— Хей, мамо — и Боб се отдръпна, докато сестра му прегръщаше сина си, те се прегръщаха ли, прегръщаха, клатейки се

леко напред-назад. Хората възпитано ги заобикаляха, а някои им пускаха бърза усмивка, минавайки край тях. После Зак прегърна и Боб и той го почувства някак заякнал. Когато се отдръпна, хвана младежа за рамото и му каза:

— Изглеждаш *страхотно*.

Всъщност, разбира се, той си беше съвсем Зак. Тук-там дребни пъпки бяха пръснати в горната част на челото му, виждаха се ясно, когато той прокарваше ръка отново и отново през косата си. И макар да беше качил килограми, все още създаваше впечатлението за смущаваща мършавост. Различното бе това, че сега лицето му бе озарено от емоция.

— Странно, човече, странно, не е ли така? Толкова странно — повтаряше непрекъснато, докато вървяха към колата. Боб съвсем не бе разчитал — а сигурно също и Сюзан, — че той ще говори толкова. Ще говори безспир. Разправяше как хората в Швеция плащали много големи данъци, че баща му му обяснил това, но пък имали всичко необходимо. Болници, лекари, идеални пожарни команди, чисти улици. Разправяше как там всички живеели по-близко един до друг, че се грижели един за друг далеч повече, отколкото тук. Разправяше колко красиви били момичетата, няма да повярваш, чичо Боб. Невероятни момичета, където се обърнеш, отпърво се чувствал като аутсайдер, но те били мили с него. Прекалено много ли говорел? Попита ги.

— За бога, не — отвърна Сюзан.

Но при вида на къщата някак се разколеба, Боб видя това. Почеса главата на кучето, огледа се и каза:

— Все същата си е, ама не съвсем.

— Знам — отвърна майка му. Облегна се на един стол. — Не си задължен да стоиш тук, миличък, можеш да се върнеш винаги, когато поискаш.

Зак прекара ръка през косата си и се усмихна глуповато на майка си.

— О, аз искам да стоя тук. Просто казвам, че е *странно*.

— Е, не можеш да стоиш тук завинаги — добави Сюзан, — не би било нормално. Пък и никой млад човек вече не остава в Мейн, няма работа.

— Сузи — прекъсна я Боб. — Звучиш доста рязко. Ако Зак реши да се занимава с гериатрична медицина, може да работи тук до края на

живота си.

— Хей, хора, какво стана с чичо Джим?

— Зает е — рече Боб, — много зает, надяваме се.

* * *

Вечерта беше настъпила преди часове откъм морето. Първо слънцето залязваше в крайбрежния град Любек, Мейн, после в Шърли Фолс и нататък бързо надолу по цялото крайбрежие: Масачузетс, Кънектикът, Ню Йорк; вече от часове бе тъмно, докато дойде време автобусът на Джим Бърджес да спре в огромната автогара Порт Оторити, тъмно, когато той се взираше през прозореца на таксито в Бруклинския мост. Абдикарим беше завършил и последната молитва за деня и си мислеше за Боб Бърджес, който сигурно беше у дома с тъмноокото момче, момчето, което всъщност, обръщайки се към майка си, току-що бе казал: „Боже, трябва да боядисаме тази стая.“ Боб бе слязъл на долния етаж, за да пусне кучето, и сега стоеше на студа на верандата. В небето нямаше ни луна, ни звезди. Не можеше да повярва колко е тъмно. Помисли си за Маргарет, учудено и със сърце, сякаш разбрало съдбата си. Никога, ама никога не беше очаквал да се завърне в Мейн. В първите мигове се разтреसे от тревога: ден след ден облечен в дебели пуловери, изритва снега от ботушите си, влиза в студени стаи. Беше избягал от това, а също и Джим. И въпреки всичко онова, което го очакваше, не му изглеждаше странно, а животът поднася такива неща, помисли си той. За Джим нямаше мисъл — само прилив на всеобхватна емоция, безкрайна като небето. Повика кучето и влезе вътре. Когато Боб заспа на дивана на Сюзан, държеше в ръцете си — и не го пусна през цялата нощ — телефона си, нагласен на вибрация, в случай че Джим има нужда от него, но той остана безмълвен и немигащ дори когато първата бледа светлина на утрото безпардонно се запромъква изпод щорите.

Издание:

Автор: Елизабет Страут

Заглавие: Момчетата Бърджес

Преводач: Анелия Данилова

Година на превод: 2014

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Сиела Норма АД

Град на издателя: София

Година на издаване: 2014

Тип: роман (не е указано)

Националност: американска (указана английска)

Печатница: Печатна база Сиела

Излязла от печат: 19.09.2014

Отговорен редактор: Светлана Минева; Мяррия Найденова

Редактор: Мариана Шипковенска

Художник: Любомир Пенев

Коректор: Милена Братованова

ISBN: 978-954-28-1568-6

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/20393>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.